

Innhold

Del 1 Sammenheng og perspektiver	9
1 Innstilling om skatte- og budsjettvedtak	10
2 Sammenheng av forslaget til økonomiplan og budsjett	11
2.1 Innledning	11
2.2 Status og utfordringer	11
2.3 Økonomiske rammebetingelser	15
2.4 Mål for budsjett og økonomiplanperioden	21
2.5 Realistisk budsjett?	22
3 Status, rammebetingelser, utfordringer og mål	24
3.1 Status	24
3.2 Rammebetingelser	29
3.3 Utfordringer	34
3.4 Mål	42
4 Kommunens inntekter og utgifter	44
4.1 Innledning/forutsetninger	44
4.2 Til overføring tjenesteområder	44
4.3 Endrede inntekter og utgifter til tjenesteområdene	48
4.4 Saldering	51
5 Egenbetalinger, gebyrer og avgifter	55
5.1 Endring i gebyrer og egenbetalinger	55
5.2 Selvkostområdene	55
5.3 Oppvekst og utdanning	56
5.4 Illustrasjonsberegninger	56
6 Reglement	57
6.1 Reglement for kommunale garantistiftelser	57
6.2 Reglement for finansforvaltning	57
6.3 Reglement for avskrivninger	57
Del 2 Virksomhetene	59
7 Skoler	60
7.1 Innledning	60
7.2 Status og utfordringer	60
7.3 Mål for tjenesteområdet 2010 – 2013	67
7.4 Økonomi – drift	69
7.5 Økonomi – investeringer	73
8 Barnehager	76
8.1 Innledning	76
8.2 Status og utfordringer	76
8.3 Mål for tjenesteområdet 2010 – 2013	83
8.4 Økonomi – drift	84
8.5 Økonomi – investeringer	88
9 Barne- og familietjenesten	94
9.1 Innledning	94
9.2 Status og utfordringer	94
9.3 Mål for tjenesteområdet	101
9.4 Økonomi – drift	102
9.5 Økonomi – investeringer	105
10 Forvaltningstjenester	106
10.1 Innledning	106
10.2 NAV	107

10.3	Helse og velferdskontor	109
10.4	Økonomi	111
11	Oppfølgingstjenester	114
11.1	Innledning.....	114
11.2	Oppfølgingstjenester.....	114
11.3	Voksenopplæring	115
11.4	Psykisk helse.....	117
11.5	Økonomi.....	118
12	Botiltak og dagtilbud	121
12.1	Innledning.....	121
12.2	Botiltak	121
12.3	Dagtilbud	122
12.4	Mål for planperioden 2010-2013	123
12.5	Økonomi.....	123
13	Helse og omsorg	125
13.1	Innledning.....	125
13.2	Status og utfordringer	125
13.3	Mål for tjenesteområdet.....	127
13.4	Økonomi – drift	127
13.5	Økonomi – investeringer	130
13.6	Områder innen Helse og omsorg	131
14	Flyktninger og innvandrere	140
14.1	Innledning.....	140
14.2	Status og utfordringer	140
14.3	Mål for tjenesteområdet.....	141
14.4	Økonomi - drift.....	141
15	Idrett og friluftsliv.....	143
15.1	Innledning.....	143
15.2	Status og utfordringer	143
15.3	Mål for tjenesteområdene	145
15.4	Økonomi - drift.....	145
15.5	Økonomi – investeringer	147
16	Kultur.....	149
16.1	Innledning.....	149
16.2	Status og utfordringer	149
16.3	Mål for tjenesteområdene	154
16.4	Økonomi – drift	155
16.5	Økonomi – investeringer	157
17	Plan- og bygningstjenester	159
17.1	Byplankontoret.....	159
17.2	Byggesakskontoret	160
17.3	Kart- og oppmålingskontoret	161
17.4	Økonomi-drift.....	162
18	Miljø-, landbruk- og laboratorietjenester	164
18.1	Miljøenheten.....	164
18.2	Analysesenteret.....	165
18.3	Økonomi - drift.....	166
18.4	Økonomi – investeringer	167
19	Tekniske tjenester	168
19.1	Omfang, status og utfordringer	168
19.2	Mål for tjenesteområdet.....	169
19.3	Økonomi – drift	170

19.4	Økonomi – investeringer	175
20	Eiendomstjenester	181
20.1	Omfang, status og utfordringer	181
20.2	Mål for eiendomstjenester	183
20.3	Økonomi-drift	184
20.4	Økonomi - investeringer	186
21	Bystyresekretariat, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen	189
21.1	Økonomi- drift på området politikk og revisjon	189
22	Rådmann og andre tjenester under rådmann.....	190
22.1	Innledning	190
22.2	Status og utfordringer.....	190
22.3	Mål for tjenesteområdet	191
22.4	Økonomi drift.....	191
23	Interne tjenester og andre interne enheter	193
23.1	Omfang, status og utfordringer	193
23.2	Felles mål for planperioden 2010-2013	194
23.3	Tilpasninger og tiltak for 2010	196
23.4	Økonomi – drift.....	196
23.5	Økonomi – Investeringer	198
24	Foretak, IKS, AS, TKP og stiftelser.....	201
24.1	Innledning	201
24.2	Trondheim renholdsverk AS (TRV).....	201
24.3	Trondheim kino AS.....	202
24.4	Trondheim spektrum AS	203
24.5	Olavshallen AS.....	204
24.6	Stavne arbeid og kompetanse KF.....	204
24.7	Trondheim parkering KF	205
24.8	Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS.....	205
24.9	Trondheim kommunale pensjonskasse	206
24.10	Pirbadet stiftelse	206
24.11	Svartlamoen boligstiftelse	207
24.12	Boligstiftelsen for trygdeboliger	207
25	Tilleggsbevilgninger og diverse bykasseutgifter	208
25.1	Tilleggsbevilgninger.....	208
25.2	Diverse bykasseutgifter.....	208
26	Investeringer, finansiering og bruk av avsetninger og fond	211
26.1	Innledning	211
26.2	Investeringsbudsjettet	211
26.3	Bykassefinansierte investeringer/lån.....	212
26.4	Selvfinansierende investeringer	213
26.5	Finansiering	214
26.6	Gjeldsutvikling.....	214
26.7	Låneopptak Husbanklån 2010 (startlån).....	215
Del 3	Vedlegg.....	217
1	Vedlegg 1: Økonomiske oversikter.....	218
1.1	Hovedoversikt drift	218
1.2	Budsjettskjema 1A - Driftsbudsjettet.....	219
1.3	Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjettet	219
1.4	Økonomisk oversikt – investering.....	220
1.5	Budsjettskjema 2A – investering.....	221
1.6	Rammer tjenesteområder	221

2	Vedlegg 2: Overføring og tilskudd	226
2.1	Innledning.....	226
2.2	Oppvekst og utdanning	226
2.3	Helse og velferd.....	226
2.4	Byutvikling	228
2.5	Kultur/idrett	228
2.6	Rådmannen	231
3	Vedlegg 3: Oversikt over investeringer	232
3.1	Innledning.....	232
3.2	Skoler.....	233
3.3	Barnehager	233
3.4	Barne- og familietjenesten.....	234
3.5	Sykehjem og omsorgsboliger	234
3.6	Kultur og idrett.....	235
3.7	Kirke og kirkegårder	235
3.8	Veg.....	236
3.9	Vann og avløp.....	237
3.10	Park og grønntanlegg og bydrift.....	239
3.11	Boligforsyning.....	240
3.12	Næringsforsyning	241
3.13	Trondheim eiendom.....	242
3.14	Avfall og feiervesenet.....	243
3.15	Interne tjenester	243
3.16	Analysesenteret.....	244
3.17	Trondheim parkering.....	244
4	Vedlegg 4: Oversikt over lånefondet	245
5	Vedlegg 5: Avgiftsbalanse VARFS budsjett 2010.....	246
6	Vedlegg 6: Oversikt over kostnads-endringer i økonomiplan 2010-13.....	247
7	Vedlegg 7:Oversikt over tiltak i vedtatt økonomiplan	249
7.1	Innledning.....	249
7.2	Tidligere vedtatte tiltak.....	249
8	Vedlegg 8: Analyser av KOSTRA-data.....	254
8.1	Innledning.....	254
8.2	Utviklingen i perioden 2004-2008.....	255
8.3	Sektoranalyser.....	257

Forord

Innledning

Rådmannens forslag til budsjett for 2010 har en samlet utgiftsramme på 10,6 milliarder kroner. Driftsbudsjettet, inkludert renter og avdrag, utgjør 9,4 milliarder kroner, mens investeringsbudsjettet utgjør 1,2 milliarder kroner.

Trondheim kommune har i 2009 vært nødt til å gjennomføre flere tiltak for å redusere driftsutgiftene. Deler av innsparingen har vært tatt gjennom effektiviseringstiltak, økte brukerbetaling og økt eiendomsskatt. Kommunen har i tillegg vært nødt til å gjennomføre tiltak som har medført en reduksjon i tjenestetilbudet, både når det gjelder kvantitet og kvalitet. I tillegg er flere investeringsprosjekter skjøvet ut i tid.

Det er flere årsaker til at vi har vært nødt til å foreta en innstramming. Hovedårsaken er at kommunen siden 2006 har hatt en sterkere vekst i driftsutgiftene enn i de frie inntektene. I tillegg har vi hatt et høyt investeringsnivå, med en tilhørende sterk vekst i kapitalutgiftene. Statens underfinansiering av barnehagereformen har også påført kommunen betydelige merutgifter (anslagsvis 120 millioner kroner i løpet av perioden 2007-2009). I 2008 fikk vi i tillegg en negativ avkastning fra kraftfondet. Samlet bidro dette til at vi i 2008 fikk et regnskapsmessig underskudd på 208 millioner kroner.

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av sak 37/09, *Revidering av budsjett 2009, og plan for inndekning av underskudd*, flere tiltak med sikte på at underskuddet skulle dekkes inn i løpet av 2009 og 2010. Utviklingen så langt i år viser at de fleste enhetene har klart å tilpasse seg nye driftsrammer, og at tiltakene har medført reduserte driftsutgifter. Rådmannen tror derfor at kommunen skal klare å dekke inn underskuddet fra 2008 i løpet av 2009 og 2010. Kommunen unngår da å havne i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK).

Forslaget til statsbudsjett for 2010 gir ikke rom for å øke det kommunale tjenestetilbudet, med unntak for en økt satsing innenfor skoleområdet. Trondheim kommune må derfor i samsvar med Bystyrets tidligere vedtak gjennomføre tiltak som medfører en reduksjon i det kommunale tjenestetilbudet. Rådmannen finner det svært uheldig at staten fortsatt ikke fullfinansierer barnehagereformen.

Et overordnet mål for arbeidet med forslaget til budsjett og økonomiplan har vært å etablere et nivå på kommunens utgifter som er bærekraftig over tid. For å nå dette målet er det nødvendig å gjennomføre en aktivitetstilpasning på drifts- og investeringssiden som etablerer en varig balanse mellom de løpende utgifter og inntekter. Rådmannen foreslår derfor at innstramningen som ble vedtatt gjennomført for å dekke inn underskuddet fra 2008, videreføres i perioden 2011-2013. Dette innebærer at tiltak som i utgangspunktet kun var ment å gjelde i 2009 og 2010 vil bli videreført i perioden 2011-2013. De fleste innstrammingstiltakene har hatt den ønskede effekten. Rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan for 2010-2013 inneholder derfor i hovedsak ikke andre tiltak enn de som allerede ligger inne i revidert budsjett 2009 og økonomiplan for 2009-2012. På noen områder har rådmannen valgt å foreslå en justering av vedtatte tiltak.

Kommunen har ansvaret for velferdstjenester som i liten grad kan bygges opp eller ned fra det ene året til det neste. Dette tilsier at driften bør finansieres av sikre og stabile inntekter, og at man bør ha et nivå på kommunens netto driftsresultat som sikrer tilstrekkelig buffer. I motsetning til mange andre kommuner har ikke Trondheim kommune hatt klare finansielle mål når man har utarbeidet de økonomiske forutsetningene for en økonomiplanperiode. Rådmannen foreslår i dette budsjettet at det etableres klare finansielle mål.

Det siste året har vist hvordan svingninger i avkastningen fra kraftfondet kan gi uforutsigbare rammebetingelser for kommunens tjenesteproduksjon. Driften bør i så stor grad som mulig

finansieres av sikre inntekter. Rådmannen foreslår derfor at vi har som mål at vi i mindre grad enn tidligere skal bruke avkastning fra kraftfondet til å finansiere driften. Rådmannen foreslår videre at grunnlaget for å fastsette investeringsrammen skal være bykassens evne til å håndtere gjelden som investeringene genererer. Konkret anbefaler rådmannen at man legger til grunn at kapitalkostnadene ikke skal utgjøre mer enn 10 prosent av de frie inntektene. Dersom kommunen lykkes i å nå disse to målsetningene vil man sikre en større stabilitet i det kommunale tjenestetilbudet. Over tid vil også kommunens netto driftsresultat bedres, og det vil genereres egenkapital til finansiering av investeringene.

Innstrammings tiltakene som allerede er vedtatt gjennomført vil føre til en reduksjon i det kommunale tjenestetilbudet. Det er i den sammenheng viktig å ha med seg at kommunen i dag har et høyt nivå på tjenestetilbudet, og at kommunens innbyggere vil få et godt tjenestetilbud selv etter at innstrammings tiltakene er gjennomført.

Kapitteloversikt

I kapittel 2 oppsummeres rådmannens forslag til budsjett for 2010 og økonomiplan 2011-2013. I kapitlet gis det en overordnet beskrivelse av kommunens økonomiske status, utfordringer og mål innenfor ulike områder. Videre gis det en omtale av tiltak for å få balanse mellom kommunens utgifter og inntekter.

I kapittel 3 gis det en nærmere beskrivelse av kommunens økonomiske situasjon og av tjenestetilbudet i kommunen. I dette kapitlet tas det også opp temaer som er retningsgivende for kommunens utvikling som arbeidsgiver, tjenesteprodusent og samfunnsaktør. Videre gis det en beskrivelse av rammebetingelser og utfordringer som kommunen står overfor. Avslutningsvis i dette kapitlet gis det en beskrivelse av mål for budsjett- og økonomiplanperioden. Målene kan grovt sett deles inn i tre kategorier; finansielle mål, mål for tjenestetilbudet og samfunnsmessige mål.

I kapittel 4 foretas det en detaljert gjennomgang av de økonomiske forutsetningene, herunder hvordan inntekter og utgifter fordeler seg på ulike poster og hvilke konsekvenser forslaget til økonomisk opplegg gir. I kapittel 5 er det gitt en beskrivelse av endring i gebyrer og egenbetalinger i 2010. I kapittel 6 er det gitt en beskrivelse av endring i reglementer.

I de påfølgende kapitlene (kapittel 7-23) beskrives forslaget til drifts- og investeringsbudsjett og økonomiplan for de enkelte virksomhetsområdene.

Budsjettforslagene fra Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS, Trondheim Parkering KF, Stavne Gård KF, kontrollkomiteen og enhet for revisjon og resultatkontroll er ikke vedlagt dette dokumentet. Disse sendes frem for bystyret som egne saker fra virksomhetene selv. Rådmannen har gitt en generell omtale av aksjeselskap, foretak, stiftelser og interkommunale selskap hvor kommunen har vesentlige interesser i kapittel 24.

I kapittel 25 er det gitt en omtale av tilleggsbevilgninger og diverse bykasseutgifter. I kapittel 26 er det gitt en omtale av investeringer, finansiering og bruk av avsetninger og fond.

Del 1

Sammendrag og perspektiver

1 Innstilling om skatte- og budsjettvedtak

Rådmannen foreslår at Bystyret forelegges følgende innstilling:

1 Skattevedtak 2010

- 1.1 For inntekts- og formueskatt skal høyeste tillatte skattesats legges til grunn. Eiendomsskatt utskrives med kroner 5,20 for hver kroner 1 000 av takstverdien for eiendommer, verker og bruk.
- 1.2 Alle godkjente boligenheter gis et bunnfradrag på kroner 500 000.

2 Budsjettvedtak 2010

- 2.1 Rådmannens forslag til budsjett for bykassen vedtas slik det går fram av det spesifiserte driftsbudsjett og kapitalbudsjett i budsjetthefte nr. 1/2010.
- 2.2 Rådmannens budsjett for lånefondet vedtas.
- 2.3 Avgifter, gebyrer og kontingenter m.v. vedtas slik det framgår av budsjetthefte nr. 1/2010.
- 2.4 Nybygg og nyanlegg forutsettes finansiert i samsvar med vedlegg 3 i budsjetthefte nr. 1/2010.
- 2.5 Bystyret vedtar å ta opp lån i 2010 eller senere år i samsvar med rådmannens forslag til investerings- og finansieringsplan for 2010. Rådmannen gis fullmakt til å avtale nærmere lånetidspunkt og lånevilkår og til å inngå de nødvendige låneavtaler, herunder låneopptak vedrørende tidligere års investeringsprogrammer som ikke er opplånt før budsjettåret 2010. Fullmakten gjelder også refinansiering av lån innenfor tidligere vedtatt nedbetalingstid.
- 2.6 Gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde skal ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved årsskiftet.
- 2.7 Bystyret vedtar å ta opp startlån på inntil 180 millioner kroner til boligkjøp i 2010.
- 2.8 Bystyret vedtar å ta opp lån på inntil 5 millioner kroner for utlån til Trøndelag brann- og redningstjeneste. Renter og avdrag på dette lånet belastes Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS.
- 2.9 Bystyret gir rådmannen fullmakt til å ta opp likviditetslån på inntil 300 millioner kroner i budsjetterminen 2010 dersom drifts- eller finansieringsmessige forhold skulle gjøre dette nødvendig.
- 2.10 Bystyret slutter seg til rådmannens forslag til økonomiplan.

Rådmannen i Trondheim, 23.10.2009

Snorre Glørstad

Carl-Jakob Midttun

2 Sammen drag av forslaget til økonomiplan og budsjett

2.1 Innledning

I dette kapitlet oppsummeres rådmannens forslag til økonomiplan og budsjett for 2010-2013. I punkt 2.2 gjøres det rede for status og utfordringer innenfor ulike områder. I punkt 2.3 gjøres det nærmere rede for de økonomiske rammebetingelsene, og de konsekvenser dette får for drifts- og investeringsbudsjettet i perioden 2010-2013. I punkt 2.4 gjøres det rede for de overordnede målsetningene for økonomiplanperioden. I punkt 2.5 foretas det en vurdering av hvor realistisk rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan er.

2.2 Status og utfordringer

2.2.1 Kommunens økonomiske situasjon

Trondheim kommune har vært nødt til å gjennomføre flere tiltak for å redusere drifts- og investeringsrammene i 2009. Det er flere årsaker til at vi har vært nødt til å foreta innstramminger, men hovedgrunnen er at kommunen har hatt en sterkere vekst i driftsutgiftene enn i de frie inntektene siden 2006. Dette skyldes dels et for høyt tjenesteproduksjonsnivå, og dels et høyt investeringsnivå, med tilhørende sterk vekst i kapitalutgiftene. Statens underfinansiering av barnehagereformen har også påført kommunen betydelige merutgifter (anslagsvis 120 millioner kroner i løpet av perioden 2007-2009). I 2008 fikk vi i tillegg en negativ avkastning fra kraftfondet. Samlet bidro dette til at vi fikk et regnskapsmessig underskudd på 208 millioner kroner i 2008, og et netto driftsresultat målt i forhold til driftsinntektene på -4,7 prosent. Til sammenligning hadde de øvrige ASSS-kommunene¹ i 2008 et gjennomsnittlig netto driftsresultat på 1,3 prosent.

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, flere tiltak med sikte på at underskuddet skulle dekkes inn i løpet av 2009 og 2010. Utviklingen så langt i år viser at de fleste enhetene har klart å tilpasse seg nye driftsrammer, og at de fleste innsparingstiltakene har hatt den ønskede effekten. Rådmannen tror derfor at kommunen i henhold til planen skal klare å dekke inn underskuddet fra 2008 i løpet av 2009 og 2010. Kommunen unngår da å havne i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK).

Den økende ubalansen mellom kommunens utgifter og inntekter er ikke bærekraftig. Derfor er det ikke tilstrekkelig at kommunen kun iverksetter tiltak for å dekke inn underskuddet fra 2008. Det må også gjennomføres en aktivitetstilpasning på drifts- og investeringssiden som etablerer en varig balanse mellom de løpende utgifter og inntekter. Rådmannen foreslår derfor at innsparingstiltak som i utgangspunktet kun var ment å gjelde for 2009 og 2010, videreføres i perioden 2011-2013. En stor utfordring i den kommende økonomiplanperioden blir derfor å tilpasse organisasjonen til lavere drifts- og investeringsrammer.

I forslaget til statsbudsjett anslås Trondheim kommune å få en nominell en vekst i de frie inntektene på 3,4 prosent i 2010 (regnet fra anslag på regnskap for 2009).² Veksten på landsbasis er på 4,1 prosent. Forslaget til statsbudsjett for 2010 gir ikke rom for å øke det kommunale tjenestetilbudet i Trondheim, med unntak for en økt satsing innenfor skoleområdet. Trondheim kommune må derfor i samsvar med Bystyrets tidligere vedtak gjennomføre tiltak som medfører en reduksjon i det kommunale tjenestetilbudet. Rådmannen finner det svært uheldig at staten fortsatt ikke

¹ ASSS-kommunene består av de ti største kommunene i landet, og omfatter: Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

² Med en deflator på 3,1 gir dette en reell vekst på 0,3 prosent.

fullfinansierer barnehagereformen. Underfinansieringen av barnehagereformen har vært tema i flere konsultasjonsmøter mellom KS og regjeringen, og KS har påpekt at det mangler minimum 1,5 milliarder kroner for å finansiere barnehagereformen slik Stortinget har forutsatt. På bakgrunn av den dialogen er det skuffende at staten fortsatt ikke fullfinansierer barnehagereformen gjennom statsbudsjettet. Dette er også svært bekymringsfullt med tanke på at kommunene skal overta ansvaret for finansieringen av hele barnehagesektoren i 2011.

2.2.2 Befolkningsvekst og bosetting av flyktninger medfører økt press på det kommunale tjenestetilbudet

Trondheim kommune har hatt en sterk befolkningsvekst i de siste årene. Fra 2003 til 2009 økte folketallet i Trondheim med om lag 15 500 innbyggere, eller om lag 2 600 personer per år. Kommunen forventes i likhet med de øvrige storbyene å stå ovenfor en betydelig befolkningsvekst også i årene framover. Rådmannen anslår at Trondheim vil få en vekst på 8,8 prosent fram mot 2015 eller 14 800 personer. Dette tilsvarer en vekst på knapt 2 500 personer per år.

Befolkningsvekst er positivt for kommunen. Samtidig medfører befolkningsveksten økt press på det kommunale tjenestetilbudet. Beregninger som rådmannen har foretatt indikerer at befolkningsutviklingen alene vil medføre en økning i kommunens driftsutgifter på 46 millioner kroner i 2010. Fra 2009 til 2013 anslås befolkningsutviklingen å medføre en økning på hele 187 millioner kroner. Befolkningsvekst fører også til et press på investeringsbudsjettet. Veksten i aldersgruppen 1-5 år medfører for eksempel at det vil være nødvendig å bygge 3-4 barnehager hvert år framover for å opprettholde dekningsgraden.

Rådmannens utgangspunkt er at tjenesteområdene bør få full kompensasjon for merutgifter som følger av befolkningsutviklingen. Hvis det ikke skjer vil tjenestetilbudet reelt sett kunne svekkes. Innenfor et stramt økonomisk opplegg har imidlertid rådmannen kun funnet rom for å kompensere tjenesteområdene for om lag 90 prosent av de anslåtte merutgiftene som følger av befolkningsutviklingen i 2010. Dette fører til at tjenesteområdene må finne rom for å dekke deler av merutgiftene innenfor eksisterende rammer. Rådmannen legger opp til å gi områdene full kompensasjon for merutgifter som følge av befolkningsveksten for perioden 2011-2013.

Rådmannen foreslår at kommunen i 2010 bosetter 250 flyktninger og 30 enslige mindreårige flyktninger. Økt bosetting vil medføre et press på det kommunale tjenestetilbudet, men samtidig gir en bosetting på 280 flyktninger kommunen økte statlige tilskudd.

2.2.3 Det kommunale tjenestetilbudet

Analyser som Kommunenes sentralforbund (KS) har foretatt viser at Trondheim i de siste årene har hatt høy ressursbruk på kommunale tjenester, sammenlignet med både landsgjennomsnittet og med andre storbykommuner. Høy ressursbruk har resultert i at kommunen har et godt tjenestetilbud.

Noen eksempler på dette er:

- Full barnehagedekning
- Høy andel barn i skolefritidsordning og i musikk- og kulturskolen
- God institusjonsdekning og forholdsvis høy ressursbruk på aktiviseringstilbud for eldre

I løpet av de siste årene har det også vært økt fokus på hallutbygging. Videre har kommunen prioritert tilrettelegging av stier og løyper i marka. Ett av få områder hvor kommunen har lav ressursbruk sammenlignet med andre storbykommuner er innenfor kulturområdet, og da spesielt på kirker. Det er gitt en nærmere beskrivelse av det kommunale tjenestetilbudet i kapitlene 7-23 og i vedlegg 8.

Som nevnt i punkt 2.2.2 er kommunen nå i en situasjon hvor vi må redusere i drifts- og investeringsrammene. Dette fører til et press på det kommunale tjenestetilbudet. Bystyret vedtok flere innsparingstiltak i forbindelse med behandlingen av økonomiplanen for 2009-2012 og i forbindelse med revideringen av budsjettet for 2009, jf. sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009*,

og plan for inndekning av underskudd. Flere av disse tiltakene vil medføre en reduksjon i det kommunale tjenestetilbudet, både når det gjelder kvalitet og kvantitet. Videre vil innsparingen som er lagt på interne tjenester og rådmannens fagstab gi redusert servicegrad og redusert analyse- og utredningskapasitet.

I forhold til vedtatt økonomiplan for 2009-2012 og revidert budsjett 2009 er det ingen større endringer i rammene til tjenesteområdene i 2010. Endrede forutsetninger innebærer imidlertid økte utfordringer innenfor noen områder:

- Trondheim forventes å få en sterk vekst i aldersgruppen 0-5 år i årene framover. Dersom kommunen skal kunne opprettholde full barnehagedekning krever dette økte investeringer. Innenfor et stramt økonomisk opplegg har rådmannen funnet rom for å etablere om lag 900 nye barnehageplasser i økonomiplanperioden. Med denne økningen vil kommunen kunne tilby barnehageplass til de som har en lovfestet rett til barnehageplass (1-5 åringer). Kommunen vil imidlertid ikke lengre kunne tilby barnehageplass til alle barn som er under ett år i hovedopptaket.
- I vedtatt økonomiplan for 2009-2012 er det lagt til grunn at skoleområdet skal spare 13 millioner kroner på skolenedleggelse i 2010, økende til 17,1 millioner kroner i 2011. Rådmannen la 29. september 2009 fram en ny sak vedrørende framtidig skolestruktur. Nye prognoser på befolkningsutviklingen viser nå at en endring i skolestrukturen kun vil medføre en innsparing på 2,3 millioner kroner i 2010. Innenfor skoleområdet har rådmannen derfor vært nødt til å foreslå redusert lærertetthet som et tiltak for å tilpasse driften til inntektsrammen.
- Utviklingen i antall eldre tilsier at det er et årlig behov for 15-20 flere plasser med heldøgnsbemanning. Innenfor et stramt økonomisk opplegg har ikke rådmannen funnet rom for å etablere nye heldøgns plasser i 2009 og 2010. Fra og med 2011 vil det være mulig å satse videre i henhold til vedtatt eldreplan.

Trondheim har over mange år hatt høy ressursinnsats i barnevernet sammenlignet med de øvrige storbyene. Barnevernforsøket og en helhetlig barne- og familietjeneste har medført at enhetene har blitt flinkere til å se behov og terskelen for å melde til barnevernet ser ut til å reduseres. Dette er en positiv utvikling for barn med behov for hjelp. Samtidig har kommunen et behov for å redusere kostnadene i barnevernet. Det må utarbeides langsiktige strategier for denne økonomiske omstillingen. I mellomtiden foreslår rådmannen tildels kortsiktige kostnadsreduksjoner på flere områder i Barne- og familietjenesten.

Framtidens utfordringer innenfor helse og velferd handler hovedsakelig om at antall eldre øker i forhold til den yrkesaktive delen av befolkningen, at den medisinske utviklingen fører til flere yngre brukere med komplekse tilstander, og at den somatiske spesialisthelsetjenesten reduserer oppholdstiden i sykehus. Kommunen vil forsøke å ivareta disse utfordringene gjennom Eldreplanen. Det arbeides med å utarbeide en tilsvarende plan for yngre voksne.

Samhandlingsreformen (St.meld. nr 47 (2008-2009)) skal iverksettes i 2012 og handler å skape et bedre helsetjenestetilbud til befolkningen ved å få til bedre samarbeid mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Med bedre samarbeid beskrives to forhold. Det ene er bedre arbeidsdeling mellom de to behandlingsnivåene. Det antas at en del tjenester kan overføres fra sykehus og annen spesialisthelsetjeneste til kommunehelsetjenesten. Det andre er å få til bedre gjensidig informasjon og støtte mellom de to behandlingsnivåene slik at de kan utføre sine respektive oppgaver med høyest mulig kvalitet og på laveste, effektive omsorgsnivå.

Kommunene vil få økte oppgaver med samhandlingsreformen. På sikt foreslår regjeringen også å gi kommunene et medfinansieringsansvar for pasienter som behandles i sykehus. Utfordringen for Trondheim kommune blir å bruke disse midlene på en slik måte at de får effekt både på kort og lang sikt. Det blir derfor spesielt viktig å iverksette tiltak for risikogrupper og personer som kan stå i fare for funksjonstap og forhindre/utsette behovet for helse- og velferdstjenester og andre kommunale tjenester. Trondheim kommune har allerede iverksatt tiltak i tråd med samhandlingsreformen. Både

ved Sjøbstad og Øya helsehus og ved Havstein helse- og velferdssenter er det i dag etablert samarbeid mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. I løpet av 2010 vil rådmannen komme tilbake med en nærmere beskrivelse av hvilke ytterligere tiltak som skal iverksettes i løpet av økonomiplanperioden.

Kommunen er en stor besitter av eiendom og infrastruktur. Dette er verdier som ofte forringes alt for fort på grunn av dårlig ettersyn og vedlikehold. Vi har i dag et vedlikeholdsetterslep, både til veier og eiendom. Etter rådmannens vurdering er det nødvendig å øke ressursbruken på vedlikehold av kommunal infrastruktur. Rådmannen la 20. oktober fram forslag til en ny husleiemodell for kommunale boliger (jf F-sak 350/09). Innføringen av ny husleiemodell vil på sikt medføre en netto inntektsøkning for kommunen på om lag 30 millioner kroner. Rådmannen vil foreslå at de frigjorte midlene disponeres til vedlikehold av kommunal infrastruktur, men vil måtte komme tilbake til dette etter at Bystyret har behandlet denne saken. Rådmannen vil videre i arbeidet med økonomiplan for 2011-2014 vurdere hvorvidt kommunen bør øke eiendomsskatten med ½ promillepoeng, og øremerke de økte inntektene til vedlikehold av eiendom og infrastruktur. En økning i eiendomsskatten med ½ promillepoeng vil medføre en inntektsøkning på om lag 35 millioner kroner.

2.2.4 Kommunen som samfunnsutvikler og arbeidsgiver

Foruten de store oppgavene innen tjenesteproduksjon og forvaltning har Trondheim kommune en rolle som samfunnsutvikler og arbeidsgiver. Lokal samfunnsutvikling handler blant annet om planlegging, stedsutvikling, næringsutvikling og miljø.

Kommunen har ambisjoner om en miljøriktig utvikling. En rekke programmer og prosjekter er etablert med dette formålet i Trondheim, blant annet *Trondheim Smart City* og *Miljøpakken for transport i Trondheim*. Innen avfallshåndtering legges det nå opp til etablering av nedgravde løsninger (avfallssug). Videre utredes separat innsamling av matavfall med tanke på produksjon av biogass fra dette avfallet til bruk som drivstoff. Handlingsplanen for oppsamling av husholdningsavfall og kommunalt næringsavfall er nå ute på offentlig høring. Gjennomføringen av planen vil kreve betydelige investeringer, noe som på sikt vil kunne medføre en økning i renovasjonsgebyrene på om lag 65 prosent.

Økt befolkningsvekst og endringer i bosettingsmønsteret fører til at kommunen står overfor nye utfordringer som planmyndighet, grunneier og eiendomsutvikler. Det vil blant annet være en utfordring å sikre at hele byen fortsatt er trygg å bo i, og at vi unngår segregering mellom bydelene (i forhold til alder, etnisitet og økonomi). Befolkningsveksten vil også medføre økt press på transportløsninger, grøntområder, marka og strandsonen.

Trondheim hevder seg i konkurranse med de andre storbyene når det gjelder attraktivitet for arbeidstakere og bosatte. Den største utfordringen framover er å øke verdiskapningen, og samtidig ivareta en bærekraftig utvikling. Det er også viktig å fortsette arbeidet med å befeste og utvikle Trondheim som studie- og forskningsby.

Arbeidsgiverpolitikken er tett sammenvevd med tjenestene kommunens medarbeidere yter til befolkningen. De to største utfordringene vi har i dag og framover er sykefravær og omstilling/nedbemanning. Trondheim har et høyt sykefravær sammenlignet med andre større kommuner. I årene framover må det fortsatt arbeides systematisk med å redusere sykefraværet. Dette kan være krevende i en periode hvor kommunen samtidig må gjennomføre nedbemanninger for å tilpasse driften til reduserte rammer.

2.3 Økonomiske rammebetingelser

2.3.1 Innledning

I dette punktet gjøres det nærmere rede for kommunens økonomiske rammebetingelser i perioden 2010-2013, samt for rådmannens forslag til saldering av budsjett- og økonomiplan. Det er gitt en mer utfyllende omtale av de økonomiske rammebetingelsene i kapittel 4.

Tabellene som presenteres her skal leses på denne måten: positivt tall viser at kommunen får økte utgifter eller reduserte inntekter. Motsatt betyr negativt tall at kommunen får reduserte utgifter eller økte inntekter.

2.3.2 Midler til fordeling på driftsområdene

Tabell 2.1 viser midler til fordeling på driftsområdene i perioden 2010-2013, i forhold til revidert budsjett for 2009. I forhold til revidert budsjett for 2009 vil det være en reduksjon i rammene til driftsområdene i 2010. I perioden 2011-2013 vil det være en økning i rammen som kan overføres til driftsområdene.

Tabell 2.1 Endring i midler til fordeling på driftsområdene i forhold til revidert budsjett for 2009.
Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Frie disponible inntekter	35,8	-70,9	-170,8	-264,8
Netto finansinntekter/utgifter	77,4	130,4	184,8	208,6
Netto avsetninger	80,8	-58,2	-80,5	-79,9
Overføringer til investeringsregnskapet	-98,4	-67,0	-12,7	40,6
Til fordeling drift	95,6	-65,7	-79,2	-95,5

Frie inntekter

Frie inntekter slik de er definert i Tabell 2.1 består av rammetilskudd, skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre generelle statstilskudd.

Rådmannen anslår at kommunen vil få en reduksjon i de frie inntektene i 2010. I perioden 2011-2013 anslås kommunen å få en vekst i de frie inntektene. Reduksjon i de frie inntektene fra 2009 til 2010 har i hovedsak sammenheng med at vedlikeholdstilskuddet som kommunene fikk i forbindelse med tiltakspakken ikke videreføres til 2010. Dersom man ser på utviklingen i de frie inntektene, eksklusive vedlikeholdstilskuddet, forventes kommunen å få en økning i de frie inntektene i 2010.

Netto finansinntekter/utgifter

Netto finansinntekter/utgifter omfatter renteinntekter og utbytte, renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter og avdrag på lån.

Netto finanskostnader øker med 77,4 millioner kroner i 2010, og forventes å øke ytterligere senere i økonomiplanperioden. Dette medfører isolert sett en reduksjon i midler som kan overføres til drift av tjenesteområdene. Veksten i kapitalkostnadene har i hovedsak sammenheng med det høye investeringsvolumet i 2010 og i årene før dette.

Netto avsetninger

Kommunens netto avsetninger øker i 2010 som følge av at det er nødvendig å sette av midler til å dekke inn underskuddet fra 2008 og til å dekke inn ubalansen mellom beregnede og faktiske fond på VAR-området. I 2011 frigjøres midlene som er satt av til å dekke inn underskuddet.

Overføring til investeringsregnskapet

Overføring til investeringsregnskapet omfatter midler fra driftsbudsjettet som skal dekke utgifter og avsetninger i investeringsbudsjettet. Reduksjon i overføringer til investeringsregnskapet fra 2009 til 2010 har sammenheng med at kommunen i 2009 overførte det midlertidige vedlikeholdstilskuddet

fra tiltakspakken til investeringsregnskapet. Korrigert for dette er det en økning i overføringer til investeringsregnskapet fra 2009 til 2010.

Reglene for regnskapsføring av momsrefusjon fra investeringer endres fra og med 2010, og fra og med 2014 må momsrefusjon fra investeringer i sin helhet føres som egenkapitaldekning til planlagte investeringer. Endringen medfører isolert sett en økning i overføringene til investeringsregnskapet, og reduserte midler til fordeling til drift.

Rådmannen har i budsjettet for 2010 budsjettert med en realavkastning fra kraftfondet på 3 prosent, det vil si tilsvarende som for 2009. For 2010 har rådmannen lagt til grunn at avkastningen i sin helhet skal gå til å finansiere driften. Det siste året har vist hvordan svingninger i avkastningen fra kraftfondet kan gi uforutsigbare rammebetingelser for kommunens tjenesteproduksjon. Driften bør i så stor grad som mulig finansieres av sikre inntekter. Rådmannen vil derfor anbefale at man i løpet av økonomiplanperioden reduserer andelen av avkastningen som skal gå til å finansiere driften fra 3 til 2 prosentpoeng. Realavkastning utover dette skal gå til å finansiere investeringer. Dette vil isolert sett medføre økte overføringer til investeringsregnskapet mot slutten av økonomiplanperioden.

Samlet medfører de to endringene at kommunen i slutten av økonomiplanperioden vil kunne ha 175 millioner kroner som egenkapital til investeringer.

Til fordeling drift

I forhold til revidert budsjett for 2009 reduseres inntektene som kan overføres til tjenesteområdene i 2010. Senere i planperioden øker inntektene, slik at mer midler kan overføres til tjenesteproduksjon.

2.3.3 Endring i driftsutgifter og inntekter

Kommunens netto driftsutgifter anslås å reduseres med 43,4 millioner kroner i 2010. I perioden 2011-2013 øker kommunens netto driftsutgifter.

Endringen i netto driftsutgifter er blant annet knyttet til konsekvensjustering av økonomiplan 2009-2012 og vedtatte tiltak i revidert budsjett 2009. Rådmannen vil understreke at det både i vedtatt økonomiplan for 2009-2012 og gjennom vedtaket i sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, er lagt et betydelig innsparingskrav på tjenesteområdene.

I tillegg til konsekvensjusteringene medfører følgende faktorer en endring i kommunens driftsutgifter og inntekter i perioden 2010-2013:

- En del av kommunens investeringer skal ikke belaste bykassens økonomi, men finansieres av gebyrer og refusjoner. Dette gjelder hovedsakelig investeringer som foretas på VAR-områder. I 2010 vil det overføres 33 millioner kroner mer fra VAR områdene til dekning av renter og avdrag, beløpet øker til om lag 100 millioner kroner i 2013. Resten av overføringene vil komme fra Trondheim parkering som følge av investeringene der, og fra den delen av husleien på nye boliger som skal gå til å dekke renter og avdrag.
- Endring i amortisering av premieavvik, momskompensasjon, AFP-kostnader med mer gir en økning i kommunens utgifter på 67,3 millioner kroner i 2010. Beløpet øker senere i økonomiplanperioden.
- Nye tiltak/endringer i utgifter medfører en økning i kommunens utgifter på 44,3 millioner kroner i 2010. Endringen i 2010 og videre i økonomiplanperioden er blant annet knyttet til økte driftskostnader som følge av bygging av ny friidrettshall, økte valgutgifter, økte kostnader til barnehager, redusert flykningeramme, økte FDV-utgifter som følge av arealutvidelser og utgifter i tilknytning til setningsskadene ved Dalgård skole.
- Regjeringen foreslår i forslaget til statsbudsjett å utvide undervisningstallet for 1.-7. trinn med en uketime fra høsten 2010. Regjeringen foreslår videre å innføre et tilbud om åtte timers gratis leksehjelp fordelt på 1.-4. trinn. Innføringen av ny finansieringsordning for private fysioterapeuter medfører også en økning i kommunens utgifter. Samlet gir endringene en økning i kommunens

utgifter på 10,3 millioner kroner i 2010. Kommunen har fått kompensasjon for merutgiftene gjennom rammetilskuddet.

- Nye anslag på befolkningsutviklingen indikerer at befolkningsveksten vil koste 15 millioner kroner mer i 2010 enn hva vi tidligere har lagt til grunn. Merutgiftene øker ytterligere senere i økonomiplanperioden.

Tabell 2.2 Endring i netto driftsutgifter i forhold til revidert budsjett for 2009. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Konsekvensjustering av økonomiplan 2009-2012	-62,3	-12,3	40,9	78,1
Revidert budsjett/inndecking av underskudd	-85,0	-	-	-
Refusjon kapitalutgifter selvkostområdene	-33,0	-61,8	-90,5	-111,6
Kostnadsendringer uten økt tjenesteproduksjon	67,3	113,0	151,8	130,6
Nye tiltak/endring i utgifter	44,3	36,2	35,5	36,8
Tiltak i statsbudsjettet	10,3	20,2	20,2	20,2
Høyere befolkningsvekst enn tidligere lagt til grunn	15,0	40,4	42,4	85,5
Endring i netto driftsutgifter	-43,4	135,7	200,3	239,6

2.3.4 Handlingsrom 2010-2013

Ved å sammenstille endringen i driftsmidler til fordeling på tjenesteområdene (Tabell 2.1) med de anslåtte utgiftsendringene (Tabell 2.2) får man et bilde på kommunens handlingsrom i perioden 2010-2013. Tabell 2.3 viser at det er en ubalanse mellom inntekts- og utgiftsrammene i hele økonomiplanperioden. I punkt 2.3.5 gjøres det rede for rådmannens forslag til saldering av økonomiplanen for 2010-2013.

Tabell 2.3 Handlingsrom i perioden 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Til overføring tjenesteområdene	95,6	-65,7	-79,2	-95,5
Netto endring i driftsutgifter	-43,4	135,7	200,3	239,6
Behov for tilpasning tjenesteområdene	52,2	70,0	121,1	144,1

2.3.5 Saldering

I de siste årene har det blitt stilt et årlig effektiviseringskrav til alle enhetene på 0,3 prosent av driftsutgiftene³. Rådmannen foreslår at dette effektiviseringskravet videreføres. Det vil øke kommunens handlingsrom med 21 millioner kroner i 2010, økende til 90 millioner kroner i 2013.

Som tidligere nevnt har kommunens utgiftsnivå kommet opp på et nivå som ikke er bærekraftig over tid. Det er derfor ikke tilstrekkelig at kommunen kun iverksetter tiltak for å dekke inn underskuddet fra 2008. Det er også helt nødvendig at vi foretar en varig reduksjon i drifts- og investeringsutgiftene, og dermed tilpasser aktiviteten til de underliggende inntektsforutsetningene. Rådmannen legger derfor opp til at innstramningen som ble gjennomført for å dekke inn underskuddet fra 2008 videreføres i perioden 2011-2013. Det vil øke kommunens handlingsrom med 85 millioner kroner i perioden 2011-2013.

I vedtatt økonomiplan er det avsatt 50 millioner kroner til bundne fonds, som skal benyttes til å dekke ubalansen mellom beregnede og faktiske fond på VAR-området. Det er avsatt 27 millioner kroner i 2010, og 23 millioner kroner i 2011. Rådmannen foreslår at inndeckningen av ubalansen mellom beregnet og faktisk fond på VAR-området i sin helhet utsettes til 2011.

³ Effektiviseringskravet består av redusert priskompensasjon og manglende kompensasjon for lønnsглиdning (reduisert deflator).

I forbindelse med sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, ble det satt av 18 millioner kroner som en buffer for å håndtere en eventuell økning i sosialhjelpsutgiftene og 40 millioner kroner til det interne arbeidsmarkedet (DIA). Rådmannen anbefaler at bufferen til sosialhjelp og DIA reduseres med henholdsvis 8,0 og 14,5 millioner kroner i 2010. Kommunen vil da ha en buffer til sosialhjelp på 10 millioner kroner og en buffer til DIA på 25,5 millioner kroner i 2010. Rådmannen foreslår å avvikle bufferen til sosialhjelp i sin helhet fra og med 2011. Rådmannen foreslår videre at bufferen til DIA reduseres til 10 millioner kroner i 2011 og 5 millioner kroner i 2012. Bufferen til DIA foreslås avviklet i sin helhet fra og med 2013.

Tabell 2.4 Saldering av økonomiplan 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Behov for tilpasninger tjenesteområdene	52,2	70,0	121,1	144,1
Generelt effektiviseringskrav (0,3 prosent)	-21,0	-43,0	-67,0	-90,0
Videreføre kuttet fra 2009 og 2010		-85	-85	-85
Skyve på inndekning av VAR-balansen fra 2010 til 2011	-27,0	27,0		
Reduksjon buffer sosialhjelp	-8,0	-18,0	-18,0	-18,0
Reduksjon buffer DIA	-14,5	-30,0	-35,0	-40,0
Handlingsrom	-18,3	-79	-83,9	-88,9

Med rådmannens forslag til saldering av budsjettet vil det være et handlingsrom på 18,3 millioner kroner i 2010. Handlingsrommet øker senere i økonomiplanperioden. Tabell 2.5 viser rådmannens forslag til disponering av midlene.

Tabell 2.5 Forslag til disponering av handlingsrommet. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Handlingsrom	-18,3	-79	-83,9	-88,9
Reversering av kutt på vei	6,0	6,0	6,0	6,0
Økt ramme til barnehager	9,4	23,0	23,0	23,0
Kulturinstitusjoner (økt kommunalt tilskudd)	2,9	2,9	2,9	2,9
Samhandlingsreformen		7,0	7,0	7,0
Buffer		40,0	45,0	50,0
Sum	0,0	0,0	0,0	0,0

I gjeldende økonomiplan er det lagt inn et kutt på tekniske tjenester/vei på seks millioner kroner. Utviklingen så langt i år viser at det er vanskelig å gjennomføre dette kuttet. Rådmannen foreslår derfor å reversere kuttet som er lagt inn på vei. Dette vil medføre en utgiftsøkning på seks millioner kroner hvert år i økonomiplanperioden.

I vedtatt økonomiplan ligger det inne en bemanningsreduksjon på barnehager på 23 millioner kroner i perioden 2010-2013. Trondheim kommune har lave enhetskostnader i barnehager, og det er vanskelig å redusere driftsrammen med 23 millioner kroner. Rådmannen vil derfor anbefale at deler av handlingsrommet i perioden 2011-2013 benyttes til å reversere kuttet på barnehager. I 2010 har rådmannen kun funnet rom for å styrke rammen til barnehage med 9,4 millioner kroner. I perioden 2011-2013 foreslår rådmannen å styrke rammen til barnehage med ytterligere 13,6 millioner kroner.

I forslaget til statsbudsjett øker regjeringen tilskuddet til flere av kommunens kulturinstitusjoner. For at institusjonene skal få denne økningen må kommunen justere sine tilskudd til institusjonene i takt med de statlige endringene. De samlede merutgiftene som følge av økt statstilskudd til kulturinstitusjoner i forslaget til statsbudsjett for 2010 er knapt 4,4 millioner kroner. I forhold til hva rådmannen opprinnelig hadde lagt til grunn medfører dette en økning i kommunens utgifter på 2,9 millioner kroner. Rådmannen foreslår derfor at rammen til kultur økes med 2,9 millioner kroner.

Samhandlingsreformen vil medføre økte oppgaver for kommunen, jf omtale i avsnitt 2.2. Rådmannen har ikke funnet rom for å sette av ytterligere midler til samhandlingsreformen i 2010 enn det vi allerede bruker. For perioden 2011-2014 foreslår rådmannen å sette av 7 millioner kroner.

I forbindelse med behandlingen av sak 37/09 fattet Bystyret følgende vedtak: "For å stå bedre rustet til å møte svingninger i økonomien de kommende år bes rådmannen i arbeidet med budsjett for 2010 å sette av en buffer på 50 millioner kroner". I det økonomiske opplegget for 2010 har ikke rådmannen funnet rom for å sette av en "fri" buffer på 50 millioner kroner. Som beskrevet i avsnittet over er det imidlertid lagt inn en buffer til sosialhjelp og DIA. I 2011, 2012 og 2013 er det i rådmannens opplegg satt av en fri buffer på henholdsvis 40, 45 og 50 millioner kroner.

2.3.6 Tjenesteområdenes tilpasning til endrede driftsrammer

De fleste områdene vil i tråd med gjeldende økonomiplan for 2009-2012 og gjennom vedtaket i sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, få en reell reduksjon i driftsrammene i perioden 2010-2012. I kapitlene 7-23 er det gjort rede for rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdene skal tilpasse seg nye driftsrammer. I Tabell 2.6 oppsummeres tiltakene innenfor de ulike tjenesteområdene. Tabellen viser at tilpasningen i hovedsak består i at man gjennomfører og/eller viderefører tidligere vedtatte tiltak. Dette inkluderer både effektiviserings- og omstillingstiltak, økning i gebyrer og brukerbetaling og tiltak som medfører en reduksjon i det kommunale tjenestetilbudet. I vedlegg 7 er det gitt en oversikt over tiltak som rådmannen foreslår gjennomført/videreført i tråd med Bystyrets tidligere vedtak.

På noen områder har rådmannen, som Tabell 2.6 viser, valgt å foreslå en justering av tidligere i vedtatte tiltak. Økningen i utgifter i økonomiplanperioden er blant annet knyttet til merutgifter som følge av befolkningsveksten og utgifter knyttet til tiltak som ble foreslått i statsbudsjettet (blant annet økning i undervisningstallet i grunnskolen). Som tabellen viser inneholder forslaget til budsjett og økonomiplan i liten grad nye tiltak som vil medføre en reduksjon i tjenestetilbudet. I den sammenheng er det imidlertid viktig å ha med seg at Bystyret i forbindelse med behandlingen av økonomiplan 2009-2012 og sak 37/09 vedtok flere tiltak som vil medføre en reduksjon i tjenestetilbudet i 2010 og senere i økonomiplanperioden.

Tabell 2.6 Tilpasning til endrede driftsrammer i forhold til revidert budsjett for 2009. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	5 200,5	5 200,5	5 200,5	5 200,5
Pris- og lønnskompensasjon	143,6	143,6	143,6	143,6
Oppgaveendringer	2,5	2,5	2,5	2,5
Korrigert budsjett 2009	5 346,6	5 346,6	5 346,6	5 346,6
Vedtatte rammeendringer	-126,1	-57,7	-1,9	43,3
Annen rammeendring	84,1	90,8	84,6	111,0
Forslag til netto driftsramme	5 304,6	5 379,7	5 429,3	5 500,9
Rammeendring	-42,0	33,1	82,7	154,3
Tiltak som foreslås iht. tidligere vedtak	-101,2	-86,6	-68,5	-62,1
Justering av tidligere vedtatte tiltak	-14,7	14,2	45,8	79,1
Økte utgifter/reduerte inntekter	118,7	155,6	158,3	192,9
Nye effektiviseringstiltak	-13,4	-31,6	-35,4	-38,9
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet	-19,9	-15,5	-15,0	-14,2
Økte brukerbetaling/gebyrer	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Annet	-10,7	-2,3	-1,8	-1,8
Sum tiltak	-42,0	33,1	82,7	154,3

2.3.7 Investeringer

Handlingsregel

Grunnlaget for å fastsette investeringsrammen bør være bykassens evne til å håndtere gjelden som investeringene genererer. Rådmannen vil derfor anbefale at man etablerer en handlingsregel som sier at kapitalkostnadene ikke skal utgjøre mer enn 10 prosent av de frie inntektene, jf nærmere omtale i kapittel 4.

Rådmannens forslag til investeringsramme

Rådmannens forslag til investeringsbudsjett for perioden 2010-2013 har en samlet ramme på 4,31 milliarder kroner. Dette er innenfor handlingsregelen som rådmannen foreslår. Tabell 2.7 viser rådmannens forslag til investeringsrammer fordelt på ulike tjenesteområder. Det gis en kort omtale av noen av prosjektene under tabellen. For en utfyllende omtale vises det til omtale under det enkelte tjenesteområde (kapittel 7 - 23). Konsekvensene av investeringene er innarbeidet i kapitalutgiftene beskrevet i kapittel 4.

Tabell 2.7 Rådmannens forslag til investeringsbudsjett. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	Sum 2010-2013
Skoler	270,0	80,0	240,0	259,0	849,0
Barnehager	101,0	134,0	130,0	150,0	515,0
Vann	66,4	154,0	139,0	127,4	486,8
Sykehjem og omsorgsboliger etc.	148,6	72,0	72,0	148,0	440,6
Avløp	78,9	78,0	84,0	92,0	332,9
Diverse investeringer eiendomsforvaltning	17,5	64,6	102,5	103,0	287,6
Næringsforsyning	69,0	94,7	42,5	26,0	232,2
Trondheim parkering KF	60,0	80,0	40,0	0,0	180,0
Kirker og kirkegårder	60,0	41,5	21,5	21,5	144,5
Boligforsyning	35,9	37,9	35,5	34,5	143,8
IT-tjenester	37,7	28,2	28,2	28,0	122,1
Avfall	25,0	40,0	25,0	25,0	115,0
Idrett	92,5	17,0	2,0	2,0	113,5
Veger	48,0	19,9	20,1	15,1	103,1
Oppgradering boliger	15,0	15,0	15,0	15,0	60,0
ENØK	5,0	8,0	8,0	8,0	29,0
Miljøtiltak og oppgradering skoler	7,0	7,0	7,0	7,0	28,0
Kultur	8,4	4,7	5,7	6,7	25,5
Bydrift	6,0	6,0	6,0	6,0	24,0
Barne- og familietjenesten	6,0	5,0	5,0	5,0	21,0
Oppgradering sykehjem og omsorgsboliger	3,0	5,0	5,0	5,0	18,0
Park og grønntanlegg	3,9	3,9	4,1	3,4	15,3
Miljøtiltak og oppgradering barnehager	4,0	3,0	3,0	3,0	13,0
Analysesenteret	2,0	2,0	2,0	2,0	8,0
Post, arkiv, grafisk senter	2,1	0,3	0,3	0,3	3,0
Feietjenester	0,6	0,6	0,6	0,6	2,4
Sum investeringsramme	1 173,5	1 002,3	1 044,0	1 093,5	4 313,3

Investeringene innenfor skoleområdet gjelder blant annet sluttfinansiering av Ranheim skole og Rosenborg skole. Spongdal skole med idrettshall får oppstartsbevilgning på 10 millioner kroner i 2011, mens Åsveien skole med idrettshall får oppstartsbevilgning på 20 millioner kroner i 2012. Byggestart for disse prosjektene blir da henholdsvis årsskiftet 2011/12 og 2012/13. Investeringene innenfor skoleområdet går også til akutttiltak, IT-investeringer, miljøtiltak og ombygninger

Den samlede investeringsrammen for barnehager beløper seg til 515 millioner kroner i løpet av perioden 2010-2013. Rådmannens forslag medfører at vi vil kunne tilby barnehageplass til de som har lovfestet rett til barnehageplass (1-5 åringer). Vi vil imidlertid ikke kunne tilby barnehageplass til alle barn som er under ett år i hovedopptaket.

Investeringen til sykehjem og omsorgsboliger gjelder sluttfinansiering av Kattem sykehjem. Videre foreslås det en oppstartsbevilgning til nytt helse- og velferdssenter i 2013, som vil stå ferdig i 2015. Øvrige investeringsbehov består av diverse ombygninger og utstyr.

2.4 Mål for budsjett og økonomiplanperioden

2.4.1 Innledning

Kommunens overordnede mål er nedfelt i kommuneplanen. Med utgangspunkt i kommunen status, utfordringer og økonomiske rammebetingelser har rådmannen utarbeidet mål for budsjett- og økonomiplanperioden. Målene kan grovt sett deles inn i tre kategorier: finansielle mål, mål for tjenestetilbudet og samfunnsmessige mål.

2.4.2 Finansielle mål

I løpet av de siste årene har det vært en økende ubalanse mellom kommunens utgifter og inntekter, og siden 2006 har ikke kommunens ordinære driftsinntekter vært tilstrekkelige til å dekke kommunens løpende driftsutgifter og renter og avdrag på lån. Et overordnet mål for arbeidet med forslaget til budsjett og økonomiplan har vært å etablere et nivå på kommunens utgifter som er bærekraftig over tid.

Kommunen har ansvaret for velferdstjenester som i liten grad kan endres fra det ene året til det neste. Dette tilsier at driften bør finansieres av sikre inntekter, og at man bør ha et nivå på kommunens netto driftsresultat som sørger for tilstrekkelig buffere. I motsetning til mange andre kommuner har ikke Trondheim kommune hatt klare finansielle mål når vi har utarbeidet de økonomiske forutsetninger for en økonomiplanperiode. Rådmannen foreslår i dette budsjettet at det etableres klare finansielle mål.

Det siste året har vist hvordan svingninger i avkastningen fra kraftfondet kan gi uforutsigbare rammebetingelser for kommunens tjenesteproduksjon. Driften bør i så stor grad som mulig finansieres av sikre inntekter. Rådmannen foreslår derfor at man i mindre grad enn tidligere bruker avkastning fra kraftfondet til å finansiere driften. Konkret foreslår rådmannen at man i løpet av økonomiplanperioden reduserer andelen av realavkastningen som brukes til å finansiere driften fra tre til to prosentpoeng.

Etter rådmannens vurdering bør grunnlaget for å fastsette investeringsrammen være bykassens evne til å håndtere gjelden som investeringene genererer. Rådmannen vil derfor anbefale at man har som mål at kapitalkostnadene ikke skal utgjøre mer enn 10 prosent av de frie inntektene. Dersom kommunen lykkes i å nå disse to målene vil man sikre en større stabilitet i det kommunale tjenestetilbudet. Over tid vil også kommunens netto driftsresultat bedres, og det vil genereres egenkapital til finansiering av investeringene.

2.4.3 Mål for tjenestetilbudet

I gjeldende kommuneplan er det lagt til grunn at et av de overordnede målene er å ivareta barn og unge som byens viktigste ressurs. Rådmannen ønsker derfor å skjerme tjenestetilbudet som rettes mot barn i de første leveårene for nedskjæringer.

Barnehagen har en viktig rolle som første ledd i opplæringsløpet. Rådmannen vil derfor fortsette å fokusere på språk- og kompetanseutvikling i arbeid med de aller minste barna. Skolene er nå godt i gang med å arbeide etter Kunnskapsløftets rammer, og vi ser en positiv utvikling i læringsutbytte. Vi har som mål å øke læringsutbytte ytterligere.

Tjenestene innenfor helse og velferd skal tilrettelegges slik at de ivaretar den enkelte brukers evne til å mestre sin hverdag. Kommunen har som mål å dreie fokus over på tilbud som øker brukernes mestringsevne og livskvalitet på en slik måte at behovet for kompensierende og mer omfattende tjenester blir utsatt og redusert. Dette gjelder innenfor sosialtjenesteområdet så vel som innen helse- og omsorgstjenesten.

Det langsiktige målet for kommunens kulturområde er i henhold til gjeldende kommuneplan at Trondheim skal være en åpen og mangfoldig kulturby og en naturlig møteplass i internasjonal sammenheng. Videre er det et mål at Trondheim skal være en by hvor toleranse og respekt for andre er grunnleggende.

Innenfor idrettsområdet ønsker rådmannen å tilrettelegge for bedre innendørs idrettsaktiviteter, samt å realisere vedtatt sti - og løypeplan.

Det er god økonomi å ta vare på egne verdier. I økonomiplanperioden er det et hovedmål at kommunen i større grad enn tidligere skal ta varene på verdiene i eiendom og infrastruktur. Dersom vi når dette målet kan vi på sikt redusere behovet for investeringer og i nye anlegg. Dette vil igjen frigjøre midler til driften av kommunale tjenester.

2.4.4 Mål for kommunen som samfunnsutvikler og arbeidsgiver

Et hovedmål for kommunen er å redusere utslipp av klimagasser. Alle enheter, og da spesielt de innenfor byutviklingsområdet, skal derfor ha et særlig fokus på oppgaver innenfor klima og miljø. En hovedoppgave i den forbindelse vil være å gjennomføre miljøpakken for transport i henhold til framdriftsplanen.

Økt befolkningsvekst gir økte utfordringer for kommunen. Kommunen har som målsetning at mer enn 80 prosent av framtidig byvekst skal skje ved byfortetting/byomforming. Gjennom interkommunal arealplan skal utbygging av nærings- og boligarealer skje på en mest mulig arealeffektiv og transportbevarende måte i hele byregionen.

De største utfordringene kommunen står ovenfor som arbeidsgiver er sykefravær, nedbemanning/omstilling og rekruttering. Viktige mål i årene framover er derfor å redusere sykefraværet, og å rekruttere unge til arbeid i helse- og velferdssektoren. Det er gjort nærmere rede for dette i kapittel 3.

2.5 Realistisk budsjett?

Det overordnede målet for arbeidet med forslaget til økonomiplan og budsjett for 2010-2013 har vært å etablere et nivå på drifts- og investeringsutgiftene som er bærekraftig over tid.

Mye av grunnlaget for økonomiplanen for 2010-2013 ble lagt i forbindelse med revideringen av budsjettet for 2009. Da ble det vedtatt flere konkrete tiltak for å få økonomien i balanse. Utviklingen så langt i 2009 viser også at de fleste innsparingstiltakene har hatt den ønskede effekten. Rådmannen har derfor tro på at kommunen skal klare å dekke inn underskuddet fra 2008 i løpet av 2009 og 2010. Rådmannen mener også at forslaget til økonomiplan og budsjett for 2010-2013 etablerer et nivå på drifts- og investeringsutgiftene som er bærekraftig over tid. Rådmannens forslag til finansielle mål vil blant annet sikre at driften i større grad enn tidligere finansieres av sikre inntekter, og at det over tid etableres et nivå på kommunens netto driftsresultat som sørger for tilstrekkelige buffere.

Rådmannens vurdering er at forslaget til økonomiplan og budsjett er realistisk. Likevel vil rådmannen understreke at budsjettet inneholder usikkerhetsmomenter. Noen eksempler på dette er:

På inntektssiden:

- Vi har budsjettert med en høyere vekst i de frie inntektene enn det som er signalisert i statsbudsjettet. Det har sammenheng med at vi har lagt til grunn at Trondheim får en skattevekst som er 1 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.
- Beveger vi oss utover i økonomiplanperioden øker selvsagt usikkerheten i inntektsanslagene. Dette har blant annet sammenheng med at regjeringen har varslet at inntektssystemet for kommunene skal endres i 2011. Kostnadsnøkkelen for kommunene skal da revideres og barnehagetilskuddet skal innlemmes i rammetilskuddet. Regjeringen vil presentere forslaget til nytt inntektssystem i kommuneproposisjonen for 2011 (mai 2010).
- Vi har budsjettert med en realavkastning fra kraftfondet på 3 prosent. Dette anslaget er usikkert, på grunn av den generelle usikkerheten knyttet til utviklingen i finansmarkedet.

På utgiftssiden:

- Det er forutsatt at investeringsprosjektene har en kostnadsramme som holder, og at all fremtidig anslått prisstigning er innkalkulert i anslagene.
- Det er forutsatt at lønns- og prisveksten ikke overstiger den kommunale deflatoren som ble lagt til grunn i statsbudsjettet.

Rådmannens samlede vurdering er at forslaget til budsjett er realistisk, og at forslaget til budsjett og økonomiplan etablerer et nivå på drifts- og investeringsutgiftene som er konsistent med de fremtidige inntektsforutsetningene som Trondheim kommune vil stå ovenfor framover.

3 Status, rammebetingelser, utfordringer og mål

3.1 Status

3.1.1 Økonomi

Den økonomiske gjennomgangen etter 2. tertial, jf sak F 314/09, viste at det ligger an til et regnskap i balanse for 2009. Nyere tall viser at denne prognosen fortsatt er gjeldende. Det er flere forhold som trekker i positiv retning:

- I sum blir inntektene høyere enn anslått: De frie inntektene blir noe høyere enn tidligere lagt til grunn og avkastningen fra Kraftfondet ser ut til å bli høyere enn tidligere antatt.
- Driften av tjenesteområdene forventes å være i tilnærmet balanse.

Skatteinngangen per september indikerer at de frie inntektene blir noe høyere enn anslått i andre tertialrapport 2009. Regjeringen oppjusterte også anslaget på kommunenes skatteinntekter med 900 millioner kroner i statsbudsjettet. Inntektene fra momsrefusjon for gjennomførte investeringer blir, som meldt i regnskapsrapporten etter andre tertial, lavere enn budsjettet. Eksakt hvor mye lavere inntektene fra momsrefusjonen blir vet vi ikke før regnskapsavslutningen. Dette avhenger av hvor store utbetalinger man har til gjennomførte investeringer mot slutten av året. Avkastningen fra kraftfondet synes per utgangen av september å bli høyere enn anslått i halvårsrapporten for fondet. Hvor stor avkastningen til slutt blir for 2009 er det imidlertid for tidlig å konkludere om.

Tjenesteområdene startet på en betydelig omstillingsprosess i 2009. I saken om revideringen av budsjett 2009, jf sak B 37/09, ble det vedtatt en rekke innstrammingsiltak for å bringe kommunens økonomi i balanse. Regnskapsrapportene etter andre tertial tyder på at man i stor grad har klart å tilpasse seg endrede økonomiske rammebetingelser.

Trondheim kommune mottok 112 millioner kroner i vedlikeholdstilskudd gjennom tiltakspakken i 2009. Rådmannen har i sak F 220/09 redegjort for status for gjennomføringen av prosjektene per 1. halvår. En oversikt per medio oktober viser at gjennomføringen av prosjektene er godt i rute i forhold til planen. 86 prosent av prosjektene, målt i verdi av tilskuddet, er gjennomført eller igangsatt.

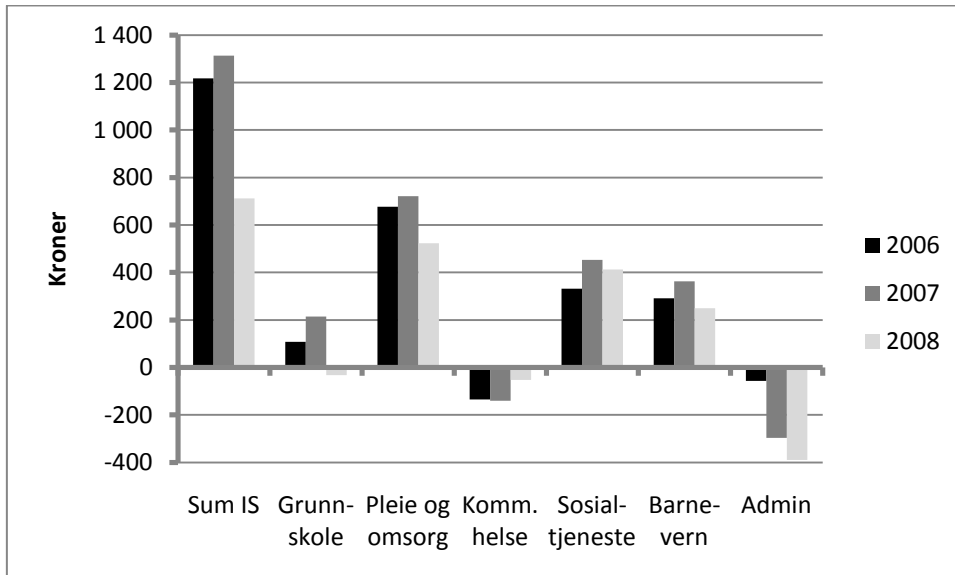
3.1.2 Tjenestetilbudet

Trondheim kommune er medlem av storbynettverket ASSS (aggregerte styringsdata for sammenlignbare storkommuner).⁴ Dette nettverk utarbeider hvert år rapporter som inneholder analyser og sammenligninger av kommunenes inntekter, hvordan ressursene prioriteres og hvordan tjenestetilbudet er i forhold til utgiftsbehovet. Dette arbeidet har pågått siden KOSTRA ble iverksatt i 2001. De innrapporterte tallenes pålitelighet har utviklet seg positivt i løpet av disse årene og analysene er stadig blitt forbedret for å gi relevant informasjon om hvordan kommunene tilpasser seg sin økonomiske situasjon og innbyggernes behov.

I figur 3.1 sammenlikner vi netto driftsutgifter per innbygger i Trondheim med landsgjennomsnittet for de sektorer som omfattes av inntektssystemet (grunnskole, helse og sosialtjenester og administrasjon). Tallene er korrigert for forskjeller i utgiftsbehov, private/statlige skoler, minoritetsspråklige elever, pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift. Dersom Trondheim har høyere utgifter per innbygger enn landsgjennomsnittet innenfor en sektor, indikerer dette at Trondheim har bedre tjenestetilbud enn landsgjennomsnittet innenfor denne sektoren og vice versa.

⁴ ASSS-kommunene består av de ti største kommunene i landet; Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Vi ser av Figur 3.1 at Trondheim kommunes netto driftsutgifter til sektorene innenfor inntektssystemet i 2008 var om lag 700 kroner høyere per innbygger enn landsgjennomsnittet, korrigeret for forskjeller i beregnet utgiftsbehov etc. Dette tilsvarer et merforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på 118 millioner kroner noe som tilsvarer 3,2 prosent. Dette indikerer isolert sett at Trondheim hadde et bedre tjenestetilbud enn landsgjennomsnittet når vi ser på sektorene innenfor inntektssystemet under ett. Analyser viser også at Trondheim har en høyere ressursbruk enn ASSS-kommunene. Et vesentlig moment er at Trondheim har et inntektsnivå som ligger under landsgjennomsnittet, noe som innebærer at driftsutgiftene bør ligge under landsgjennomsnittet.

Figur 3.1 Netto driftsutgifter eksklusive avskrivninger. Avvik fra landsgjennomsnitt korrigeret for forskjeller i beregnet utgiftsbehov, statlige/private skoler, minoritetsspråklige elever, pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift i perioden 2006-2008. Kroner per innbygger
Kilde: ASSS, kommunerapport 2008

Det er innenfor pleie og omsorg, sosialtjenesten og barnevernet at netto driftsutgifter var høyest i forhold til beregnet utgiftsbehov. Pleie og omsorg hadde i 2008 et merforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på om lag 500 kroner per innbygger, noe som tilsvarer 86 millioner kroner eller 6,4 prosent.

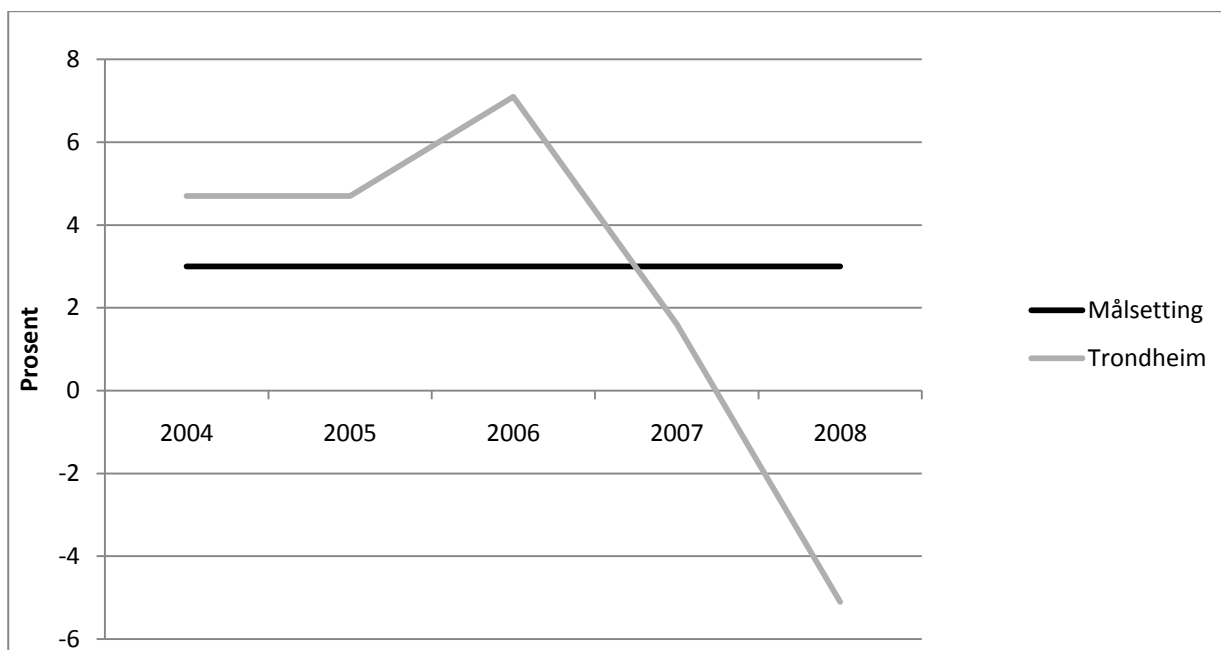
I 2008 hadde Trondheim lavest netto driftsutgifter i forhold til landsgjennomsnittet innenfor administrasjon på om lag 390 kroner per innbygger, noe som tilsvarer 64 millioner kroner eller 15,1 prosent.

Trondheims netto driftsutgifter til grunnskole var i 2008 om lag som for landsgjennomsnittet. Grunnskolen hadde i 2008 en lavere utgift i forhold til landsgjennomsnittet på om lag 30 kroner per innbygger, noe som tilsvarer 5 millioner kroner eller 0,5 prosent.

Trondheims netto driftsutgifter til sektorene innenfor inntektssystemet gikk klart ned i forhold til landsgjennomsnittet i 2008. Nedgangen kom først og fremst innenfor grunnskole og pleie og omsorg. Utgiftene til kommunehelsetjenesten økte fra 2007 til 2008.

Når det gjelder de sektorene som ikke omfattes av inntektssystemet viser KOSTRA-tall for 2008 at Trondheim lå noe over landsgjennomsnittet i netto driftsutgifter per innbygger til kulturformål og betydelig høyere til boligformål, mens Trondheim hadde lavere netto driftsutgifter per innbygger til kirkeformål og samferdsel. Trondheim kommune har høy barnehagedekning, men lave enhetskostnader innenfor barnehagesektoren.

Tallene ovenfor indikerer at Trondheim kommune har gitt et samlet velferdstilbud til sine innbyggere over landsgjennomsnittet de siste tre årene, men at tallene for 2008 indikerer at tilbudet nærmer seg landsgjennomsnittet. Det er gjort nærmere rede for det kommunale tjenestetilbudet i kapitlene 7-23 og i vedlegg 8.

Figur 3.2 Netto driftsresultat som prosentandel av driftsinntektene, perioden 2004-2008

Figur 3.2 viser at det regnskapsførte netto driftsresultatet ble sterkt svekket i 2007 og 2008. Detaljerte regnskapsdata for perioden 2004-2008 viser at netto driftsresultatet reelt sett har vært svakere enn vist i figuren, fordi både premieavvik, og momsrefusjon fra investeringer er brukt til finansiering av driften. Det regnskapsførte resultatet påvirkes også av avsetning til kraftfondet for å opprettholde realverdien.

En analyse av Trondheim kommune sin økonomiske utvikling de siste årene viser at tjenestetilbudet har ligget over et økonomisk bærekraftig nivå. Professor Lars Erik Borge ved NTNU skriver følgende i en rapport utarbeidet om den økonomiske utviklingen i Trondheim kommune for perioden 2004-2008:

“Faktum er at Trondheim kommune gjennom flere år har hatt et svakt netto driftsresultat etter at alle inntekter (inklusive avkastningen fra kraftfondet) er tatt hensyn til. Diagnosen er at driftsutgiftene i Trondheim kommune har kommet opp på et nivå som ikke er bærekraftig. Kommunen kan ikke over tid ha driftsutgifter over gjennomsnittet med inntekter under gjennomsnitt”.

Denne ubalanserte utviklingen kulminerte med et betydelig regnskapsmessig merforbruk i 2008. Årsaken til ubalansen i 2008 skyldtes ikke alene at utgiftsnivået til tjenesteproduksjonen var på et for høyt nivå, men også sterkt økende kapitalutgifter og konsekvensene av finanskrisen. I saken om revidering av budsjettet for 2009, jf sak B 37/09, ble det tatt grep for å justere ned budsjetttrammene for alle tjenesteområdene. Det ble vedtatt betydelige innstramminger med effekt for 2009 og 2010. Utviklingen så langt i 2009 viser at tjenesteområdene i stor grad har klart å tilpasse seg de nye rammebetingelsene. Konsekvensene for flere av områdene er at dette øker presset mellom hva som kan tilbys av tjenester, både kvantitativt og kvalitativt, og det som etterspørres av kommunens innbyggere.

3.1.3 Arbeidsgiverpolitikk

Arbeidsgiverpolitikken har i 2009 vært preget av to forhold:

- Sykefravær
- Omstilling og nedbemanning

I andre tertialrapport 2009, jf sak F 314/09, ble det presentert sykefraværstall som viste en liten nedgang fra andre tertial 2008. Sykefraværet for andre tertial 2008 var på 10,1 prosent, mens det for tilsvarende periode i 2009 var på 9,9 prosent. Et sykefravær på 9,9 prosent i andre tertial representerer 69 408 dagsverk, som enten erstattet av vikarer eller ikke ble utført.

Sykefraværstallene i andre tertial 2009 for tjenesteområdene varierer fra vel 6 prosent til over 13 prosent. Sykefraværet innenfor skole, kultur og administrasjon var lavest, mens det var høyest innenfor barnehageområdet og helse- og velferdsområdet.

Trondheim har et høyt sykefravær sammenlignet med andre store bykommuner. Det er bare Tromsø som har høyere sykefravær en Trondheim blant de ti største kommunene i landet. Det positive med Trondheim er at sykefraværsutviklingen har vist en liten nedgang, mens flere av de andre kommunene har hatt en vekst i sykefraværet fra andre tertial 2008 til andre tertial 2009.

Årsakene til sykefravær er sammensatte. Både organisatoriske, ergonomiske, fysiske, psykososiale, livsstilsmessige og holdningsmessige forhold kan påvirke grad av nærvær og fravær. Det er i tidligere saker redegjort for en rekke tiltak og prosjekter som retter seg mot å redusere sykefraværet i kommunen, for eksempel Forflytningsprosjekt, Styrk, Sykefraværsinnsatsen, Kvalitetskommuneprosjektet og Gravidprosjektet. Det vi ser er at fokus på forbedringer i arbeidsmiljøet gjennom prosesser for de ansatte har positiv effekt på sykefraværet. Tydelig og systematisk oppfølging av sykmeldte gir også effekt, i tillegg til en gjennomarbeidet og implementert sykefravær rutine. Dette er tiltak som også er gjennomført med gode resultater i enheter som ikke har vært med i blant annet sykefraværsinnsatsen. Arbeidet med å redusere sykefraværet er forankret i lederavtalen for 2009. Alle enhetsledere skal identifisere, styrke og utvikle nærværsfaktorene i sine enheter. I tillegg skal enhetene utvikle fravær rutiner og diskutere og implementere normer for fravær.

Det har vært nødvendig med nedbemanning innenfor flere tjenesteområder, blant annet som følge av behovet for å tilpasse kommunens aktivitet til strammere økonomiske rammebetingelser. Etableringen av "Det interne arbeidsmarked" (DIA) er et sentralt tiltak for å løse omstilling og overtallighet i kommunen. Formålet er å formidle ansatte som av ulike grunner er overtallige, til ny fast stilling.

Til og med andre tertial 2009 har 482 ansatte (391 årsverk) vært innom DIA. 180 av disse ansatte (139 årsverk) er formidlet til fast stilling. I løpet av 2009 var det en vekst i antallet arbeidstakere i DIA frem til utgangen av juli. I august og september har avgangen av arbeidstakere fra DIA vært høyere enn tilgangen.

Så langt det er mulig brukes ansatte i DIA til å dekke kommunens behov for vikarer. Disse blir lønnet av den enheten de vikarierer på.

Alle ansatte som er omfattet av DIA og som mottar lønn, utfører sin arbeidsplikt. Der hvor DIA har lønnsansvar blir den enkelte tjenesteplassert etter avtale med en enhet i påvente av ledige stillinger, eller som arbeidsutprøving med tanke på ny type stilling. Enhetene sørger for best mulig utnyttelse av arbeidsressursen.

3.1.4 Samfunnsaktør

Foruten de store oppgavene innen tjenesteproduksjon og forvaltning har Trondheim kommune en rolle som samfunnsutvikler. Rådmannen har de senere årene tatt en aktiv rolle innen overordnet plan- og strategiutvikling, i samarbeid med byens næringsliv og andre organisasjoner, universitetet,

høgskoler og forskningsmiljøene, regionale og nasjonale myndigheter, nabokommunene og andre. Lokal samfunnsutvikling handler om planlegging, stedsutvikling, næringsutvikling og miljø i videste forstand, og strekker seg ut over kommunens lovpålagte tjenester. Arbeidet har i mange tilfeller internasjonale perspektiver, og er nært knyttet til politiske prosesser.

De miljøutfordringene vi står overfor krever omfattende politiske og strukturelle tiltak på internasjonalt og nasjonalt nivå, og ikke minst i den enkelte kommune. Kommunen har en viktig rolle som politisk organ, som samfunnspåvirker, tilrettelegger og som forvalter av lover og retningslinjer. Trondheim kommune tar sitt miljøansvar på alvor!

Som den første større bykommunen i Norden, ble kommunen miljøsertifisert etter ISO 14001 (standard for miljøledelse) i 2006. Kommunen ble resertifisert i 2009. Miljøledelse er en metode for å styre og effektivisere miljøarbeidet i kommunen gjennom systematisk planlegging, gjennomføring, oppfølging og evaluering. Miljøledelse er en integrert del av kommunens øvrige plan- og styringssystem. Kommunen skal hele tiden arbeide for å redusere sin miljøpåvirkning.

Arbeidet med miljø og byutvikling har gitt resultater. Selv om folketallet er økt med 18 prosent fra 1991 til 2008, og biltrafikk og økonomiske aktivitet i bysamfunnet også har økt kraftig de siste årene, er utslippene av klimagasser redusert med seks prosent i perioden. Reduksjonen kommer særlig av redusert industrivirksomhet, mindre bruk av fyringsolje og reduserte utslipp fra avfallsdeponier. Parallelt er det samlede energiforbruket i Trondheim i perioden 1995 – 2006 økt med 33 prosent. Trondheim kommune er nå i gang med å redusere eget strømforbruk.

Stortinget vedtok i juni 2009 trinn 1 i *Miljøpakken for transport i Trondheim* med en ramme på om lag fem milliarder kroner. Nærmere halvparten av midlene skal gå til kollektivtransport, gang- og sykkeltiltak og trafikksikkerhet. I tillegg har kommunen en 4-årig avtale om belønningssmidler til kollektivtransport. Prosjektet *Framtidens byer*, hvor de 13 største byene deltar i et samarbeid med staten, er underskrevet og en rekke delprosjekter er etablert. Næringslivets organisasjoner er også med i arbeidet.

Trondheim opplever et sterkt utbyggingspress på bynære arealer. Både kommunen som planmyndighet, grunneiere og eiendomsutviklere har behov for forutsigbarhet. Trondheim har strategier for å styre framtidig byvekst ved fortsatt fortetting og unngå omdisponering av store, sammenhengende jordbruksområder. Kommunene i Trondheimsregionen samarbeider i 2009 om en interkommunal arealplan (IKAP), samordnet med utredningene om en ny godsterminal for Trondheimsregionen. Formålet er en helhetlig og transportreduserende disponering av nærings- og boligarealer i byregionen. Håndtering av husholdningsavfall i Trondheim skjer på en miljømessig riktig og kostnadseffektiv måte. Gjenvinningsgraden er høy og renovasjonsgebyret ligger klart under landsgjennomsnittet. Kommunen driver et aktivt holdningsskapende arbeid gjennom prosjekter som Grønn Barneby og Strømsparegrisen.

Trondheim samarbeider regionalt på flere arenaer: i byregionen gjennom Trondheimsregionen – *samarbeid for utvikling*, i landsdelen gjennom *Trøndelagsrådet* og *Byer i Midt-Norge*, og nasjonalt gjennom KS og andre storbynettverk. *Felles fylkesplan 2009-2012* er vedtatt av bystyret og følges opp gjennom årlige samhandlingsprogram. Steinkjer er blitt fullverdig medlem i Trøndelagsrådet, og mer av arbeidet skjer nå gjennom et arbeidsutvalg bestående av ordførerne/fylkesrådsleder. Gjennom felles arbeid med interkommunal arealplan, et befolknings- og bosettingsprosjekt og ny strategisk næringsplan, er samarbeidet i byregionen styrket. Flere kommuner søker om medlemskap og det arbeides for å styrke den administrative og faglige innsatsen.

Vi opplever i dag at de store byene i økende grad definerer internasjonalisering og internasjonal arbeid som en nødvendighet. Trondheim kommunen har opprettet stilling for internasjonal koordinator, som er bemannet fra 2009. Forslag til en internasjonal strategi er utarbeidet. Samarbeidet med Sundsvall og Østersund (SØT) fortsetter.

Det har i 2009 vært en dreining i kommunens ressursbruk innen næringsrettet arbeid over til arbeid med ny strategisk næringsplan for Trondheimsregionen. Servicefunksjoner overfor byens bedrifter, etablerere og tilflyttere er opprettholdt, blant annet gjennom samarbeid med eksterne organisasjoner der Trondheim kommune er med i drifts- og finansieringsfelleskap.

Trondheim kommune har, sett fra næringslivet, en svakere posisjon og anvender mindre ressurser til næringsrettet utviklingsarbeid enn flere av de andre storbyene. Det tas nå grep gjennom et forsterket samarbeid med de ti nærmeste omegnskommunene, fylkeskommunen og tilhørende næringsforeninger. Parallelt utredes mulighetene for en sterkere kobling mellom regionens FoU-institusjoner og næringslivet, slik OECD-rapporten fra 2006 etterlyste.

Det systematiske arbeidet for å befeste og utvikle Trondheim som studie- og forskningsby fortsetter i tett samarbeid med NTNU og høyskolene, studentene gjennom Trondheim studentråd og StudiebyEN, næringslivet og andre offentlige aktører, samt gjennom nordiske nettverk som SØT, Nordic City Network og vennskapsbysamarbeid. Nytt i 2009 er Trondheim helseklynge, samarbeidsavtale med Studentsamskipnaden (SiT) og etableringen av et strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen. Samarbeidsprosjektet Campusutvikling i Trondheim er avviklet. NTNU, HiST og Studentsamskipnaden arbeider videre med sine campusplaner og utbyggingsprosjekter.

Arbeidet med helhetlig studentpolitikk videreføres gjennom handlingsprogram for 2009-2010. I september 2009 mottok Trondheim kommune Kristian Ottosen-prisen 2009 for sitt systematiske arbeid for å gjøre byen attraktiv for studenter.

3.2 Rammebetingelser

3.2.1 Statsbudsjettet for 2010

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010 er det lagt opp til en realvekst i kommunenes inntekter på om lag 6 milliarder kroner regnet ut fra anslått inntektsnivå i 2009 i revidert nasjonalbudsjett. De frie inntektene utgjør 2,73 milliarder kroner av veksten. I tillegg til veksten i de frie inntektene er det i forslaget til statsbudsjett for 2010 avsatt midler i rammetilskuddet til styrking av skolesektoren.

Det ikke lagt inn midler til å fullfinansiere barnehagereformen i regjeringens forslag til økonomisk opplegg for kommunene i 2010. Kostnadsberegning av barnehagereformen har vært tema i flere konsultasjonsmøter mellom Kommunenes sentralforbund (KS) og regjeringen i 2009. I følge KS sine beregninger var barnehagereformen fullfinansiert på nasjonalt nivå til og med 2006. I 2007 og 2008 har kommunenes egenfinansiering av barnehagene økt med minst 1,5 milliarder kroner.

Med bakgrunn i denne dialogen er det skuffende at fullfinansieringen av barnehagereformen ikke er tema i statsbudsjettet for 2010. Statsbudsjettet inneholder heller ingen forslag om å heve nivået på barnehagefinansieringen for å kompensere for kommunenes merutgifter. Dette er svært bekymringsfullt med tanke på at kommunene skal overta ansvaret for finansiering av hele barnehagesektoren fra 1.1.2011.

Frie inntekter

I forslaget til statsbudsjett er det forutsatt at veksten i de frie inntektene på 2,73 milliarder kroner skal gi rom for dekning av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen. For 2010 er anslaget på merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for kommunene på om lag 1,38 milliarder kroner.

I forslaget til statsbudsjett skriver regjeringen videre følgende om disponeringen av veksten i de frie inntektene:

"Av veksten i de frie inntektene (...) går 230 millioner kroner til ei styrking av det førebyggjande helsearbeidet i kommunane i samband med samhandlingsreforma. I tillegg er

det rom for 400 nye årsverk innan det kommunale barnevernet, ei styrking av skuletilbodet og oppfølging av Omsorgsplan 2015.”

Trondheim kommune anslås å få en nominell vekst i de frie inntektene på 3,4 prosent i 2010 i forhold til anslag på regnskap for 2009. I forhold til anslag i revidert nasjonalbudsjett øker de frie inntektene med om lag 50 millioner kroner. Trondheim kommune anslås å få en vekst i de frie inntektene som er lavere enn veksten på landsbasis.

Trondheim kommune har allerede iverksatt tiltak i tråd med samhandlingsreformen. I rådmannens forslag til budsjett for 2010 er det ikke lagt inn ytterligere midler enn det vi allerede bruker. Regjeringens intensjon om at veksten i de frie inntektene også skal gå til å styrke det kommunale barnevernet må ses i sammenheng med at barnevernet er høyst ulikt prioritert i landets 430 kommuner. Sammenlignet med andre kommuner viser tall for ressursinnsats at Trondheim kommune har et relativt godt utbygd tilbud på barnevernsområdet. Rådmannen har i forslaget til budsjett for 2010 ikke funnet rom for en sterkere prioritering av barnevernet.

Det er i forslaget til statsbudsjett lagt inn midler til styrking av skoleområdet. Regjeringen foreslår å utvide undervisningstimetallet for 1. til 7. trinn med en uketimer fra høsten 2010. Det er videre lagt inn bevilgning til å innføre tilbud om åtte timer gratis leksehjelp, fordelt på 1. til 4. trinn. Disse to forslagene er innarbeidet i rådmannens forslag til budsjett.

Det statlige tilskuddet til toppfinansiering av tjenester til ressurskrevende brukere forventes å øke reelt med 5,4 prosent i 2010. Dette med bakgrunn i den sterke veksten i toppfinansieringstilskuddet de siste årene. For å moderere veksten i utbetalingene foreslår regjeringen både å øke innslagspunktet noe utover prisstigningen og redusere kompensasjonsgraden fra 85 til 80 prosent. At det foreslås en endring av modellen ved at staten reduserer kompensasjonsgraden og innslagspunktet reduserer Trondheim kommunes inntekt med om lag 10 millioner kroner i forhold til om gjeldende modell ble videreført. Rådmannen har innarbeidet endringen i toppfinansieringsordningen i forslaget til budsjett 2010.

Øremerkede tilskudd

Forslaget til statsbudsjett innebærer en realvekst i de øremerkede tilskuddene samlet for kommunene på om lag 2,5 milliarder kroner. Dette består i hovedsak av en vekst i tilskuddene til drift av barnehager, som følge av forventet vekst i antallet barnehageplasser i 2010 og kompensasjon for at foreldrebetalingen holdes på samme nominelle nivå som i 2009. Det er i den økte bevilgningen til barnehager lagt inn et beløp på 82 millioner kroner for å starte opptrappingen for å nå målet om likeverdig behandling mellom kommunale- og private barnehager.

Andre tilskudd

Regjeringen foreslår å videreføre rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg. Rammen er foreslått økt med 2 milliarder kroner i 2010. Rådmannen har tatt hensyn til dette forslaget i investeringsplanen.

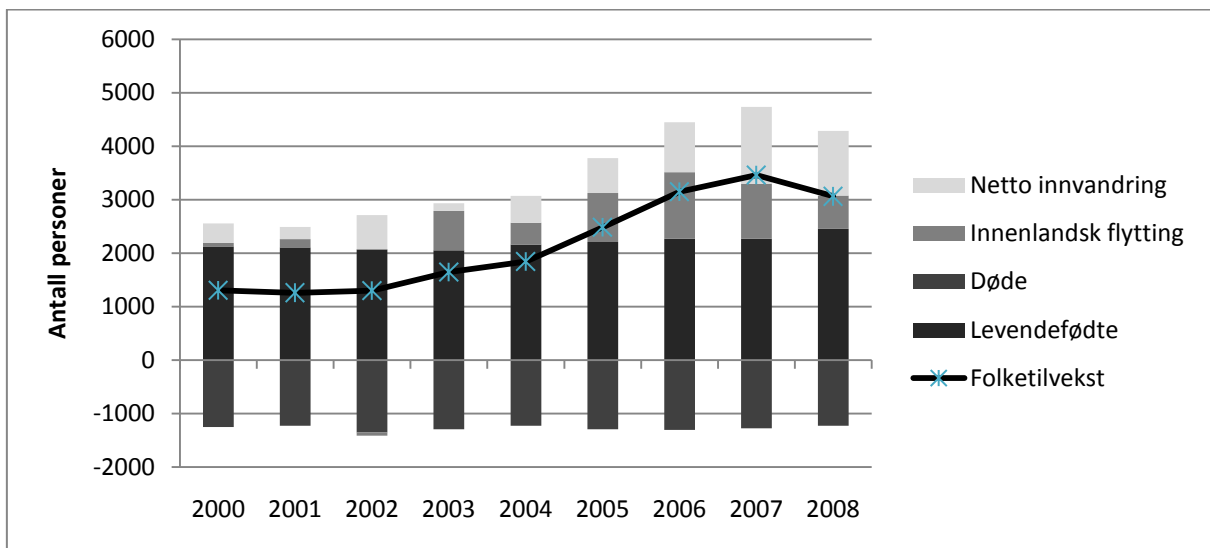
Investeringsstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjem foreslås videreført som i 2009. Investeringsstilskuddet er et engangstilskudd som i gjennomsnitt dekker 25 prosent av anleggskostnadene. Rådmannen har innarbeidet denne finansieringsordningen for de aktuelle prosjektene.

3.2.2 Befolkningsutvikling

Trondheim kommune hadde 168 257 innbyggere per 1.1.2009. Befolkningsveksten i 2008 var på 3 067 personer (1,9 prosent).

Befolkningsveksten har vært spesielt sterk de siste fire årene, med en gjennomsnittlig årlig vekst på ca 2 400 personer. Høyest var veksten i 2007 da den var på 3 460 personer. I løpet av de to første

kvartalene i 2009 har befolkningen økt med 1 089 personer. Trondheim kommune nådde 170 000 registrerte innbyggere i månedsskifte september/oktober 2009.

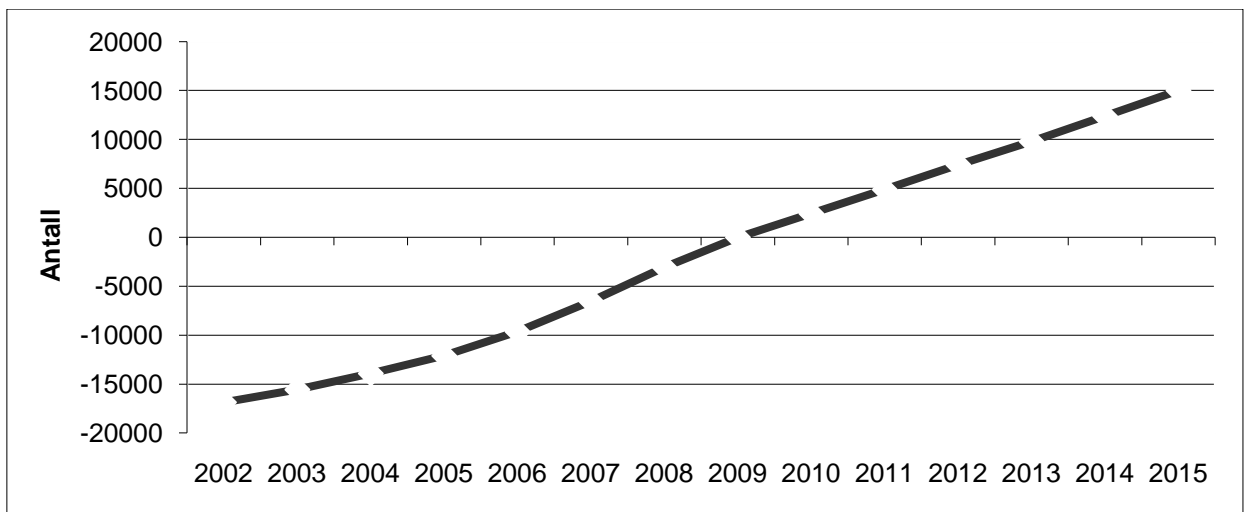
Figur 3.3 Sammensetning av befolkningsveksten for perioden 2000-2008

Kilde: SSB

Figuren viser at Trondheim har hatt et relativt stabilt fødselsoverskudd, og at det er netto innflytting fra utlandet og innenlandsk flytting som har gitt det sterkeste vekstbidraget de siste årene.

Befolkningsprognoser

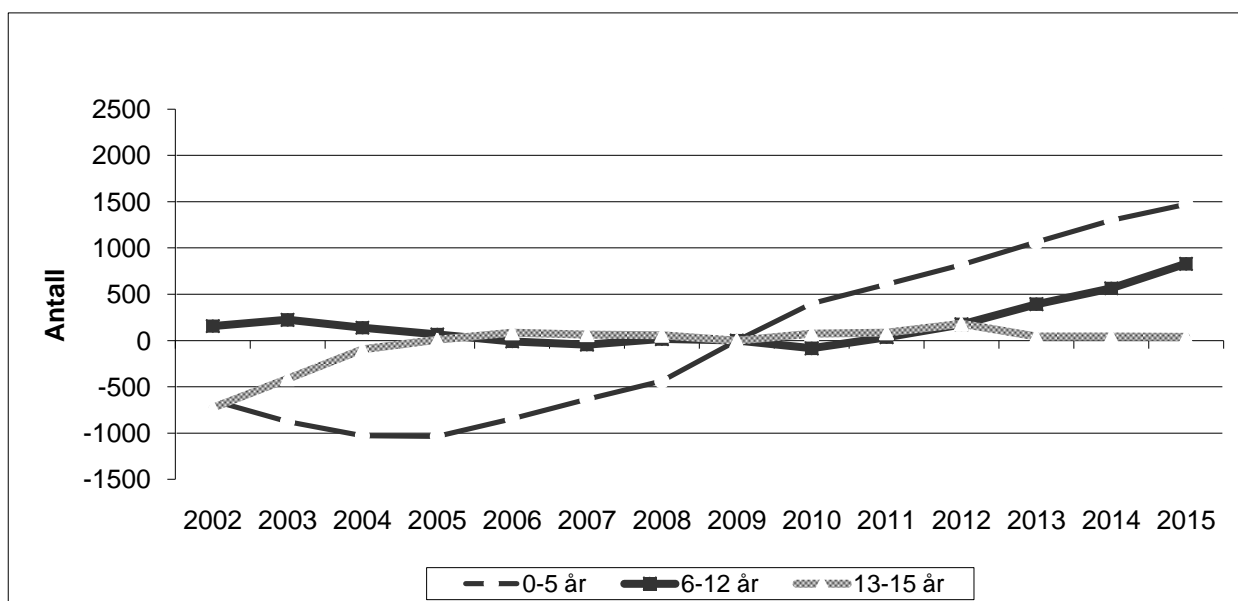
Trondheim kommune utarbeider egne befolkningsprognoser. Hovedgrunnlaget for kommunens prognoser er Statistisk Sentralbyrås (SSB) framskrivninger og de forutsetninger som legges til grunn for disse. Det henvises til sak F 313/09, "Nye befolkningsprognoser for Trondheimsregionen september 2009", for mer informasjon om utarbeidelsen av befolkningsprognosene.

Figur 3.4 Prognostisert befolkningsendring 2010-2015 i forhold til 2009

Kilde: Prognose, MH 2009 F0

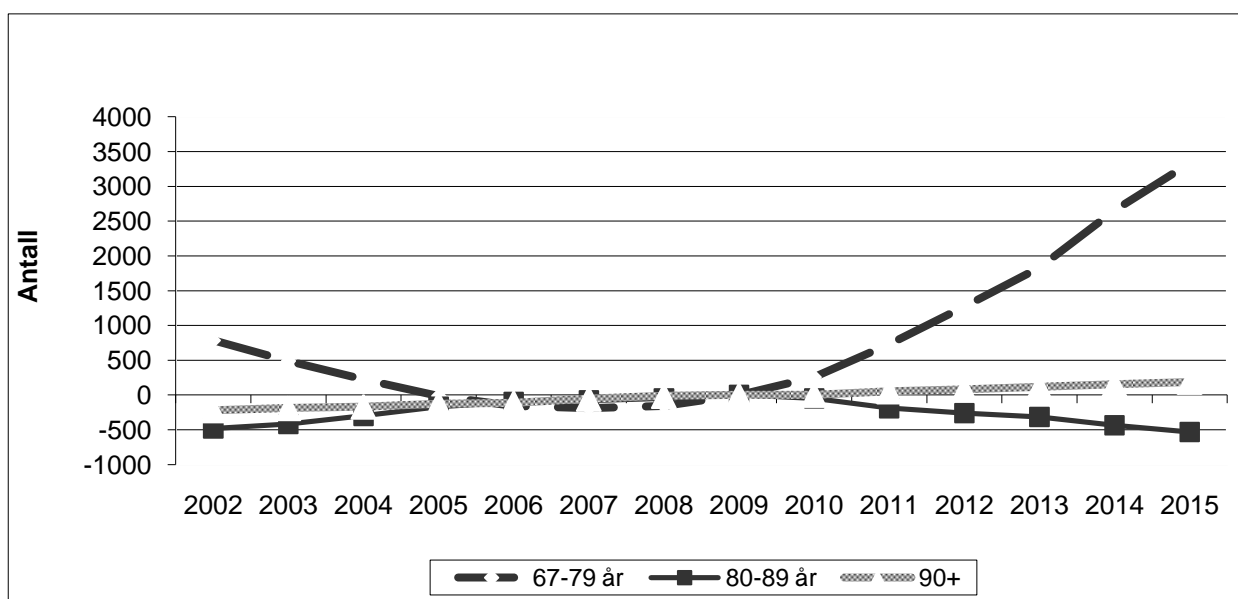
Figuren viser at folketallet i Trondheim har økt med vel 15 000 innbyggere fra 2002 til 2009. Fra 2009 til 2015 forventes en befolkningsøkning på omlag 15 000 innbyggere.

Figur 3.5 Prognostisert befolkningsendring for aldersgruppene 0-5, 6-12 og 13-15 år i forhold til 2009

Kilde: Prognose, MH 2009 F0

Antallet barn i alderen 0-5 år forventes å øke relativt mye i perioden. I følge prognosen har vi om lag 1 500 flere barn i alderen 0-5 år i 2015 enn ved inngangen til 2009. Antallet barn i barneskolealder øker relativt kraftig fra 2012, mens antallet i ungdomsskolealder forventes stabilt i perioden.

Figur 3.6 Prognostisert befolkningsendring for aldersgruppene over 67 år i forhold til 2009.

Kilde: Prognose, MH 2009 F0

Samlet øker antallet innbyggere i de eldste aldersgruppene i planperioden. Figuren viser at det er den yngste aldersgruppen, 67-79 år, som har sterkest vekst fra 2009. Det er dette som blir "eldrebølgen" fra og med 2020.

Befolkningsutviklingens betydning for kommunens inntekter og utgifter

Totalt sett forventes det en høyere folketilvekst i Trondheim enn gjennomsnittet for landet de kommende årene. Høyere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet trekker isolert sett i retning av høyere andel av rammetilskuddet fra staten. Men fordelingsresultatet avhenger også av hvordan de ulike aldersgruppene utvikler seg i forhold til hverandre og hvordan disse er vektet i

inntektssystemet. For Trondheim sin del er det først og fremst den sterke veksten i de yngste aldersgruppene som vil slå ut positivt for rammetilskuddet i økonomiplanperioden. En tilsvarende utvikling ser man også i de andre større kommunene i landet. Statistisk sentralbyrås befolkningsprognoser for landet viser også at det er de yngste aldersgruppene som vil være den sterkeste kostnadsdriveren for utviklingen av kommunale tjenester de kommende årene. Dette innebærer at de store bykommunene har behov for en større andel av rammetilskuddet enn i dag for å opprettholde omfang og kvalitet på tjenestene.

I det følgende skal vi se nærmere på hvilke konsekvenser befolkningsutviklingen får for budsjettbehov og fordeling mellom tjenesteområdene i perioden 2010-2015. Tallene i tabellen nedenfor er utarbeidet som grunnlag for å konsekvensjustere tjenesteområdenes budsjetter som følge av demografiske endringer. Det understrekes at vi her kun ser på kostnadseffekten som følge av endringer i folketallet. Det er forutsatt samme dekningsgrader for tjenestene som i 2009 og samme kvalitet.

Tabell 3.1 Økonomiske konsekvenser av forventet befolkningsutvikling. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Skole	8,3	23,9	28,1	39,2	55,8	77,5
Barnehage	1,8	3,5	5,6	7,5	8,8	11,0
Barne- og familietjeneste	2,7	5,6	7,7	10,8	13,5	16,5
Helse- og velferdssentra	7,5	16,7	26,5	33,6	41,2	44,6
Helse	1,8	3,8	5,7	7,7	9,6	11,5
Hjemmebaserte tjenester	6,6	14,1	21,5	28,4	35,7	42,3
Helse og velferd forvaltning	6,5	12,8	18,2	23,4	29,4	34,9
Helse og velferd oppfølging	3,1	6,4	9,4	11,0	12,7	14,4
Kultur, idrett og kirke	4,0	8,1	12,0	14,1	16,2	18,4
Byutviklingstjenester	2,3	4,7	6,9	8,1	9,3	10,6
Administrasjon	0,9	2,0	2,8	3,7	4,6	5,6
Sum	45,5	101,6	144,3	187,4	236,9	287,1

Grunnlaget for beregningene i tabellen er befolkningsprognosene som det er redegjort for ovenfor og en beregnet gjennomsnittskostnad per innbygger for hvem de aktuelle tjenestene er relevant for. For tjenester som ikke er rettet mot bestemte aldersgrupper benyttes utviklingen i hele befolkningen som grunnlag for beregningen. Dette gjelder tjenesteområdene: helse og velferd oppfølging, helse, kultur, idrett og kirke og byutvikling.

Tabell 3.1 viser at de totale demografikostnadene i økonomiplanperioden (2010-2013) er beregnet til 187 millioner kroner og at de stiger med ytterligere 100 millioner kroner i de påfølgende to årene. Den forventede demografiske utviklingen gir størst økonomisk konsekvens for skole, helse og omsorg og oppfølgingstjenestene innenfor helse og velferd. I forslaget til budsjett 2010 er det ikke funnet økonomisk rom for å kompensere konsekvensene av befolkningsveksten fullt ut. De økonomiske rammene til tjenesteområdene er kompensert med 90 prosent av beregningene i tabell 3.1. I perioden 2011-2013 er det lagt inn full kompensasjon for anslåtte merutgifter som følger av befolkningsvekst.

Det er grunn til å presisere at tallene i tabellen ovenfor er beheftet med stor usikkerhet, både fordi beregningene er basert på prognoser og at det for flere av tjenesteområdene er en uklar sammenheng mellom den demografiske utviklingen og kostnader til tjenesteproduksjon.

For å få et bedre grunnlag for å vurdere sammenhengen mellom befolkningsendringer og økonomiske konsekvenser har rådmannen søkt fylkesmannen om skjønnsmidler for gjennomføring av et prosjekt om dette.

I søknaden til fylkesmannen er prosjektet beskrevet som følger:

”En viktig del av arbeidet med budsjett og økonomiplanen består i å beregne kostnader som følger av befolkningsvekst/befolkningsnedgang. Vi har i dag gode prognoser på befolkningsutviklingen. Men vi har mindre kunnskap om hva befolkningsutviklingen koster kommunene, og da spesielt de ulike tjenesteområdene. Trondheim kommune ønsker å utvikle en modell som kan brukes til å beregne kostnader som følger av befolkningsutvikling. Å ha en god modell for å anslå konsekvensene av befolkningsutviklingen er helt avgjørende i arbeidet med å utforme det kommunale tjenestetilbudet”.

Målsetningen er å utvikle en modell som kan brukes i planleggingen både i Trondheim og i andre kommuner.

3.3 utfordringer

En planstrategi som viser hvilke hovedutfordringer kommunen og byen står overfor fram mot 2020, ble vedtatt av bystyret desember 2008. Planstrategien peker på seks hovedutfordringer:

1. Klima og miljøutfordringene
2. Arbeidskraftutfordringene
3. Kompetanseutfordringene
4. Trygg inkluderende og mangfoldig by
5. Kommunen som tjenesteyter, forvalter og samfunnsutvikler
6. Fattigdomsbekjempelse og barns oppvekstvilkår

Den nye kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020, som skal besvare disse utfordringene, er under arbeid. Mål og strategier i kommuneplanen gjelder både kommunens egen virksomhet og områder der samarbeid med private og andre aktører må til for å sikre en god utvikling av bysamfunnet.

3.3.1 Økonomi

Hovedutfordringen for kommunens økonomi i årene fremover er todelt:

- Fortsette arbeidet med å legge til rette for en bærekraftig utvikling mellom inntekter og utgifter
- Fortsette omstillings- og effektiviseringsarbeidet slik at det kan skapes rom for å øke ressursbruken på områder hvor behovene for tjenester og tiltak øker i årene fremover.

Erfaringer fra de siste årene har vist oss at det ikke er bærekraftig å benytte usikre inntekter til å heve driftsnivået kombinert med et høyt investeringsnivå over tid. Ambisjonsnivået med hensyn til utvikling av kommunens tjenestetilbud må i sterk grad kobles til de faste løpende inntektene; rammetilskudd, skatt på inntekt, formue og eiendom og faste øremerkede tilskudd.

Avkastningen fra kraftfondet var gjennom flere år en stabil og sikker inntektskilde for kommunen, og årlig ble driften tilført over 200 millioner kroner. Finanskrisen har vist oss at dette også er en inntektskilde som kan variere betydelig. Her er det ikke et spørsmål om å betrakte avkastningen fra kraftfondet som en fast inntekt eller ikke, men et spørsmål om hvordan vi på en mest mulig hensiktsmessig måte anvender avkastningen for å sikre stabile forutsetninger for den løpende driften. I forslaget til økonomiplan foreslår rådmannen at andelen av avkastningen som skal finansiere driftsutgifter reduseres, mens andelen til finansiering av investeringer økes. På denne måten reduserer vi risikoen for å måtte nedjustere driftsnivået som følge av varierende avkastning på plasseringen av kraftfondets midler. Dette vil bidra til en mer stabil driftssituasjon.

Trondheim kommune har over flere år hatt et høyt investeringsnivå med stor grad av lånefinansiering. Kommunens gjeldsnivå er høyt og andelen av inntektene som går til å betjene lån har økt. I forslaget til økonomiplan foreslår rådmannen å sette et tak på hvor stor andel av inntektene som skal gå til betjening av lån. Dette innebærer å sette strammere rammer for investeringsomfanget og tilhørende låneopptak i årene fremover.

I forslaget til budsjett og økonomiplan fremgår det at vi ikke kan forvente store økonomiske handlingsrom i årene fremover for å finansiere utvidelser og kvalitetsmessige økninger av tjenestetilbudet, så fremt dette ikke følger av statlige vedtak med tilhørende finansiering

3.3.2 Tjenestetilbudet

Det er ovenfor vist at Trondheim samlet sett har hatt et tjenestetilbud til sine innbyggere godt over landsgjennomsnittet de siste tre årene, men at dette også har hatt sin pris i form av en tiltakende ubalanse mellom inntekter og utgifter. Året 2009 har vært preget av omstillinger til trangere økonomiske rammer for tjenesteområdene, og denne omstillingsprosessen fortsetter inn i 2010.

Det må forventes at tjenestetilbudet ytterligere nærmer seg gjennomsnittet for landet de kommende årene. I takt med behovet for omstilling, øker også behovet for tjenester på flere områder. Mye av dette er drevet av den forventede befolkningsveksten, jf redegjørelsen om befolkningsutviklingen i punkt 3.2.2 ovenfor.

I planperioden vil det komme betydelig flere barn i barnehagealder og på slutten av perioden vil den sterke veksten i antallet småbarn slå ut i vekst i antallet barn i barneskolealder. Antallet eldre øker også i denne perioden, men det er først og fremst blant de yngste eldre vi får en vekst. Med grunnlag i dagens kostnader og dekningsgrader vil de rene demografikostnadene for skoler og helse- og velferdssentra, bli om lag 70 millioner høyere ved utgangen av 2013 enn ved inngangen til 2010. Det forventes at veksten i kostnader som følge av befolkningsutviklingen for de tjenester som omfattes av inntektssystemet kompenseres av økte statlige midler.

Fremtidig utvikling av tjenestetilbudet avhenger ikke bare av faktiske sammenhenger mellom kvantifiserbare faktorer, men like mye av hvilke ambisjoner og forventninger de ulike aktører har for utviklingen av de kommunale tjenestene. Staten som premiss- og pengeleverandør har en nøkkelrolle i denne sammenhengen. Vi forventer at staten, gjennom inntektssystemet og andre overføringsordninger, dekker kostnadsveksten som følge av den demografiske utviklingen og nye reformer, men ikke at den gir betydelig vekst i frie midler til andre lokalt prioriterte oppgaver.

Oppvekst og utdanning

Barnetallet har vært relativt stabilt over lang tid. Etter en formidabel satsing på utbygging av barnehager, gjenstår arbeidet med gradvis å erstatte midlertidige løsninger med permanente bygg. Både for barnehage og grunnskole er utfordringene å tilpasse strukturen til endringer i befolkningssammensetningen i de ulike områder av byen og slik få en god og effektiv infrastruktur. I tillegg til dette har vi nå en befolkningsvekst der økte fødselstall og innflytting gjør at det vil være nødvendig med 3 – 4 nye barnehager hvert år for å holde tritt med utviklingen. Etter hvert vil det også være nødvendig med flere skoler i enkelte områder og spørsmål om nedleggelse og andre strukturelle grep vil avgjøre hvor stort presset blir på investeringsbudsjettet.

Kvalitetsmeldinga for barnehagene kom sommeren 2009 og den tydeliggjør barnehagens viktige rolle som første ledd i opplæringsløpet. Til tross for knapp bemanning, arbeides det systematisk og målrettet i barnehagene. De yngste barna utgjør en langt større andel av barna i barnehagen enn tidligere. Rådmannen foreslår at arbeidet med språk- og kompetanseutvikling for de yngste fortsetter.

Skolene arbeider godt etter Kunnskapsløftets rammer og bystyrets mange føringer. Dette innebærer omfattende aktivitet i forhold til utviklingsarbeid og kompetansetiltak, og er krevende i forhold til rektors ledelse. De statlige grepene for kompetanseutvikling gir langt mindre frihet til å styre ressursene slik den enkelte skole har behov for. Det er en positiv utvikling i læringsutbytte, og disse resultatene skal forbedres ytterligere. Dette er utfordrende da vi i økonomiplanperioden reduserer lærertettheten noe.

Det er nå en radikalt fornyet situasjon med tilnærmet alle barn i barnehage. Dette gir god mulighet for forebygging og tidlig innsats som skal utnyttes. Denne situasjonen vil føre til et press på støttetjenester, og det blir viktig å tilrettelegge for gode nærmiljøtiltak og hjelp på lavest mulig nivå.

Rådmannen søker å skjerme innsatsen de første leveårene for nedskjæringer. Gjennom å samkjøre innsatsen fra barnehage og helsestasjon ved 2 og 4 års-kontrollene, håper vi å styrke det flerfaglige blikket, bruke ressursene på de som trenger det mest og på den måten få faglig og økonomisk effekt. Vi søker også gradvis å få til en ressursinnsats på 1.-4. trinn for fullt ut å oppfylle bestemmelsene om målrettet innsats i lesing og regning. Et tett samarbeid mellom barnehagene, skolene og barne- og familietjenestene skal bidra til å få ned ventetiden på sakkyndige utredninger fra PP-tjenesten. Det registreres et økt press på tilrettelegging og spesialundervisning både i barnehager og skoler, og det er viktig raskt å sette inn riktig hjelp på lavest mulig nivå når det oppstår problemer.

Reduksjon av ungdomsinnsatsen er en stor utfordring. Vi forventer likevel at strategien med å sikre ungdomsteam i hver bydel skal gjøre det mulig raskere å stoppe negativ utvikling i ungdomsmiljøene og følge opp enkeltungdommer som sliter.

Trondheim har over mange år hatt høy ressursinnsats i barnevernet sammenlignet med de øvrige storbyene. Barnevernforsøket og en helhetlig barne- og familietjeneste har medført at enhetene har blitt flinkere til å se behov og terskelen for å melde til barnevernet ser ut til å reduseres. Dette er en positiv utvikling for barn med behov for hjelp. Samtidig har kommunen et behov for å redusere kostnadene i barnevernet. Det må utarbeides langsiktige strategier for denne økonomiske omstillingen. I mellomtiden foreslår rådmannen tildels kortsiktige kostnadsreduksjoner på flere områder i Barne- og familietjenesten.

Videreutvikling av elektronisk basert kvalitets- og avvikssystem pågår og gir bedre styringsinformasjon og sikkerhet. Rådmannen finner det samtidig nødvendig å balansere mellom rapportering og forvaltningsarbeid på den ene siden og ledelse av utviklingsprosesser og personalarbeid på den andre. Forventningene fra brukere og omverdenen øker og dette utgjør et press på den enkelte leder og ansatte. Befolkningsutviklingen får også betydning for tjenestenivået og det vil være nødvendig å øke rammene for å opprettholde det tjenestenivået vi har i dag. Dette er det ikke fullt ut rom for i foreliggende økonomiplan.

Helse og velferd

Hovedutfordringen innen Helse og velferd er at hver enkelt enhet i det store mangfoldet av tjenester ser sin rolle i helheten og bidrar til helhet og sammenheng for den enkelte bruker. Den ene tjenestens måte å møte utfordringene på får ringvirkninger for andres muligheter for å yte tjenester av god kvalitet.

Framtidens utfordringer handler hovedsakelig om at antall eldre øker i forhold til den yrkesaktive delen av befolkningen, at den medisinske utviklingen fører til flere yngre brukere med komplekse tilstander samt at 2. linjetjenesten reduserer oppholdstiden i sykehus. Dette beskrives blant annet i samhandlingsreformen. I Eldreplanen er det tatt hensyn til disse utfordringene, og arbeidet med tilsvarende plan for yngre voksne er under utarbeiding. Her er det nedlagt et stort arbeid med utvikling av felles strategier.

Trondheim kommune må dreie fokus over på tilbud som øker brukerens *mestringsevne og livskvalitet* på en slik måte at behovet for kompensierende og mer omfattende tjenester blir utsatt eller redusert. Dette gjelder innenfor sosialtjenesteområdet så vel som innen helse- og omsorgstjenesten. Saksbehandlere i helse- og velferdskontorene er i hovedsak de som er først i kontakt/møte med bruker. Derfor må fokus i stor grad rettes mot de vurderinger og konklusjoner som fattes her. Videre må kompetanse innenfor alle tjenesteområder bygges i tråd med de utfordringer samhandlingsreformen legger vekt på.

Sammenlignet med andre kommuner har Trondheim en høy produktivitet på de fleste områder, og en rettferdig fordeling av ressursene mellom enhetenes budsjetter. Rådmannen vil jobbe videre med å redusere kostnadene der vi ligger vesentlig høyere enn andre kommuner. Det største effektiviseringspotensialet ligger imidlertid i å balansere satsing på forebygging og tidlig intervensjon i forhold til kompensierende tiltak. Trondheim er også innenfor dette feltet en foregangskommune og har initiert flere forskningsprosjekter innenfor temaene.

Trondheim kommune har de siste årene satset kraftig på å øke kompetansen til de ansatte. Vi er i dag blant de kommunene med best fagdekning. En god kompetanse blant de ansatte er en forutsetning for at kommunen skal være i stand til å håndtere de fremtidige utfordringene som blant annet samhandlingsreformen gir oss. Fokus på kompetanseoppbygging, kvalitetssikring og sterkere satsing på forebygging, mestring og samarbeid med andre enheter er den viktigste strategien for å håndtere dette. Erfaringene fra prosjektet "*Hverdagsmestring i hjemmet*" er et viktig satsingsområde som bør videreutvikles og gjøres gjeldende for andre enheter.

For å nå disse overordnede målene må fokus ligge på det gode forløpet for brukerne. Det handler om kunnskap om risikogrupper, om mulighetene som finnes og om hvilke tiltak som passer best på de ulike stadiene. Det handler om å rydde unna barrierer for god samordning, om informasjonsflyt, koordinering og samhandlingskompetanse som sikrer best mulig kvalitet og effekt av samlede ressurser.

De ansatte ved hver enkelt tjeneste må ha kompetanse til å observere, foreta helhetlig funksjonsvurdering og utvikle handlingskompetanse i forhold til behov som avdekkes. Hver gang det oppstår sykdom eller livssituasjoner som truer selvstendig livsførsel må man ha fokus på den enkeltes muligheter. Helse og velferdsområdet som attraktiv arbeidsplass må styrkes for å sikre nødvendig rekruttering og tilstrekkelig kompetanse i forhold til de utfordringer tjenestene står overfor. I januar 2010 vil det foreligge en sak til formannskapet vedrørende utvikling av Trondheim kommune som lærebedrift som et strategisk rekrutteringstiltak, hvor helse og velferdsområdet får et spesielt fokus.

Samhandlingsreformen skal etter planen iverksettes i 2012 og handler å skape et bedre helsetjenestetilbud til befolkningen ved å få til bedre samarbeid mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Med bedre samarbeid beskrives to forhold. Det ene er bedre arbeidsdeling mellom de to behandlingsnivåene. Det antas at en del tjenester kan overføres fra sykehus og annen spesialisthelsetjeneste til kommunehelsetjenesten. Det andre aspektet ved bedre samarbeid er å få til bedre gjensidig informasjon og støtte mellom de to behandlingsnivåene slik at de kan utføre sine respektive oppgaver med høyest mulig kvalitet og på laveste, effektive omsorgsnivå.

Økt kommunal innsats skal legge til rette for økt fokus på forebygging og tidligintervensjon ved sykdom. En tilrettelegging av tjenestetilbudet som medfører at sykdomsutviklingen hindres tidlig i forløpet, gir både befolkningen en helsegevinst og en samfunnsøkonomisk gevinst ved redusert behov for mer kostbar behandling senere i forløpet. En forventet økning av kronisk syke (jf fedmeutvikling, økning av psykisk sykdom, rus mv) og en forestående dobling av antall eldre forsterker dette argumentet.

Kommunene vil få økte oppgaver med samhandlingsreformen. På sikt foreslår regjeringen også å gi kommunene et medfinansieringsansvar for pasienter som behandles i sykehus. Utfordringen for Trondheim kommune blir å bruke disse midlene på en slik måte at de får effekt både på kort og lengre sikt. Det blir derfor spesielt viktig å iverksette tiltak mot risikogrupper og personer som kan stå i fare for funksjonstap og forhindre/utsette behovet for helse- og velferdstjenester og andre kommunale tjenester. Rådmannen vil i løpet av 2010 komme tilbake med en nærmere beskrivelse av hvilke ytterligere tiltak som skal iverksettes i løpet av økonomiplanperioden.

Kultur og kirke

Budsjettrammen til kulturområdet i 2010 er redusert i forhold til budsjett 2009. Korrigert for investeringsstøtten til Gråmølna får området området en rammeøkning i 2010.

Fra 2010 foreslås det å redusere driftsrammen til Kulturenheten, tilskuddet til filmfestivalen Kosmorama og kommunens tilskudd til drift av byens kirker. Rådmannen foreslår i 2010 å avsette midler til drift av ny ungdomsklubb på Charlottenlund og det foreslås økte tilskudd til flere av kulturinstitusjonene i samsvar med forslagene i statsbudsjettet for 2010.

Trondheim kommunes bevilgninger til drift av byens kirker er betydelig lavere enn gjennomsnittet for ASSS – kommunene. Ytterligere reduksjoner i 2010 medfører at kirkelig fellesråd får en anstrengt driftssituasjon. I planperioden er det lagt inn noe økning av tilskuddet til kirkelig fellesråd. Realiseringen av kommunens handlingsprogrammer for kunst og kultur medfører behov for økte ressurser i planperioden. Forslag til økonomiplan inneholder budsjettmessige økninger, men det er spesielt store utfordringer i forhold til utvikling av nye kulturarenaer og behovet til økte tilskudd til kulturaktiviteter.

Fra statens side er det signalisert en økt satsning på museene i Sør – Trøndelag. I økonomiplanen er det innarbeidet økninger i kommunens tilskudd både i 2010 og 2011. Disse økningene medfører at kommunens andel i 2011 vil være i samsvar med forutsetningene ved etableringen av museet om fordeling av tilskuddene mellom regionen og staten. Skulle staten øke tilskuddet ytterligere i planperioden, vil det være en utfordring for kommunen å finne dekning til å øke det kommunale tilskuddet.

Idrett

I Trondheim utøves mange ulike idrettsgrener. Dette fører til et mangfold i kravene om nye idrettsanlegg. I tillegg stilles det stadig nye lisenskrav, både nasjonalt og internasjonalt, til utformingen av eksisterende anlegg. Vi har store utfordringer i å finansiere og prioritere mellom de ulike forventningene. Vi har også store utfordringer knyttet til en forsvarlig drift og vedlikehold av eksisterende idrettsanlegg.

I planperioden 2010-2013 foreslår rådmannen redusert leie av private haller, men samtidig åpnes flere nye kommunale idrettshaller i perioden. Dette vil bety flere halltimer til disposisjon for både den organiserte og den uorganiserte idretten. Vi foreslår økninger i kommunens tilskudd til spillemidler og økte ressurser til drift av kommunes idrettsanlegg. Budsjettforslaget sikrer driften av den nye ishallen, driften av friidrettshallen på Ranheim og vi har økt budsjettet til friluftsområdet. Rådmannen foreslår en forsiktig økning av billettprisene i Husebybadet, og fremmer forslag om en økning av parkeringsavgiften i marka.

Flyktninger

Rådmannen foreslår at Trondheim kommune i 2010 bosetter 250 flyktninger og 30 enslige mindreårige flyktninger i 2010. Dette er en noe lavere bosetting av enslige mindreårige flyktninger enn Integrerings- og mangfoldsdirektoratet sin anmodning om bosettingskvote for 2010. Utfordringen i 2010 er først og fremst knyttet til anskaffelse av det nødvendige antall boliger. I tillegg vil det være en stor utfordring for det kommunale tjenesteapparatet å etablere gode bo – og omsorgsløsninger for økt antall enslige mindreårige flyktninger.

Byutvikling

Trondheim kommune er inne i en periode med relativt kraftig vekst i befolkningen. Etter noen år med en historisk vekst på 2 prosent antar vi at veksten vil dempes noe, men at vi fortsatt vil ha en befolkningsøkning på 1,3 prosent per år fram mot 2020. Dette må ligge som en forutsetning og som et grunnlag for de planene vi legger og de langsiktige valgene vi tar.

I like høy grad må all vår aktivitet og alle våre valg og beslutninger i årene som kommer sees i lys av de globale klimaendringene. Dette er menneskehetens største utfordring og de valgene vi tar vil ha betydning både i forhold til utviklingen av klimaet totalt og i forhold til hvor bærekraftig det samfunnet vi bygger vil være i en nær og svært endret framtid.

Kommunen er en stor besitter av eiendom og infrastruktur. Dette er verdier som ofte forringes alt for fort på grunn av dårlig ettersyn og vedlikehold. Vi har i dag et vedlikeholdsetterlepp, både til veier og eiendom. Etter rådmannens vurdering er det nødvendig å øke ressursbruken på vedlikehold av kommunal infrastruktur. Rådmannen la 20. oktober fram forslag til en ny husleiemodell for kommunale boliger. Innføringen av ny husleiemodell vil på sikt medføre en netto inntektsøkning for kommunen på om lag 30 millioner kroner. Rådmannen vil foreslå at de frigjorte midlene disponeres til vedlikehold av kommunal infrastruktur, men vil måtte komme tilbake til dette etter at Bystyret har behandlet denne saken.

Etter flere år med reell reduksjon av vann- og avløpsgebyrene vil situasjonen endres. Gebyrene vil i årene som kommer stige til dels betydelig. Årsaken er at selvkostfondene innenfor avløp er brukt opp mens selvkostfondet for vann vil være tømt i 2010. Gebyrene må i kommende 5-årsperiode stige med mer enn 50 prosent (reell økning) for å få en balanse mellom inntekter og utgifter. I formannskapetets møte den 6.10.09 ble "*Handlingsplan for oppsamling av husholdningsavfall og kommunalt næringsavfall fram til 2020*" lagt ut på offentlig høring. Planen er svært ambisiøs og legger blant annet opp til en storstilt satsing på nedgravde løsninger. Hvis planen vedtas slik den nå ligger må renovasjonsgebyrene økes med om lag 65 prosent i perioden frem til 2020.

Den kommunale vinterdriften av veiene har de siste årene gitt store merforbruk. Det har vært iverksatt kostnadsreducerende tiltak, men de har ikke gitt forventet effekt. For å forhindre en ytterligere forverret situasjon drifts- og regnskapsmessig har rådmannen økt rammen til vinterdrift av veiene med 6 millioner i 2010.

Byutvikling tok vinteren 2008 over ansvaret for Analysesenteret. Senteret drives godt og har lyktes i et marked preget av sterk konkurranse. Oppdragsmengden øker og de kommunale overføringene er redusert betydelig. Overføringen er nå på et nivå som tilsier at det bør være mulig å konvertere den kommunale overføringen til en kontrakt der Trondheim kommune betaler senteret etter avtale for beredskap, enklere råd- og veiledning til innbyggerne/næringsliv og for andre relevante gjøremål.

Trondheim eiendom vil i 2009 og til dels i 2010 redusere renholdet og bygningsdriften tilsvarende 20 millioner kroner. Reduksjonen har medført redusert servicenivå både på bygningsdrift og på renhold. Det har framkommet klager, men vesentlig mindre enn forventet.

Ny byggesaksdel til Plan- og bygningsloven er forutsatt og tre i kraft fra 01.07.10. Endringen vil føre til endringer av rutiner, publikumsveiledere og ikke minst gebyrregulativ for Byggesakskontoret, Byplankontoret og Kart- og oppmålingskontoret.

Rådmannen gjennomførte en organisasjonsevaluering av Trondheim eiendom i 2008. På bakgrunn av evalueringen er det besluttet å dele dagens Trondheim eiendom i to. Dagens renholdere, driftsoperatører og håndverkere samles i en driftsenhet som rapporterer direkte til kommunaldirektør for Byutvikling. Enheten får ansvaret for all drift og vedlikehold av kommunens bygninger i henhold til gjeldende standarder og krav og innenfor rammen av tildelt budsjett. Øvrige deler av dagens organisasjon – eiendomsutvikling, prosjektutvikling, prosjektledelse og byggeledelse slås sammen med Stabsenhet for byutvikling. Rådmannen vil også se på en hensiktsmessig organisering av denne enheten, enten i flere enheter eller i en intern struktur. Vi forventer at dette grepet samlet vil gi mer fokus både på den operative driften og på den strategiske ledelsen, og på sikt bidra til en bedre og mer effektiv drift. Arbeidet som skjer i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene skal være avsluttet og innført innen 1.7.10

Rådmannen vil i løpet av vinteren 2009/2010 starte et tilsvarende evalueringsprosjekt av Trondheim bydrift. Det er forutsatt at dette prosjektet skal være avsluttet med en innstilling til videre arbeid og eventuelle organisatoriske grep innen 1.7.2010.

3.3.3 Arbeidsgiverpolitikk

De to største utfordringene vi har i dag og i de nærmeste årene er sykefravær og tilpasning av arbeidsstokken, slik at bemanningen er i samsvar med kommunens økonomiske situasjon. Men vi må også tenke mer langsiktig, og da er det utfordringer knyttet til rekruttering og kommunens forvaltning av egen arbeidskraft som er de store utfordringene. Utfordringen er altså å ivareta flere perspektiver samtidig:

- sykefravær og tilpasning av arbeidsstokken, slik at bemanningen er i samsvar med kommunens økonomiske situasjon
- kommunens tilgang på, og forvaltning av egen arbeidskraft
- kommunens evne til utvikling og nyskaping

Arbeidet med å få ned sykefraværet og samtidig tilpasse arbeidsstokken til de rådende økonomiske rammebetingelser vil ha høy prioritet i 2010.

Kommunens tilgang på, og forvaltning av egen arbeidskraft, handler om hvordan vi klarer å rekruttere inn nye arbeidstakere til kommunene og hvordan vi sørger for at personer som allerede er ansatt i kommunen står lenge i jobben og får stillingsstørrelser som er effektive for både arbeidsgiver og arbeidstaker.

Det interne arbeidsmarkedet (DIA) må også betraktes som et virkemiddel i arbeidet med å bedre forvaltningen av egen arbeidskraft. DIA er ikke bare et virkemiddel for bruk i perioder med store omstillinger og nedbemanning, men en funksjon som må være kontinuerlig i drift innenfor en organisasjon med over 12 000 ansatte. Det vil alltid være behov for omplasseringer av ansatte i større eller mindre grad. Rådmannen mener dette arbeidet bør prioriteres høyt også i årene framover. Budsjettet for 2010 innebærer at det må foretas ytterligere nedbemanning, men det forventes ikke tilmeldinger til DIA i samme grad som i 2010.

Det er iverksatt flere tiltak for å styrke både forvaltningen av egen arbeidskraft og tilgangen på ny arbeidskraft.

Fram til nå har det vært god tilgang på kompetent arbeidskraft til de fleste tjenesteområdene, unntaket er innenfor byutviklingsområdet, hvor konkurransen med det private næringsliv er merkbar i perioder for enkelte yrkesgrupper.

Kommunens evne til utvikling og nyskaping er også et viktig element i arbeidsgiverpolitikken. Dette dreier seg blant annet om til enhver tid å ha en organisasjon som er i stand til å yte tjenester på en effektiv måte, fremskaffe beslutnings- og styringsinformasjon som er relevant og korrekt til riktig tid og sørge for at innbyggerne kan bli informert og at innbyggerne selv kan kommunisere med kommunen på en brukervennlig og effektiv måte. Dette er også vesentlige momenter i et rekrutteringsperspektiv.

Det er lagt fram forslag til ny revidert arbeidsgiverpolitikk 2010-2015. De viktigste fokusområdene som er omhandlet er: ledelse, kompetanse, arbeidsmiljø og nærvær, likestilling og mangfold, rekruttering og omstilling. Saken forventes behandlet i bystyret i januar 2010.

3.3.4 Samfunnsaktør

Innen byutviklingsområdet fins det nå en rekke vedtatte planer som skaper forventninger. Med reduserte driftsrammer og sterkt press på tjenester der publikum har store forventninger til god service (vinterdrift, asfaltering, løyper i marka osv), vil vi ha store utfordringer med å kunne levere i forhold til disse planene.

Trondheim og hele bolig- og arbeidsmarkedsregionen må være robust i møtet med framtidig befolkningsvekst og endringer i bosetningsmønsteret. Presset på grøntområder, marka og strandsonen vil øke. Rådmannen vil legge til rette for å motvirke dette. Innen transportområdet vil vi ha nærmere 400 millioner kroner til gjennomføring av tiltak i 2010. Utarbeidelse av planer vil være en stor utfordring i 2010. For at hele Trondheim skal bli en god by å bo i er det også viktig å unngå segregering mellom bydelene, i forhold til alder, etnisitet og økonomi.

Miljøutfordringene er av global karakter, men krever også at kommunene har ambisjoner om en miljøriktig utvikling. En rekke programmer og prosjekter er etablert med dette formål i Trondheim. Mange av virkemidlene ligger på statlig nivå. Ikke bare er staten en av de største eiendomsbesittere i Trondheim, men staten rår også over virkemidler som lov, forskrift og økonomi.

Kommunens energiforbruk utgjør kun 4 prosent av det samlede energiforbruket i byen. Andre aktører er statlig virksomhet, næringsliv og private husholdninger. Prosjektet *Trondheim Smart City* byr på spennende muligheter til energisparing og teknologiutnyttelse blant disse. Det er viktig at Enova, energiselskapene og andre har et sterkt fokus på disse spørsmålene. Innen avfallshåndtering vil rådmannen framover legge opp til etablering av nedgravde løsninger, inkludert avfallssug. Det skal også komme en ny gjenvinningsstasjon og det vil bli foreslått tilrettelegging for utsortering av matavfall.

Byen og regionen står i en nasjonal og internasjonal konkurransesituasjon, hvor ulike byer og regioner konkurrerer om sentrale myndigheters ressurser, og næringslivets investeringer og lokaliseringsbeslutninger. Dette krever samarbeid på mange fronter, også fordi verken befolkningens hverdagsliv eller klimautfordringene kjenner administrative forvaltningsgrenser. Mye av den økonomiske veksten i regionen kan skapes i samvirket mellom byen og kunnskapsinstitusjonene, og mellom byen og landsdelen for øvrig. I det regionale samarbeidet er det utfordringer knyttet til å oppnå felles løsninger. Prosessene er ofte tidkrevende og forskere stiller spørsmål om folkevalgte organers innflytelse blir tilfredsstillende ivarettatt. Særlig gjelder dette ved interkommunale selskapsdannelser. Den varslede helsereformen vil utfordre relasjonene mellom staten og kommunene, aktualisere samarbeid mellom kommuner og utfordre mindre kommuners grenser.

Sentrale myndigheter har signalisert at kommunene må komme mer aktivt på banen i forhold til internasjonal aktivitet og bistand. KS uttaler at globale utfordringer ikke kan løses uten at lokalt og regionalt nivå spiller en aktiv rolle. Alle kommunesektorens ansvarsområder berøres av EØS-avtalen og dette stiller store krav til kunnskap og kompetanse i organisasjonen. Næringslivets evne til å være en del av en nasjonal og global verdikjede, er avgjørende for bærekraftig vekst. Byen må derfor framstå som internasjonalt orientert i bred forstand.

Trondheim hevder seg i konkurranse med de andre storbyene når det gjelder attraktivitet for arbeidstakere og bosatte, men byens næringsliv opplever ikke samme situasjon. Utviklingen de seneste årene tyder på en svekket posisjon i forhold til noen av de andre større byene. Den største utfordringen er å øke verdiskapningen, og samtidig ivareta en bærekraftig utvikling. For å oppnå dette må det arbeides for å bedre rammebetingelsene for FoU-miljøene og samtidig utnytte kompetansen bedre ved å styrke koblingen mellom disse og næringsliv og offentlig virksomhet. En annen stor utfordring er bedrifters kapitaltilgang ved utviklingen av store prosjekter, for eksempel innen energiutvinning. Både investeringer i ny virksomhet og dynamikken i arbeidsmarkedsregionen fordrer god infrastruktur. Samlet har kommunene i Trondheimsregionen større mulighet for å imøtekomme kravene til vekst innenfor noen produksjonsområder. Arbeidsdelingen står på agendaen i det pågående arbeidet med ny strategisk næringsplan for Trondheimsregionen.

Kunnskapsinstitusjonene har en utfordring i fortsatt å hevde seg i den internasjonale konkurransen om de beste studentene, de beste forskerne og forskningsmidlene. Det er også utfordringer knyttet til det strategiske samarbeidet mellom offentlige aktører, utdannings- og forskningsinstitusjonene og næringslivet. Samarbeid er etablert, men må styrkes ytterligere.

Prognoser viser at antall studenter kan øke med inntil 80 000 på landsbasis fram mot 2013. Det vil kunne bety at Trondheim får 10-15 000 flere studenter i løpet av neste fireårsperiode. Tallet på internasjonale studenter øker også sterkt. En av de største utfordringene blir bosettingen av studentene. For internasjonale studenter og forskere er det i tillegg behov for bedre mottaksservice, språkopplæring og informasjon på engelsk.

Utfordringer framover blir å utvikle gode campusløsninger for NTNU og HiST, likeså å styrke tilbudet av kultur, idrett og boliger til studentene og på en bedre måte gjøre bruk av den ressursen disse utgjør, samt forbedre karrieremulighetene for nyutdannede i byens og regionens arbeidsliv.

3.4 Mål

3.4.1 Finansielle mål

- Oppnå en bærekraftig balanse mellom inntekter og utgifter

I dette forslaget til økonomiplan er det lagt til grunn at en større andel av avkastningen fra kraftondet skal benyttes til finansiering av investeringer i årene fremover. Dette vil bidra til å øke forutsigbarheten i driftsinntektene og samtidig bidra til at gjeldsveksten ikke blir for høy. At kommunens kapitalutgifter ikke skal øke over et visst nivå har vært en annen vesentlig premis for utarbeidelse av økonomiplanen. I dette forslaget til økonomiplan er det lagt til grunn at kapitalutgiftene per år ikke skal overstige 10 prosent av de frie inntektene (rammetilskudd, skatt, inkludert eiendomsskatt, inntekter for ressurskrevende brukere og statlige tilskudd til tjenester for flyktninger).

- Oppnå omstillings- og effektiviseringsgevinster som kan skape rom for å øke ressursbruken på områder hvor behovene for tjenester og tiltak øker i årene fremover.

Økonomiplanen inneholder en rekke forslag til omstillings- og effektiviseringstiltak gjennom hele planperioden. Det er nødvendig å ha et kontinuerlig fokus på dette for å oppnå effektivitet i forvaltningen og tjenesteproduksjonen, og samtidig kunne frigjøre midler til prioriterte oppgaver og tiltak.

3.4.2 Mål for tjenestetilbudet

I det etterfølgende har rådmannen satt opp en del av de målene som skal være retningsgivende for kommunen som tjenesteyter i planperioden. Rådmannen mener dette er mål som det er vesentlig å holde fokus på i økonomiplanperioden. Det henvises for øvrig til kapitlene 7-23 om mer utfyllende informasjon om målene for tjenesteområdene.

Oppvekst og utdanning

- Økt læringsutbytte for elevene i grunnleggende ferdigheter og realfag.
- Utvikle en skolestruktur som dekker fremtidige behov for kapasitet og geografisk fordeling
- Barna har et godt utviklings og læringsmiljø i barnehagen
- Full barnehagedekning og iverksetting av ny finansieringsmodell
- Barn og familier får tidlig, samordnet og riktig hjelp

Helse og velferd

- Tjenestene tilrettelegges slik at de ivaretar den enkeltes brukers evne til å mestre sin hverdag
- De ansatte samarbeider på tvers av enheter og tjenestenivå for å bidra til best mulig kvalitet og samlet ressursutnyttelse
- Full sykehjemsdekning innen 2015
- God kontroll på tildeling av tjenester og ressursbruk. Alle tiltak som iverksettes i henhold til samhandlingsreformen skal ha dokumenterte effekter
- Alle som har behov for nødvendige helse- og omsorgstjenester som kan ytes forsvarlig i egen bolig, skal få dette i eget hjem

- Brukerne i ambulante tjenester skal få færre å forholde seg til

Kultur, kirke, idrett og innvandrere

- Det legges til rette for at flest mulig får kulturopplevelser og deltar i kulturell egenaktivitet.
- Det tilrettelegges for et bredt og mangfoldig fritidskulturliv
- Styrke innsatsen for at Trondheim skal bli en mer attraktiv kunst og kulturby
- Tilrettelegge for bedre innendørs idrettsaktiviteter
- Alle, uavhengig av etnisk opprinnelse, skal ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet, kunne bruke sine egne ressurser, og på egne vilkår kvalifisere seg til økonomisk uavhengighet og mestring av eget liv.

Byutvikling

- Planlegging og saksbehandling skal legge til rette for at Trondheim utvikles som en bærekraftig, vakker og konkurransedyktig by. Hovedtyngden av byveksten skal skje som fortetting og byomforming.
- Bidra til å redusere klimagassutslipp for å begrense global oppvarming til 2 grader sammenliknet med før-industriell tid (endelig mål blir vedtatt i klimahandlingsplanen).
- Øke kunnskap og miljøbevissthet blant barn og unge, kommunalt ansatte, næringslivet og beslutningstakere.
- Tilrettelegge for et framtidsrettet avfallssystem.
- Oppnå et verdlikeholds nivå for park, grøntområder, vegnett og kommunens eide bygg som stopper verdiforringelsen og ta igjen deler av etterslepet.
- Redusere energiforbruket i bygningsmassen og bidra til bruk av mer miljøvennlige energikilder

3.4.3 Arbeidsgiverpolitikken

- Sykefraværet skal i løpet av 2010 ned på samme nivå som i 2007, til 9,7 prosent.
- Aktivitetsnivået i DIA skal i løpet av planperioden 2010-2013 komme ned på samme nivå som i 2007.

3.4.4 Kommunen som samfunnsaktør

- Kommunens miljøledelse (ISO 14001) skal sikre at miljøbelastning av egen drift blir stadig mindre, gjennom økt kunnskap og miljøbevissthet blant kommunale ledere og ansatte, næringslivet og beslutningstakere.
- Kommunen skal bidra til å innfri felles miljømål ved å utvikle et mest mulig arealeffektivt og bærekraftig utbyggings- og bosettingsmønster i hele byregionen.
- Styrke byen og regionen i den nasjonale og internasjonale konkurransen gjennom forsterket samarbeid i regionen.
- Arbeide for bedre rammebetingelser for våre FoU-miljø og øke verdiskapingen ved å styrke koblingene mellom næringslivet, FOU-miljøene, studentene, og offentlige myndigheter.
- Styrke Trondheim som studieby ved å bidra til å utvikle gode campusløsninger for NTNU og HIST, og styrke tilbudet av boliger, kultur og idrett.

4 Kommunens inntekter og utgifter

4.1 Innledning/forutsetninger

Budsjett 2010 og økonomiplan 2010-2013 bygger blant annet på de forutsetningene som følger av vedtatt økonomiplan for 2009-2012 og vedtak i B-sak 37/2009, *Revidering av budsjett 2009, og plan for inndekning av underskudd*.

De budsjettekniske forutsetninger om lønn er det redegjort for i kapittel 25. Forutsetninger knyttet til renter, inntektsanslag og avkasting fra kraftfondet omtales i dette kapitlet.

I punkt 4.2 redegjøres det for hvor mye midler som kan overføres tjenesteområdene. Videre beskrives inntekts- og utgiftsendringer på tjenesteområdene i punkt 4.3. Ved å sammenstille dette får man et uttrykk for tilpasningsproblemet rådmannen har stått ovenfor i arbeidet med budsjett 2010 og økonomiplan for 2010-2013. Tilpasningsproblemet og forslag for å løse dette beskrives nærmere i punkt 4.4.

4.2 Til overføring tjenesteområder

Med utgangspunkt i kommunens sentrale inntekter, kapitalutgifter og fondsoverføringer fremkommer hvor mye midler som kan disponeres til tjenesteproduksjon. Av tabell 4.1 fremgår det at det er en viss reduksjon i de samlede driftsmidler i 2010 sammenliknet med 2009, mens situasjonen forbedres noe utover i planperioden.

Tabell 4.1 Til fordeling driftsformål (inntekter med negativt fortegn). Tall i millioner 2010-kroner

	Revidert budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Skatt på inntekt og formue	-3 752,3	-3 941,6	-4 043,4	-4 128,8	-4 215,7
Ordinært rammetilskudd	-1 358,6	-1 194,0	-1 193,6	-1 204,1	-1 212,2
Skatt på eiendom	-433,6	-427,3	-427,3	-427,3	-427,3
Andre generelle statstilskudd	-924,9	-870,7	-876,0	-880,0	-879,0
Sum frie disponible inntekter	-6 469,4	-6 433,6	-6 540,3	-6 640,2	-6 734,2
Renteinntekter og utbytte	-399,5	-416,3	-411,3	-405,3	-399,3
Renteutg., provisjoner og andre finansutg.	418,2	467,8	500,9	544,3	550,8
Avdrag på lån	317,2	361,8	376,8	381,8	393,1
Netto finansinntekter/-utgifter	335,9	413,3	466,4	520,8	544,5
Dekning av tidligere års underskudd	76,2	135,0	-	-	-
Til bundne avsetninger	1,2	28,2	24,2	1,2	1,2
Til ubundne avsetninger	187,1	173,2	173,2	173,2	173,2
Bruk av ubundne avsetninger	-180,7	-173,2	-173,2	-173,2	-173,2
Bruk av bundne avsetninger	-99,9	-98,5	-98,5	-97,8	-97,2
Netto avsetninger	-16,1	64,7	-74,3	-96,6	-96,0
Overført til inv. regnskapet TTK	144,2	145,8	144,4	143,0	141,6
Overført til inv. regnskapet annet	131,8	-	10,0	30,0	50,0
Overført til inv. regnskapet moms		31,8	54,6	90,3	125,0
Til fordeling drift	-5 873,6	-5 778,0	-5 939,2	-5 952,8	-5 969,1
Endring		95,6	-65,6	-79,2	-95,6

4.2.1 Frie disponible inntekter

De samlede frie disponible inntektene reduseres med 36 millioner kroner fra 2009 til 2010. Denne reduksjonen er sammensatt av følgende elementer:

- Økte skatteinntekter med 189 millioner kroner
- Reduserte rammeoverføringer med 165 millioner kroner
- Redusert verdi eiendomsskatt med 6 millioner kroner
- Reduserte generelle statstilskudd med 54 millioner kroner

Revidert budsjett for 2009 inneholder det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet på 112 millioner kroner som var en del av den statlige tiltakspakken til Trondheim kommune. Denne videreføres ikke inn i 2010. Korrigert for dette er det en inntektsvekst fra 2009 til 2010 på 114 millioner kroner. Det vil si en reell vekst i de frie disponible inntektene på 1,7 prosent.

Skatt og rammetilskudd

Rådmannen har lagt til grunn en vekst i de frie inntektene i tråd med regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010. Skatteøret for 2010 videreføres på samme nivå som i 2009 (12,8 prosent). Rådmannen forutsetter at Trondheim kommune har en skattevekst som ligger 1 prosent over landet for øvrig. Denne forutsetningen kan være noe optimistisk, men på grunn av en forventet høy befolkningsvekst framover, velger rådmannen likevel å legge dette til grunn. Disse forutsetningene gir et anslag på økte skatteinntekter med 189 millioner kroner, det vil si en reell vekst på 5 prosent. I perioden 2011-13 er det innarbeidet en vekst i de frie inntektene på 1,5 prosent.

Rammetilskuddet reduseres med 165 millioner kroner fra 2009 til 2010. Av dette utgjør det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet som kommunen mottok for 2009 112 millioner kroner. Kommunens indeks for beregnet utgiftsbehov reduseres fra 89,63 prosent i 2009 til 89,13 prosent i 2010. Reduksjonen på 0,5 prosentpoeng medfører isolert sett en inntektsreduksjon på om lag 25 millioner kroner. Reduksjonen i kommunens beregnede utgiftsbehov har i hovedsak sammenheng med at andelen barn i alderen 6-15 år reduseres i Trondheim i forhold til resten av landet. Videre taper kommunen på oppdateringen av bosettingskriteriene i inntektssystemet. Reduksjonen i utgiftsbehovet for Trondheim kommune indikerer at kommunen blir relativt sett mindre kostnadskrevende å drive sammenliknet med andre kommuner. Trondheim kommune taper også på at veksttilskuddet reduseres fra 16,5 millioner kroner i 2009 til 0,7 millioner kroner i 2010.

Skjønnsmidler fra fylkesmannen øker med 2 millioner kroner. Økningen er knyttet til utfordringer som enkelte kommuner har i forhold til barnevern, kompetanseutfordringer og arbeidsinnvandring.

I rammeoverføringene til kommunene gis det et tilskudd (inntektsgarantitilskudd, INGAR) for å sikre at ingen kommuner får en vekst i rammetilskuddet fra et år til det neste som er lavere enn 300 kroner pr innbygger under vekst på landsbasis. Trondheim kommune har en svakere vekst enn landsgjennomsnittet, og vil få et slikt tilskudd. Tilskuddet utgjør 32,7 millioner kroner. Trondheim kommune fikk også tilskudd i 2009. Det vil si at dette er det andre året på rad at kommunen opplever å ha en betydelig lavere vekst enn landsgjennomsnittet. For 2011-2013 er det vanskelig å forutse om Trondheim fortsatt vil få dette tilskuddet. Rådmannen har lagt til grunn at Trondheim kommune fortsatt vil få inntektsgarantitilskudd, men i mindre omfang enn før.

Eiendomsskatt

Rådmannen foreslår i denne økonomiplanen ingen økning i eiendomsskattesatsen. Det er innarbeidet en inntektsøkning på grunn av volumendringer på 1,5 prosent. Dette er mindre enn den kommunale deflatoren, slik at reelt sett medfører dette en nedgang i eiendomsskatteinntektene på 6 millioner kroner. I perioden etter 2010 er verdien av den kommunale eiendomsskatten videreført på samme nivå. Dette betyr at det forutsettes en volumvekst på 3 prosent årlig.

Rådmannen vil på sikt vurdere å foreslå å øke satsen for eiendomsskatten som et virkemiddel for å finansiere ulike infrastrukturtiltak. En økning i eiendomsskattesatsen med ½ promillepoeng vil øke kommunens inntekter med 35 millioner kroner.

Andre generelle statstilskudd

De generelle statstilskuddene reduseres med over 54 millioner kroner fra 2009 til 2010, og skyldes i hovedsak følgende:

- Reduserte inntekter innenfor rentekompensasjonsordningene med 27 millioner kroner
- Reduserte inntekter knyttet til ressurskrevende tjenester med 23 millioner kroner

Rentekompensasjonsordningene innenfor skole, sykehjem, omsorgsboliger og kirkebygg reduseres som følge av redusert rentenivå. Det forutsettes at rentenivået øker etter 2010, slik at disse inntektene antas å øke noe igjen senere i planperioden.

Tjenester til ressurskrevende brukere ble i revidert budsjett økt som følge av engangsinntekter i 2009. Dette kan ikke videreføres i 2010, og inntektene reduseres med om lag 13 millioner kroner. I tillegg reduseres inntektene med 10 millioner kroner som følge av innstramminger i ordningen som foreslås i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010. Statens dekning reduseres fra 85 prosent til 80 prosent. Kommunens egenandel økes i tillegg ut over vanlig lønns- og prisstigning.

4.2.2 Netto finansinntekter/utgifter

På grunn av økte låneopptak de siste årene stiger kapitalkostnadene betydelig i økonomiplanperioden. I 2010 vil kapitalkostnadene øke med 77 millioner kroner sammenliknet med 2009. I planperioden er den årlige økningen på om lag 54 millioner kroner.

Renteinntekter/Trondheim kommunale kraftfond(TKK)

I revidert budsjett for 2009 ble renteinntektene fra kommunens beholdning og fra kraftfondet vesentlig redusert. For 2010 forventes fortsatt lav renteinntekt for kommunens beholdninger. Rådmannen forventer ikke ytterligere reduksjon i avkastningen fra kraftfondet, og legger derfor til grunn en årlig realavkastning på 3 prosent av hele kapitalen i fondet. Dette gir en reell vekst på 16 millioner kroner i 2010.

Rådmannen budsjetterer med en realavkastning fra kraftfondet på 3 prosent i hele planperioden. For å redusere kommunens avhengighet av avkastning fra kraftfondet vil rådmannen foreslå en ny handlingsregel for anvendelse av avkastningen fra fondet, der en viss andel av avkastningen øremerkes som egenkapital til investeringer. Dette er nærmere omtalt i punkt 4.2.4.

Renteutgifter og avdrag

Følgende forutsetninger er lagt til grunn for beregning av rente- og avdragsutgifter:

- Låneopptak på 957 millioner kroner i 2010. Totalt låneopptak på 3,3 milliarder kroner for hele planperioden
- Løpende lån med rente tilsvarende nivået i september 2009
- Flytende rente, Kommunalbanken til 3,12 prosent og Husbanken til 3,10 prosent
- Fast rente, Kommunalbanken til 4,87 prosent og Husbanken til 3,50 prosent
- Det forventes økt rentenivå i 2011-2013
- Det forutsettes at renteutgiftene først får effekt et halvt år etter låneopptaket
- Avdragene beregnes etter reglement for minimumsavdrag

Med disse forutsetningene øker rente- og avdragsutgiftene med 94 millioner kroner neste år. I planperioden øker utgiftene med 208 millioner kroner. En del av disse kapitalutgiftene blir finansiert fra selvkostområdene under de ulike tjenesteområdene. Av tabell 4.2 fremgår det at bykassen får en økt belastning i 2010 på knappe 62 millioner kroner.

Tabell 4.2 Oversikt over totale kapitalutgifter, og kapitalutgifter som belaster bykassen. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Økte renteutgifter	94,2	142,3	190,7	208,4
Fra selvkostområder	-33,0	-61,8	-90,5	-111,6
Økt belastning bykassen	61,8	80,5	100,2	96,8

Rådmannen legger til grunn at kommunen har en avdragsprofil som tilsvarer minimumsavdrag slik dette er definert i kommuneloven.

Tabell 4.3 Anslag på gjeld og minimumsavdrag. Tall i millioner kroner

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gjeld per 1.1	8 100	9 200	10 277	10 833	11 232	11 646
Nye lån	1 400	1 400	916	780	808	838
Minimumsavdrag	284	323	361	380	394	409
Anleggsmidlenes gjennomsnittlige levetid	28,5	28,5	28,5	28,5	28,5	28,5
Gjeld per 31.12	9 200	10 277	10 833	11 232	11 646	12 076

For å unngå for sterk vekst i kapitalutgiftene, vil rådmannen foreslå en handlingsregel som regulerer kommunens kapitalkostnader på en bedre måte. Det viktigste for kommunens handlingsfrihet er ikke nødvendigvis størrelsen på kommunens gjeld, men hvor stor andel rente- og avdragsutgiftene utgjør av kommunens disponible inntekter. Når kommunens økonomi vokser, øker også isolert sett vår evne til å håndtere gjelden. Rådmannen foreslår en handlingsregel som tilsier at andelen rente- og avdragsutgifter⁵ skal utgjøre maksimalt 10 prosent av disponible frie inntekter⁶. Med en slik handlingsregel vil forhold som rentenivå, størrelsen på egenkapitalen, avdragsprofil og inntektsutviklingen være bestemmende for hvor mye kommunen kan ta opp av lån i planperioden.

Handlingsregelen fører til at investeringene må tilpasses forhold som ligger på driftssiden. Dermed vil kommunen ha en mer forutsigbar ramme for finansiering av tjenesteproduksjonen. Tidligere har det vært motsatt, det vil si at driftsbudsjettet tilpasset seg investeringsbudsjettet, og dermed skapt mer uforutsigbar finansiering av tjenestetilbudet.

I Tabell 4.4 fremstilles utviklingen av andelen av disponible inntekter som benyttes til å dekke renter og avdrag. Andelen øker med dette budsjettforslaget, men stabiliseres i 2012 til i overkant av 10 prosent. I 2013 reduseres andelen til under 10 prosent. Rådmannen forutsetter i sitt budsjettforslag at en stadig større andel av investeringene skal finansieres med egenkapital.

Tabell 4.4 Andel av disponible inntekter som går til dekning av kapitalutgifter. Prosent

Regnskap 2007	Regnskap 2008	Revidert budsjett 2009 ⁷	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
9,16	9,76	9,15	9,84	9,93	10,03	9,98

⁵ Sum renter og avdrag fratrukket renter og avdrag fra selvfinansierte områder som vann, avløp, renovasjon, boliger med mer. Inntekter fra rentekompensasjonsordningene trekkes også ifra.

⁶ Frie disponible inntekter består av skatt og rammetilskudd, tilskudd til ressurskrevende tjenester, eiendomsskatt og flyktningemidler.

⁷ De disponible inntektene i 2009 øker pga den statlige vedlikeholdspakken. Andelen går derfor relativt mye ned dette året.

4.2.3 Netto avsetninger

Kommunens netto avsetninger øker med 81 millioner kroner i 2010.

Dekning av underskudd

Rådmannen legger opp til at det settes av 135 millioner kroner i dekning av underskuddet fra 2008, noe som er en økning på 59 millioner kroner sammenliknet med 2009. Dette er i tråd med opprinnelig vedtatt plan for inndekning av underskuddet fra 2008.

Det kan vise seg at regnskapet for 2009 gir rom for å dekke større andeler av underskuddet allerede i 2009. I så fall vil dette frigjøre noe av avsetningen i 2010 for å dekke underskudd. Dette vil bli klart ved regnskapsavslutningen for 2009 i februar. Rådmannen vil komme tilbake dette.

Ubalanse innenfor VAR-området

Det er en ubalanse mellom bokført verdi på vann- og avløpsfondene, og beregnet størrelse på disse. Denne ubalansen må lukkes innen 2011. I sak om revidert budsjett 2009 og inndekning av underskuddet for 2008 ble det vedtatt å dekke 27 millioner kroner i 2010, og 23 millioner kroner i 2011.

4.2.4 Overført til investeringsregnskapet

Det er budsjettert med en avsetning på 2,5 prosent for å opprettholde realverdien til kraftfondet. Det betyr at rådmannen forventer en nominell avkastning på 5,5 prosent hvert år.

Rådmannen ønsker å gjøre kommunens tjenestetilbud minst mulig avhengig av tilfeldige svingninger i de globale finansmarkedene. I budsjettet er det derfor lagt opp til at inntil 1 prosent (om lag 60 millioner kroner) fra kraftfondet skal benyttes som egenkapital for å finansiere investeringer. Det legges opp til at man når dette målet gradvis, og at man i 2011 setter av 10 millioner kroner, økende til 50 millioner kroner i 2013.

En slik handlingsregel medfører at investeringsvolumet i første rekke vil være bufferen dersom avkastningen fra kraftfondet skulle svikte. Hvis man i tillegg igjen skulle klare å benytte avkastningen fra kraftfondet etter en etterskuddsmodell, vil man ha et relativt solid og stabilt grunnlag for å benytte kraftfondet til finansiering av kommunens tjenesteproduksjon.

I 2010 kan kommunen benytte 80 prosent av midler fra momskompensasjonsordningen på investeringer til å finansiere driftsformål. Denne andelen reduseres med 20 prosentpoeng hvert år, helt til 2014 hvor ingen midler kan benyttes til å finansiere drift. Disse midlene skal istedenfor overføres til å finansiere investeringer. Dette medfører naturlig nok et stadig strammere driftsopplegg i hele planperioden. Samtidig fører det til at kommunen ikke lenger indirekte kan lånefinansiere drift av tjenestetilbudet. Kommunen vil også få en betydelig høyere egenandel til å finansiere investeringene. Til sammen vil kommunen overføre 300 millioner kroner fra momskompensasjonsordningen til investeringer som egenkapital.

4.2.5 Til overføring drift

Totalt kan det overføres 5,78 milliarder kroner til tjenesteområdene neste år. Dette er en reduksjon på 95 millioner kroner i forhold til 2009. Hovedårsaken til denne nedgangen skyldes økte kapitalutgifter og dekning av underskuddet fra 2008. I 2011 og utover kan gradvis flere midler overføres til tjenesteområdene, men veksten er relativt moderat.

4.3 Endrede inntekter og utgifter til tjenesteområdene

Det blir mindre overføringer til tjenesteområdene neste år. En del av dette er det allerede tatt høyde for i den vedtatte økonomiplanen for 2009-2012, og gjennom vedtak i sak 37/09, *Revidering av budsjett 2009, og plan for inndekning av underskudd*. Begge disse sakene medfører en betydelig reduksjon i tjenesteområdenes driftsrammer i 2010, og tiltakene som er vedtatt gjennom disse danner grunnlaget for rådmannens budsjett for 2010 og økonomiplan 2010-2013.

Tabell 4.5 Endrede utgifter/inntekter til tjenesteområdene i forhold til 2009⁸. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
1. Refusjon kapitalutgifter selvkostområder	-33,0	-61,8	-90,5	-111,6
2. Konsekvens av økonomiplan 2009-2012	-62,3	-12,3	40,9	78,1
3. Revidert budsjett/inndekning underskudd (B-sak37/09)	-85,0	-	-	-
4. Nye tiltak	69,6	96,8	98,1	142,5
5. Kostnadsendringer uten økt tjenesteproduksjon	66,7	113,0	151,8	130,6
Sum	-43,4	135,7	200,3	239,6

Tabellen viser at reduksjonene neste år summeres til 43,4 millioner kroner. Utover i planperioden øker utgiftene betydelig.

4.3.1 Selvkostområder

En del av kapitalkostnadene skal finansieres av gebyrer, avgifter og leieinntekter. Innenfor vann, avløp og renovasjon gjennomføres det betydelige investeringer, og renter og avskrivninger fra disse områdene finansieres med gebyrer og tilføres bykassen. Investeringer som skal gjennomføres av Trondheim parkering forutsettes dekket av foretaket. Investeringer på boligsiden finansieres av husleieinntekter og en andel av husleieinntektene forutsettes brukt til å dekke renter og avdrag på sentralt budsjett.

4.3.2 Konsekvenser økonomiplan

Alle tiltakene fra vedtatt økonomiplan for 2009-2012 er videreført inn i rådmannens budsjettforslag for 2010-2013. Det betyr blant annet at det økte kuttet på tjenesteområdene i gjeldende økonomiplan på 136 millioner kroner er videreført i årets forslag til budsjett. En del av tiltakene foreslår rådmannen å endre. Dette omtales nærmere i hvert enkelt kapittel for tjenesteområdene.

4.3.3 Revidert budsjett – inndekning underskudd fra 2008

I bystyresak 37/09 ble det vedtatt et kutt på tjenesteområdene for å finansieres inndekning av underskuddet fra 2008. Inndekningsforslagene var fordelt på 2009 og 2010, med størst andel i 2010. I forhold til revidert budsjett 2009 reduseres derfor rammene til tjenesteområdene med 85 millioner kroner i 2010.

4.3.4 Nye tiltak – rammeøkninger

I nye tiltak ligger utgifter hos tjenesteområdene som anses som bundne kostnader.

I revidert budsjett for 2009 ble det lagt inn 11 millioner kroner for å fullfinansiere barnehagereformen. For 2010 er det nødvendig å øke budsjettet med ytterligere 9 millioner kroner for å fullfinansiere denne reformen.

Kostnadene for den midlertidige utflyttingen fra Dalgård skole er estimert til 3,5 millioner kroner i 2010. Denne kostnaden forutsettes å opphøre etter 2010.

Det er lagt inn økte kostnader i forbindelse med avvikling av valget i 2011 og 2013, det vil si 0,7 millioner kroner hvert av disse årene.

Konsekvensene av formannskapssak 491/08 om konsolidering av museene i Trondheim gir en merutgift i 2010-2013 på 1,5 millioner kroner.

Drift av den nye friidrettshallen på Ranheim gir en merutgift i 2010 på 1,5 millioner kroner. I 2011-2013 forventes denne merutgiften redusert til 0,2 millioner kroner som følge av økte inntekter når hallen er i full drift.

⁸ For detaljer vedrørende denne tabellen vises til vedlegg 6.

Økte kostnader knyttet til etablering av flyktninger i kommunen anslås til 20,7 millioner kroner i 2010-13. Dette finansieres med økte øremerkede statlige inntekter.

I gjeldende økonomiplan er det lagt inn kostnadsøkninger som følge av forvaltning, drift og vedlikeholdskostnader av nye arealer. Oppdatert informasjon om endring av arealer tilsier at disse kostnadene øker en del mer enn det som er lagt til grunn.

I statsbudsjett for 2010 foreslår regjeringen å utvide undervisningstimetallet for 1. - 7. trinn med en uketime fra høsten 2010. Det foreslås også å innføre et tilbud om åtte timers gratis leksehjelp fordelt på 1. - 4. trinn. Rådmannen følger opp dette, og legger inn 7,1 millioner kroner på skoleområdet i 2010, økende til 17 millioner kroner i 2011-2013.

Det gis også midler over statsbudsjettet for å finansiere kommunenes økte finansieringsansvar for den avtalebaserte fysioterapitjenesten. Stortinget har også vedtatt at pasienter skal få rett til refusjon av utgifter til helsehjelp i andre EØS-land etter regler fastsatt av Helse- og omsorgsdepartementet. Refusjonsutgiftene vil bli belastet pasientens bostedskommune. Til sammen er dette beregnet å føre til merkostnader på 3,5 millioner kroner.

Befolkningsendringer

Rådmannen har benyttet en egenutviklet modell for å kompensere for befolkningsendringer. At tjenesteområdene får kompensert kostnader som følge av befolkningsendringene, er etter rådmannens vurdering et vesentlig element for å sikre god økonomistyring.

Det er viktig at modellen treffer godt i forhold til å dekke de faktiske kostnadene som befolkningsendringer medfører. Det er behov for å revidere modellen som har vært brukt de siste årene, og vi har derfor søkt fylkesmannen om prosjektmidler for å kunne gjennomføre en omfattende revisjon og videreutvikling av modellen. Vi tar sikte på å ha en forbedret modell som er klar til bruk som grunnlag for neste økonomiplan.

For å forbedre modellen som benyttes i dag har vi gjort enkelte justeringer av modellen. For det første er det lagt til grunn den nyeste oppdatering av befolkningsprognosene. Videre er kompensasjonen for befolkningsendringer på kultur, byutvikling og helse og velferd oppfølging nedjustert i år 2013. Barnehagesektoren får også kompensasjon for befolkningsendringer. Tidligere var det forutsatt at den statlige fullfinansieringen av barnehagesektoren også skulle kompensere for vekst i antall barn.

Den største endringen i modellen er at rådmannen nå foreslår å etterberegne modellen, når vi ser hva den faktiske befolkningsutviklingen ble. I dagens modell tas det ikke høyde for at befolkningsprognosene kan bomme betydelig. Ved å etterberegne modellen når den faktiske befolkningsveksten er kjent, får vi mer korrekte bevilgninger til tjenesteområdene i forhold til kostnader for befolkningsvekst.

Nå er befolkningsveksten for 2008 klar, og resultatet av faktisk befolkningsutvikling viser at noen områder fikk for mye i kompensasjon, mens andre fikk for lite. Totalt sett ga modellen 7,1 millioner kroner for lite i kompensasjon i 2008. Rådmannen har innarbeidet dette beløpt i rammene til tjenesteområdene. Tabell 4.6 vises effekten av disse endringene. Den gamle befolkningsveksten som ligger i økonomiplanen for 2009-2012 tas ut. Istedenfor beregnes ny befolkningsvekst i tråd med beskrivelsen i teksten over. Til slutt legges det inn en kompensasjon for faktisk befolkningsvekst i 2008.

Tabell 4.6 Endringer i befolkningsmodellen. Tall i millioner 2010-kroner

	2010	2011	2012	2013
Anslåtte merutgifter til befolkningsvekst etter gammel prognose	-31,0	-68,3	-109,0	-109,0
Anslåtte merutgifter til befolkningsvekst etter ny prognose ⁹	38,9	101,6	144,3	187,1
Korrigert befolkningsvekst 2008 faktiske tall	7,1	7,1	7,1	7,1
Sum	15,0	40,4	42,4	85,2

For 2010 var det i gjeldende økonomiplan beregnet at befolkningsveksten gir en merkostnad på 31 millioner kroner. Kompensasjonen som legges til grunn nå følge på bakgrunn av oppdaterte prognoser for befolkningsvekst gir en økning på 38,9 millioner kroner. Videre gis en kompensasjon i ettertid på 7,1 millioner kroner som følge av at faktiske tall for veksten i 2008 var høyere enn de prognosetallene som da lå til grunn. Totalt gir dette 15 millioner kroner mer i kostnader knyttet til befolkningsendring i 2010, sammenliknet med anslaget enn lagt til grunn i forrige økonomiplan.

4.3.5 Kostnadsendringer uten økt tjenesteproduksjon

Pensjonskostnadene i 2010 er om lag på samme nivå som i 2009. Utover planperioden øker de samlede pensjonskostnadene betydelig som følge av økte kostnader for amortisering av premieavvik, økte kostnader for reguleringspremien, samt økninger i bevilgning til avtalefestet pensjon (afp). Forhold knyttet til pensjonskostnadene beskrives nærmere i kapittel 25.

I regjeringens forslag til statsbudsjett er det lagt til grunn en prisvekst på 2,3 prosent og en lønnsvekst på 3,5 prosent. Dette gir en kommunal deflator på 3,1 prosent. Det er forutsatt en økning i kommunens inntekter basert på den kommunale deflatoren. Dette er ikke tilstrekkelig til å finansiere økning i lønnskostnadene som følge av estimert kostnad for lønnsoppjøret og kostnaden for prisjustering av de varer og tjenester kommunen kjøper. For 2010 er avviket beregnet til 16,9 millioner kroner.

Inntektene fra momskompensasjonen for investeringer reduseres i perioden som følge av betydelig lavere investeringsvolum i kommende fireårs periode enn i 2009. Av den reduserte momskompensasjonsinntekten skal en stadig større andel gå til å finansiere investeringene. Dette er det tatt høyde for i forslaget til økonomiplan som beskrevet i punkt 4.2.4.

Oppsummert reduseres momskompensasjonsinntektene fra investeringer som benyttes inn i driften av to grunner. For det første går inntektene ned på grunn av lavere investeringsvolum. Anslaget for 2010 ligger 53 millioner kroner lavere enn for 2009. For det andre skal en stadig større andel overføres til å finansiere investeringer. Tabellen under synliggjør effektene i økonomiplanperioden.

Tabell 4.7 Investeringsutgifter og momskompensasjon. Tall i millioner 2010-kroner

	2009	2010	2011	2012	2013
Investeringsutgift	1 690	1 173	1 002	1 044	1 165
Anslag investeringsmoms	211	158	137	150	156
Derav overføres til investeringer		32	55	90	125

4.4 Saldering

Ved å sammenstille de midler som frigjøres til tjenesteområdene med kostnadsendringene på tjenesteområdene, fremkommer kommunens økonomiske handlingsrom i planperioden.

⁹ Nye befolkningsprognoser som ble lagt fram i formannskapet 6. oktober 2009 medfører at den beregnede kostnaden for befolkningsveksten i 2010 er noe høyere enn 38,9 millioner kroner. Dersom befolkningsveksten i 2010 faktisk blir høyere enn lagt til grunn, vil dette bli foreslått etterbevilget i 2012 i tråd med endring i modellens prinsipper.

Tabell 4.8 Handlingsrom 2010-2013. Tall i millioner 2010-kroner

	2010	2011	2012	2013
Til overføring tjenesteområder (Tabell 4.1)	95,6	-65,6	-79,2	-95,6
Kostnadsendringer tjenesteområder (Tabell 4.5)	-43,4	135,7	200,3	239,6
Salderingsproblem	52,2	70,1	121,1	144,0

Som tabell 4.8 viser, bidrar kostnadsendringene på tjenesteområdene med 43,4 millioner kroner i lavere netto kostnader i 2010. Dette er ikke nok for å finansiere reduksjonen som beskrevet i tabellen over på 95,6 millioner kroner. Dermed må det finnes andre løsninger på 52,2 millioner kroner i 2010, økende til 144 millioner kroner i 2013.

Forslag til saldering

Rådmannen legger opp til salderingsforslag utover det som er tilstrekkelig for å løse salderingsproblemet beskrevet i Tabell 4.8. Dette fordi det er ønskelig å ha noe handlingsrom for å prioritere enkelte områder og følge politisk vedtak.

Tabell 4.9 Salderingsforslag. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Salderingsproblem	52,2	70,1	121,1	144,0
Salderingsforslag:				
VAR-balansen	-27,0	27,0		
Reduserte kostnader DIA	-14,5	-30,0	-35,0	-40,0
Reduserte sosialhjelpskostnader	-8,0	-18,0	-18,0	-18,0
Videreføring av tiltak revidert budsjett		-85,0	-85,0	-85,0
Generell effektivisering, 0,3 prosent	-21,0	-43,0	-67,0	-90,0
Sum handlingsrom	-18,3	-78,9	-83,9	-88,9

Det foreslås at dekning av ubalansen mellom beregnet og faktisk fond på vann, avløp og renovasjonsområdet blir utsatt til 2011. Ubalansen på om lag 50 millioner kroner vil dermed dekkes i sin helhet i 2011.

Gjennom bystyrets vedtak i sak 37/09 ble det bevilget 40 millioner kroner for å finansiere økningen i antall ansatte som blir ivaretatt i prosjektet Det interne arbeidsmarkedet (DIA), som følge av de betydelige omstillingsutfordringene kommunen har i 2009. For 2010 forventes det at bevilgningen kan reduseres med 14,5 millioner kroner. Videre i planperioden legges det til grunn en ytterligere reduksjon, og at man i 2013 når et normalt nivå og derved kan fjerne ekstrabevilgningen. Det ble også lagt inn en økning til å dekke økte sosialhjelpsutgifter i 2009 på 18 millioner kroner, som følge av forventet økning i arbeidsledigheten. For 2010 reduseres denne bevilgningen til 10 millioner kroner, fordi arbeidsledigheten ikke forventes å øke like mye som først antatt. I perioden 2011-13 tas ekstrabevilgningen til sosialhjelp helt ut.

For å skaffe nødvendig handlingsrom i planperioden foreslår rådmannen at tiltakene for å dekke inn underskuddet fra 2008 videreføres på permanent basis. Gjennom budsjettforslaget for 2010 vil enhetene tilpasse seg et lavere driftsnivå enn tidligere. Samtidig mener rådmannen at dette nivået er mer bærekraftig på lang sikt, det vil si at utgiftene i større grad vil være tilpasset de underliggende inntektsforutsetningene.

Det generelle effektiviseringskravet på 0,3 prosent av driftsutgiftene medfører en anslått besparelse på 21 millioner kroner. Denne innsparingen vil øke med omlag 21 millioner kroner hvert år. Effektiviseringskravet gjennomføres ved at rådmannen ikke legger inn kompensasjon for lønnsblindning, som er anslått til 0,3 prosent. Prisstigningen for kjøp av varer og tjenester kompenseres ikke fullt ut, og er redusert med 0,5 prosent. Den lønns- og prisveksten som

kompenseres gir en reduksjon i den kommunale deflatoren til 2,7 prosent. Den enkelte enhet må tilpasse seg disse rammebetingelsene lokalt ved årlig effektivisering av driften.

Disponering av handlingsrom

Det budsjetterte vegvedlikeholdet er nå på et nivå som gjør det vanskelig å opprettholde en forsvarlig drift, spesielt vinterstid. Rådmannen foreslår derfor å øke det budsjetterte vegvedlikeholdet med 6 millioner kroner i hele planperioden.

Innenfor barnehageområdet foreslår rådmannen å øke rammen for 2010 med 9,4 millioner kroner, økende til 23 millioner kroner i 2011. I vedtatt budsjett 2009 og økonomiplan 2009-2012 får barnehageområdet et økt innsparingskrav i 2010. Rådmannen finner ikke rom for å unngå dette innsparingskravet i sin helhet, men øker rammene for 2010 og 2011-2013 noe, slik at innsparingskravet blir noe lavere.

Kommunene vil få økte oppgaver med samhandlingsreformen. På sikt foreslår regjeringen å gi kommunene et medfinansieringsansvar for pasienter som behandles i sykehus. Rådmannen har lagt inn 7 millioner kroner fra og med 2011 for følge opp intensjonen i samhandlingsreformen.

Regjeringen foreslår en betydelig satsing på kultur, og øker overføringene til ulike kulturinstitusjoner der Trondheim kommune har et medfinansieringsansvar. De samlede merutgiftene som følge av økt statstilskudd til kulturinstitusjoner i forslaget til statsbudsjett for 2010 er knapt 4,4 millioner kroner. I forhold til hva rådmannen opprinnelig hadde lagt til grunn medfører dette en økning i kommunens utgifter på 2,9 millioner kroner. Rådmannen foreslår derfor at rammen til kultur økes med 2,9 millioner kroner.

I forbindelse med behandlingen av revidert budsjett for 2009 ble rådmannen bedt om å etablere en buffer på 50 millioner kroner. Rådmannen finner ikke rom for å etablere en slik buffer i 2010, men foreslår at en buffer etableres gradvis opp til 50 millioner kroner i 2013. En buffer er nødvendig for å håndtere en del usikkerhetsfaktorer i budsjettet. For eksempel kan rentenivået bli høyere enn forventet, antall flyktninger som skal tas imot neste år kan bli lavere enn forutsatt, skatteinntekten kan vokse mindre enn forventet og lønnsoppgjøret kan bli dyrere.

Tabell 4.10 Disponering av handlingsrom. Tall i millioner kroner

	ØP 2010	ØP 2011	ØP 2012	ØP 2013
Vegvedlikehold	6,0	6,0	6,0	6,0
Økte rammer oppvekst og utdanning	9,4	23,0	23,0	23,0
Samhandlingsreformen		7,0	7,0	7,0
Kulturtilskudd	2,9	2,9	2,9	2,9
Etablering av fri buffer		40,0	45,0	50,0
Disponering av handlingsrom	18,3	78,9	83,9	88,9

Med dette forslaget for budsjett og økonomiplan 2010-2013 mener rådmannen at kommunen har et utgiftsnivå som er tilpasset kommunens langsiktige inntekter.

Forslaget innebærer at:

- Driftsøkonomiens avhengighet av avkastningen i kraftfondet reduseres
- Avhengighet av høyt investeringsvolum/ høye overføringer fra momskompensasjonsinntektene fra investeringer blir mindre
- Premieavviket¹⁰ reduseres i perioden
- Kapitalkostnadene tilpasses inntektene
- En sentral buffer tar høyde for uventede svingninger i inntektene/utgiftene

¹⁰ Premieavviket er en beregnet inntekt som må tilbakebetales (amortiseres) de neste 15 årene.

- Tjenesteområdene har rammer som er tilpasset den faktiske aktiviteten

Disse forholdene betyr at rådmannen betrakter budsjettforslaget som robust og et godt virkemiddel for å styre kommunens økonomi på en forsvarlig måte i årene fremover.

5 Egenbetalinger, gebyrer og avgifter

5.1 Endring i gebyrer og egenbetalinger

I dette kapitlet gjøres det først rede for rådmannens forslag til endringer i brukerbetalinger, avgifter og gebyrer i 2010. Deretter vil rådmannen presentere beregninger som illustrerer hvordan endringene vil slå ut for en familie. En oversikt over gjeldende brukerbetalinger, avgifter og gebyrer er tilgjengelig på kommunens nettsider: <http://www.trondheim.kommune.no/betalingssetter/>.

Tabellen under viser hvilke endringer det er lagt opp til for det enkelte gebyr/avgift/kontingent fra 2009 til 2010.

Tabell 5.1 Gjennomsnittlig endring i gebyrer og egenbetalinger fra 2009 til 2010. Prosent

Gebyrtype	Nominell endring	Reell endring	Kommentar
Avløp	13	10	
Vann	0	-3	
Renovasjon	8	5	
Slam	10	7	
Feiing	0	-3	
Byggesaksbehandling	5	2	
Kart- og oppmåling	4	1	
Første del plansaker	4	1	
Leie av gategrunn	4	1	
Forurensningsgebyr	3	0	
Skolefritidsordningen			
- Halvtid	3	0	
- Heltid	3	0	
Barnehage	0	-3	Maksimalpris fastsatt av staten benyttes
Musikk- og kulturskole	3	0	Fra høst 2010
Praktisk bistand i hjemmet	3	0	Vederlaget er avhengig av brukerens inntektsnivå
Matombringing til hjemmeboende	3	0	
Korttidsopphold institusjon	3	0	Reguleres av forskrift
Langtidsopphold i institusjon			Reguleres av forskrift. Vederlaget er avhengig av brukerens inntektsnivå. Makspris for langtidsopphold økes fra 26 935 til 34 500
Dagsenteropphold	3	0	Reguleres av forskrift
Tilleggstjenester (helse- og velferd)	3	0	

5.2 Selvkostområdene

Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester (H-2140) utgitt av Kommunal- og regionaldepartementet skal ligge til grunn for selvkostberegninger der selvkost er satt som den rettslige rammen for brukerbetaling. Dette innebærer at kommunen må foreta en

etterkalkulasjon av de reelle kostnadene innenfor de aktuelle tjenesteområdene for å føre kontroll med at gebyrinntektene ikke overstiger kommunens selvkost.

Selvkostprinsippet må praktiseres over en 3-5 års periode. Dette innebærer at et eventuelt overskudd innenfor en tjeneste framføres til et senere år ved å avsette til selvkostfond. Investeringer i anleggsmidler kan ikke finansieres av selvkostfondet.

Selvkost er satt som øverste ramme for brukerbetaling for følgende tjenester:

- Renovasjon
- Vann og avløp
- Plan- og byggesaksbehandling
- Kart- og delingsforretning
- Feietjeneste

For renovasjon er det et lovmessig krav om at selvkost skal danne grunnlag for innbyggernes brukerbetaling. For de andre ovennevnte tjenestene er det ikke pålagt full kostnadsdekning, men selvkost er gitt som øverste ramme for gebyrinntektene.

5.3 Oppvekst og utdanning

Brukerbetalingene på skolefritidsordningen foreslås økt fra 1. januar 2010; fra 2 130 til 2 190 kroner for hel plass, og fra 1 430 til 1 480 for halvplass.

Brukerbetalingene i musikk- og kulturskolen foreslås økt fra 2 800 kroner per plass til 2 880 kroner per plass fra og med 1.8.2010.

5.4 Illustrasjonsberegninger

I tabell 5.2 er det synliggjort illustrasjonsberegninger som viser hvor stor økning en familie på fire vil få i gebyrer og brukerbetalinger i 2010.

I beregningene er følgende forutsetninger lagt til grunn:

- Familie på fire med to barn i skolealder
- Familien har to barn med heltidsplass i SFO
- Familien har en elevplass i musikk- og kulturskolen
- Endringene i brukerbetalinger/gebyrer innenfor vann, avløp og renovasjon er fordelt med et likt beløp per innbygger
- Det lagt til grunn at endring i gebyrer innenfor slam, byggesak, kart og oppmåling, plansaker og leie av gategrunn ikke får konsekvenser for familien.

Tabell 5.2 Illustrasjonsberegninger. Nominell økning i kroner for en familie på fire

	2009	2010	Endring
To barn i SFO, full plass	39 637	42 158	2 521
1 barn i musikk- og kulturskolen	2 688	2 840	152
Renovasjon, vann og avløp			448
Samlet økning i brukerbetalinger og gebyrer			3 121

6 Reglement

6.1 Reglement for kommunale garantistiftelser

Som følge av endret forskrift vil forslag til revidert reglement for kommunale garantistiftelser legges fram som egen sak til politisk behandling høsten 2009.

6.2 Reglement for finansforvaltning

Som følge av endret forskrift vil forslag til revidert reglement for finansforvaltning legges fram som egen sak til politisk behandling med vedtak av Bystyret innen 1.7.2010.

6.3 Reglement for avskrivinger

Forslag til revidert reglement for avskrivinger legges fram som egen sak til politisk behandling våren 2010.

Del 2

Virksomhetene

7 Skoler

7.1 Innledning

Innføringen av Kunnskapsløftet har preget arbeidet i trondheimsskolen de siste årene. Det jobbes fortsatt med å utvikle lokale læreplaner og å skape det inkluderende, varierte og utfordrende læringsmiljøet reformen legger opp til. Skoleåret 2009/10 innføres nye planer i fagområdene Utdanningsvalg og Elevrådsarbeid, områder som vil kreve stor innsats fra mange skoler før god praksis er på plass.

De siste årene er det kommet flere meldinger som har fått stor betydning for arbeidet i skolen. Stortingsmelding 16 (2006/07).. og *ingen stod igjen* om tidlig innsats, Stortingsmelding 31(06/07) *Kvalitet i skolen* og NOU 2009:18 *Rett til læring*. I tillegg er Kunnskapsløftet fulgt opp med lovendringer som legger føringer for arbeidet på den enkelte skole. Dette gjelder blant annet plikt til forsterket opplæring for elever på 1.- 4 trinn (norsk/samisk og matematikk) og en ny vurderingsforskrift som krever endret praksis mht elevvurdering og involvering av elevene i eget forbedringsarbeid. Fokuset på læringsutbytte er gjennomgående i alle meldingene, og arbeidet med vurdering som støtte for læring betones sterkt. Dette er i tråd med satsinger og prioriteringer i trondheimsskolene.

Det sterke fokuset på endring og utvikling krever lærere og skoleledere med høy kompetanse, både faglig og metodisk. Det er igangsatt et omfattende nasjonalt program for videreutdanning av ledere og lærere som krever stor egenandel fra kommunene for å utløse statlig støtte. Det er utfordrende for trondheimsskolen, i en periode med nedbemanning og ressursknapphet, å kunne prioritere kompetanseutvikling og skoloring på bekostning av lærertetthet og midler til utstyr og læringsmateriell.

7.2 Status og utfordringer

Trondheim kommune gir opplæring ved 53 grunnskoler fordelt på 35 barneskoler, 11 ungdomsskoler og 7 kombinerte skoler. Samtlige skoler med barnetrinn har et tilbud om skolefritidsordning. Ved 6 av skolene er det mottaksklasser som gir et tilpasset opplæringstilbud til nyankomne minoritets-språklige elever. På oppdrag av fylkeskommunen drives i tillegg også Lianvatnet skole ved Barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk og skolen ved St.Olavs hospital. Trondheim har egen kulturskole.

Tabell 7.1 Nøkkeltall skole

	Trondheim høst 2007	Trondheim høst 2008	Trondheim høst 2009
Antall elever i kommunale skoler	19 177	19 102	18 994
Antall elever i syv private skoler	862	919	952
Antall elever med morsmålsundervisning	1 080	1 211	1 194
Antall elever med undervisning i særskilt norsk	1 183	1 274	1 357
Antall barn i Skolefritidsordningen	6 044	5 926	5 939
Antall elever i Kulturskolen	4 370	4 335	4 100

7.2.1 Elevtallsutvikling

I perioden 1996 – 2004 var det en kraftig vekst i antall barn i grunnskolealder i Trondheim. Fra 2005 fram mot 2011 er dette tallet stabilt. 4,8 prosent av elevene går nå på en av friskolene, noe som er en svak økning gjennom de siste årene. Dette har gitt en liten reduksjon i elevtallet i de kommunale skolene. Prognosene viser at det fra 2012 vil skje en kraftig vekst i elevtallet. Dette skyldes større fødselskull og økt tilflytting til Trondheim.

Tabell 7.2 Sammenligning med ASSS-kommunene¹¹

	Trondheim		ASSS-gjennomsnitt 2008
	2007	2008	
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskoleundervisning, i kroner per elev	46 593	50 089	50 265
Gjennomsnittlig gruppestørrelse barnetrinn ¹⁾	14,8	14,9	14,9
Gjennomsnittlig gruppestørrelse ungdomstrinn ¹⁾	16,6	15,2	16,2
Andel elever med vedtak om spesialundervisning. Prosent	3,9	4,7	5,9
Timer spesialundervisning i prosent av totalt antall lærertimer	9,9	10,6	14,1
Antall elever per datamaskin	5,6	4,4	3,5
Andel elever i kommunal skolefritidsordning, 6 – 9 år. Prosent	75,6	75,8	62,9
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunal musikk- og kulturskole, kroner per bruker	11 408	12 189	10 843

¹⁾ Gruppestørrelse er forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Elevtimer er antall elever multiplisert med obligatorisk timetall for hvert trinn, deretter summert opp for til skolenivå. Lærertimer er det samlede antall timer lærerne underviser og inkluderer ordinære lærertimer, samt individuelt tildelte timer til spesialundervisning, samisk, norsk 2 og tegnspråk.

Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskoleundervisning viser kostnadene ved kommunens egen tjenesteproduksjon av undervisning i grunnskolen per elev. For 2007 var Trondheim kommune lik snittet for ASSS kommunene. For 2008 er utgiftene for Trondheim noe lavere enn snittet.

I perioden fra 2004 til 2007 har det vært en jevn økning i lærertettheten på barnetrinnet i Trondheim. I 2004 var gjennomsnittlig gruppestørrelse 16,2 elever pr lærer mens det i 2007 var 14,8 elever. Fra 2007 til 2008 er endringen marginal og ligger i 2008 på samme nivå som sammenlignbare kommuner. På ungdomstrinnet var det en svak reduksjon i gruppestørrelse i perioden 2004 til 2007, fra 16,9 til 16,6. Utviklingen fra 2007 til 2008 viser en reduksjon i gjennomsnittlig gruppestørrelse fra 16,6 til 15,2 for 8.- 10. trinn. Det gir et lavere elevtall pr lærer enn gjennomsnittet i øvrige ASSS-kommuner.

Andelen elever som mottar spesialundervisning er økt med 0,8 prosent fra 2007 til 2008, men kommunen ligger fortsatt godt under gjennomsnittet i ASSS kommunene. Dette er i tråd med kommunens intensjon om best mulig tilpasning innenfor den ordinære opplæringen.

7.2.2 Skolestruktur

I rådmannens forslag til Økonomiplan for 2009 – 2012 lå det et forslag om å legge ned en skole fra høsten 2009 og ytterligere to skoler fra høsten 2010. Forslaget innebar en reduksjon i utgifter med 2,8 million kroner i 2009 og ytterligere en innsparing på 7,8 million kroner for 2010. Bystyret ønsket ikke å legge skolenedleggelse inn i budsjettet for 2009 og tiltaket ble derfor erstattet med en generell effektivisering på 2,8 million kroner for 2009. Det ble samtidig gitt en lovnad om at dersom det ble vedtatt skolenedleggelse, så skulle midlene tilbakeføres til skolebudsjettet.

I sak 37/09, *Revidering av budsjett 2009, og plan for inndekking av underskudd*, opprettholdt rådmannen sin innstilling og foreslo nedleggelse av to skoler fra høsten 2010. Høstvirkingen 2010 var beregnet til 5,2 million kroner i sparte driftskostnader. Nye elevtallsprognoser viser at det er bare er mulig å legge ned en skole og med en innsparing i 2010 på 2,3 million kroner. Det resterende av innsparingen på 10,7 million kroner må tas gjennom å redusere tjenestetilbudet.

¹¹ ASSS = Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim

7.2.3 Kvalitet og kvalitetsutvikling

Elevenes læringsutbytte vurderes gjennom standpunkt- og eksamenskarakterer, nasjonale prøver og kartleggingsprøver. Trondheimselevenes læringsutbytte ligger på eller over landsgjennomsnittet på alle områder, det samme gjelder om vi sammenligner med ASSS-kommunene.

Elevundersøkelsen kartlegger elevenes læringsmiljø. Den viser at Trondheim ligger på eller over landsgjennomsnittet på områdene trivsel, motivasjon, arbeidsmiljø, mobbing, urettferdig behandling og diskriminering. Samtidig viser den at trondheimsskolen har en utfordring når det gjelder vurdering og veiledning av elever, samt utvikling av mer varierte læringsmiljø og arbeidsformer.

Forskning viser at å ha fokus på noen få, men sentrale områder, er viktig for å lykkes med forbedringsarbeid. I Trondheim er det grunnleggende ferdigheter, realfag, strategier for læring, bedre vurderingspraksis og varierte læringsmiljø som peker seg ut som viktigst. Disse områdene er prioritert i det nye programmet for kvalitetsutvikling fra høsten 2009.

Det er behov for å utvikle et nytt kartleggingsredskap for å få systematisk kunnskap om elevenes kompetanse i bruk av IKT. Det er en utfordring å finne midler til dette innenfor rammen.

7.2.4 Kunnskapsløftet

Arbeidet med Kunnskapsløftet er nå godt i gang på alle skoler og i alle fag. Utdanningsvalg, faget som er obligatorisk fra høsten 2009, skal øke samarbeidet med videregående opplæring og hjelpe elevene i valg av skole og yrke. Det er utviklet en veiledende kommunal plan for faget som prøves ut skoleåret 09/10. Likeledes er det utarbeidet en kommunal plan for elevrådsarbeid som skal styrke demokratiopplæringen på skolene gjennom økt satsing på dette.

Hovedutfordringen i Kunnskapsløftet er å øke elevenes læringsutbytte gjennom større grad av tilpassa opplæring. Trondheimsskolen gjør dette gjennom å vektlegge arbeidet med å utvikle gode læringsmiljø, med systematisk fokus på faglig arbeid som utfordrer den enkeltes potensial innenfor et inkluderende fellesskap. Det innebærer at flest mulig elever skal ha sin opplæring på hjemmeskolen, i jevnaldergrupper fra nærmiljøet. Der det ikke er mulig, tilbys alternativ opplæring i ulike spesialgrupper ved noen utvalgte skoler.

Kunnskapsløftet legger opp til utstrakt samarbeid mellom lærere om erfaringsdeling og kompetanseutvikling. Involvering og medvirkning fra elever og foreldre i elevenes lærings- og vurderingsarbeid setter krav om nært samarbeid fra alle parter. Det er en utfordring å utvikle gode modeller for slikt arbeid både for elever og lærere.

Fra 1. august 2009 er det for kommunene lovfestet plikt til tidlig innsats i fagene norsk eller samisk og matematikk på 1. – 4. årstrinn. Dette er fra statens side fulgt opp med økt rammeoverføring. Det er både i budsjettet 2009 og revideringssaken gjort rede for at Trondheim kommune har valgt å ikke styrke 1.-4. trinn spesielt. Dette må ses i sammenheng med at disse trinnene er styrket i de senere år, blant annet gjennom økt lærerkompetanse.

Fra høsten 2010 utvides undervisningstimetallet med en uketime fordelt på 1.-7. trinn. Det innføres også 8 uketimer gratis leksehjelp fordelt på 1.-4. trinn. Utfordringen vil være å finne gode løsninger for dette sett i sammenheng med SFO-tilbudet ved skolene.

7.2.5 Det spesialpedagogiske arbeidet

For å øke tidlig og målrettet innsats mot de elever som trenger det mest, har rådmannen skolert skolene i kartlegging av lærevansker, analyse og oppfølging av funn. I tillegg er det gitt opplæring i sakkyndighetsarbeid, utforming av individuelle opplæringsplaner (IOP) og enkeltvedtak. Samarbeid med BFT er meget viktig for å få en kvalitativ forbedring av dette arbeidet.

Skolene har de siste årene rapportert om en økning av elever med store og vedvarende behov for tilrettelagt hjelp. Det er en økonomisk utfordring å gi denne gruppen et likeverdig tilbud på hjemmeskolene. Det er etablert et ressurscenter for elever med autisme på Åsveien skole og dermed sikret veiledning til nærskolene som har elever med autismediagnose.

Oppfølging av forebyggende plan rettet mot psykisk og fysisk helse er sentral i utviklingen av gode tilbud for elever med behov for ekstra hjelp og oppfølging. Mange skoler melder om nært samarbeid med Skoleteamet når det gjelder arbeid med læringsmiljøet, spesielt elever med atferdsproblem og elever som opplever mobbing. Prosjektet Tidlig Trygg i Trondheim følger i skoleåret 2009/10 opp elever i 1. klasse for å sikre godt arbeid med barns psykiske helse.

Flere familier med barn med alvorlige funksjonsnedsettelse flytter ofte til Trondheim, da Trondheim har et universitetssykehus og et godt og spesialisert tjenestetilbud sammenlignet med mange småkommuner. Dette er en medvirkende årsak til økt press på behovet for ressurser til elever med stort hjelpebehov. Skolene melder at de bruker mer ressurser til disse elevene enn hva de faktisk får skjønnsmessig tildelt. Disse midlene hentes fra generell elevressurs.

7.2.6 Minoritetsspråklige

Tilbudet til minoritetsspråklige barn og unge i grunnskolen i Trondheim vurderes som godt. Det er en utfordring å gi et godt tilpasset tilbud til alle fordi bakgrunn og behov hos denne elevgruppen varierer sterkt, fra illiterate elever, uten tidligere skolegang, til elever med mange år på skole, men med et annet morsmål enn norsk.

Det er innført påbudt kartlegging av minoritetsspråklige elevers norskferdigheter for å sikre at de som trenger det, får enkeltvedtak om særskilt opplæring i norsk, og først overføres til sin ordinære klasse/gruppe når disse ferdighetene er gode nok.

Det er utfordrende å gi morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring til alle som trenger det, blant annet fordi det ikke finnes kvalifiserte lærere i alle språk. Der hvor det mangler lærer med godkjent lærerkompetanse, kompenseres det med ekstra ressurser til norskopplæring for elevgruppen.

Antall elever med minoritetsspråklig bakgrunn er stigende. Utviklingen viser at det i økende grad er knyttet til familiegjenforening og arbeidsinnvandring fra østeuropeiske land. Dette må håndteres innenfor eksisterende rammer gjennom strengere håndheving av retningslinjene for særskilt norsk- og morsmålsopplæring.

7.2.7 Miljø og livsstil

Det utføres godt miljøarbeid på skolene. I 2009 er det 38 skoler som er sertifisert/registrert med Grønt flagg. Målet er at alle skolene skal ha Grønt Flagg på plass innen 2012. Den årlige miljøprisen ble utdelt til en barnehage og en barneskole i 2009.

Strømsparinga på skolene første halvår 2009 var på 1,3 prosent i forhold til samme periode i 2008. Strømspareprisen deltok 21 skoler på. Ti av skolene fikk premien som var en koffert med elektronikk om strømsparing.

Til tross for at strømforbruket har gått ned, har kostnadene økt på grunn av prisøkning pr kilowatttime. Det er også innført restriksjoner i forhold til bruk av oljekjeler. Dette innebærer at skolene i 2009 har redusert øvrige lønns- og driftsmidler for å dekke økte kostnader knyttet til oppvarming.

I 2010 vil skolene delta i prosjektet Smart City med fokus på energisparing i samarbeid med Grønn barneby og Siemens.

7.2.8 Rådgivning

Opplæringsloven har tydeliggjort elevenes rett til god sosial og yrkesmessig rådgivning, både gruppevis og individuelt. I det nyopprettede nettverket for rådgivere, som rådmannen har ansvar for å drive som ledd i skolering, har dette vært tema og vil også være det i fortsettelsen.

Et annet tema som har stort fokus, er frafallet i videregående skole. Det arbeides med å utvikle klare overgangsrutiner mellom ungdomsskolene og de videregående skolene og overføring av informasjon om bl.a. fravær. Trondheim kommune deltar i et prosjekt sammen med Sør-Trøndelag Fylkeskommune og KS for å sikre at flere ungdommer fullfører videregående skole. Prosjektet har fokus på overganger og ekstra oppfølging av utsatte elever. Dette er et langsiktig arbeid som må ha fokus over tid.

7.2.9 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

I 2009 er tildeling av bærbar PC for lærere ferdigstilt. Det betyr at alle lærere i minimum 50 % stilling nå disponerer egen PC. Det er gjennomført utvidet kabling for tele/data på de skolene dette har vært nødvendig. Det er også foretatt utskifting av en del eldre PC'er i Elevnett.

Det er ønskelig å få kjøpt inn flere datamaskiner til barnetrinnet, samt å få etablert trådløse nettverk på de skolene der dette mangler. Likeså er det behov for å få oppgradert / skiftet / kjøpt inn ny pedagogisk programvare for Elevnett. Utfordringene er knyttet til å prioritere nok driftsmidler. Samtidig må lærernes kompetanse i pedagogisk bruk av IKT videreutvikles.

7.2.10 Elevmiljø og fravær

Skolemiljøutvalg er på plass ved alle skoler. Rutinene for melding av avvik til Trondheim eiendom er under revisjon. Oppfølging av krav i opplæringslovens § 9a om elevenes arbeidsmiljø sjekkes gjennom nylig godkjente internkontrollrutiner for området. Innføring av kvalitetssystem har bedret internkontrollen på skolene, men det står igjen en del arbeid før bedre rutiner ved behandling av avvik er på plass.

Elevfraværet viser en liten nedgang på områdene gyldig fravær, permisjoner og ugyldig fravær, med unntak av korte permisjoner og korte ugyldige fravær (1-3 dager) der det er en økning i omfanget. Utvikling av systemer for oppfølging av fravær er godt i gang på den enkelte skole og innføring av nytt registreringssystem for fravær kommer sammen med ny avtale om elektronisk læringsplattform for skolene i 2010.

7.2.11 Kompetanseutvikling

For å oppfylle målet om å gi elevene økte grunnleggende ferdigheter i lesing, regning og IKT, har rådmannen videreført satsingen på etter- og videreutdanning av lærere. Ved inngangen til 2009 var mer enn 80 lærere i gang med videreutdanning innenfor utvalgte fag. Hver enkelt av disse hadde inngått avtale med rådmannen om støtte og frikjøp for å kunne delta i studiene.

For å bedre leseopplæringen, spesielt begynneropplæringen, har mange lærere deltatt på skolering i kartlegging av lesevaner og tiltak for å følge opp elever som har problemer med å bli gode lesere.

I tillegg har rådmannen videreført ulike prosjekter for å øke satsingen på realfag. Det er videreutviklet samarbeid med NTNU om teknologi og entreprenørskap, bl.a. gjennom First Lego League prosjektet. Det er satsset på samarbeid med Ungt Entreprenørskap om Gründercamp, elevbedrifter og andre næringslivsretta program. I samarbeid med Statoil og First Scandinavia er det etablert et Newton-rom på Kalvskinnet i Vitenskapsmuseets lokaler. Trondheim kommune har ansvaret for drift av rommet som skal gi et realfaglig tilbud til alle elever på 9. trinn. Rådmannen ser at det er knyttet store kostnader til transport av elever til alternative læringsarenaer. Denne problematikken vil bli beskrevet i sak til bystyret i løpet av høsten 2009.

To ungdomsskoler deltar fra høsten 09 i Utdanningsdirektoratets prosjekt "Lektor II-ordning" som et ledd i å få andre yrkesgrupper inn i skolen. Det er også etablert samarbeid med Trøndelag kompetansesenter og det nasjonale matematikkenteret om kompetanseheving i kartlegging og oppfølging av matematikkvansker.

Samarbeidet med Sør-Trøndelag Fylkeskommune om overgangen til videregående skole er videreutviklet, og hospiteringen for 9. trinnselever er satt i system. Skolene rapporterer om stor grad av tilfredshet med opplegget. Det lokale arbeidslivet er også en god samarbeidspartner gjennom Opplæringsdagans messe og avis til 9. og 10. trinn. Rådmannen har gått inn i et samarbeid med styret for å øke profesjonaliteten på arbeidet og sikre sammenheng med skolens øvrige arbeid. Det jobbes for å finne gode rutiner for samarbeid mellom skoleslagene om å la grunnskoleelever ta fag i videregående skole. Det er en utfordring å få dette til uten å legge inn økonomiske midler.

Samarbeidet mellom rådmannen og utdanningsinstitusjonene i byen (HIST/ALT, NTNU og DMM) om praksisopplæring har hatt økt fokus i 2009. Det er etablert ulike samarbeidsforum som har ført til evaluering av rutiner for praksis og økt forsknings- og utviklingsarbeid i trondheimsskolen. Rådmannen ønsker å videreutvikle dette samarbeidet.

Etter at staten inngikk en ny sentral avtale med utdanningsorganisasjonene og KS om utvidet frikjøp av lærere som tar videreutdanning (fra høsten 2009), er det en stor utfordring for kommunen å utnytte tilbudet om de gratis studieplassene som tilbys innenfor denne nye ordningen. Hvis kommunen skulle ta imot alle aktuelle studieplasser, så ville en stor andel av de kommunale kompetansemidlene måtte gå til den kommunale egenandelen - som er vesentlig større enn den som tidligere har vært praktisert. Dette ville da måtte gå på bekostning av alle de andre gode tiltakene som er beskrevet over. Trondheim har mange lærere med høg utdanning, og dette gjør at behovet for midler til etterutdanning, oppdatering, erfaringsutveksling og faglig påfyll er vel så stort som behovet for videreutdanning. Derfor er det rådmannens vurdering at en vesentlig del av kompetansemidlene må brukes til etterutdanning, og at antall lærere som tar videreutdanning ikke kan trappes opp.

7.2.12 Skolefritidsordningen

Skolefritidsordningen har, gjennom eget utviklingsprogram (06-09), satset på kompetanseheving av de ansatte for å skape bedre tilbud til barna. Fokus har vært på mat, fysisk aktivitet, kommunikasjon voksne-barn og barns medvirkning. Det er etablert nettverk i bydelene som samarbeider om videre kvalitetsutvikling og erfaringsdeling. I 2009 er stillingen som kompetanseutvikler tatt bort som en del av budsjettinnsparinga. Utfordringen er å vedlikeholde nettverksarbeidet gjennom samarbeid på tvers av bydelene.

Det foreslås å justere satsene for foreldrebetaling med lønns- og prisvekst fra og med 1.1.2010.

7.2.13 Kvalitetssikring av skoletilbudet

Rådmannen har i 2009 videreført arbeidet med kvalitetssystemet som skal bidra til bedre kvalitetssikring av skoletilbudet til elevene i Trondheim. Det krever innsats både på rådmanns- og enhetsnivå. Det er spesielt tre utfordringer som peker seg ut når det gjelder slikt arbeid:

På kommunenivå gjelder det sikring av opplæringslovens § 13-10 om skoleeiers rolle og ansvar. Her arbeides det med å lukke avvik fra flere tilsyn (bedre systematikk i arbeid med klagesaker knyttet til elevmiljø og spesialundervisning) og systematisk registrering av elevfravær for å sikre at det settes inn tiltak når det registreres problemer.

Den andre utfordringen ligger i å styrke kvaliteten på data som samles inn og rapporteres, både i forhold til svarprosent og forebygging av feilrapportering.

Den tredje utfordringen er å videreutvikle skolenes kompetanse i å bruke styringsdata slik at elevenes utbytte av opplæringa blir bedre. Kommunal plan for skolevurdering er et av tiltakene innenfor kvalitetssystemet som handler om videreutvikling av kompetanse. En ny og oppdatert plan vil være på plass ved utgangen av 2009. Det vil være en utfordring å finne midler til å videreføre arbeidet med ekstern vurdering av et antall skoler hvert år i den nåværende økonomiske situasjonen.

7.2.14 Trondheim kommunale kulturskole og den kulturelle skolesekken

I juni 2009 vedtok Bystyret ny plan for Trondheim kommunale kulturskole (TKK). Kulturskolen er en av landets største med i overkant av 4000 elevplasser. Undervisningstilbudet fordeler seg på mange fagområder, men har hovedvekt på musikk. Dans, teater og visuelle kunsthøgskoler vil prioriteres i videre utvikling av skolen. Kulturskolen skal rekruttere talenter til det profesjonelle kulturlivet, noe som forutsetter et bredest mulig elevgrunnlag. Det er i dag store forskjeller når det gjelder hvilke skoler og områder av byen som rekrutterer elever til kulturskolen.

Gjennomføringen av Den kulturelle skolesekken for elevene i Trondheim kommune er lagt til TKK. Det skal bidra til at kulturskolen utvikles til et lokalt ressurscenter gjennom økt samarbeid med barnehager, skoler og det profesjonelle kulturlivet.

De største utfordringene videre er å rekruttere elever fra skoler og områder av byen med særlig lav rekruttering, å etablere tilpassede lokaler både sentralt og i bydelene og å videreutvikle samarbeidet med andre kommunale enheter for å utnytte ressursene best mulig.

Rådmannen foreslår å justere brukerbetalingen med lønns- og prisvekst fra og med 01.08.2010.

7.2.15 Nybygg og rehabilitering av skoler

Rosenborg skole og Rosenborghallen er ferdigstilt i 2009. Munkvollhallen (idrettshall tilknyttet Byåsen skole) er satt i drift. Nytt skolebygg på Ranheim er under oppføring. Øvrige mindre prosjekt under bygging er Brundalen skole (musikkavdeling) og Stabbursmoen skole (lærerkontor, SFO, elevkantine). Regjeringas tiltakspakke ga rom for mange nye prosjekter som er under arbeid: Flatåsen skole – rehabilitering av nedre bygg, Stavset skole - tilbygg for et klassetrinn + funksjonshemmede elever, Kattem skole - lærerkontor og Hårstad skole - utvidelse av elevgarderobene. I tillegg pågår oppgradering av uteområdene på Ila, Bispehaugen og Kattem skoler.

Selv om det er skjedd en omfattende nybygging og rehabilitering av skoler de siste 10-12 årene, er det en utfordring å opprettholde standarden på de nyere skolene, samtidig som "eldre" skoler har stort behov for standardheving, både når det gjelder funksjonalitet og teknisk standard.

I sak om framtidig skolestruktur er det pekt på behovet for utvidelse av Charlottenlund barneskole og betydelig rehabilitering av skolene Lade, Huseby og Sjetne. Den økonomiske situasjonen kommunen er i gjør at prosjekteringen av disse prosjektene først kan starte i slutten av økonomiplanperioden.

Den omfattende satsingen på nybygg og rehabilitering av skoler har gitt mange elever og ansatte bedre arbeidsforhold. Utfordringen er å ta de nye byggene i bruk til variert pedagogikk og elevaktive arbeidsformer. Flere bygg som er bygd før 1985, bærer preg av hard bruk. Det er viktig å opprettholde standarden på de bygg som er nybygd eller rehabilitert de siste 15 årene gjennom godt vedlikehold.

Bystyrets vedtak om mer miljøvennlige bygg og tekniske løsninger i forhold til varme og ventilasjon har ført til økte drift- og investeringskostnader, spesielt har energikostnadene økt.

7.3 Mål for tjenesteområdet 2010 – 2013

Tabell 7.3 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Økt læringsutbytte for elevene i grunnleggende ferdigheter og realfag	Elevene får økt sine grunnleggende ferdigheter i lesing, regning og IKT	Alle skoler deltar i Program for kvalitetsutvikling og implementerer Plan for realfagssatsing i sitt arbeid Rådmannen utvikler verktøy som letter skolenes arbeid med å analyse data og legge resultat til grunn for skolens egne utviklingsplaner Rådmannen innfører et kommunalt kartleggings-verktøy som viser elevenes kunnskapsnivå i IKT
	Skolene øker sin kompetanse i Vurdering for læring	Skolering av skoleledere og lærere gjennom prosjektet <i>Lære å lære</i> Oppfølging av prosjektet <i>Bedre vurderingspraksis</i>
	Skole, barnehage og BFT samarbeider om sakkyndige vurderinger og Individuelle planar (IP).	Handbok for spesialpedagogisk arbeid innarbeides i kvalitets-systemet og tas i bruk
	Flere elever er fornøyd med den utdannings- og yrkeslivsrådgivingen de får på egen skole	Skolene utvikler lokal plan for Utdanningsvalg Rådmannen drifter rådgivernetttverk for kompetanseutvikling og erfaringsdeling Rådmannen styrker samarbeidet med Sør-Trøndelag fylkeskommune og lokalt arbeidsliv for å utvikle gode tilbud Rådmannen videreutvikler hospiteringsordningen i videregående skole Rådmannen utreder mulighet for elever å ta fag i videregående skole
	Reduksjon i ugyldig elev-fravær	Rådmannen videreutvikler systemer for registrering og oppfølging av ugyldig fravær og skolene følger dem

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Økt medvirkning og medansvar i et trygt læringsmiljø.	Elever medvirker i arbeidet med å sette egne læringsmål og vurdere eget læringsutbytte	Jfr. Tiltak under resultatmål 2
	Ingen elever opplever at voksne i skolemiljøet mobber, diskriminerer eller trakasserer dem	Skolene har rutiner for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing, vold, diskriminering og rasisme. Disse er kjent for alle og følges opp Prosjektet "Vi bryr oss" videreføres Elevundersøkelsen følges opp årlig gjennom Lerkendalsseminaret UngHit er gjennomført og handlingsplan på enhet/bydel er iverksatt på bakgrunn av resultater fra undersøkelsen Prosjektet "Seksualisert trakassering og undervisning om seksualitet" gjennomføres
	Flere elever er fornøyd med det arbeidet elevrådet gjør på egen skole	Rådmannen slutfører arbeidet med kommunal plan for Elevrådsarbeid Skolene utvikler lokal plan for elevrådsarbeid på bakgrunn av kommunal plan og tar den i bruk Rådmannen driver nettverk for kontaktlærere for elevråd med fokus på erfaringsutveksling og skolering

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Kvalitetssikring av tjenestetilbudet	Videreutvikle kvalitetssystemet innenfor -opplæringslovens §9A (elevenes læringsmiljø) -opplæringslovens kapittel 5 (spesialundervisning) -registrering og oppfølging av elevfravær (spesielt ugyldig fravær)	Rådmannen viderefører skolering mht Internkontrollsystemet Rådmannen reviderer rutiner og retningslinjer inn mot kvalitetssystemet Rådmannen utvikler ny Plan for Skolevurdering, skolene tar planen i bruk Skolene sikrer rapportering av avvik
	Videreutvikle skoleeierrollen	Rådmannen implementerer ny Plan for skolevurdering Rådmannen utvikler verktøy som letter arbeidet med å analysere data og legge resultat til grunn for utviklingsarbeid, jf resultatmål 1, tiltak kulepunkt 2

7.4 Økonomi - drift

7.4.1 Statsbudsjettet

I framlegg til statsbudsjett 2010 ligger det et forslag om å utvide undervisningstimetallet med en uketime fordelt på 1. - 7. trinn fra høsten 2010. I tillegg er det foreslått å innføre et tilbud om åtte uketimer gratis leksehjelp fordelt på 1. - 4. trinn. For Trondheim kommune vil dette medføre en utgiftsøkning på 7,1 millioner kroner i 2010, med en helårseffekt på 17,0 millioner kroner fra 2011. Trondheim kommune får kompensasjon for merutgiftene gjennom rammetilskuddet.

7.4.2 Rammeutvikling grunnskole

Tabell 7.4 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for skoleområdet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

I forhold til revidert budsjett for 2009 får skoleområdet en reduksjon i driftsrammen i perioden 2010-2012. Tjenesteområdet får en økning i rammen mot slutten av økonomiplanperioden. Reduksjonen i driftsrammen er i hovedsak knyttet til innstramningene som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av økonomiplan for 2009-2012 og revidert budsjett for 2009. Økt elevtall er årsaken til at grunnskole får en økning i driftsrammer mot slutten av økonomiplanperioden.

Lønnsutgiftene utgjør rundt 75 prosent av skolens brutto driftsutgifter. Personalitetthet er derfor en av faktorene som man bør se på når man skal vurdere hvilke tiltak som kan gjennomføres for å tilpasse området til reduserte driftsrammer. Antall skoleanlegg og brukerbetaling er andre faktorer som kan være gjenstand for politiske valg.

Tabell 7.4 Budsjetttamme og tiltak grunnskole. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	1 197,3	1 197,3	1 197,3	1 197,3
Pris og lønnskompensasjon	50,6	50,6	50,6	50,6
Oppgaveendringer	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Korrigert budsjett 2009	1 247,7	1 247,7	1 247,7	1 247,7
Vedtatte rammeendringer ¹²	-20,6	-14,5	-10,3	9,1
Annen rammeendring	10,1	17,0	17,0	17,0
Forslag til netto driftsramme	1 237,2	1 250,2	1 254,4	1 273,8
Rammeendring	-10,5	2,5	6,7	26,1
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak¹³	-5,0	-3,5	0,5	0,5
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	-13,0	-18,8	-18,8	-18,8
Nedleggelse av Kalvskinn skole	-2,3	-5,5	-5,5	-5,5
Effektivisering skole og ytterligere skolenedleggelse erstattes av redusert lærertetthet	-10,7	-13,3	-13,3	-13,3
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	10,1	26,2	26,4	45,8
Midlertidig drift av Dalgård på Gråkallen	3,5			
Følgeutgifter i forbindelse med rehabilitering/nybygg	1,9	1,9	1,9	1,9
Endring i elevtall	-2,6	7,3	7,5	26,9
Ikke prisjustering kontingent TKK vår 2010	0,2			
Økt undervisningstimetall 1.-7. trinn	1,8	4,3	4,3	4,3
Leksehjelp 1.-4. trinn	5,3	12,7	12,7	12,7
Nye effektiviseringstiltak, herav:	-0,2	0	0	0
Effektivisering TKK	-0,2			
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Ytterligere redusert lærertetthet	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Annet, herav:	-1,0			
Opphør vikarordning lærere	-1,0			
Sum tiltak	-10,5	2,5	6,7	26,1

Oppgaveendringer

Ved revideringen av budsjett for 2009, ble det vedtatt at tilskuddet på oppvekstbudsjettet til Sverresborg museum skulle overføres til kulturbudsjettet. Beløpet på 0,2 millioner kroner skal inkluderes i det faste driftstilskuddet til Sverresborg Trøndelag folkemuseum.

Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Bystyret har tidligere vedtatt en innstramning på grunnskoleområdet på 18,0 millioner kroner i 2010. Nye beregninger viser at det vil bli færre elever enn tidligere antatt i 2010. Dette medfører en ytterligere reduksjon på området på 2,6 millioner kroner. Samlet medfører dette en rammereduksjon på 20,6 millioner kroner i 2010.

Det ligger i utgangspunktet inne en innstramning på skoleområdet i hele perioden 2010-2013. Når grunnskole likevel får en økning mot slutten av perioden så har det sammenheng med at elevtallsveksten blir noe høyere mot slutten av planperioden enn tidligere antatt.

Annen rammeendring

Skoleområdet er tilført 3,5 millioner kroner for 2010. Dette tilsvarer ekstra kostnader knyttet til midlertidig drift av skole for 5. - 7. trinn for elevene ved Dalgård skole på Gråkallen.

¹² Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

¹³ Se vedlegg 7

Rådmannen foreslår å styrke rammen for grunnskole med 7,1 millioner kroner i 2010 økende til 17 millioner kroner i 2011. Økningen skal (i tråd med de signaler som ble gitt i statsbudsjettet) nyttes til en utvidelse av undervisningstimetallet med en uketimer fordelt på 1. - 7. trinn fra høsten 2010. I tillegg er det foreslått å innføre et tilbud om åtte uketimer gratis leksehjelp fordelt på 1. - 4. trinn.

Rådmannen foreslår videre at skoleområdet skal ta en andel av innstramningen (0,5 millioner kroner) som opprinnelig lå på barnehageområdet.

Samlet medfører disse endringene isolert sett en rammeøkning på 10,1 millioner kroner.

Rammeendring

I forhold til revidert budsjett for 2009 vil grunnskoleområdet, med rådmannens forslag, få en rammereduksjon på 10,5 millioner kroner i 2010. I 2011, 2012 og 2013 vil området få en rammeøkning på henholdsvis 2,5, 6,7 og 26,1 millioner kroner. Rådmannens forslag til hvordan grunnskoleområdet skal tilpasse seg rammeendringen fremgår av tabellen.

Videreføring av allerede vedtatte tiltak

I forbindelse med behandlingen av økonomiplan for 2009-2012 og revideringen av budsjettet for 2009 har Bystyret vedtatt flere innstramningstiltak på grunnskoleområdet. Rådmannen foreslår at de fleste tiltakene gjennomføres som planlagt. For dokumentasjon av de ulike tiltakene vises det til vedlegg 7.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

I rådmannens forslag til økonomiplan 2009 – 2012 var et av tiltakene for å tilpasse driften til budsjettammen å legge ned en skole fra høsten 2009 og ytterligere to skoler fra 2010. Effekten for 2009 var beregnet til 2,8 millioner kroner, og helårsvirkning i 2010 på 10,6 millioner kroner. Da bystyret ikke ønsket å ta standpunkt til skolenedleggelse i forbindelse med budsjettbehandlingen, ble tiltaket erstattet med en generell effektivisering. I tillegg ble forslaget lagt til grunn i revideringssaken og da med forslag med nedleggelse av to skoler fra høsten 2010. Man anslo da en innsparing på 5,2 millioner kroner for 2010. Rådmannen la i september fram en ny sak om framtidig skolestruktur. På bakgrunn av nye elevtallsprognoser ser rådmannen at det er behov for å endre forutsetningen som lå til grunn i økonomiplanen for 2009-12 og revideringssaken.

I tråd med rådmannens innstilling i sak om framtidig skolestruktur medfører en nedleggelse av Kalvskinnet skole fra høsten 2010 en innsparing på skolebudsjettet på 2,3 millioner kroner. Dette vil gi en helårseffekt på 5,5 millioner kroner fra og med 2011.

Rådmannen ser seg nødt til å videreføre det generelle effektiviseringskravet fra 2009 og at det resterende kravet til innsparing på 10,7 millioner kroner i 2010 tas gjennom en reduksjon i lærertettheten.

Det har tidligere år vært et mål for rådmannen å skjerme lærertettheten i obligatorisk undervisning for trondheimsskolene. Dette har delvis vært mulig gjennom å redusere innkjøp og økte kontingenter. En reduksjon i driftsrammen i den størrelsesorden som en står overfor i 2010, kan ikke tas uten en reduksjon i lærertetthet. Det er gjennomført en rekke mindre effektiviseringstiltak på skoleområdet de siste årene, også i budsjettrevisjonen i 2009. Det kan dokumenteres innsparinger i energiforbruk, men på grunn av prisøkning vil det være nødvendig å oppjustere budsjettandelen til energi for at den skal bli realistisk. Tilrettelegging for barn med spesielle behov koster mer enn det som synliggjøres i form av spesialundervisning i budsjettet. Summen av disse forholdene vil være at det blir mindre ressurser til lærertetthet, og at gruppestørrelsen per lærer blir større.

I budsjettrevisjonen i april 2009 ble skolene pålagt å spare 6 millioner kroner i administrasjonsressurs og overføre midlene til økt lærertetthet. Ved gjennomgang av skolenes administrasjonsbruk, viser det seg at skolene har utviklet ulike modeller for utføring av administrative oppgaver og

veilednings/støttetjenester. Noen har lagt alt inn i administrasjon, andre har frikjøpt lærere for å utføre deler av dette. I Grunnskolens informasjonssystem (GSI) kan slik oppgaveløsning registreres på to plasser, enten under administrasjon eller under sum årsverk til annet enn undervisning. Det er klarlagt at mye av årsaken til "overforbruket" er feil registrering i GSI. Samtidig er det gjennomført reduksjoner ved de skolene hvor det var utviklet en praksis med økte ressurser til administrative oppgaver.

Økte utgifter/reduerte inntekter

I sommerferien ble det avdekket til dels store setningsskader på 2 paviljonger ved Dalgård skole. Etter en vurdering av skadene ble det i juni besluttet at arealene måtte fraflyttes. Det ble for 5. – 7. trinn opprette midlertidig skole i Forsvarets lokaler ved Gråkallen. Økte kostnader er stipulert til 3,6 million kroner og er i hovedsak knyttet til transport av elever og lærere, økte lærerressurser og økte administrasjonskostnader. Økt lærerbehov skyldes at undervisningsarealene på Gråkallen ikke er store nok til en optimal gruppeinndeling av elevene.

I Revisjonsrapporten – Trondheim kommunes årsregnskap 2008 - ble det påpekt at følgekostnader i forbindelse med nybygging/rehabilitering av skolebygg feilaktig var blitt regnskapsført i investeringsregnskapet. I bystyresak 78/09, *Regnskap etter 1. tertial*, ble grunnskole tilført 5,0 millioner kroner til dekning av utgiftene for 2009, men det ble forutsatt at fra 2010 måtte slike følgekostnader dekkes innenfor eget område. Ut fra planlagte investeringer for 2010 anslås dette til 1,8 millioner kroner for 2010. Det må her tas forbehold om at dette er et for lavt anslag dersom det vedtas å opprettholde Kalvskinnet skole. En rehabilitering av Kalvskinnet vil medføre midlertidig drift i andre lokaler og følgekostnadene vil øke med ytterligere 0,9 millioner kroner.

Det er lagt til grunn at aktiviteten kan reduseres med 2,6 millioner kroner for 2010 som følge av færre elever enn tidligere forutsatt. Prognosene for elevtall viser at elevtallet vil øke igjen fra 2011. Økt elevtall medfører en økning i utgiftene på 7,3 millioner kroner i 2011, økende til 29,7 millioner kroner i 2013. Dette for å opprettholde det ressursnivået vi har i dag.

Høstvirkningen av en time økt undervisning på barnetrinnet vil medføre en økt kostnad på 1,8 millioner kroner. Som nevnt under annen rammeendring får kommunene kompensasjon for utgiftene gjennom rammetilskuddet.

Et tilbud om åtte timer gratis leksehjelp for elever på 1. til 4. trinn vil være et målrettet tiltak for elever og lærere som ønsker ekstra støtte i læringen. Det blir lagt opp til et nært samarbeid mellom leksehjelperne og lærerne. Mål og innhold for leksene skal avklares og tilpasses elevene. Departementet vil fremme et lovforslag om skoleeiers plikt til å tilby gratis leksehjelp. Trondheim kommune vil gjennom forslag til statsbudsjett tildeles 5,3 millioner kroner for å dekke denne kostnaden. Rådmannen foreslår at de 5,3 millioner kronene benyttes til å sikre bemanningen i SFO.

Nye effektiviseringstiltak

Rådmannen finner for 2010 ikke grunnlag for å utvide den kommunale rammen for å øke antallet elevplasser i TKK i tråd med vedtatt utviklingsplan fram mot 2015. Det foreslås at TKK må effektivisere driften med 0,2 millioner kroner.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Reduksjonen av budsjettrammen skole og økte utgifter i 2010 dekkes ikke fullt ut ved hjelp av elevtallsreduksjonen. Det vil derfor være nødvendig å foreta en ytterligere reduksjon i lærertettheten tilsvarende 1,4 millioner kroner. Dette tilsvarer 2,7 årsverk for 2010. Sett i sammenheng med tidligere vedtak i forhold til skolestruktur, vil den samlede reduksjonen bli 23,4 årsverk for 2010.

Annet

Det har innenfor skolebudsjettet vært avsatt midler for administrering og subsidiering av timepriser for vikarpoolen. Vikartjenesten er nå avvirket og det er derfor mulig å framskynde tilbakeføringen av

midlene som ordningen har vært subsidiert med. Dette medfører en innsparing på 1 million kroner i 2010.

7.5 Økonomi – investeringer

Siden 1990 er det totalrehabilitert eller bygd 24 nye skoler i Trondheim. 24 av kommunens i alt 53 skoler er derfor av ny standard. I løpet av 2010 vil ytterligere to nybygde og en rehabilitert skole tas i bruk. Av de resterende 26 skolene har flere av barnetrinnskolene fått nye tilbygg.

Det er gjennomført betydelige investeringer i skolesektoren siden 1996. Investeringene i perioden 1996-2001 var i hovedsak tiltak for å dekke behovet for tilleggsareal på barneskolene i forbindelse med seksårsreformen og veksten i elevtallet på de øvrige alderstrinn. Siden 2001 har investeringene i hovedsak vært rettet inn mot rehabilitering av skolebyggene, elevtallsvekst, arbeidsmiljøbestemmelser, fornyelse av nedslitt inventar og læremidler. Gjennom midler til rehabilitering er det ved flere skoleanlegg finansiert nye idrettshaller, og gjennom opprusting av uteområdene er det bygd ballbinger og kunstgressbaner som en del av aktivitetsområdet. Det er også gjennom de samme bevilgninger tatt grep for å bedre den kommunale infrastrukturen knyttet til vei, vann og avløp.

Ved flere skoler er det satt opp paviljonger for å dekke arealbehovet. Dette er midlertidige løsninger inntil det er tilgjengelige investeringsmidler for tilbygg. Arealmangelen har oppstått dels på grunn av elevbehov, men også på grunn av arbeidsmiljøkrav i forhold til personalet. Det midlertidige paviljongarealet utgjør i dag ca 11 000 m². Den faste bygningsmassen utgjør om lag 320 000 m².

7.5.1 Igangsatte prosjekter

3. byggetrinn ved Byåsen skole er en flerbrukshall, Munkvollhallen. Bygget ble ferdigstilt og tatt i bruk i april 2009.

Rosenborg skole og Rosenborghallen blir ferdigstilt mot slutten av 2009. Elevene vil ta i bruk det nye skolebygget senest 01.02.10. Elevene har i dag skole i de midlertidige lokalene på Brøset.

Nytt skolebygg på Ranheim er under oppføring og ventes innflytningsklart til skoleårets start i 2010. Skolen flytter da ut av de gamle lokalene.

Ved hjelp av statens tiltakspakke kom rehabiliteringsprosjektet på Flatåsen nedre bygg i gang. Elevene får skoletilbud i de midlertidige lokalene på Sverresborg museumsområde. Elevene flytter tilbake til skolebygget i løpet av mai måned 2010. For midlene i den statlige tiltakspakken er det satt i gang et utvidelsesprosjekt ved Stavset, hvor bakgrunnen er sterkt funksjonshemmede elever, ombygging av areal til lærerarbeidsplasser ved Kattem skole, utvidelse av garderobene ved Hårstad skole og i tillegg oppgradering av uteområdene ved fem skoler.

Av investeringsmidler avsatt i budsjettet, er det satt i gang større prosjekter ved Åsveien og Spongdal for å holde bygningsmassen forskriftsmessig i stand inntil byggene blir totalrehabilitert. Ved Stabbursmoen skole gjennomføres det et større prosjekt for å utbedre forskriftspålegg (lærerkontor). Det er satt i gang mindre prosjekter ved Steindal (heis), Brundalen (tilbygg musikkavdeling) og Tonstad (utredning) skoler.

I juni 2009 ble deler av Dalgård skole stengt på grunn av store setningsskader. Det er omfattende bygningsmessig skade på to bygninger. Av sikkerhetshensyn ble disse byggene stengt og ca 250 elever har i en midlertidig periode fått sine skolelokaler flyttet til "Lille Gråkallen". Utredningsarbeid i forhold til skadene fortsetter, men det er usikkert hvor store ressurser som trengs for å istandsette de to bygningene. Elevene vil sannsynligvis være tilbake på Dalgård i løpet av skoleåret 2010/11.

7.5.2 Prioriteringer i perioden 2010 -13

Det iverksettes ingen nye større investeringsprosjekt i 2010. I statsbudsjettet for 2010 er rentekompensasjonsordningen for skolebygg fulgt opp med bevilgning på 2,0 milliarder kroner. For Trondheim kommune sitt vedkommende betyr dette en rentekompensasjon for lån i en størrelsesorden av 45 til 50 millioner kroner. Rådmannen vil søke om å benytte rentekompensasjonsordningen til prosjektet Rosenborg skole.

Det avsettes midler til to større prosjekt i økonomiplanperioden

- Spongdal skole, ny skole og plastidrettshall, hvor byggestart er satt til 2012. Dette krever prosjekteringsmidler i 2011. Reguleringsplan ferdigbehandles i bystyret i løpet av høsten 2009.
- Åsveien skole, ny skole og plastidrettshall, byggestart satt til 2013 krever prosjekteringsmidler i 2012. Reguleringsplan skal behandles i bystyret ved årsskiftet 2010/11.
- Det avsettes midler til rehabilitering av de to paviljonger på Dalgård.

Investeringsrammen for Spongdal og Åsveien skoler er regulert i forhold til vedtaket om friidrettshall på Ranheim.

Det avsettes en pott til å utbedre akutte forhold i skolebyggene, tilrettelegge bygget for funksjonshemmede elever og bedre funksjonaliteten for skolebygg. Ved denne bevilgningen vil flere skoler få utbedringer i påvente av større rehabiliteringer. Usikkerheten forbundet til kostnadene ved gjenåpning av de to paviljonger på Dalgård vil være avgjørende for listen nedenfor.

For 2010 er følgende prosjekter opprinnelig planlagt

- Tonstad skole, tilbygg og rehabilitering. Forprosjektet viser stort arealunderskudd. Prosjektet skal lukke forskriftskrav etter arbeidsmiljøloven. Omfanget av rehabilitering er avhengig av vedtak i sak om skolestruktur.
- Kattem skole, ombygging for å løse miljøkrav i forhold til elevene.
- Selsbakk skole, oppgradering av lærerarbeidsplasser og ventilasjon, forskriftskrav.
- Det må avsettes midler til å flytte to to-etasjers paviljonger fra dagens skoletomt på Ranheim. De utgjør i alt fire paviljonger. En paviljong skal flyttes til Hoeggen skole. De andre bestemmes ut fra en behovsgjennomgang, hvor blant annet Nypvang er et alternativ. Solbakken er et annet alternativ på grunn av boligbygging i Fortunalia.
- Inventarinvesteringer for å dekke elevtallsveksten på enkeltskoler samt tilrettelegging av forholdene for funksjonshemmede både arealmessig og utstyrmessig.
- Opprusting av de mest nedslitte utområdene, etablering av aktivitetsarealer og oppfølging av sikkerhetsforskriftene for disse.

Rehabilitering av Kalvskinnet skole er tatt ut av den opprinnelige listen med i bakgrunn i sak om skolestruktur. Omfanget er så stort at det vil være nødvendig å gi elevene et tilbud i midlertidige lokaler.

I tillegg foreligger det klager på det fysiske miljø (§9a i opplæringsloven) ved Sjetne og Stabbursmoen skoler som må følges opp.

TKK's lokaler i Kjøpmannsgt. 46 er ikke ferdigstilt på grunn av at kostnadene ble langt større enn forutsatt. Rådmannen finner ikke å kunne avsette midler til fullføringen ut fra en totalvurdering i investeringsbehovene. Det foreslås å avvikle leieforholdet.

Det er fortsatt behov for å satse på IKT i skolene. For 2010 foreslås følgende prioritert:

- Tildeling av flere PC'er til barnetrinnet.
- Etablering / utvidelse av trådløse nettverk på skolene.
- Tildeling av interaktive tavler til skolene.

7.5.3 Utfordringer og forutsetninger for perioden 2010-2013

Når det gjelder den bygningsmessige standard er det ungdomsskolepaviljongen ved Sjetne skole og hele Huseby skole som framtrer som skoler det må gjøres noe med. I tidligere økonomiplaner er rehabiliteringsbehovene ved Lade, Berg, Hallset, Nidarvoll og Sunnland omtalt, samt den prekære arealmangelen ved Charlottenlund barneskole, Uгла, Selsbakk, og Hoeggen skoler på ungdomstrinnet. Ved de fire siste skolene er nå muligheten til å sette opp paviljonger utnyttet maksimalt. Disse skolene vil fortsatt kreve investeringsmidler som kostnadmessig vil overstige bevilgningen til akutt tiltak og utbedringer.

Det ferdigstilles tre store prosjekt i 2010, Rosenborg, Ranheim og Flatåsen skoler. I perioden igangsettes det også to store prosjekt som ferdigstilles i neste økonomiplanperiode. I gjennomsnitt tilsvarer dette mindre enn et prosjekt pr år. Vanligvis regnes skolens tekniske anlegg å ha en levetid på 30 år mens byggets levetid før en totalrehabilitering er 45 år. Dette tilsier et omfattende rehabiliteringsbehov på mer enn en skole pr år. Med det etterslepet som er, er det en utfordring å oppgradere tekniske anlegg og unngå at bygg ser nedslitte ut i påvente av rehabilitering.

Fra 2012 forventes en sterk elevtallsvekst i trondheimsskolen. De som skal begynne på skolen i 2015 blir født i 2009. 6-12-åringene vil i 2015 utgjøre 1200 flere barn enn ved skolestart i år. Dette tilsvarer elevtallet ved to store barneskoler. Fram mot 2020 sier prognosene at økningen vil være mellom 250 og 300 barn pr år i denne aldersgruppen eller en stor barneskole annet hvert år. Forutsetningen er at dagens nivå for fødsler opprettholdes. Det blir en utfordring å etablere nok skoleplasser til disse i de bydelene som allerede har press på skolekapasiteten. Veksten når ungdomstrinnet i 2018. Disse utfordringene legges fram som egen sak for bystyret.

Det vil også være behov for å erstatte midlertidige paviljonger på de skolene som etter hvert har fått et høyt stabilt elevtall. De første store paviljonginnkjøp kom på slutten av 1990-tallet.

7.5.4 Investeringer 2010-2013

Tabell 7.5 viser en oversikt over investeringer i skolen i økonomiplanperioden 2010-2013.

Tabell 7.5 Investeringer skole i perioden 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	405	270	80	240			
Forslag budsjett 2010-2013		270	80	240	259		
Investering/prosjekt	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Rosenborg skole m/idrettshall Ranheim skole eks. kroppsøvingsareal	275	205	70	70			
Spongdal skole m/idrettshall	265	150	115	115			
Åsveien skole m/idrettshall	274	5	269		10	150	84
Forskriftstiltak/diverse akutte behov/tiltak funksjons- hemmede/uteområder, plassmangel, paviljonger	315	5	310			20	105
Investeringer PC/ trådløse nettverk				65	50	50	50
				20	20	20	20
Sum økonomiplan	1 129	365	764	270	80	240	259

8 Barnehager

8.1 Innledning

Stortingsmelding nr. 41 (2008-2009), *Kvalitet i barnehagen*, kom sommeren 2009. Meldingen setter ambisiøse mål for utvikling av kvalitet i sektoren og regjeringen har valgt tre hovedmål for arbeidet:

- Sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager
- Styrke barnehagen som læringsarena
- Alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap

I tillegg til hovedmålene, definerer barnehageloven og rammeplanen hva et godt barnehagetilbud skal være. Med den økonomiske situasjonen vi har i Trondheim, vurderer rådmannen at det vil være utfordrende for kommunen å følge opp intensjonene i kvalitetsmeldingen. Det pågående arbeidet med kvalitet i trondheimsbarnehagene skal nå evalueres. Videre prioriteringer i arbeidet vil rådmannen komme tilbake til i egen sak sommeren 2010.

Barnehagereformen, som trådte i kraft 1. mai 2004, var starten på en omfattende statlig satsing på barnehagesektoren. Alle barn er nå sikret rett til barnehageplass og til en betydelig lavere foreldrebetaling enn tidligere.

KS og flere av storbyene har gjennom konsultasjonsordningen og andre kanaler synliggjort at barnehagereformen fra og med 2007 ikke har vært fullfinansiert av staten. Trondheim kommune har i perioden 2007-2009 brukt om lag 120 millioner kroner av sine frie inntekter til å kompensere for at staten ikke har oppfylt Stortingets vedtak om fullfinansiering av barnehagereformen. Dette er en av årsakene til de økonomiske utfordringene som Trondheim kommune nå står ovenfor, og som ikke kan løses av barnehagesektoren alene.

8.2 Status og utfordringer

Det er 74 private barnehager, 98 familiebarnehager og 55 kommunale enheter i Trondheim. De kommunale enhetene består av til sammen 107 barnehager. 62 prosent av barna går i kommunal barnehage.

Tabell 8.1 Nøkkeltall barnehage

	2007	2008	sept 2009	Endring fra 2007 til 2009
Barn i trondheimsbarnehagene	9 612	10 040	10 324	284
Barn i kommunale barnehager	5 480	6 224	6 362	138
Barn i private barnehager	3 086	3 165	3 366	201
Barn i private familiebarnehager	712	657	596	-61
Barn med spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringslovens § 5-7	147	155 ¹⁾		

¹⁾Utgjør 1,5 prosent av antall barn

Tabell 8.2 Sammenligning med ASSS-kommunene¹⁴

	Trondheim 2007	Trondheim 2008	ASSS- gjennomsnitt 2008
Dekningsgrad 1-5 år, i prosent	92	93	87
Dekningsgrad 1-2 år, i prosent	82	85	75
Dekningsgrad 3-5 år, i prosent	99	99	95
Andel barn fra språklige og kulturelle minoriteter i barnehage ifht innvandrerbarn 0-5 år, i prosent	62	65	50
Andel ansatte med førskolelærerutd, fagutd eller annen pedagogisk utd, i prosent	46	48	38
Oppholdstimer pr årsverk til basisdrift i kommunale barnehager	13 627	13 853	13 014

Ved utgangen av 2008 var det vel 10 000 barn i ordinære barnehager og familiebarnehager i Trondheim. Dette tilsvarer 93 prosent av barna i alderen 1-5 år, noe som gir den høyeste dekningsgraden i ASSS-kommunene. Andelen minoritetsspråklige barn med barnehageplass ligger også høyest av kommunene. Det samme gjelder andelen ansatte med førskolelærerutdanning, fagutdanning eller annen pedagogisk utdanning. Bemanningstettheten i Trondheim er som i 2007 nest lavest i ASSS-nettverket, målt i oppholdstimer pr årsverk til basisdrift i kommunale barnehager.

8.2.1 Full barnehagedekning

Siden 2006 er fastsatte mål om full barnehagedekning i Trondheim blitt innfridd. Lovfestet rett til barnehageplass ble innført i 2009. Full barnehagedekning er i dag, både nasjonalt og lokalt, definert som at alle som søker barnehageplass innen søknadsfristen skal få tilbud om plass innen august samme år. Retten til barnehageplass gjelder for alle som søker innen fristen for hovedopptaket og som fyller ett år innen utgangen av august samme år. Trondheim kommune har til nå gått lengre enn dette, ved at målsettingen har omfattet alle barn.

Prognosene for barnetallet viser en betydelig vekst gjennom planperioden, noe som alene gir behov for etablering av 3-4 nye barnehager i året. Samtidig er det en rekke barnehager med midlertidige godkjenninger som utløper i løpet av de nærmeste 3-5 årene. Disse må erstattes med permanente løsninger. I tillegg har flere barnehager store rehabiliterings- og ombyggingsbehov.

Med reduksjon i investeringsrammen, er det ikke rom for å dekke alle disse utfordringene i perioden. I og med at de fleste midlertidige barnehagene allerede har fått forlenget godkjenningsperioden, er ikke dette lenger et grep for å opprettholde eller utvide kapasiteten. Det er gjort en stor innsats for å øke antall familiebarnehager, noe som først og fremst har bidratt til å holde kapasiteten stabil. Leke- og oppholdsarealet i kommunale og private barnehager er kartlagt for å fastsette riktig utnyttelse, noe som samlet sett har gitt en viss økning i antallet plasser. Som tiltak for å begrense investeringer, og dermed kommunens låneopptak, foreslås derfor at målet for kommunens barnehageopptak videre skal knyttes til barn med lovfestet rett til barnehageplass. Dette innebærer at barn som fyller ett år etter august, ikke har rett til plass i hovedopptaket samme år.

Bystyret blir parallelt med budsjettet forelagt en egen sak om status for barnehagetilbudet og erfaringer fra opptaket i 2009, og forslag til nye opptakskriterier for 2010.

8.2.2 Opptak til barnehageplass

Det ble registrert 2 372 søknader til hovedopptaket 2009, og i tillegg 982 søknader om overflytting til annen barnehage. Alle søkere som ønsket plass fra august, fikk tilbud om plass innen utgangen av

¹⁴ ASSS = Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim

juni. Tilgangen på plasser var også dette året svært marginal. Per august 2009 sto det 190 barn på venteliste til barnehageplass. Disse ønsker barnehageplass innen oktober 2009.

Av 2 372 søkere til hovedopptaket, var hele 532 barn født etter 31. august 2008 (0-åringene). Om lag 200 av disse takket i løpet av juni og juli nei til oppstart i barnehage fra august. Disse plassene er fordelt fortløpende til søkere ved suppleringsopptaket. Ved barnehageårets begynnelse i august opplevde derfor en del barnehager, spesielt familiebarnehager, at de hadde ledige plasser.

I og med at 0-åringene er med på fordeling av plasser til hovedopptaket, tar hovedopptaket uforholdsmessig lang tid. Kommunen kommer ikke i gang med suppleringsopptak før juni-juli, noe som er til frustrasjon for søkere som har søkt etter fristen for hovedopptaket, blant annet innflyttere til byen.

8.2.3 Spesialpedagogisk arbeid

Tildeling av spesialpedagogiske ressurser til barnehagene følger fra 2009 budsjettår og ikke som tidligere år tildeling fra august-juli.

Per august 2009 er det fattet 188 enkeltvedtak om spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringsloven § 5-7, en økning på 41 enkeltvedtak fra 2008. Det er fattet vedtak for 124 gutter og 64 jenter, en fordeling tilnærmet lik tidligere år. Andelen barn i førskolealder med rettigheter etter opplæringsloven har økt fra 2008 til 2009 med 0,3 prosent. Andelen barn i Trondheim, med rettigheter etter opplæringsloven, ligger 0,8 prosent over landsgjennomsnittet.

Oppvekstkontoret har i 2009 mottatt 4 klager på enkeltvedtak. To klager er oversendt fylkesmannen og to er oversendt formannskapet for videre behandling. 6 barn er innvilget utsatt skolestart høsten 2009.

Nivået på de kommunale ressursene til spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringsloven er ikke økt siden 2007, på tross av at stadig flere barn går i barnehage. Det oppleves derfor et stadig større press på disse ressursene.

Det registreres også i år et stort press på ressurser etter Lov om barnehager for å legge til rette for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagene. Dette forholdet har trolig sammenheng med et økende antall barn i barnehagene, men også lav bemanningsnorm i barnehagene. Dagens finansiering på tildeling etter Lov om barnehager dekkes kun av statlige øremerkede midler.

I 2009 har rådmannen fulgt opp avvik avdekt gjennom fylkesmannens tilsyn med Opplæringslovens § 5-2 og 5-7 om kommunens system for ivaretagelse av rett til spesialpedagogisk hjelp for førskolebarn. For å lukke avvik omkring utforming av enkeltvedtak og sakkyndig vurdering, har rådmannen arrangert felles ledermøter for barnehager og skoler, og bydelsvise samlinger for ansatte i Barne- og familietjenesten (BFT) og spesialpedagoger i barnehager og skoler. Høsten 2009 har rådmannen i samarbeid med Oppvekstkontoret startet arbeid med å utvikle en felles nettbasert håndbok for det spesialpedagogiske arbeidet i barnehager og skoler.

Rådmannen har i løpet av 2009 laget en ny samarbeidsmodell med Møller kompetansesenter, hvor Møller gis status som knutepunkt for barn med hørselsvansker. Nettverksmodellen innebærer felles kompetansetiltak for ansatte, samarbeid med foreldre og organisert veiledning av ansatte som arbeider med barn med denne funksjonsvansken. Tilbudet til barn med ulike type autismespekter-syndrom utredes høsten 2009 med sikte på å bygge flere små kompetanse- og veiledningsmiljøer rundt BFT og noen representative barnehager som allerede i dag har høy kompetanse på området. Utviklingen av Gartneriet barnehages rolle som knutepunktbarnehage i forhold til alvorlig og kronisk syke barn, er godt i gang. Rådmannen har startet arbeid med å avklare rettigheter etter helseloven til alvorlig syke barn i barnehagene.

8.2.4 Tidlig innsats 0-6 år

Det har over år vært arbeidet med tidlig innsats i kommunen, både med kompetanseheving og metodeutvikling. Rådmannen ser behovet for å samordne innsatsen mot de minste barna. I dette arbeidet prøves det nå ut en ny modell for gjennomføring av 2- og 4 års helseundersøkelser. I 2009 og 2010 gjennomføres piloter i alle bydeler, der undersøkelsene planlegges og gjennomføres i barnehagene. Pilotene evalueres systematisk, og erfaringene med det tverrfaglige samarbeidet er så langt positiv både for foreldre og ansatte. Våren 2010 vil rådmannen fatte beslutning om denne arbeidsmodellen skal danne praksis for kommunens arbeid med tidlig innsats og 2 og 4-årskontroller fremover.

Det er fortsatt slik at flere barn og familier med rus- og psykososiale problemer får hjelp for seint. Rådmannen har derfor startet prosjekt i tre bydeler hvor man prøver ut et individ- og systemrettet arbeid for tidlig avdekking av risiko.

Ny modell for familiestøtte i barnehagene er på plass, hvor hver bydel har en familieavdeling i barnehage. Fagansvaret er lagt til BFT og tilbudet retter seg først og fremst mot familier uten barnehageplass, med prioritet for de yngste barna og for familier som sliter med rus og psykiske helseproblemer.

Den nye veilederen om samarbeid mellom barnehage og barnevernstjenesten skal bidra til at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp så tidlig som mulig. Veilederen skal nå gjøres kjent og tas i bruk.

Det er utviklet gode rutiner for samarbeidet mellom BFT og kommunale barnehager. Hyppigheten og systematikken i samarbeidet med private barnehager varierer fra bydel til bydel. Dette arbeidet skal derfor intensiveres og prioriteres slik at barn i byen får et likeverdig tilbud.

8.2.5 Status for arbeidet med kvalitetsutvikling i barnehagene i 2009

Kvalitetsprogram for trondheimsbarnehagene er vedtatt for perioden 2008-2011 og er et tilbud til alle trondheimsbarnehagene med finansiering av statlige og kommunale midler. Siden 2007 er den kommunale bevilgningen til arbeidet redusert fra 4,5 til 2,2 millioner kroner i 2009. Det er vedtatt ytterligere reduksjon fra 2010, med 1 million kroner. I 2009 har Trondheim kommune mottatt om lag 1,2 millioner kroner i statlige midler til kvalitetsarbeidet i trondheimsbarnehagene. Aktiviteter og tiltak innenfor området er tilpasset nye rammebetingelser.

Kvalitetsprogrammet innebærer en rekke prosjektorganiserte tiltak. Disse fullføres som planlagt i 2009. Om lag 60 kommunale og private barnehager deltar i 6 ulike prosjekter. Planen om en utvidelse av prosjektene, for å gi rom for deltakelse fra flere barnehager, er ikke gjennomført på grunn av reduserte rammer. Prosjektene har bidratt til å styrke utviklingsarbeid i barnehagene og videreutvikle barnehagene som lærende organisasjoner. Prosjektarbeidene har først og fremst hatt fokus på å styrke personalets kompetanse i det daglige arbeidet med barna, til å se barns behov og utviklingsmuligheter og betydningen av barns medvirkning og deltakelse.

Et eget kompetanseprogram for alle pedagogiske ledere i kommunale barnehager ble igangsatt i 2008. Programmet har et særlig fokus på å gi pedagogiske ledere større selvinnsett i egen rolle og utøvelse av ledelse i praksis. Programmet innebærer opplæring av 420 ansatte og går frem til 2011. Programmet er gjennomført som planlagt i 2009 og innen utgangen av året er opplæringen gitt til om lag 200 pedagogiske ledere. Private barnehager har vist stor interesse for programmet, og enkelte barnehager har gått sammen om tilsvarende kompetansetiltak i egne barnehager.

Enkelte kompetanseprogram har hatt begrenset aktivitet i 2009. Å bygge opp "matterom" i to barnehager er imidlertid prioritert for å kunne innhente kunnskap om hvordan det nye fagområdet "Antall, rom og form" kan utvikles i barnehagene. Det statlige foreldreveiledningsprogrammet (ICDP)

er ennå så nytt at rådmannen har funnet det riktig å opprettholde et visst nivå på opplæring for å sikre kontinuitet og faglighet. Siden 2006 har nær 400 foreldre deltatt i programmet.

Innenfor minoritetsspråkområdet benyttes øremerkede statlige midler til barnehagene, først og fremst til tiltak som kan bedre norskopplæringen. På grunn av reduserte rammer er tilbudet om foreldreveiledning i foreldreveiledningsprogrammet for minoritetsspråklige familier, ikke videreført. Rådmannen vurderer om tilbudet fremover kan legges inn i INTRO-delen av Kvalifiseringsprogrammet for innvandrere, med finansiering derifra. Ellers har den statlige finansieringen bidratt til ulike kompetanseprosjekter innenfor området språk.

Framdriften i arbeidet med kulturell barnehagesekk er ikke gjennomført som planlagt i 2009. Tilbud er begrenset til utvalgte barnehager, blant annet etablering av kulturombudsordning, som nå prøves ut i kommunale barnehager. 4 barnehager, hvorav 2 private, deltar i KOMI-prosjektet (Kreativt oppvekstmiljø) som Norsk kulturskoleråd har igangsatt i samarbeid med Nasjonalt senter for kunst og kultur. Trondheim kommunale kulturskole er en vesentlig aktør i dette prosjektet. Etablering av "Kulturell barnehagesekk" for byens 240 barnehager er svært utfordrende og ressurskrevende, og vil framover kreve gradvis opptrapping både når det gjelder økonomi og organisering.

Trondheim kommune samarbeider med flere eksterne aktører i arbeidet med kvalitets- og kompetanseutvikling i sektoren. Kommunen og Dronning Mauds Minne (DMMH) inngikk i 2008 en intensjonsavtale for perioden 2008 – 2011. Et av de prioriterte tiltakene i 2009, er gjennomføring av fagdag for ansatte i barnehagene. Det er ønskelig å videreutvikle dette samarbeidet for å vise fram god praksis og presentere ny fagkunnskap og forskning.

Storbynettverket for barnehager er en viktig arena for utvikling og kvalitet på arbeidet i barnehagesektoren. I samarbeid med de sju største byene er det startet arbeid for å utvikle et system for vurdering og måling av kvalitet i barnehagene. I dette arbeidet samarbeider storbyene med Kunnskapsdepartementet, DMMH, Universitetet i Stavanger og Høgskolene i Vestfold, og Oslo. Kunnskapsdepartementet har innvilget søknad om midler til forprosjekt i arbeidet.

8.2.6 Miljøarbeid

Mange enheter innenfor barnehageområdet har miljøhandlingsplaner og det arbeides med gode miljøprosjekter som involverer barn og ansatte i barnehagene. Det arbeides med ulike miljøområder som avfall, sunt kosthold, sporløs ferdsel, internasjonalt hjelpearbeid, kompostering og dyrking. I arbeidet med energi og strømsparing, er det for enkelte enheter utfordrende å skaffe faktatall og dokumentasjon. På grunn av bygningsmessige forhold knyttet til enkelte barnehager, er det vanskelig å spare strøm. Dette gjelder særlig barnehager i midlertidige bygg, nye barnehager i innkjøringsfasen og bygg med store rehabiliteringsbehov.

I Trondheim er det nå 76 barnehager med Grønt Flagg og i tillegg er det 20 barnehager som er registrert og vil få det i løpet av året. Målet er at alle barnehagene skal ha Grønt Flagg på plass innen 2012.

Formannskapet vedtok sommeren 2009, sak 247/09 om ren barnehagejord og finansiering av tiltak i kommunale og private barnehager. Tiltakene gjennomføres i 2009 og 2010. I kommunale barnehager finansieres tiltakene over investeringsbudsjettet, og i private barnehagene gjennom fondsmidler til kartlegging av forurenset jord og trevirke i barnehagene, momskompensasjon og tilskudd fra Statens forurensingstilsyn. Dette innebærer at private barnehager slipper å ta opp lån for å finansiere tiltakene, for så å søke refusjon fra Trondheim kommune for renter og avskrivninger fordelt over flere år, slik det var lagt opp til i forrige økonomiplan.

8.2.7 Tilsyn

Bystyret vedtok i sak 08/17062, plan for systemrettet tilsyn i trondheimsbarnehagene. I 2009 er det nedlagt et betydelig arbeid i utarbeidelse av spørreskjema og gjennomføring av elektronisk tilsyn

med alle trondheimsbarnehagene. Dette arbeidet er et samarbeid mellom Oppvekstkontoret, Miljøenheten og rådmannen. Resultatene er oppsummert i to rapporter, og vil bli presentert for formannskapet etter stedlig tilsyn med 15 barnehager våren 2010. I tillegg er det gjennomført hendelsesbasert tilsyn med fire barnehager i 2009. Disse er gjennomført på grunnlag av klager og henvendelser fra foreldre, ansatte og andre barnehager. Med det antallet barnehager vi har i Trondheim, må det sies å være en svært ressurskrevende oppgave å gjennomføre lovpålagt tilsyn. Framdriften i arbeidet er derfor ikke som planlagt.

Høsten 2009 gjennomfører fylkesmannen tilsyn med Trondheim kommune som barnehagemyndighet og kommunens system for tilsyn med trondheimsbarnehagene. I arbeidet deltar til sammen 5 kommunale og 3 private barnehager, Oppvekstkontoret og rådmannen. Resultatene fra tilsynet vil foreligge i desember 2009.

8.2.8 Kvalitetssystem

Det arbeides med å kvalitetssikre tjenestetilbudet til barn og familier gjennom et kvalitetssikringssystem for kommunen. For barnehageområdet innebærer arbeidet registrering av prosedyrer og rutiner som er felles for alle barnehagene i kommunen. Så langt er hovedområder definert og i det videre skal det utarbeides felles rutiner og prosedyrer for de valgte områdene.

Arbeidet med kvalitetssystemet og utarbeidelse av felles prosedyrer og rutiner, er svært arbeidskrevende. Rådmannen vil derfor i 2010 prioritere utvalgte områder.

8.2.9 Bemanning

Rådmannen vurderer at grunnbemanningen fortsatt er lav i barnehagene. Dette reflekteres gjennom KOSTRA, der Trondheim over mange år har hatt en svært kostnadseffektiv drift med lav bemanningstetthet sammenlignet med de fleste andre storbyene. Likevel er det slik at kompetansen i trondheimsbarnehagene er høy sammenlignet med andre storbyer. På grunn av god tilgang på fagutdannet personale og tydelige prioriteringer, har Trondheim et høyt antall ansatte med førskolelærerutdanning og annen fagutdanning.

Det er fortsatt grunn til å anta at lav grunnbemanning påvirker sykefraværet i barnehagene. Fraværet viser de samme sesongvariasjonene som for kommunen samlet, der fraværet er høyest i vinterhalvåret og lavest i sommerhalvåret. Fraværsnivået i barnehagene ligger noe over gjennomsnittet for kommunen totalt. Utviklingen i sykefraværet i første halvår 2009 viser en positiv trend og en reduksjon på 0,3 prosentpoeng i 2. kvartal målt mot samme periode i fjor.

Selv om bystyret ikke vedtok en bemanningsreduksjon i 2009, innebar økonomiplanvedtaket en bemanningsreduksjon i barnehagesektoren på 23 millioner kroner fra og med 2010. Rådmannen uttrykte i budsjettforslaget for 2009-2012 sterk tvil om det var tilrådelig å foreslå en reduksjon av bemanningen i barnehagene i et så stort omfang. Det ble vist til at rådmannen skulle arbeide videre med denne problemstillingen i 2009 på to måter:

- Påvirke statlige myndigheter for å rette opp dagens underfinansiering av barnehagereformen slik at barnehagesektoren kan skjermes for bemanningskutt
- Arbeide med andre salderingsmuligheter i økonomiplanarbeidet for 2010-2013

Det vises videre til egen omtale i eget punkt under punkt 8.4.3.

8.2.10 Friluftsbarnhager

Blant de ca 230 barnehagene i Trondheim finnes det et stort mangfold av profilering og innhold. I dette mangfoldet finner vi blant annet barnehager som legger vekt på musikk, kunst og kultur, idrett, natur og friluftsliv. Barnehagene utvikler kompetanse som rådmannen ser er viktig og nyttig for hele

sektoren. De utvikler faglige nettverk med andre fagmiljø, og skaper kompetansemiljø som kommer alle barnehager til gode.

Kriteriemodellen for tildeling av ressurser til kommunale og private barnehager, bygger på prinsippet om likeverdighet. Med unntak av friluftsbarnhager, drives barnehagene etter ordinære økonomiske rammer. Friluftsbarnhager får tilskudd etter kriterier som gir noe høyere bemanning og noe større pedagogtetthet enn barnehager med annen profil. Årsaken til dette er at friluftsbarnhagene driver sin virksomhet i naturen og i friområder utenom godkjente og inngjerdede lekeområder, områder som er regulert og brukes til friområder for hele befolkningen. Høyere bemanning og større pedagogtetthet er begrunnet i barns sikkerhet og innholdet i tilbudet.

I dag finnes det om lag 15 kommunale barnehager som omfattes av hele eller deler av denne tilskuddsordningen. Ordningen omfatter om lag 725 plasser, og mange av barnehagene har lokaliteter som er godkjent for ordinær drift. Totalt utgjør de ekstra kostnadene til friluftsbarnhagene 4,3 millioner kroner i årsvirkning for 2010. Rådmannen har utredet situasjonen for barnehagene med tanke på en innstramning av de ekstra ressursene som i dag gis til denne driften. Dette begrunnes i dagens økonomiske situasjon, men også i et behov for å gi tydeligere føringer om hva som forventes av barnehager/-grupper som skal benevnes som natur- og friluftsbarnhage.

8.2.11 Omstilling og effektiv ressursutnyttelse

Vedtatt budsjett 2009, inklusive revideringssaken, innebærer bortfall av ekstra ressurser for barn med deltids plass, reduserte administrasjonsressurser, reduksjon av bevilgning til inventar og utstyr i nye barnehager, redusert kompensasjon til drift av familiebarnehager, redusert budsjett til kvalitetsutvikling, og redusert administrasjonsressurs til avdelingsbaserte familiebarnehager. Deler av administrasjonsressursen til familie barnehagene er omdisponert til tiltak for å øke kvaliteten innenfor hele familiebarnehagevirksomheten i Trondheim, jf bystyresak 79/09.

8.2.12 Tilskuddsmodell for kommunale og private barnehager

Dagens tildelingsmodell for budsjett til ordinær drift i kommunale barnehager ble tatt i bruk i 2001. Fra 2006 vedtok bystyret ny tilskuddsmodell for private barnehager. Tilskuddsmodellen gir like tilskudd pr barnehageplass til private som til kommunale barnehager. I tillegg får private barnehager et tilskudd pr plass til dekning av indirekte kostnader som kommunale barnehager får fra kommunens administrasjon, som regnskap, revisjon, IT, post, arkiv mv. Kommunen stiller vilkår om blant annet tariff lønn og pensjonsordninger i de private barnehagene når de mottar tilskudd fra kommunen.

Til dekning av kostnader til bygg og uteområder, inklusive kapitalkostnader eller husleie, får alle private barnehager et basistilskudd pr barnehageplass. Barnehager som kan dokumentere høyere kostnader enn basistilskuddet, får dekket disse etter egen søknadsprosedyre. Dette betyr eksempelvis at nybygde private barnehager med høyere lokalkostnader, får mer tilskudd enn gamle private barnehager med lave lokalkostnader. I gjennomsnitt har private barnehager lavere lokalkostnader enn kommunale barnehager fordi den omfattende barnehageutbyggingen i Trondheim de siste årene, alt vesentlig har skjedd i kommunal regi. Når en slår sammen tilskudd til ordinær drift og tilskudd til lokaler og uteområder, mottar derfor de private barnehagene i Trondheim i gjennomsnitt lavere offentlig tilskudd enn de kommunale barnehagene.

Behov for endringer og tilpasninger i dagens tildelingsmodell har vært lagt på is i påvente av endelig dato for overgang til rammefinansiering av barnehagesektoren. I løpet av 2010 vil det komme nye statlige forskrifter som regulerer kommunenes finansieringsplikt overfor de private barnehagene fra 2011. Arbeidet med ny tilskuddsmodell og framtidige vilkår for kommunalt tilskudd til private barnehager starter etter nyttår. Representanter for de private barnehagene vil bli invitert til å delta i dialogmøter. Etter planen vil forslag til ny tilskuddsmodell for kommunale og private barnehager bli lagt fram for politisk behandling høsten 2010.

8.3 Mål for tjenesteområdet 2010 – 2013

Tabell 8.3 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Barn har et godt utviklings- og læringsmiljø i barnehagen	<p>Ansatte har kunnskap om nyere forskning om barns læringsprosesser</p> <p>Barnehagene har spesifikk kunnskap om behov og utvikling til de yngste førskolebarna</p> <p>Barnehagen bidrar til at barn har bedre språkferdigheter enn i dag når de begynner i skolen</p> <p>Ansatte og foreldre samarbeider om overgangen og informasjonen om barnet til skolen</p>	<p>Ny formålsparagraf og St.melding nr. 41 "Kvalitet i barnehagen" er gjennomgått og diskutert</p> <p>Videre strategier for kvalitetsutvikling beskrives innen juni 2010</p> <p>Barnehagene dokumenterer kunnskap og arbeid med de yngste barnas utvikling og læring</p> <p>Barnehagen legger til rette for miljø og aktiviteter som fremmer dialog og kommunikasjon</p> <p>Rutiner for overgangen barnehage og skole følges og videreutvikles</p>
Barn og familier får tidlig og samordnet hjelp	<p>Barn i risiko i private og kommunale barnehager får likeverdig hjelp</p> <p>Barnehage, skole og BFT samarbeider om sakkyndige vurderinger og individuell plan(IP),</p> <p>Ansatte har kompetanse om risikofaktorer i sped- og småbarnsalder</p>	<p>Felles rutiner for samarbeid mellom private barnehager og Barne- og familietjenesten (BFT) utarbeides</p> <p>Felles håndbok for skoler og barnehager tas i bruk</p> <p>Barns rettigheter etter helselovgivningen avklares</p> <p>Barnehagene beskriver og dokumenterer rutiner for tidlig innsats og oppfølging av barn i risiko</p> <p>Gjennomføre piloter med helsekontroller i barnehagene for 2-og 4 åringer og metoder for tidlig intervensjon</p> <p>Ny veileder om samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten er kjent og tatt i bruk</p>
Kvalitetssikre tjenestetilbudet til barn og foreldre	<p>Videreutvikle kvalitetssystemet innenfor områdene</p> <p>* <i>Opplæringsloven § 5-7</i></p> <p>* <i>Hendelsesbasert tilsyn (klager og beklagelser)</i></p>	<p>Rådmannen utarbeider rutiner, retningslinjer og avvikssystem i forhold til prioriterte områder</p> <p>Barnehagene utarbeider egne rutiner, retningslinjer og avvikssystem i forhold</p>

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
	* <i>Informasjon på nett</i> Barnehagedriften er tilpasset reduserte driftsrammer	til prioriterte områder Eventuelle avvik etter tilsyn med lukkes Godkjenne friluftsbarnhager etter vedtatte kriterier Nedjustere tilskuddet til friluftsbarnhager
Full barnehagedekning og iverksettelse av ny finansieringsordning	Alle som søker innen fristen for hovedopptaket 1. mars, og som har fylt 1 år innen utgangen av august, får plass fra august Forberede innføring av kommunal finansiering av barnehagesektoren	Etablere 150 nye kommunale plasser Tilpasse opptakskriteriene i henhold til barns lovfestede rett til barnehageplass Utarbeide modell for finansiering av kommunale og private barnehager

8.4 Økonomi – drift

8.4.1 Manglende statlig finansiering av barnehagereformen

I følge barneforliket på Stortinget fra juni 2003, skal all økning i behovet for offentlig finansiering som følger av barnehagereformen, dekkes av staten. Dette vil si økte utgifter for kommunene til etablering og drift av nye barnehageplasser, maksimalpris og kommunenes forpliktelser til finansiering av private barnehager.

Kostnadsberegning av barnehagereformen har vært tema i flere konsultasjonsmøter mellom Kommunenes sentralforbund (KS) og regjeringen i 2009. Oslo og Trondheim har deltatt i KS` arbeid med kostnadsberegningen, som representanter for ASSS-kommunene. I følge KS sine beregninger var barnehagereformen fullfinansiert på nasjonalt nivå til og med 2006. I 2007 og 2008 har kommunenes egenfinansiering av barnehagene økt med minst 1,9 milliarder kroner. Blant de viktigste forklaringene er høyere lønns- og prisvekst og høyere kapitalkostnader, enn staten har kompensert gjennom de øremerkede barnehagetilskuddene.

Politisk ledelse i både Trondheim, Oslo og Bergen har hver for seg gjort henvendelser til Kunnskapsdepartementet for å synliggjøre konsekvensene av underfinansieringen av barnehagereformen. KS storbynettverk (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø og Bærum) sendte dessuten før sommerferien 2009 et samlet krav til Kunnskapsdepartementet om å få kompensert 660 millioner kroner fra staten for å dekke storbyenes merkostnader til barnehagereformen til og med 2008.

Trondheim kommune har i perioden 2007-2008 brukt 82 millioner kroner av sine frie inntekter til å kompensere for at staten ikke har oppfylt Stortingets vedtak om fullfinansiering av barnehagereformen. For kommunen er den samlede underfinansieringen anslått til 120 millioner kroner ved utgangen av 2009.

Rådmannen har i budsjettoplegget for 2010 tatt høyde for kommunal egenfinansiering av kapitalutgifter som følger av etablering av nye barnehageplasser både i kommunale og private barnehager. Det er mange faktorer som påvirker underfinansieringen av barnehagereformen, og det

må presiseres at det knytter seg en viss usikkerhet til om budsjettopplegget for barnehagene i 2010 fullt ut fanger opp dette.

8.4.2 Statsbudsjettet

Med bakgrunn i konsultasjonene mellom regjeringen og KS om årsakene til veksten i kommunenes egenfinansiering av barnehagene, er det skuffende at fullfinansiering av barnehagereformen ikke er tema i statsbudsjettet for 2010. Statsbudsjettet inneholder ingen forslag om å heve nivået på barnehagefinansieringen for å kompensere for kommunenes merutgifter. Dette er svært bekymringsfullt med tanke på at kommunene skal overta ansvaret for finansiering av hele barnehagesektoren fra 1.1.2011.

I regjeringens forslag til statsbudsjett blir maksimalprisen for en heltidsplass i barnehage foreslått opprettholdt på samme nivå som i 2009, dvs 2 330 kroner pr måned og 25 630 kroner pr år.

Satsene for statlige driftstilskudd pr barn i kommunale og private barnehager foreslås justert med forventet lønns- og prisvekst. I tillegg økes driftstilskuddet for å kompensere for mindreinntektene som følger av at barnehagekontingenten heller ikke i 2010 skal justeres med lønns- og prisvekst.

Minimumskravet til kommunenes finansiering av private barnehager økes fra 1. august 2010 fra 85 prosent til 88 prosent av det samlede offentlige tilskuddet som kommunens egne barnehager i gjennomsnitt får. Dette er et ledd i en femårig opptrapping mot 100 prosent økonomisk likeverdig behandling av private barnehager. Skjønntilskuddet økes med 82 millioner kroner til dette formålet i 2010. Trondheims andel kan ansås til 3 millioner kroner, og vurderes som tilstrekkelig for å ivareta heving av tilskuddsnivået til private barnehager i Trondheim som i dag får mellom 85 prosent og 88 prosent.

Investeringsstilskuddet har ikke vært økt nominelt etter 2003, og det foreslås heller ingen økning i 2010. Tilskuddet til faste plasser i midlertidige lokaler foreslås også opprettholdt på samme kronenivå som i 2009.

8.4.3 Rammetabell

Tabell 8.4 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for barnehageområdet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i bystyret 30. april.

Tabell 8.4 Budsjettramme og tiltak barnehager. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	37,5	37,5	37,5	37,5
Pris og lønnskompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2009	37,5	37,5	37,5	37,5
Vedtatt rammeendring ¹⁵	-21,3	-17,9	-15,8	-13,8
Annen rammeendring	22,9	32,0	32,0	32,0
Forslag til netto driftsramme	39,1	51,6	53,7	55,7
Rammeendring	1,6	14,1	16,2	18,2
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak¹⁶	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	-1,0	0,5	1,0	1,0
Redusere kompetansemidler, økning fra 2011	-1,0	0,5	1,0	1,0
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	10,6	15,4	17,0	19,0
Økning midler til spesialpedagogiske tiltak	1,6	5,4	7,0	9,0
Økte kapitalutgifter private barnehager	9,0	10,0	10,0	10,0
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Redusert bemanning friluftsbarnhager/-grupper	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Annet, herav:	-6,0	0,0	0,0	0,0
Økte statlige skjønnsmidler	-6,0	0,0	0,0	0,0
Sum tiltak	1,6	14,1	16,2	18,2

Vedtatt budsjett 2009 pr 30.4.2009

Brutto driftsbudsjett for tjenesteområdet barnehage pr 30.4 2009 var 1,2 milliarder kroner. Dette beløpet inkluderer kommunale tilskudd og videreformidling av statlig driftstilskudd til de private barnehagene på til sammen 430 millioner kroner. De kommunale barnehagene har i 2009 et brutto driftsbudsjett på 770 millioner kroner. Fratrasket statlige tilskudd og foreldrebetaling er netto driftsbudsjett for tjenesteområdet barnehage 37,5 millioner kroner.

Kostratall for 2008 viser at barnehagesektoren i Trondheim ble finansiert med 47 prosent øremerkede statlige tilskudd, 16 prosent foreldrebetaling og 37 prosent kommunale midler. Den kommunale finansieringsandelen dekker både netto driftsutgifter på tjenesteområdet barnehage, forvaltning, drift, vedlikehold og renhold på Trondheim eiendom og avskrivninger på barnehageinvesteringene.

Pris- og lønnskompensasjon

Det er i budsjettforslaget lagt til grunn at lønns- og prisvekst i 2010 dekkes av lønns- og prisreguleringen av de statlige barnehagetilskuddene.

Vedtatte rammeendringer

I vedtatt økonomiplan ligger det inne en bemanningsreduksjon på 23 millioner kroner fra 2010. I tillegg er det lagt inn kompensasjon for befolkningsvekst på 3,8 millioner kroner i 2010, økende til

¹⁵ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

¹⁶ Se vedlegg 7

10,3 millioner kroner i 2013. Korrigert for befolkningsvekst, går vedtatt rammereduksjon ned fra 21,3 millioner kr i 2010 til 13,8 millioner kroner i 2013.

Annen rammeendring

Trondheim kommune har lave enhetskostnader i barnehagene, og det er vanskelig å redusere budsjettrammen for barnehage med 23 millioner kroner. For å unngå bemanningskutt foreslår rådmannen derfor å styrke rammen til barnehage med 9,4 millioner kroner i 2010.

Gjenstående rammekutt på 13,6 millioner kroner betraktes som en samlet utfordring for oppvekstsektoren og foreslås fordelt på tjenesteområdene barnehage med 9,1 millioner kroner, barne- og familietjenesten med 4 millioner kroner og skole med 0,5 millioner kroner. I perioden 2011-2013 foreslår rådmannen å styrke rammen til barnehage med ytterligere 13,6 millioner kroner.

De statlige skjønnsmidlene og investeringstilskuddet til nye barnehageplasser har så langt ikke vært tilstrekkelige til å finansiere de økonomiske konsekvensene som følger av etablering av nye barnehageplasser. Ved kommunal etablering budsjetteres derfor utgifter til renter og avdrag som en kommunal utgift på bykassens rentekapittel. Budsjettrammen er videre økt med 9 millioner kroner i 2010 og 10 millioner kroner fra 2011 for å ta høyde for økte tilskudd kapitalutgifter og husleie ved etablering av nye barnehageplasser i privat regi.

Videreføring av allerede vedtatte tiltak

Det vises til vedlegg 7.

Justering av vedtatte tiltak

Fra et opprinnelig nivå på 4,7 millioner kroner i vedtatt budsjett 2008, er den kommunale bevilgingen til kvalitetsprogrammet i barnehagene redusert med til sammen 2,5 millioner kroner gjennom vedtak i 1. tertialrapport til bystyret i 2008 og økonomiplan 2009-2012. Gjennom bystyrets vedtak i sak 37/09 ble kvalitetsprogrammet ytterligere redusert med 1,0 millioner kroner i 2010, og vil da ligge på et nivå på 1,2 millioner kroner. Med knappe driftsrammer i barnehagene mener rådmannen at det er nødvendig med en gradvis oppjustering av de kommunale kvalitetsmidlene, og foreslår derfor en gradvis oppjustering i økonomiplanperioden med 2 millioner kroner. Dette gir et samlet nivå på 3,2 millioner kroner i 2013.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Budsjettet for kommunale midler til spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringsloven har siden 2007 ligget på 23 millioner kroner. Dette på tross av et stadig økende antall barn i trondheimsbarnehagene og et stadig økende antall barn med omfattende behov og rettigheter. Presset forsterkes også av den knappe bemanningsnormen i trondheimsbarnehagene. Midlene burde nøkternt sett vært økt med om lag 4 millioner kroner i 2010, men rådmannen ser ikke mulighet for å foreslå en økning i budsjettet med mer enn 1,6 millioner kroner nå. Det foreslås videre en ytterligere økning på 3,8 millioner kroner i 2011, og deretter 2,0 millioner kroner årlig til og med 2013.

Private barnehager får dekket sine kapitalutgifter, eventuelt husleie, fra kommunen som særskilte driftstilskudd etter søknad. Årets regnskap viser at tilskudd til "huskostnader" i private barnehager i 2009 er for lavt budsjettert med 4 millioner kroner. Nivået for 2010 må økes med 9 millioner kroner for å ta høyde for det etablerte nivået, i tillegg til anslag på de økonomiske forpliktelsene for kommunen, som følger av privat utbygging i økonomiplanperioden. Fra 2011 økes avsetningen med ytterligere 1 millioner kroner. Sistnevnte er midler som i forrige økonomiplan ble avsatt til å finansiere kapitalutgifter som følge av låneopptak i de private barnehagene til prosjekt barnehagejord. Disse midlene er nå frigjort gjennom et annet finansieringsopplegg for de private barnehagene, jf. formannskapssak 247/09.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Reduksjon av bemanningen i friluftsbarnehager/ -grupper ble opprinnelig foreslått i forbindelse med revidert budsjett 2009, men ble trukket tilbake fordi rådmannen så behovet for videre utredning av konsekvensene av en slik bemanningsreduksjon.

Det ytes i dag 4,3 millioner kroner i ekstra ressurser til om lag 14 kommunale barnehager med ulike former for friluftprofil. Tilskuddsordningen er todelt:

- Barnehager som driver full friluftdrift, der hovedvekten av tilbudet foregår i friområder utenom opparbeidede og inngjerdede uteplasser, mottar tilskudd for økt bemanning tilsvarende 3 hele stillinger for 18 barn over tre år eller ni barn under 3 år. I tillegg gis tilskudd for økt pedagogtetthet for 12 barn pr førskolelærer i stedet for 18 barn pr førskolelærer som i ordinære barnehager. Det er stor variasjon i lokalene til disse barnehagene, der enkelte av dem vil ikke kunne godkjennes for annen type drift enn natur- og friluftsbarnehage.
- Barnehager som driver friluft- og utegrupper innenfor ordinær barnehagedrift gis tilskudd for økt pedagogtetthet. Gruppene driftes forskjellig, og lokalenes egnethet i forhold til ordinær drift med samme antall barn, varierer også. Et eksempel kan være at 24 barn deler på arealer som ikke ville blitt godkjent for så mange barn etter ordinære kriterier. Barna deles gjerne i to grupper, hvor en av gruppene alltid er på tur. Alle barna oppholder seg altså ikke i barnehagen samtidig.

Kartlegging viser at barnehager som driver full natur- og friluftdrift, og som omfattes av begge tilskuddsordningene, synes å være minst sårbare i forhold til å videreføre dagens drift ved reduserte tilskudd. Flere barnehager som driver friluft- og utegrupper innenfor ordinær drift, vil få problemer med å opprettholde driften og barnetallet med et redusert tilskudd.

Med bakgrunn i dette, foreslår derfor rådmannen å redusere tilskuddet til økt bemanning i natur og friluftsbarnehager, og legge bemanningsnormen på samme nivå som for ordinære barnehager i 2010. Tilskudd for økt pedagogtetthet opprettholdes for både natur- og friluftsbarnehager/grupper. Med utgangspunkt i dagens drift av natur- og friluftsbarnehager, er innsparingen totalt beregnet til 1,6 millioner kroner.

Innføring av rammefinansiering fra 2011 innebærer at kriteriemodellen for tildeling av alle tilskudd til barnehager skal gjennomgås i sin helhet. I dette inngår også tildelingskriterier for drift av barnehager som vektlegger natur og friluftsliv. I den sammenheng vil kriterier for videre tildeling av økonomiske ressurser til natur og friluftsbarnehager måtte sees i lys av en ny finansieringsordning for hele barnhagesektoren.

Annet

Barnhageområdet ble gjennom revideringssaken og 1. Tertialrapport 2009 tilført til sammen 16 millioner kroner for å kompensere for budsjettsprikk i 2009 som følge av underfinansiering av barnhagereformen. 2. tildeling av skjønnsmidler fra staten i juli 2009, ble 6 millioner kroner høyere enn budsjettet. Dette nivået videreføres i tillegg til skjønnsmidler for nye barnhageplasser som etableres i 2010. Rådmannen foreslår derfor at 6 millioner kroner i økte statlige inntekter benyttes som tiltak for å møte reduserte driftsrammer i 2010. Det er ikke lagt inn tilsvarende merinntekter fra 2011. Dette skyldes overgangen til rammefinansiering med usikkerhet knyttet til nivå og fordeling av de statlige barnhagetilskuddene til kommunene.

8.5 Økonomi – investeringer

Antall barn i aldersgruppa 1-5 år har økt jevnt siden 2005. Utviklingen har dels sammenheng med økte fødselstall, og dels noe redusert netto utflytting fra Trondheim blant de yngste barna. Økningen i antall fødte skyldes delvis at flere enn tidligere velger å få barn, og dels at antall kvinner i fødedyktig alder har økt i den samme perioden.

Det kan forventes at samlet vekst i året 2009 blir på over 400 barn i aldersgruppa 1-5 år. I de påfølgende årene viser kommunens egen prognose en årlig økning på 180 barn i planperioden.

Statistisk sentralbyrås prognoser, viser imidlertid en årlig vekst på ca 280 barn i planperioden. Dette er om lag på samme nivå som resultatet av en forenklet framskrivning av dagens situasjon.

Rådmannen legger kommunens egen prognose til grunn for utviklingen i planperioden, men presiserer at det altså er betydelig usikkerhet om tilveksten allerede i 2010. For beregning av utbyggingsbehovet, må det i tillegg tas hensyn til forventet avgang av plasser og eventuell endring i etterspørselen etter barnehage. Når omfanget av søkermassen telles opp i mars 2010, vil det være en stor utfordring hvis plassbehovet på forhånd er for lavt anslått.

Tabell 8.5 Prognose og anslag for utviklingen i antall barn 1-5 år i perioden 2010-13 og 2020

	31.12. 2009	31.12. 2010	31.12. 2011	31.12. 2012	31.12. 2013	Endring 09-13	Snitt pr år	2020
TK prognose TR02-T21_16 pr 090909	11 046	11 222	11 389	11 588	11 778	732	183	13 102
SSB-prognose MMMM 1-5 år	11 078	11 375	11 649	11 947	12 191	1 113	278	13 443
Framskrivning med "middels fruktbarhetsnivå" (1,9 barn pr kvinne)	11 056	11 301	11 544	11 837	12 080	1 024	256	

Kilde: Trondheim kommune 9.9.2009

8.5.1 Forutsetninger for perioden 2010-2013

Gjennom behandlingen av forrige økonomiplan for 2009-12, vedtok bystyret ett mer ambisiøst mål for full barnehagedekning enn det rådmannen la opp til i sitt forslag. Bystyret forutsatte at alle som søker til hovedopptaket skal få tilbud om plass, også barn under ett år. Bystyret innarbeidet 35 millioner kroner ekstra til formålet i budsjettet for 2009, noe som allerede i dette året var vesentlig under investeringsbehovet. Perioden 2010-13 er dermed uløst i forhold til å etablere nok barnehageplasser.

Forslaget til investeringsramme for barnehage må ta utgangspunkt i kommunens økonomiske situasjon, med behov for å redusere låneopptaket i de nærmeste årene. Ut fra dette er følgende prioriteringer og forutsetninger lagt til grunn:

- Ut fra kommunens egen prognose forutsettes en tilvekst på ca 730 flere bosatte barn i aldersgruppen 1-5 år i planperioden, det vil si en årlig økning på ca 180 barn. Etterspørselen etter barnehage anslås til 85 prosent for aldersgruppen 1-2 år, og til 100 prosent for gruppen 3-5 år. Årlig avgang av barnehageplasser settes til 0,5 prosent, det vil si ca 50 plasser pr år. Dette gir et samlet årlig utbyggingsbehov på ca 230 plasser pr år.
- Utfordringene er store allerede i 2010. Det kan forventes like høye søknadstall til barnehage neste år som i år, mens antall plasser som fristilles av 5-åringene er vesentlig lavere. Med en begrenset ramme til utbygging av nye plasser, vil det i 2010 være svært utfordrende å gi tilbud til alle som søker.
- Tiltaket med videreføring av midlertidige barnehager og full utnyttelse av leke- og oppholdsarealet etter dagens norm i eksisterende barnehager er allerede gjennomført. Mulighetene for å øke antall barnehageplasser uten tilsvarende økning i investeringsrammen er derfor ikke lenger til stede. Omfanget av familiebarnehager må forsøkes holdt på et stabilt nivå, uten forventninger om økning.
- Ut fra dette må målet om full barnehagedekning fra 2010 knyttes til barn med lovfestet rett til barnehageplass. Det vil si barn som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om plass. Retten knyttes til den kommunen barnet er bosatt i. Det forutsettes ett barnehageopptak i året, med supplerende opptak, slik det er i dag.
- Dette betyr at aldersgruppen 1-5 år prioriteres i opptaket, mens barn under ett år (0-åringene), gis tilbud ut fra de plasser som er ledige etter hovedopptaket og i supplerende opptak.

- Tilbudet av barnehageplasser i forhold til barns bosted må anses som god, selv om det fortsatt er skjevheter mellom tilbud og etterspørsel i deler av byen. Andelen barn som ufrivillig er plassert i barnehage på motsatt side av byen, og som dermed har lang transportvei, anses som svært begrenset. Utbygging av nye barnehager skal uansett styres dit underdekningen er størst.
- For å redusere antall prosjekter, skal det legges til rette for å øke størrelsen fra 4 til 6/8 avdelinger for noen av nye barnehagene.
- Tilretteleggingen for private prosjekter videreføres. I likhet med kommunale barnehager, er leke- og oppholdsarealet i alle private barnehager gjennomgått og fastsatt. Dette har gitt en tilvekst på vel 100 nye plasser i eksisterende private barnehager i 2009. I forbindelse med innføring av rammefinansiering av sektoren, skal det vurderes å knytte arealutnyttelsen i barnehagene opp mot vilkår for kommunalt driftstilskudd.

8.5.2 Konsekvenser av investeringsprogrammet

Full barnehagedekning vil altså kunne videreføres i perioden, dersom kriteriene for opptaket tilpasses endringene i barnehageloven. I 2009 var det ca 500 plasser som ble tilbudt barn under ett år. I opptaket for 2010 forslås det at disse plassene "fristilles" og benyttes til barna i aldersgruppen 1-5 år, som etter loven har rett til tilbud om barnehageplass i hovedopptaket.

Dette forslaget innebærer at barn som fyller ett år etter august (0-åringene), ikke har rett til plass i hovedopptaket samme år. I 2010 og 2011 vil fortsatt mange av 0-åringene kunne få tilbud om plass etter at hovedopptaket er gjennomført. De som ikke får plass gjennom suppleringsopptaket, må i verste fall vente til hovedopptaket året etter. Bystyret blir parallelt med budsjettet forelagt en egen sak om status for barnehagetilbudet pr 2009 og nye opptakskriterier for 2010. Her er erfaringer fra siste hovedopptak og situasjonen for 0-åringene spesielt beskrevet.

På grunn av barnetallsveksten må det påregnes at det ut over i planperioden vil bli mer og mer vanskelig å kunne tilby nok plasser, også til de som etter loven har rett til plass. Denne utviklingen og behovet for ytterligere tiltak må vurderes fra år til år. Det vil uansett fortsatt være slik at det i enkelte opptaksområder vil være for få plasser i forhold til det lokale behovet. Selv om flertallet av søkerne vil få ett av sine prioriterte ønsker oppfylt, vil en del få tilbud om plass i en annen barnehage og kanskje utenfor eget nærområde. Dette vil særlig gjelde i de sørlige delene av Byåsen og Ranheim/Brundalen. Situasjonen i områdene Kolstad/Flatåsen/Kattem vil bli noe forbedret gjennom de planlagte tiltakene.

Flere av kommunens barnehager har store rehabiliteringsbehov, i form av manglende fasiliteter for de ansatte (garderober, pause- og møterom osv), inneklima, tilrettelegging for småbarn og generell utforming. Med redusert investeringsramme, er det bare igangsatte rehabiliteringsprosjekter som gjennomføres i planperioden, der driften allerede er flyttet til midlertidige lokaler (Risvollan). Det må likevel gjøres tiltak i enkelte barnehager, rett og slett for å forhindre stenging. Særlig gjelder dette de såkalte St. Olavs-barnehagene, som kommunen overtok i 2008.

I 2010 og delvis i 2011 er investeringsrammen i hovedsak låst til prosjekter som allerede er igangsatt. Dersom rammen senere i perioden skal reduseres, må dette tas fra de prosjektene som skal gi kapasitetsøkning. Dette vil i neste omgang føre til at det kan bli enda vanskeligere å nå målet om full barnehagedekning videre i perioden.

8.5.3 Prosjekter og tiltak i 2010

- Ved kommunal overtakelse av St. Olavs-barnehagene i 2008, ble det avtalt at det økonomiske oppgjøret skulle skje i 2010.
- I de siste årene er det gjennomført en rekke tiltak for å få til nok plasser i opptaket, i hovedsak gjennom ombygging og tiltak i eksisterende barnehager, samt ved videreføring av midlertidige barnehager der ulike vilkår er stilt. Videre er det kjøpt inn utstyr og inventar til disse tiltakene. Dette er tiltak som har blitt kraftig underbudsjettet, og som beløper seg til ca 40 millioner kroner. Det meste dekkes gjennom tilleggsbevilgning til dette formålet fra bystyret på 35 millioner kroner

i 2009, mens resten på 5 millioner kroner må dekkes i 2010. I 2010 er det en svært begrenset ramme til å gjennomføre nye slike tiltak.

- Utvidelse av Breidablikk barnehage (5 avdelinger) inngår i plan for full barnehagedekning i 2009, på tomt ved det nyregulerte idrettsanlegget. Det er under etablering en prefabrikkert bygning med 5 avdelinger som skal ferdigstilles i januar 2010. For å få til nok plasser til hovedopptaket i 2009, ble det startet midlertidig drift i den gamle skolen ("rødbygget") fra august.
- Ny Moltmyra barnehage på Tonstad skjer gjennom flytting og gjenbruk av barnehagebygget på Festningen (4 avdelinger). Driften av den nye barnehagen startet opp i august 2009 i midlertidige lokaler på Utleir, men flytter til Moltmyra sommeren 2010.
- Nedre Flatåsen barnehage hadde byggestart i mai 2009 og er planlagt ferdigstilt med 6 avdelinger til august 2010. Driften er startet i den midlertidige Saupstad barnehage, men denne vil altså overføres til Nedre Flatåsen. Saupstad barnehage har midlertidig godkjenning til august 2011. Bygget og stedet er egnet for videre bruk noen år til, under forutsetning av forlenget midlertidig godkjenning. Dette bygget foreslås derfor benyttet videre for å bidra til kapasitetsøkning i opptaket.
- Arbeidet med å fjerne forurenset jord i barnehagene videreføres og avsluttes i 2010.

8.5.4 Prosjekter og tiltak etter 2010

- Risvollan barnehage holder til i midlertidige lokaler med godkjenning fram til august 2010, etter at det opprinnelige bygget måtte rives. Opprinnelig "sentertomt" mangler regulert adkomst, men utviklingen av området er avhengig av private planer for senteret. Rådmannen har derfor et samarbeid med partene i området for å finne løsninger på dette. Bruken av den midlertidige barnehagen må uansett forlenges. I den sammenheng må situasjonen for den midlertidige helsestasjonen i området også avklares. Det er foreløpig ikke satt av investeringsmidler til å erstatte den midlertidige helsestasjonen.
- Smidalen var en av de midlertidige prosjektene som skulle permanentgjøres med regulering av tomta og utbygging av paviljong med permanent bygning. Dette prosjektet var prioritert, fordi Utleir midlertidige barnehage skulle benyttes til å huse driften i Smidalen i byggeperioden 2010-11. Grunnundersøkelser i forbindelse med reguleringsarbeidet har nylig påvist at tomta ikke kan benyttes til formålet. Rådmannen har dermed stoppet dette arbeidet og ser nå etter alternative prosjekter eller løsninger. Siden dette har kommet opp i sluttarbeidet med økonomiplanen, benyttes fortsatt Smidalen som prosjektnavn i tekst/tabeller.
- Ny barnehage på Kattem forutsettes etablert i 2011/12. Tomta er regulert og ervervet, og prosjektering er igangsatt.
- Ny barnehage på Myra er et mulig prosjekt i 2012, forutsatt avklart regulering og erverv av tomt.
- I tillegg gir rammen mulighet for tre prosjekter mot slutten av perioden. En aktuell tomt er på Hårstad Minde, mens de to siste bør lokaliseres øst i byen. Avklaring av aktuelle tomter er påstartet.
- Mot slutten av planperioden forslås en økt ramme til rehabilitering og tiltak i eksisterende barnehager. Dette for å forhindre stenging av spesielt dårlige barnehagebygg. Blant annet har erfaringer med barnehagene overtatt fra St. Olav avdekket store rehabiliteringsbehov.
- Det må i perioden reguleres og erverves et betydelig antall barnehagetomter for å tilrettelegge for framtidig utbygging, og rammen til dette formålet er økt.

8.5.5 Private barnehager i 2010-13

For kommende periode er det så langt planlagt følgende private prosjekter:

- Weidemannsveien, nye lokaler for eksisterende barnehage, regulert tomt, planlagt åpning i 2010.
- Strindveien, ombygging av eksisterende bolig, planlagt åpning i 2010.
- Grilstad, 4-5 avdelinger, planlagt åpning i 2011, avhengig av utbygging av nytt boligområde. Midlertidig drift er opprettet fra august 2009, så tiltaket gir ikke ny kapasitetsøkning.
- Kystad gård, 4 avdelinger. Forutsetter omregulering og ombygging av eksisterende bygning. Planlagt åpning i 2011.
- Fagerlia, 2 avdelinger med friluftprofil, planlagt åpning i 2011.

- Sætra, kortvarig leieforhold på eksisterende barnehage. Kommunen bistår med å finne ny tomt eller bygning.
- Bratsberg, 3-4 avdelinger. Forutsetter regulering av ny tomt. Midlertidig drift i gamle Bruråk skole startet i august 2009.
- Tomt under regulering på Ranheim Vestre overlates til privat utbygging med mulig åpning i 2012/13. Denne tomten var tiltenkt som permanent løsning for den kommunale midlertidige Ranheimssletta barnehage, men dette forutsettes etablert innenfor idrettsområdet på Ranheim.

8.5.6 Om midlertidige godkjente barnehager

Det er i løpet av 2009 vedtatt forlenget drift av en rekke midlertidige barnehager. Dette har vært et av hovedgrepene for å kunne tilby nok plasser i opptaket, samtidig som det har gitt økt utnyttelse av midlene som er lagt ned i disse prosjektene. Dette gjelder Granåsen, Hammersborg, Victor Baumanns vei, Ilsvika, Karinelund (Moholt), Ladesletta, Leistad, Ranheimssletta, Smidalen og Aastahagen, med godkjenninger som varer til 2012 eller 2015. Av disse arbeides det med å godkjenne/regulere Ilsvika og Hammersborg til permanente barnehager. I budsjettet er det ikke tatt høyde for alle utgifter og pålegg som kan oppstå i forhold til videre drift av disse barnehagene. Festningen og Risvolla erstattes med permanente løsninger i perioden. Det foreslås å forlenge driften av Saupstad midlertidige barnehage, som forløper for framtidig ny barnehage på Saupstad.

8.5.7 Investeringer 2010-2013

Tabell 8.6 Investeringer barnehager i perioden 2010-13. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009-2012	228,5	101	54	53	
Forslag budsjett 2010-2013		101	134	130	150

Prosjekt/investering	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Oppgjør for St. Olav bhg og gjennomførte tiltak eks. bhg Breidablikk, Moltmyra, Nedre Flatåsen	70	35	35	35			
Smidalen/alt. prosjekt, Risvolla, erstatning for midlertidige bygg	87	13	74	49	25		
Kattem, Myra og gjenbruk midlertidig paviljong	65		65		55	10	
Tre nye barnehager for økt kapasitet	69		69		23	46	
Rehabilitering og tiltak i eksisterende barnehager	120		120			18	102
Skifte barnehagejord	65		65	2	4	29	30
	10,5	5,5	5	5			
Sum økonomiplan	486,5	53,5	433	101	134	130	150

Tabellen under viser et utbyggingsbehov på ca 930 plasser i planperioden, inkludert økt barnetall og forventet avgang av plasser. Planlagt kommunal og privat utbygging gir en vekst på til sammen ca 900 nye plasser. Dette er mulig ut fra at det er foreslått betydelig økning av investeringene i 2011 og 2012 i forhold til inneværende økonomiplan, og nivået videreføres også i 2013. Som beskrevet tidligere, er det knyttet usikkerhet til anslagene for barnetallet i planperioden. Dersom det legges til grunn en framskrivning av dagens barnetall, så vil det gjennom planperioden kunne bli over 300 plasser for lite. Dette tilsvarer fem fireavdelings barnehager, med et investeringsbehov på ca 150 millioner kroner ut over forslaget til ramme for perioden.

Ut fra denne usikkerheten er det nødvendig å "fristille" plassene som i 2009 ble tilbudt 0-åringene, og benytte disse i forhold til aldersgruppen 1-5 år som har rett på tilbud om plass. Plasser som etter hovedopptaket blir til overs, kan tilbys 0-åringene. Mot slutten av perioden vil dette forholdet stramme seg til, og det vil da i hovedsak bare være mulig å gi tilbud til aldersgruppen 1-5 år. Det kan også bli nødvendige med nye tiltak for å kunne overholde de lovfestede rettighetene, og som får økonomiske konsekvenser ut over de rammene som er forslått for perioden.

Tabell 8.7 Barnehagetilbud for barn 1-5 år i 2009 og prognose 2010-2013

	2009	2010	2011	2012	2013	10-13	Snitt
Antall barn bosatt, prognose 1-5 år	11 046	11 222	11 389	11 588	11 778	732	183
Årlig vekst i gruppen 1-5 år		176	167	199	189		
Anslag for årlig plassavgang		50	50	50	50	200	50
Sum årlig utbyggingsbehov	482	226	217	249	239	932	233
Planlagt utbygging	482	171	258	250	224	903	226
Differanse behov og utbygging		55	-41	-1	15	29	7
Sum antall barnehageplasser 1-5 år	10 352	10 473	10 681	10 881	11 055		
Prognose barnehagedekning	94 %	93 %	94 %	94 %	94 %		

9 Barne- og familietjenesten

9.1 Innledning

Tjenestene som ytes av Barne- og familietjenesten (BFT) i Trondheim kommune dekker alle særlovene innenfor helse-, sosial- og barnevern, samt opplæringsloven gjennom pedagogisk psykologisk tjeneste for barnehage og grunnskole. Tjenestene stiller store krav til faglig kompetanse, tverrfaglighet og samhandling mellom profesjonene og et nært samarbeid med 2. linje-tjenesten og statlige kompetansesenter. Resultatvurdering, eksterne evalueringer og tilsyn viser at de tjenestene til barn og unge som kommunen har ansvar for, har et godt faglig nivå.

Evalueringen av tjenesten i 2008 avdekket mange utfordringer innenfor dette området, og bystyret har bedt om en særlig redegjørelse i 2010 om hvordan nye statlige krav og retningslinjer håndteres av kommunen. Saken skal i tillegg omfatte en gjennomgang av skoletilbudet for barn og ungdom i barnevernet, ettervernet for ungdom etter fylte 18 år, det psykiske helsetilbudet til barn i barneskolen, oppfølging og tilrettelegging i barnehage og i skolehverdagen, koordineringen av tjenester for barn med funksjonsnedsettelse og tilsyn med fosterhjem.

Trondheim har over mange år hatt en høy ressursinnsats i barnevernet sammenlignet med de øvrige storbyene. Kommunen har ikke økonomisk evne til å opprettholde dette nivået. I denne økonomiplanperioden blir det en stor utfordring å omstille barnevernet til lavere økonomisk ressursinnsats, og mindre bruk av plassering utenfor hjemmet – særlig plassering i institusjon.

9.2 Status og utfordringer

BFT består i dag av 11 enheter, 4 bydelsbaserte forvaltningsenheter, 4 bydelsbaserte tiltaksenheter og 3 byomfattende tiltaksenheter, Omsorgsenheten for barn og unge, Ungdomsenheten og Avlastningstjenesten for barn og unge. De to byomfattende tiltaksenhetene Ressurscenteret for barn og unge og Ungdomsbasen ble nedlagt fra 1. juli 2009 og den nye Ungdomsenheten opprettet fra samme tidspunkt.

9.2.1 Sammenligning med andre kommuner, kommunehelse og barnevern

Tabell 9.1 KOSTRA tall kommunehelse barn

	Trondheim 2007	Trondheim 2008	ASSS-snitt 2008 1)
Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste i kroner pr innbygger 0-5 år	2 675	3 553	3 258
Årsverk av helsesøstre pr 10 000 innbyggere 0-5 år	49,0	43,7	52,1
Årsverk av jordmødre pr 10 000 fødte	33,2	41,9	32,2
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst. Prosent	72	97	78

1) ASSS = Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim

Kostra-tall for kommunehelse i 2008 viser at Trondheim ligger høyere enn sammenlignbare kommuner på driftsutgifter pr innbygger 0-5 år. Andelen årsverk for jordmor ligger betydelig over, mens andelen helsesøstre ligger betydelig lavere enn i andre større kommuner. Samtidig har Trondheim med sine forsterkede helsestasjoner flere fagpersoner som en del av helsestasjonstilbudet; psykologer, logopeder, barnevernspedagoger, familiekonsulenter med mer. Dette er stillinger som ikke registreres i Kostra, men som ligger i driftsutgiftene. Trondheim kommune utmerker seg blant landets store kommuner når det gjelder høy andel gjennomførte hjemmebesøk to uker etter utskrivning fra fødeavdelingen.

Tabell 9.2 Kostratall barnevern. Sammenligning med ASSS-kommunene

	Trondheim 2007	Trondheim 2008	ASSS-snitt 2008 1)
Netto driftsutgifter i kroner pr innbygger 0-17 år	5 922	5 647	4 749
Andel barn med barnevernstiltak ifht antall innb. 0-17 år. Prosent	3,7	3,3	3,9
Andel barn med tiltak utenfor hjemmet i løpet av året i prosent av antall barn 0-17 år	1,7	1,7	1,3
Brutto driftsutgifter i kroner pr barn i opprinnelig familie	59 947	74 614	30 033
Brutto driftsutgifter i kroner pr barn utenfor opprinnelig familie	227 356	223 886	215 178

1) ASSS= Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim

Trondheim kommune har i mange år hatt den høyeste ressursinnsatsen i barnevernet av alle ASSS-kommunene. Trondheims netto driftsutgifter pr innbygger 0-17 år til barnevern lå i 2008 19 prosent over gjennomsnitt ASSS. Dette kan forklares både med høyere andel barn 0-17 år plassert i de dyreste barnevernstiltakene som er fosterhjem og institusjon og høyere enhetskostnader på tiltak i og utenfor hjemmet. De siste to årene har Trondheim hatt en økt satsing i bydelene på forebyggende innsats og endringsarbeid i familiene uten at det fattes barnevernvedtak. Samtidig utøver forvaltningsenhetene nå et strengere skjønn for enkeltvedtak om hjelpetiltak i hjemmet. Endret praksis i forhold til de øvrige storbyene, har medført at antall barn i Trondheim med mindre omfattende barneverntiltak i hjemmet har gått ned med 297 barn fra 909 barn i 2006 til 612 barn ved utgangen av 2008. Dette har igjen ført til at andelen barn med barnevernstiltak i forhold til antall innbyggere 0-17 år har sunket de siste årene og nå ligger vesentlig under snittet for ASSS-kommunene. Nedgangen i antall barn med mindre kostnadskrevende hjelp og omfattende problematikk i de tilfellene der kommunen går inn med tiltak, har de siste to år gitt en vesentlig økning i gjennomsnittskostnadene for barneverntiltak i hjemmet. Det var i 2008 også en viss overrapportering av utgifter til barneverntiltak i hjemmet, noe som rettes opp i 2009.

9.2.2 Nøkkeltall avlastningstjenester i Trondheim

Tabell 9.3 Avlastningstjenesten for barn og unge

	2007	2008
Antall døgn i avlastningsbolig	12 560	11 500
Antall døgn i privatavlastning	5000	4 230
Antall familier som har fått avlastning	290	286

I tillegg ble det gitt et betydelig antall krisedøgn, tildelt og uutnyttet døgn som var blitt tilfeldig ledig i boligene, tildelt et stort antall ekstra dagtilbud i ferier, både sommer-, høst-, jule- og vinterferietid, i tillegg til enkeltstående feriedager ved opplæringsstilbudene til barna i 2008. Det finnes ikke sammenlignbare tall i KOSTRA for denne tjenesten.

9.2.3 Kvalitetssystemet

Fylkesmannens tilsyn med barnevernet og helse- og sosialtjenester for skolebarn i 2008 avdekket at kommunen ikke har etablert et tilfredsstillende system for oppfølging, evaluering og forbedring av tiltak og tjenester. Fylkesmannen konkluderer med at tjenestene til barn og unge likevel er forsvarlige. Rådmannen ser på denne bakgrunn at det er nødvendig å gjennomgå kommunens internkontrollsystem, og at dette arbeidet gis høy prioritet i økonomiplanperioden.

9.2.4 Forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste

Helsestasjonene og skolehelsetjenesten skal tilby veiledning og rådgivning i forhold til både fysiske, psykiske og sosiale forhold og drive et generelt folkehelsearbeid for alle barn og unge. Dette arbeidet

står sentralt i den forsterkede helsestasjonen som Trondheim har utviklet innenfor barne- og familietjenesten i bydelene.

Budsjettforslaget for 2010 tar ikke høyde for befolkningsøkning. Det betyr at økt antall barn må ivaretas innenfor samme bemanning som i dag. Dette vil gi økt press på effektivitet, som kan få konsekvenser for gjennomføringen av de ordinære helsekontrollene.

Helsestasjonen på Risvolla ble under budsjettbehandlingen for 2009 tatt ut av budsjettet. I ettertid er det blitt klart at den planlagte samlokaliseringen med Blakli barnehage blir vanskelig pga regulering av ny tomt for barnehagen. Det må derfor vurderes andre løsninger for samlokalisering og oppretting av familieavdeling i Lerkendal bydel. I tillegg har barne- og familietjenesten Østbyen tiltak behov for nye lokaler. Dette må utredes i økonomiplanperioden

9.2.5 Svangerskapsomsorgen

Jordmortjenesten i Trondheim kommune gav i løpet av 2008 tilbud til 1432 gravide, og omfatter fra høsten 2008 totalt 10,3 stillinger. Jordmødrene er lokalisert i forsterket helsestasjon ved Midtbyen, Saupstad, Strindheim og Sunnland helsestasjoner.

Fastlegene utgjør det sentrale elementet i helsetjenestens kurative individuelle arbeid. Nesten alle gravide benytter legen til første kontroll ved påvist svangerskap. Legen har dessuten en oversikt over kvinnens øvrige helse eller sykehistorie, og en nøkkelrolle ved behov for henvisning til alle deler av spesialisthelsetjenesten. For den enkelte kvinne skal fastlegen være en helhetlig og kontinuerlig helsetjenesteyter.

Ny plan for svangerskapsomsorgen har som mål at gravide skal oppleve svangerskapskontrollen i Trondheim som enhetlig og trygg. Gravide i Trondheim skal ha reelt valg om kontroller og oppfølging skal foregå hos jordmor, fastlege eller en kombinasjon av disse. Helsetjenesten skal holde oversikt over helsetilstanden blant gravide, og bidra med rapportering omkring aktiviteten. Jordmødrene og fastlegene skal følge de nedfelte prosedyrene for samarbeid i oppfølging av prioriterte grupper av gravide. Samhandlingen med sykehuset skal være faglig og organisatorisk hensiktsmessig, og utvikles gjennom kurs og dialog.

9.2.6 Støtte til familier, barnehager og skoler

Med tilnærmet full barnehagedekning i Trondheim er barnhagen blitt sentral i forhold til å bidra til god utvikling hos alle barn. Dette betyr også at samhandlingen mellom barne- og familietjenesten og ansatte i barnehagene blir stadig viktigere for å komme inn tidlig med hjelp, og forhindre en uheldig utvikling.

Rådmannen ser behovet for å utnytte den tverrfaglige kompetansen rundt barn og samordne innsatsen mot de minste barna og deres familier. I dette arbeidet prøves det ut modeller for gjennomføring av 2- og 4 års – helseundersøkelser, samt tidlig kartlegging av vansker hos barn i samarbeid mellom barne- og familietjenesten og barnehagene. Det gjennomføres pilotprosjekter i alle bydeler, og så langt i arbeidet er det positive tilbakemeldinger fra foreldre og ansatte. Evaluering av pilotprosjektene vil danne grunnlag for rådmannens beslutning våren 2010 om denne metoden skal danne praksis for 2- og 4 års – undersøkelsene framover.

Trondheim kommune mottar 300 000 kroner årlig i stimuleringsmidler fra staten til modellkommuneforsøket for langsiktig oppfølging av barn av psykisk syke og/eller rusmisbrukende foreldre, i første omgang oppfølging fra svangerskap til skolestart. Arbeidet forutsetter nært samarbeid mellom ulike aktører i kommunen og opp mot 2- linjetjenesten. Det er etablert samarbeidsgrupper i den enkelte bydel og på tvers av kommune og 2- linjetjenesten. I 2009 og videre i 2010 prioriteres arbeidet med å utvikle system og rutiner for systematisk oppfølging, opplæring i nødvendige kartleggingsmetoder og styrket samarbeid mellom fødeavdelingen, foreldre- og barntiltak i 2- linjetjenesten og tiltak i kommunal regi.

Barnas stasjon, Blå kors, inngår som en del av tiltakene i modellkommuneforsøket, som et tilskudd til tiltakskjeden rundt barn med psykisk syke og/eller rusmisbrukende foreldre. Barnas stasjon ble etablert høsten 2008 med årlige driftskostnader på 2,3 millioner kroner. Tiltaket vil til og med 2011 alt vesentlig være finansiert av midler fra TV-aksjonen 2008. I henhold til vedtak i formannskapet, sak 08/8400, har Trondheim kommune forpliktet seg til å yte tilskudd til Barnas stasjon med 0,2 millioner kroner i 2008 og 0,3 millioner kroner pr år i 2009 og 2010, forutsatt statlige stimuleringsstilskudd til modellkommuneforsøket som kan benyttes til dette formål. Fra 2009 har Barne- ungdoms- og familiedirektoratet innskjerpet bruken av stimuleringsmidlene til videreutvikling av kompetanse, frikjøp av nøkkelpersonell og utvikling av hjelpetiltak innenfor det ordinære tjenesteapparatet. Dette betyr at midlene ikke lenger kan benyttes til Barnas stasjon. Rådmannen foreslår derfor å bruke 300 000 kroner av kommunale midler til Barnas stasjon for hvert av årene 2009 og 2010. Fra 2011 har Barnas stasjon behov for 800 000 kroner og for 2012 2,3 millioner kroner i tilskudd for å opprettholde dagens innsats. Rådmannen har i denne økonomiplanen ikke funnet rom for tilskudd fra kommunen til Barnas stasjon i 2011 og resten av økonomiplanperioden.

Skolelegerollen har fått en ny funksjon fra høsten 2009. Alle legerressurser i små stillingsandeler er omfordelt slik at hver bydel har en eller to skoleleger i 40 prosent stilling. Dette skal styrke den medisinskfaglige rådgivning i BFT og skolene i forhold til planlegging og gjennomføring av grupperettede tiltak i skolen, fokusere på forholdet mellom sykdom og skolemiljø og gi medisinske råd og informasjon til lærere, foreldre, skoleledelse og til den øvrige skolehelsetjenesten.

Når det gjelder minoritetsspråklige iverksetter barne- og familietjenesten på Heimdal bydel et pilotprosjekt for å utvikle barnefokuset ved ankomst og bosetting av nyankomne flyktninger og innvandrere. Prosjektet har som mål å sikre best mulig integrering og vil ha overføringsverdi til andre bydeler. Arbeidet bygger på metoder som for eksempel foreldreveiledning, prøve ut ny metodikk og samarbeide med foreldre, skole, andre kommunale etater og med frivillige i bydelen.

9.2.7 Spesialpedagogisk arbeid

Arbeidet med å redusere behandlingstiden for utredning og sakkyndig vurdering av barn i skoler og barnehager har vært prioritert høyt av rådmannen, og dette forbedringsarbeidet vil fortsette utover i 2009/2010. For å nå målet vil det være nødvendig å gjennomgå sakkyndighetsarbeidet som prosess, både internt i BFT og i samarbeidet med hjem, barnehage og skole, for å få til en best mulig arbeidsdeling mellom de ulike aktørene. Det er fortsatt en utfordring både å ivareta ansvaret for å hjelpe skolen med å tilrettelegge læringsmiljøet for barn med ulike vansker generelt, og for tiltakene rundt det enkelte barn.

Rådmannen har arrangert felles ledermøter for barnehager, skoler og BFT og bydelsvise samlinger for BFT ansatte og spesialpedagoger i barnehage og skole med fokus på utforming av enkeltvedtak, sakkyndige vurderinger og på rutiner og "arbeidsløypa" i slike saker. Oppvekstkontoret har derfor høsten 2009 satt i gang et arbeid for å utvikle en felles nettbasert håndbok for det spesialpedagogiske arbeidet.

9.2.8 Barn og unge med funksjonsnedsettelse

I brukerundersøkelse om "medvirkning og koordinert tilbud" for tjenester til barn og unge med funksjonsnedsettelse og deres familier, synes foreldre/foresatte til denne brukergruppen å være noe mindre fornøyd med tjenestene de mottar sammenlignet med andre lignende undersøkelser i helsestasjon og barnehage.

Hovedfokus i undersøkelsen var om informantene opplever at tilbudene til deres barn er fleksible og om de har dialog med forvaltningskontorene. Videre ville en ha tilbakemelding på om foreldre/foresatte gis mulighet til medvirkning i utarbeidelse av tilbud for deres barn, og om de har en fast person som de kan forholde seg til som bidrar til å koordinere hjelpen/tilbudet de får.

Samlet sett er det medvirkning og forutsigbarhet som har den høyeste brukertilfredsheten i undersøkelsen. Dette må sees på som et godt resultat. Når det gjelder koordinering, sier foreldrene at de må bidra mye selv for å få dette til å fungere. Dette er en indikasjon på at individuell plan (IP) ikke ivaretar godt nok det koordineringsbehovet som mange foreldre har. Det må derfor jobbes videre med å utvikle IP til et hensiktsmessig og koordinerende verktøy.

Det må også ses spesielt på informasjonen fra kommunen til foreldre med omsorg for funksjonshemmede barn. Her etterspør foresatte bedre informasjon fra kommunen om barnets rettigheter og hvilke tilbud som kan være aktuelle for deres barn. I tillegg vil kvalitetssikring av forvaltningspraksis og tilbudet om kommunehelsetjenester på barns ulike arenaer, være et viktig utviklingsområde i økonomiplanperioden.

Prosjektet Tiltakspor for barn med funksjonsnedsettelse har bidratt til bedre oversikt over ulike typer habiliteringstjenester, og ressursbruken i forhold til disse. I regi av prosjektet er det utarbeidet en tjenesteveileder og en tiltaksvifte for habiliteringsarbeidet som vil bli nyttig i den videre planlegging, utvikling og informasjon om disse tjenestene fra kommunen. Det er ønskelig å videreføre dette prosjektet, og det søkes derfor om midler fra Helsedirektoratet til videreføring.

Det er fortsatt stor etterspørsel etter avlastningstiltak for barn og unge, men på grunn av den økonomiske situasjonen må antallet avlastningsdøgn i avlastningstjenesten reduseres i 2010. Det blir en utfordring å dekke behovet med færre plasser i avlastningsbolig til rådighet, og andre former for avlastning enn døgnavlastning vil bli utredet.

9.2.9 Fysio- og ergoterapitjenester

Enhet for fysioterapi har 16 årsverk øremerket barn/unge fordelt på 4 bydeler. Dette tallet er uforandret siden ressursfordelingen ble gjennomført i 2004. Økningen i antallet henvisninger var 70 prosent i perioden 2005-2007, og har stabilisert seg på dette nivået. Antallet barn som tas med inn i nytt år er høyere enn tidligere, og skyldes at barn med sammensatte behov og behov for oppfølging over flere år utgjør størstedelen av brukergruppen. Presset på området er derfor svært høy og krever hard prioritering. Det er de minste barna som prioriteres høyest, og barn med funksjonsnedsettelse. Totalt 11,4 prosent av henvisningene kommer fra St. Olavs hospital. Svært syke barn utgjør en liten gruppe men er svært ressurskrevende med tanke på frekvens på oppfølging.

Enhet for ergoterapi har 8,5 årsverk for barn og unge fordelt på 4 bydeler. Det er ikke gitt kompensasjon for befolkningsvekst de siste årene. Barn med store og sammensatte vansker tar det meste av ressursen med trening av dagliglivsferdigheter /tilpasning av hjelpemidler/fysiske omgivelser. Statistikk fra 1. halvår 2009 viser økning av individuelle henvisninger og redusert aktivitet på helsefremmende og forebyggende tiltak.

Rådmannen hadde gjerne sett at kompetansen i større grad kunne brukes på forebyggende virksomhet og psykisk helsearbeid. Det er gjort gode erfaringer i samarbeid med barnehage og skole om igangsetting av konkrete aktiviteter som fremmer mestring av ferdigheter. Dette gir helsegevinst. Det store presset på tjenesteområdene tilsier imidlertid at oppfølging av enkeltbarn må prioriteres.

9.2.10 Barneverntjenesten

Statistikken for 2009 viser så langt at antallet barn med barneverntiltak reduseres ytterligere i forhold til 2007 og 2008. Samtidig skjer det en dreining av profilen og ressursbruken fra hjelpetiltak i hjemmet mot tiltak utenfor hjemmet, det vil si plasseringer i fosterhjem og institusjon. Meldinger fra enhetene tyder også på at mange barn og unge blir akutt plassert, og i mindre grad enn i 2007 og 2008 kan flytte hjem etter at akutfasen er over. Denne utviklingen må løses i samarbeid med det statlige barnevernet. Det arbeides også med opprettelse av en statlig/kommunal arbeidsgruppe for å forhindre at fosterhjem "sprekker" på grunn av for stor omsorgsbelastning over tid.

Avtalen med Bufetat om faglig samarbeid og tiltaksutvikling i gråsonen mellom kommunalt og statlig ansvar skal evalueres mot sluttet av 2010. Denne evalueringen vil mellom annet avklare det videre samarbeidet om drift av ettervernsinstitusjonen Gartnerhaugen, miljøarbeidertjenesten for ungdom og hjelpetiltaket LINK. Dette er tiltak som ble utviklet under barnevernforsøket og har stor betydning ungdom og familier som har behov for særlige hjelpetiltak fra barnevernet.

I 2009 er det gjort endringer i barnevernloven som har betydning for tjenesten fremover. Dette gjelder styrking av ettervernet for ungdom fra barnevernet, lovfesting av individuell plan i barnevernet, plikt for barnevernet til å evaluere tiltaksplaner om hjelpetiltak, skjerpning av beviskravet når fylkesnemnda vurderer opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse, utvidelse av barnevernets adgang til å gi opplysninger til privatpraktiserende helsepersonell og en ny plikt til å gi tilbakemelding til den som har gitt melding til barnevernet. Departementet legger også føringer for at kommunene skal øke bruken av adopsjon som barneverntiltak. Lovendringene har som mål å styrke barn og unges rettsikkerhet i forhold til forvaltning, tjenester og oppfølging fra kommunen.

Rådmannen vurderer at lovendringene kan medføre utgiftsøkninger og en økt arbeidsmengde for forvaltningskontorene og for omsorgsenheten for barn og unge. Rådmannen erfarer at det allerede er et økende sykefravær begrunnet i høyt arbeidspress, men finner ikke rom for å øke bemanningen. I forhold til tjenestene vurderer rådmannen at et nært samarbeid med Bufetat vil være viktig for kunne oppfylle lovendringene.

9.2.11 Ungdomsinnsatsen

Ungdomsundersøkelsen UngHiT er en del av helse- og velferdsundersøkelsen i Trondheim. Visjonen er at denne skal bli en kunnskapskilde for bedre helse og velferd for ungdom. Det gjennomføres basisundersøkelser i form av spørreskjema første gang høsten 2009. UngHiT etablerer en forskningsdatabank av høy kvalitetsmessig standard ved NTNU ved Institutt for samfunnsmedisin, Det medisinske fakultet, NTNU. Undersøkelsen gir oss kunnskap og gir grunnlag for målrettet innsats og evaluering om helse og livsstil, velferd og trivsel og om utviklingstrekk og trender. Undersøkelsen følges opp gjennom kommunens planarbeid og tiltak ved enkelte skoler, bydeler og gjennom tverrfaglig samarbeid med kultur, helsetjenesten og med frivillige lag og organisasjoner. Undersøkelsen bygger på Ungdomsundersøkelsen i 2005 slik at vi kan sammenligne utviklingstrekk fra 2005 og 2009.

Antall førstegangskriminelle i Trondheim går ned og vi har opplevd et generelt synkende rusmisbruk blant ungdom i de siste årene. Vold blant ungdom har likevel øket noe, til tross for at vold generelt har sunket med 30 prosent i Trondheim. Ran har siden 2007 og fram til i dag blitt halvert. Politiet melder om en økning i bruk av illegale rusmidler i enkelte miljø. Det er også en økning i antall butikktyveri og trusler via internett.

Gjennom de tverrfaglige og tverretatlige fora i bydelene har vi avdekket utfordringer og iverksatt tiltak. Trondheim har et godt utbygd tiltaksapparat som har vært i stand til å møte utfordringene. Det er derfor viktig at kommunen fortsatt har fokus på tidlig intervensjon med evidensbaserte metoder. Å satse på oppfølging av de som faller ut av skolene er vesentlig. For å lykkes må arbeidet koordineres for å utnytte den kompetansen som finnes både i kommune og hos andre samarbeidspartnere.

I tråd med bystyrets vedtak i sak 11/09 ble det etablert en ny byomfattende ungdomsenhet fra 1. juli 2009. Denne enheten skal ha ansvar for særlig innsats for ungdom med risiko for psykisk sykdom, atferdsproblemer, omsorgssvikt eller kriminalitet, som oppholder seg i Trondheim sentrum, og for oppfølging av enkeltungdommer med omfattende problematikk. Den nye organiseringen innebærer en tverrfaglig arbeidsinnsats i forhold til barnevern, psykisk helsearbeid og kriminalitetsforebygging. Samtidig er bydelene styrket for å drive oppsøkende arbeid og utvikle samarbeidet med nærscole og kultursektor. Dette vil gi god nærhet til lokalmiljø, kultursektor og skolene og virke stimulerende på

utviklingen av lokale tiltak i bydelene, jfr. evalueringen av ungdomspakken. Samarbeidet med private aktører bør også utvikles videre i forhold til lavterskel perspektivet. Det er for tidlig å si om vi greier å kompensere for den omfattende nedbemanningen som ble iverksatt fra 1. juli 2009.

Salem menighet har søkt om et tilskudd på 100 000 kroner i 2010 til drift av kontaktsenteret 22B. Det er en økning i forhold til dagens nivå på tilskuddet fra Trondheim kommune som er 83 000 kroner. Evaluering av tiltaket i 2009 viser at det er vellykket i forhold til å forebygge ungdomsproblematikk i sentrum. Rådmannen har imidlertid ikke funnet rom for en økning, men legger opp til en videreføring av dagens tilskuddsnivå, justert for lønns- og prisvekst.

Rådmannen vil følge opp utfordringene i forhold til ungdom med store psykososiale vansker. Det må samarbeides aktivt og tett med Barne- og ungdomspsykiatrien for å skape et bedre behandlingstilbud for denne gruppen, og faglige og økonomiske konsekvenser ved et særlig tilrettelagt bo- og behandlingstilbud på Leistad utredes og etableres.

9.2.12 Enslige mindreårige flyktninger/asylsøkere

Trondheim kommune har vedtatt å øke antallet enslige mindreårige som skal bosettes i 2009, og rådmannen foreslår en ytterligere økning i 2010. Dette stiller store krav til mottak, omsorgs- og oppfølgingstiltak fra kommunens side. En forsvarlig bosetting fremover forutsetter at tiltaksapparatet bygges ut med flere vertsfamilier, bofelleskap og hybler med oppfølging. I tråd med at ansvaret for denne gruppen asylsøkere under 15 år er overført til det statlige barnevernet, bør kommunens satsing også ha en barnevernfaglig forankring.

For å ivareta økt bosetting økes de interne overføringene av integreringstilskudd til Heimdal forvaltning og omsorgsenheten for å dekke 1 årsverk på hver av enhetene med halvårsvirkning i 2009 med til sammen 1,2 millioner kroner i helårsvirkning i 2010.

Alle utgifter ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger har til nå blitt fullt ut refundert av staten. Fra 2009 har Bufetat innført en strengere praksis som betyr at nødvendige utgifter som kostnader til engangsetablering, tannregulering, lege, briller, medisiner, pc og skoleutstyr, om lag 50 000 kroner pr enslig mindreårig flyktning ikke lenger refunderes. For 2009 utgjør denne merutgiften om lag 1,2 millioner kroner. Med økt bosetting kan denne merutgiften anslås til 1,5 millioner kroner i 2010. Endret praksis i Bufetat står i kontrast til statens målsetting om å øke bosettingen av enslige mindreårige flyktninger i kommunene. Rådmannen vil ta opp denne problemstillingen med Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Bufetat.

De interne overføringene av integreringstilskudd i 2010 til dekning av barnevernsutgifter økes med 2 millioner kroner.

Det ble i budsjettet for 2009 avsatt 7 millioner kroner til å skaffe nye lokaler til Rabita til erstatning for eksisterende lokaler som må fraflyttes i løpet av 1 halvår 2010. Kostnadene for dette er senere beregnet til 13 millioner kroner hvorav Husbanken dekker 3 millioner kroner i tilskudd. Det vil bli søkt om ytterligere tilskudd fra Husbanken. Renter og avdrag på lån til dette prosjektet, forutsettes dekket ved statsrefusjon for barneverntiltak på samme måte som husleien i dagens midlertidige lokaler.

9.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 9.4 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Barn og familier får tidlig, samordnet og riktig hjelp	Barn som vokser opp i fattige familier, med rus og psykiske problemer blir sett og får rask hjelp.	Jordmødrene og fastlegene følger de nedfelte prosedyrene for samarbeid i oppfølging av prioriterte grupper av gravide BFT tiltak bydel deltar i samarbeid med barnehage i programmene Tidlig innsats (TI-Kvello) Pilot om 2- og 4-årsundersøkelser i samarbeid BFT og barnehage Modellkommunearbeidet. Prosjekt for barn fra 0–2 år i fosterhjem gjennomføres i samarbeid med 2. Linje
	BFT, skole og barnehage samarbeider om sakkyndige vurderinger for å ivareta utvikling og læringsutbytte hos det enkelte barn	Læringsvansker utredes og vurderes innen tre måneder fra behovet er meldt fra familie, barnehage eller skole Håndbok for spesialpedagogisk arbeid utarbeides og tas i bruk fra 2010/2011 Felles rutiner for samarbeid mellom private barnehager og Barne- og familietjenesten utarbeides
Tjenestene styrker tilhørighet til nettverk og nærmiljø	Familieråd er vurdert i alle saker med omsorgssvikt, og antall familieråd er økt.	Samarbeid med koordinator i Buftetat
	Kunnskap og informasjon om ungdom sin situasjon gir grunnlag for målrettet hjelp.	Analyse av data fra UngHiT gjennomføres og følges opp. Oppsøkende arbeid er etablert og koordinert i alle bydelene Oppfølging fra Ungdomsenheten dokumenteres i fagsystem
	Bo- og behandlingstilbud for ungdom med alvorlige psykososiale vansker er etablert på Leistad.	Utredningen om Leistad.

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Bistanden har fokus på mestring, endring og utvikling	Det etableres bo- og oppfølgingstilbud for 30 nye enslige mindreårige flyktninger i 2010	Prosjekt bosetting (Omsorgsenheten og Forvaltning Heimdal)
	Foreldrenes omsorgsevne og barnets livssituasjon er forbedret etter at tiltak i barnevernet er iverksatt.	Utrednings- og effektvurderingsverktøy tas i bruk i alle nye barnevernsaker Tiltaksplaner evalueres i tråd med endringene i barnevernloven
Sammensatt og langvarig innsats koordineres	Brukerne mottar koordinerte tjenester	Tjenesteveileder ferdigstilles og publiseres Tiltaksspør for barn med funksjonsnedsettelser anvendes og videreutvikles i planlegging av sammensatte tjenester Individuell plan i barnevernet samordnes med øvrige rutiner i kommunen
Tjenestetilbudet kvalitetssikres	Vedtak og utøvelse av helse relatert hjelp er forsvarlig	Organisering og ansvarsforhold ved utøvelse av helse relatert hjelp innen Oppvekst og utdanning avklares.
	Barn og unge som bor i institusjon eller fosterhjem får oppfølging i henhold til tidsfrister og kvalitetsnormer	Ansvar for administrative beslutninger i henhold til fosterhjemsavtalen overføres til Omsorgsenheten for barn og unge
	Intranettbasert system for kvalitet, avvik og forbedring er implementert	Kvalitetssystemet videreutvikles og samordnes

9.4 Økonomi – drift

9.4.1 Statsbudsjettet

I regjeringens forslag til statsbudsjett styrkes det statlige barnevernet med netto 220 millioner kroner. Kommunen betaler kommunale egenandeler for plassering av barn i barneverntiltak. Disse egenandelene for institusjon, fosterhjem og andre barneverntiltak økes med lønns- og prisvekst fra 2010.

Regjeringen mener at veksten i kommunenes frie inntekter legger grunnlaget for at den kommunale barneverntjenesten kan styrkes med 400 årsverk i 2010. For Trondheim gir forslaget til statsbudsjett imidlertid ikke rom for å øke antall årsverk i barnevernet. Det vises for øvrig til kapittel 4. For øvrig vil rådmannen understreke at Trondheim kommune allerede har den høyeste ressursinnsatsen i barnevernet av alle ASSS-kommunene.

9.4.2 Rammetabell

Tabell 9.5 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for barne- og familietjenesten for perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt av bystyret 30. april.

Tabell 9.5 Budsjettramme og tiltak barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	457,6	457,6	457,6	457,6
Pris og lønnskompensasjon	13,3	13,3	13,3	13,3
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2009	470,9	470,9	470,9	470,9
Vedtatte rammeendringer ¹⁷	-6,4	0,6	2,9	6,1
Annen rammeendring	-4,0			
Forslag til netto driftsramme	460,5	471,5	473,8	477,0
Rammeendring	-10,4	0,6	2,9	6,1
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak¹⁸	-7,0	-6,0	-6,0	-6,0
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	0,0	1,0	1,0	1,0
Utsette opptrapping Gartneriet	0,0	1,0	1,0	1,0
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	10,0	12,5	13,5	15,4
Dagens nivå barneverntiltak	10,0	10,0	10,0	10,0
Vekst barneverntiltak		2,5	3,5	5,4
Nye effektiviseringstiltak, herav:	-2,8	-2,1	-1,8	-1,3
Omstilling tjenester til alvorlig syke barn	-2,5	-1,8	-1,5	-1,0
Red adm avlastningstjenesten	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:	-7,7	-3,3	-2,8	-2,0
Ytterligere reduksjon barneverntiltak	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Reduksjon stillinger Omsorgsenheten	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Redusere nivå på avlastningstjenester	-1,95	-1,5	-1,5	-1,5
Reduserte helsetjenester tiltak bydel inkl HFU	-2,0	0,0	0,0	0,0
Kompensasjon befolkningsvekst tiltak bydel	0,0	1,7	2,2	3,0
Reduksjon jordmortjenesten	-0,25	0,0	0,0	0,0
Nye økninger i gebyrer/egenbetalinger, herav:				
Annet, herav:	-3,0	-1,6	-1,1	-1,1
Økte inntekter Gartnerhaugen	-1,5	-0,5	0,0	0,0
Fullføre innsparingskrav 09 Ungdomsenheten	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
Redusere budsjett for fellesutgifter	-0,35	0,0	0,0	0,0
Sum tiltak	-10,4	0,6	2,9	6,1

Vedtatte rammeendringer

Som tilpasning til reduserte driftsrammer ble det i økonomiplanen for 2009-2012 og i sak 37/09 vedtatt en rammereduksjon på tjenesteområdet barne- og familietjenesten på 8,8 millioner kroner i 2010. Justert for befolkningsvekst blir rammereduksjonen 6,4 millioner kroner. I økonomiplanperioden øker rammen i henhold til befolkningsvekst.

¹⁷ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

¹⁸ Se vedlegg 7

Annen rammeendring

I vedtatt økonomiplan ligger det inne en bemanningsreduksjon på barnehagene på 23 millioner kroner fra 2010. Trondheim kommune har lave enhetskostnader og lav bemanningstetthet i barnehagene. Med utgangspunkt i at deler av Barne- og familietjenesten har en høyere ressursbruk i forhold til de øvrige storbyene, foreslår rådmannen å legge 4 millioner kroner av tidligere vedtatt budsjettreduksjon i barnehagene til Barne- og familietjenesten i 2010, for å bidra til å skjerme barnehagene for reduksjon i bemanningen. Denne rammereduksjonen reverseres fra 2011.

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Det vises til vedlegg 7.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

Planlagt opptrapping av tilbud i avlastningsboligen Gartneriet foreslås utsatt til 2011.

Økte utgifter

Kostra-tall viser at barnevernet i Trondheim over flere år, sammenlignet med de øvrige storbyene, har ligget høyt både i andel plasseringer utenfor hjemmet i forhold til befolkning og i enhetskostnader for barneverntiltak. Likevel melder forvaltningsenhetene om en utfordrende situasjon med svært vanskelige prioriteringer, mellom lovpålagt dokumentasjon i tiltaksplaner og omsorgsplaner, utredning/vurdering av barnets situasjon innenfor angitte tidsfrister og vurdering av hvilke tiltak som kan avhjelpe barnets situasjon, samt tilgjengelige tiltak.

Regnskapsrapporten etter 2. tertial for 2009 viser at aktivitetsnivået i barnevernet ligger 10 millioner kroner over budsjett. Dette nivået legges inn i rammen for 2010 for å få et realistisk budsjett før tiltak. I forhold til kriteriefordelt budsjettfordeling er det en utfordring at merforbruket i 2009 er kun gjelder to av de fire forvaltningsenhetene. Det er lagt inn en svak vekst i barnevernsutgiftene i økonomiplanperioden. Dette betinger fortsatt høyt trykk på omstilling i Barne- og familietjenesten for å begrense kostnadsveksten.

Nye effektiviseringstiltak

Behovet for helsetjenester til alvorlig syke barn har økt betydelig de siste to år. Det brukes nå om lag 20 millioner kroner til dette. Det er lagt inn en innsparingseffekt på 2,5 millioner kroner ved i noen grad å tilby tjenester i avlastningsbolig framfor dyrere tjenester i hjemmet.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Det foreslås en ytterligere omstillingseffekt på 2 millioner kroner i barnevernet, jf også vedlegg 7 der det fra revideringssaken allerede ligger inne en vedtatt effekt på 3 millioner kroner i 2010. Rådmannen har ikke grunnlag for å si at barnevernloven brytes, men det er ikke økonomisk rom for å iverksette tiltak i forhold til alle de behov barn og unge har, og de muligheter ansatte ser for å bedre deres livssituasjon.

Omsorgsenheten foreslås redusert med 1,5 millioner kroner, tilsvarende 2,5-3 årsverk. Enheten vil blant annet redusere på reisevirksomhet og prøve ut andre måter å følge opp plasserte barn på, for eksempel ved bruk av videokonferanser og telefon, men uten å bryte lovkrav om oppfølging av plasserte barn.

Avlastningsbudsjettet foreslås redusert med om lag 2 millioner kroner. Innsparingen betyr en reduksjon i tilbudet på om lag 500 avlastningsdøgn. Det blir en stor utfordring å dekke behovet med færre plasser i avlastningsbolig til rådighet. Rådmannen vil iverksette et arbeid for å redusere minstestandard på avlastning for alle nye vedtak og ved revurdering av vedtak må ny standard følges. Det må også fattes færre vedtak som overstiger minstestandard. Dette vil likevel bli gjort ut fra en individuell vurdering av tjenestebehovet for hver enkelt bruker. Andre former for avlastning enn avlastningsdøgn vil også bli utredet. Rådmannen vil komme tilbake til dette i egen politisk sak.

Reduserte helsetjenester med totalt 2 millioner kroner ved de bydelsbaserte tiltaksenhetene, inklusive helsestasjon for ungdom, vil bety ca 1 årsverk i reduksjon pr bydel. Reduksjonen tas ut på oppgaver knyttet til folkehelse, men det vil variere hvordan bydelene vil måtte løse reduksjonen i praksis i 2010. Det foreslås at midlene legges tilbake i budsjettet fra 2011.

Tiltaksenhetene har ikke vært kompensert for befolkningsvekst siden de ble etablert i 2004, og har derfor løst stadig flere lovpålagte oppgaver innenfor folkehelse innefor den samme rammen. Rådmannen foreslår derfor økte rammer fra 2011.

Annet

Gartnerhaugen har i 2009 merinntekter som følge av høyere beleggsprosent enn budsjettet og salg av tjenester til andre kommuner. Det foreslås i 2010 å legges inn høyere et inntektskrav for institusjonen på 1,5 millioner kroner. Inntektskravet reduseres til 0,5 millioner kroner i 2011.

Effektivisering, omstrukturering og reduksjoner i arbeidet med ungdom ble igangsatt i 2009 med vedtatt halvårsvirkning på 3 millioner kroner i 2009 og ytterligere 3 millioner kroner i 2010. 2009-innsparingen ble ikke effektivert fullt ut, men vil bli fulgt opp videre med aktivitetsreduksjon på 1,1 millioner kroner i 2010. Det samlede tiltaket består i at de tidligere enhetene Ressurscenteret for barn og unge og Ungdomsbasen er lagt ned og det er opprettet en ny Ungdomsenhet, i tillegg til at ressurser er overført til de bydelsbaserte tiltaksenhetene, jf bystyresak 11/09. Overføringene til Kirkens bymisjons arbeid med samme målgruppe er også redusert med 0,25 millioner kroner i 2009 og ytterligere med 0,25 millioner kroner fra 2010.

9.5 Økonomi – investeringer

Arealeffektivisering og nedleggelse av enheter innenfor andre tjenesteområder gir ledige lokaler i kommunale bygg. Deler av Barne- og familietjenesten er i dag i leide lokaler. Det tas sikte på at leieforholdene avvikles og ledige kommunale lokaler tas i bruk. Denne omstillingen vil erfaringsmessig kreve noen investeringsmidler.

Tabell 9.6 Investeringer Barne- og familietjenesten i perioden 2010 – 2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	7	0	5	5			
Forslag budsjett 2010-2013		6	5	5	5		
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Enslige mindreårige flyktninger Omstilling	13	7	6	6	5	5	5
Sum økonomiplan	13	7	6	6	5	5	5

10 Forvaltningstjenester

10.1 Innledning

I budsjettområdet ligger NAV- kontorene med økonomisk sosialhjelp og helse- og velferdskontorene (HVK) med bl.a. brukerstyrt personlig assistanse (BPA), omsorgslønn, tilrettelagt fritid, trygghetsalarm, tilrettelagt transport og boligvirkemidler til den voksne del av befolkningen.

Området forvaltningstjenester har stått ovenfor store økonomiske utfordringer i 2009. Utbetalingene til økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsprogrammet økte i starten av året, og i revideringen av budsjettet ble budsjettet økt med 18 millioner kroner. I 2010 reduseres budsjettet for økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsstønad med 15 millioner kroner. De makroøkonomiske utsiktene er bedret, og arbeidsløsheten ser ut til å bli lavere enn antatt. Samtidig er det nødvendig å gjøre grep på NAV-kontorene for å sikre realisme i budsjettreduksjonen. Rådmannen foreslår derfor å øke bemanningen på NAV-kontorene for å sikre de svakeste gruppene, satse på kvalifiseringsprogrammet, innføre egne korttidssatser og egne satser for ungdom. Det viktigste grepet i 2009 var å satse på kvalifiseringsprogrammet. Trondheim fikk i 2009 23,4 millioner kroner av staten til å drive kvalifiseringsprogrammet. Det forventes betydelig mer i 2010. På sikt regner rådmannen med at økonomisk sosialhjelp bare blir en supplerende ytelse, og at alle langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp går over i kvalifiseringsprogrammet.

Helse og velferdskontorene er nå inne i sitt første driftsår etter at økonomisk sosialhjelp ble overført NAV-kontorene. Det er inngått samarbeidsavtale med NAV om drift av NAV-kontorene, og avtalen forutsetter fortsatt tett samhandling om drift og videre utvikling av offentlig servicekontor i hver bydel. Helse og velferdskontorene (HVK), NAV og Barne- og familietjenesten (BFT) er her sentrale samarbeidsparter. Enhetene i offentlige service kontor (OSK) har utviklet felles resultatmål på 4 tjenesteområder gjeldende for inneværende år. Dette vil bli rullert og videreført i 2010. Samarbeidet vil bli intensivert og ytterligere målrettet i 2010.

Tabell 10.1 Nøkkeltall forvaltningstjenester i 2008

1. Økonomisk sosialhjelp	Trondheim	Gjennomsnitt ASSS ¹⁹
Andel mottakere i prosent av yrkesaktiv befolkning 20-66	4,2	3,9
Andel mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde	63,4	49,2
Andel mottakere under 25 år	25,4	19,8
Andel sosialhjelpsmottakere med stønad i 6 mnd. eller mer	36,5	42,9
Gjennomsnittlig stønadslengde i mnd	4,8	5,1
Gjennomsnittlig månedlig utbetaling i kroner pr stønadsmottaker	8 643	7 967
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger	2 144	1 746

¹⁹ ASSS er forkortelse for Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner. Består av Oslo, Fredrikstad, Bærum, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Tromsø og Trondheim. Oslo er tatt ut i sammenlikningen

2. Andre tjenester	Trondheim	Kommentar
Antall brukere, brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	80	Betydelig økning fra 2002 – 2005, nå utflating
Antall brukere knyttet til tiltaket omsorgslønn	99	Nedgang fra 2008 (122)
Antall voksne mottakere av tilrettelagte fritidstjenester (inkl. støttekontakttjenester).	648	Flere velger grupperelaterte tiltak framfor støttekontakttjenester
Antall abonnenter trygghetsalarm, august. 2009	3 805	Nedgang fra 3 918 siste år.

10.2 NAV

10.2.1 Status og utfordringer

NAV

I løpet av 2009 har det vært jobbet med å utvikle NAV til en organisasjon som jobber for både stat og kommune, og alle kontorene er nå offisielt åpnet. I Trondheim har vi valgt en NAV-modell der økonomisk sosialhjelp, gjeldsrådgivning og kvalifiseringsprogrammet er lagt inn i NAV-organisasjonen men der NAV-kontorene er samlokalisert med Helse- og velferdskontorene og Barne- og familietjenestene i våre 4 offentlige servicekontor med felles publikumsmottak.

Samlokalisering og organisering skal bidra til god samhandling på tvers av alle individrettede tjenester kommunen har ansvar for og statens tilbud gjennom NAV. Hovedutfordringene for 2010 er å få god kvalitet på det forvaltningsmessige arbeidet knyttet til økonomisk sosialhjelp i samarbeid med brukerne, få et forsterket fokus på arbeidsrettete tiltak (effekt av NAV-etableringen), bidra til at alle langtidsbrukere av sosialhjelp arbeidsevnevurderes og sikre godt samspill med kommunens oppfølgings tjenester og helse- og velferdskontorene.

Satsing på Kvalifiseringsprogrammet

Kommunen er ansvarlig for å tilby personer som står langt fra jobb deltakelse i kvalifiseringsprogram. Kvalifiseringsprogrammet er et av våre viktigste virkemidler i arbeidet med å bekjempe fattigdom og skal i hovedsak erstatte at personer blir gående på økonomisk sosialhjelp over lengre tid. Økonomisk sosialhjelp skal være et kortsiktig virkemiddel. Gjennom opplæring og deltagelse er det et mål å gjøre den enkelte selvhjulpne. Programmet skal kunne gi en avklaring for søkerne inn i jobb, utdanning eller over på trygd Deltagerne skal tilbys programmer innenfor de statlige sysselsettingstilbudene med muligheter for å kombinere disse med skolegang, opptrening, helsemessige avklaringer og egenaktivitet.

Deltagelse i programmet gir rett til kvalifiseringsstønning. Beløpet tilsvarer to ganger folketrygdens grunnbeløp. Deltakere under 25 år mottar $\frac{2}{3}$ av stønningen. Månedsbeløpet er hhv 12 146 og 8097 kroner. Selve kvalifiseringsstønningen er ikke behovsprøvd slik som økonomisk sosialhjelp.

Økte satser til barnefamilier og langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp

Den behovsprøvd økonomiske sosialhjelpen blir mindre viktig ettersom Kvalifiseringsprogrammet fases inn. Ved årsskiftet er det en målsetting at om lag $\frac{1}{4}$ av sosialhjelpsmottakerne skal over på kvalifiseringsprogrammet. I et fortsatt stramt økonomisk opplegg mener rådmannen at det er viktig å skjerme de mest sårbare gruppene. Rådmannen foreslår derfor å øke satsene for barnefamilier og langtidsmottakere opp til statens veiledende satser.

Egen sats for ungdom under 25 år uten forsørgeransvar

Rådmannen foreslår en egen sats for ungdom under 25 år. Satsen foreslås satt til ⅔ av statens satser. Satsen skal ikke gjelde personer med forsørgeransvar. Både antall og andelen ungdommer som mottar økonomisk sosialhjelp har økt i 2007, 2008 og 2009. Trondheim har i tillegg en høy andel ungdommer som mottar økonomisk sosialhjelp i forhold til gjennomsnittet i ASSS-kommunene. I 2009 har Trondheim et mål om å opprette 448 plasser i kvalifiseringsprogrammet. Vi forventer at dette måltallet øker i 2010. Det er ønskelig å motivere ungdom til å søke seg inn på kvalifiseringsprogrammet. Ytelsen i dette programmet er delt mellom personer over og under 25 år. Personer under 25 år får 8 097 kroner pr måned. Ytelsen skal dekke alle kostnader til livsopphold inkludert boutgifter. Gjennom dagens satser for behovsprøvd økonomisk sosialhjelp får en ungdom under 25 år som oftest mer enn ytelsen gjennom kvalifiseringsprogrammet, vanligvis mellom 9-10 000 kroner pr måned. Ved å redusere satsen for ungdom tror rådmannen at flere blir motivert til å delta i kvalifiseringsprogrammet ved at satsene blir harmonisert med ytelsen i kvalifiseringsprogrammet. Ytelsen i kvalifiseringsprogrammet er bestemt av staten, og styres av utviklingen i grunnbeløpet.

Egen korttidssats for alle uten forsørgeransvar

Fra og med 2010 legges det opp til at alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som ikke har forsørgeransvar skal få en korttidssats de første tre månedene som er 80 prosent av statens satser. Korttidssatsen skal dekke opp de mest nødvendige behovene de tre første månedene. Korttidssatsen gjelder ikke de som deltar på kvalifiseringsprogrammet og personer med forsørgeransvar.

10.2.2 Mål for planperioden 2010-2013**Tabell 10.2 Periodemål, resultatmål, tiltak**

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging fra arbeids- og velferdsforvaltningen. Deltagerne skal formidles til fast jobb, andre relevante sysselsettingstiltak, utdanning eller være avklart i forhold til trygderettigheter. Ingen deltager skal formidles tilbake til varig økonomisk sosialhjelp. Det skal etableres arbeidsrettet program for alle som vurderes å ha en mulighet for å komme i arbeid, - også der veien fram kan være relativt lang og usikker.	Redusere antall personer som har behov for økonomisk sosialhjelp med 10 prosent i forhold til gjennomsnittet i januar til august 2009.	Økt kapasitet og kvalitet i forhold til økonomisk råd og veiledning Utnytte NAV-kompetanse i forhold til arbeidsmarkedet Endret profil i sosialhjelpssatsene som forsterker arbeidslinjefokuset, samtidig som barnefamiliers forhold bedres Sikre god kvalitet i kvalifiseringsprogrammene Sikre arbeidsevnevurdering av alle langtids sosialhjelpsmottakere fra 1. mars 2010

10.3 Helse og velferdskontor

10.3.1 Status og utfordringer

Brukerstyrt personlig assistent (BPA) og omsorgslønn

Det har gjennom de siste årene vært stort press på både omsorgslønn og BPA. For omsorgslønn er det utarbeidet nye rutiner for å kvalitetssikre utbetalingen. Det jobbes nå med forslag til timeutmåling for å gi et bedre grunnlag for skjønnsvurdering. Oppdragsavtalen (familiepleieavtalen) mellom kommunen og tjenesteyter revideres nå.

For BPA var det bebudet en ny helse- og sosiallov med rettighetsfesting i 2009, dette er utsatt inntil Samhandlingsreformen er utarbeidet. Det jobbes nå med en politisk sak om BPA i Trondheim der bakgrunn for valg av BPA som tjenesteform i stedet for, eller som supplement til andre tjenester, drøftes. Ordningen har fungert godt når BPA blir brukt av rett person, i riktig omfang og som supplement til andre ordninger. Undersøkelser både nasjonalt og i Trondheim har vist at de som har sitt hjelpetilbud organisert som BPA, gjennomgående har flere timer hjelp enn de som har kommunal hjemmetjeneste. Kommuneøkonomien tilsier en tett gjennomgang av alle tjenester som gis. Å få til trygge, varierte og gode tjenester innefor rammene er en utfordring. BPA vil fortsatt være et godt tilbud for noen, i dag utgjør disse ca. 3 prosent i forhold til antallet som mottar hjemmetjenester. Framover vil det være en utfordring å få til at kommunens hjemmetjeneste er en like attraktiv hjelpeform som BPA. Her er det satt opp målkrav om *større kontinuitet; færre tjenesteytere per bruker* og videreutvikling av inndeling i *arbeidslag* for mer oversikt for den enkelte tjenestemottaker.

Saker som overføres fra BFT til Helse og velferd

Disse sakene stiller store krav til hele tjenesteapparatet. Tjenestemottakere under 18 år har ofte et tjenestetilbud med større omfang, og med høyere kostnader, enn det som vil være normen i den voksne verden. Videreføring av slike tiltak stiller Helse- og velferdskontorene (HVK) overfor store økonomiske utfordringer. Det jobbes kontinuerlig for å samstemme tjenestetilbudene som ytes fra BFT og HV slik at disse overgangene blir smidigere. Oppstart av Leistad helsehus vil bidra til at håndteringen av saker der tjenestemottakerne har store tjenestebehov sikres.

Avlastning

HVK har, i 2009, avgitt avlastningsbudsjettet til Enhet for avlastning. Dette er en ordning som fungerer bra. Det er fortsatt store utfordringer på området da nye brukergrupper har kommet til de siste årene som har andre avlastningsbehov enn det som har vært tradisjonell. Disse dekkes innen rammen for kontorene men er ikke særskilt budsjettert i dag. For gruppen syke foreldre med syke barn må HVK kjøpe tjenester fra BFT. Dette er behov som er vanskelig å forutse og er ikke direkte budsjettert i dag. HV skal jobbe med å finne løsninger basert på samarbeid med BFT som har gode tiltak og kompetanse som kan bistå i å løse denne utfordringen.

Ressurskrevende brukere

Trondheim brukte i 2008 254 millioner kroner på de mest ressurskrevende brukerne. Dette var en økning på 59 millioner kroner fra 2007. Både kostnaden pr bruker og antall brukere har økt, og de siste fem årene har antallet brukere økt med 40 prosent. Det har vist seg at det er vanskelig å sikre gode tjenester på en del av de ressurskrevende brukerne. Årsaken er enetiltak eller løsninger med små bofellesskap. Det blir for små personalgrupper noe som gjør tilbudet sårbart i forhold til sykefravær, lite fagutvikling, mindre kompetanseoverføring og ofte dårlig arbeidsmiljø som en konsekvens av dette. Selv om staten delvis dekker kostnadene til ressurskrevende brukere, vil rådmannen sikre at gruppen får et mest mulig faglig forsvarlig tilbud. Enetiltak og små bofellesskap vil kun unntaksvis være den beste løsningen. Som regel vil kvaliteten på tjenesten heves betraktelig ved en organisering som tillater bruk av større personalgrupper og fokus på gode gruppetilbud.

Rus

Rådmannen er i ferd med å gå gjennom våre avtaler med tjenesteprodusenter på rusområdet for å sikre at avtalene er oppdatert og i tråd med kommunale standarder.

Boligtjenester

HVK fikk ansvar for de individrettede boligvirkemidlene fra januar 2009. Det har lyktes og redusere det månedlige tomgangstapet mye gjennom 2009, og rådmannen mener derfor at det vil lykkes og holde tomgangstapet nede på budsjettert nivå i 2010.

Husbanken utvidet målgruppen for bostøtteordningen fra 01.07.09, og det er beregnet at søknadene vil øke med 50 prosent. Den nye bostøtteordningen favner bredere enn den gamle ordningen, da det er flere typer husholdinger som kan søke. Dette betyr en styrkning av den økonomiske situasjonen for vanskeligstilte husholdinger. Regjeringen har beregnet at kommunen sparer 8,6 millioner kroner på utbetalinger av økonomisk sosialhjelp, men i Trondheim får vi ikke full effekt av den nye bostøtteordningen. Dette skyldes lavere husleier i de kommunale utleieboligene enn ellers i utleiemarkedet. Rådmannen la 20. oktober fram en sak om husleiene i kommunale boliger.

Budsjetteringsmodell

Erfaringer viser at dagens budsjettfordelingsmodell som benyttes innen hjemmetjenester og HV-sentra, letter saksbehandlingen. For ytterligere å lette saksbehandling, økonomistyring og samhandling foreslås utvikling av tilsvarende modell for de øvrige tjenesteområdene innen HV-området.

10.3.2 Mål for planperioden 2010-2013

Mestring og tidlig intervensjon preger HVKs arbeidsform, vurderinger og tjenestetildeling. For brukere med sammensatte og langvarige behov skal det sikres større sammenheng i tjenestetilbud og tjenesteomfang gjennom livsløpet.

Tabell 10.3 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Virkemidler
BPA skal være en alternativ måte å organisere tjenestetilbudet på og tildeles brukere som innfrir kriterier for slik tildeling. Beregning av ressursinnhold i BPA baseres på samme norm, standard og utregning som ordinære hjemmetjenester.	BPA tildeles ihht politisk vedtatt standard	Det er utviklet en budsjetteringsmodell for HVKs tjenester som gjør det mulig å la penger følge bruker.
	Trygghetsalarm er en behovsprøvd gratis tjeneste. Det er et mål å stabilisere det på dagens nivå.	Brukere som ønsker trygghetsalarm skal kartlegges slik at mulig behandling og rehabiliteringstiltak er utprøvd før kompenserte tiltak iverksettes
Sikre at overgang mellom barne- og voksentjenester er forutsigbare for alle parter. Ansvarsdeling skal være forberedt og avtalt mellom partene.		Styrket samarbeid internt i OSK gir brukere med sammensatte behov helhetlige tjenester. Ved overgang fra BF til HV utmåles tjenestene ihht standard for voksentjenester.

God utnyttelse av Husbankens bostøtte ordning	Alle mottakere av kommunale tjenester skal vurderes for statlig bostøtte.	Vurdere styrket bemanning for å bistå søkergruppen. Opplæring og fokus på Husbankens bostøtte i Nav og HV-kontorene.
---	---	--

10.4 Økonomi

Tjenesteområdet har stått ovenfor store økonomiske utfordringer det siste året. Det er spesielt økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsstønad som har gått med store merforbruk og området ble i 2009 tilført 18 millioner gjennom bystyrets vedtak i sak 37/09. I 2010 foreslås dette redusert til 10 millioner kroner, og fra 2011 skal utgiftene tilbake til 2008-nivå. Samtidig blir området styrket med statlige midler til Kvalifiseringsprogrammet. I 2009 ble Trondheim kommune tilført 23,4 millioner kroner, og disse midlene er benyttet til økte utbetalinger til den enkelte og styrket bemanning. I 2010 forventes det en betydelig økning i statlige midler for kvalifiseringsprogrammet. Det er alltid en usikkerhet knyttet til økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsstønad, men rådmannen mener at med de foreslåtte tiltakene vil vi klare å stabilisere utgiftene på 2008 nivå i 2011. Dette forutsetter at det makroøkonomiske bildet ikke blir vesentlig forverret fra i dag.

Tabell 10.4 Budsjetttramme og tiltak forvaltningstjenester. Tall i millioner kroner.

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	359,4	359,4	359,4	359,4
Pris og lønnskompensasjon	10,1	10,1	10,1	10,1
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2010	369,5	369,5	369,5	369,5
Vedtatte rammeendringer ²⁰	-2,3	5,1	10,7	14,8
Annen rammeendring ²¹	10,0			
Forslag til netto driftsramme	377,2	374,6	380,2	384,3
Rammeendring	7,7	5,1	10,7	14,8
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak²²	-7,1	-2,1	3,1	3,1
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	25,5	18,1	18,5	22,6
Befolkningsvekst	2,3	4,9	5,3	9,4
Økte utgifter økonomisk sosialhjelp/kvalifiseringsstønad	10,0			
Økte utgifter BPA ordningen	4,1	4,1	4,1	4,1
Tap av vederlagstrekk ved avvikling av Fossen	1,0	1,0	1,0	1,0
Livsoppholdssatser økes til statens satser	6,1	6,1	6,1	6,1
Styrke førstelinjekapasitet i Nav med 4 årsverk	2,0	2,0	2,0	2,0
Nye effektiviseringstiltak, herav:	-1,7	-1,9	-1,9	-1,9
Bedre vedtaksfastsettelse på trygghetsalarm	-0,5	-0,7	-0,7	-0,7
Billigere døgnovernatting akutt bolig	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:	-9,0	-9,0	-9,0	-9,0
Egen sats for ungdom under 25 år uten forsørgerplikt	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Korttidssats for alle uten forsørgerplikt	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Sum tiltak	7,7	5,1	10,7	14,8

²⁰ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

²¹ Se omtale under punkt 2.

²² Se vedlegg 7

Vedtatte rammeendringer (inkl. endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Fratrukket kompensasjon for befolkningsvekst ligger det inn en samlet reduksjon i vedtatte tiltak på 11,9 millioner kroner. Reduksjonen er i hovedsak tatt på økonomisk sosialhjelp. Økningen i rammen i økonomiplanperioden skyldes utelukkende at det er forventet en vekst i den voksne delen av befolkningen i Trondheim kommune.

Annen rammeendring

Økte utgifter økonomisk sosialhjelp: I revideringen av budsjettet og økonomiplan for 2009-2012 ble det lagt inn en buffer på 18 millioner kroner til økte utgifter økonomisk sosialhjelp. Utviklingen i økonomisk sosialhjelp har vist en positiv utvikling i sommeren og høsten 2009. I tillegg er det iverksatt tiltaksarbeid på NAV-kontorene for å bedre det sosialfaglige arbeidet. 10 millioner kroner av bufferen er videreført som styrking av budsjettet til økonomisk sosialhjelp.

Økte utgifter / reduserte inntekter

- Befolkningsvekst: Det avsettes midler til befolkningsvekst
- Se omtale under annen rammerammeendring. 10 millioner kroner av bufferen er videreført som styrking av budsjettet til økonomisk sosialhjelp.
- Økte utgifter BPA ordningen: Det er store merforbruk på BPA i 2009. Det er iverksatt tiltak for å få ned utgiftene og ett av tiltakene er at kommunale løsninger prøves først for å se om dette fungerer godt for brukere. Det er imidlertid vanskelig å gjøre noe med eksisterende vedtak, og rådmannen ser ingen annen løsning enn å bevilge mer penger til dette formålet. Økningen på 4,1 millioner kroner dekker opp ca halve merforbruket på 7,5 millioner kroner pr 2. tertial. De resterende 3,4 millioner kroner dekkes inn ved å iverksette tiltak på BPA området.
- Tap av vederlagstrekk ved avvikling av Fossen: Ved avviklingen av Fossen ble tap av vederlagstrekk ikke tatt inn i regnestykket. Dette medfører at rusbudsjettet på Helse- og velferdskontorene har blitt svekket med rundt 1 millioner kroner. Dette var en ikke tilsiktet virkning, og Rådmannen styrker derfor rusbudsjettet med tilsvarende beløp.
- Livsoppholdssatser øker til statens satser: Rådmannen legger opp til en heving av satsene for økonomisk sosialhjelp til statens satser fra og med 2010. Dette dekkes inn ved innføring av en egen sats for ungdom fra 2010 og en egen korttidssats for alle uten forsørgeransvar.
- Styrke førstelinjekapasitet med 4 årsverk: Trondheim bruker mindre ressurser enn de andre store byene på råd, veiledning og sosialforebyggende arbeid. Samtidig bruker Trondheim betydelig mer på sosialtjenesten samlet sett. For å klare å spare penger på utbetalinger av økonomisk sosialhjelp, ser rådmannen det som nødvendig og øke den bemanningen på Nav-kontorene som er i direkte kontakt med brukere. Det er viktig for det videre arbeidet at det brukes nok ressurser på kartlegging og avklaring før tiltak iverksettes. Rådmannen velger derfor å omprioritere midler til dette formålet for å sikre god nok førstelinjekapasitet på NAV- kontorene.

Nye effektiviseringstiltak

- Bedre vedtaksfastsettelse på Trygghetsalarm: Da trygghetsalarm ble gratis i 2004 var utgiftene til tjenesten 5,3 millioner kroner. I 2009 ser utgiftene til å bli 11,8 millioner kroner. En normal utgiftsvekst på trygghetsalarm korrigeret for prisstigning og befolkningsvekst tilsier et utgiftsnivå på 6,2 millioner kroner basert på regnskapstall for 2004. Rådmannen har grunn til å tro at deler av veksten skyldes at behovsprøving og vurderingen av hvem som skal kunne få installert alarm, ikke har vært god nok. Rådmannen vil derfor jobbe med en bedre vedtaksfastsettelse på trygghetsalarm for å holde utgiftene nede. Rådmannen tar derfor ut midlene som er bevilget i forrige økonomiplan for budsjettøkninger utover befolkningsvekst.
- Billigere døgnovernatting akutt bolig: Døgnovernattingsplasser er tilbud for personer som er i akutt bolignød hvor det benyttes hotell, camping og lignende løsninger. Trondheim kommune benytter i gjennomsnitt 10 overnattingsplasser per døgn. Kostnadene belastes sosialhjelpsbudsjettet og utgjorde 1,8 millioner kroner i 2008, og det ligger an for samme forbruk i 2009. Som erstatning for bruk av hotell og camping, inngås det fra oktober 2009 samarbeid med Kong Carl Johans arbeidsstiftelse om 10 plasser. Bruk av Kong Carl Johan har en kostnad på 50.000 kroner per måned, noe som innebærer en besparelse på 1,2 millioner kroner på årsbasis.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

- Egen sats for ungdom under 25 år: Det foreslås en egen sats for livsopphold for ungdom under 25 år. Satsen foreslås satt til $\frac{1}{3}$ av statens satser. Satsen skal ikke gjelde personer med forsørgeransvar.
- Korttidssats for alle uten forsørgeransvar: Fra og med 2010 legges det opp til at alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som ikke har forsørgeransvar skal få en korttidsnorm de første tre månedene som er 80 prosent av statens satser.

11 Oppfølgingstjenester

11.1 Innledning

Det siste året har området stått ovenfor store omstillinger. Det har vært flere sammenslåinger av enheter og reduksjoner i budsjetttrammene. Samtidig er området tilført betydelige midler fra staten gjennom flere tilskuddsordninger. I tillegg har kommunen jobbet mye for å bedre samarbeidet med NAV. Klargjøring av ansvar har vært viktig i denne sammenheng, der NAV skal ta ansvar for arbeidsmarked og sysselsettingstiltak, mens kommunen skal ivareta oppfølgingstjenestene. Samlet sett har det blitt gjennomført en betydelig grad av effektivisering og omstilling som i 2010 vil gi mere tjenester for hver kommunal krone som brukes i budsjettet. Den årlige innsparingen knyttet til sysselsettingstiltak er alene på over 20 millioner kroner.

11.2 Oppfølgingstjenester

Oppfølgingstjenester omfatter:

- Midtbyen og Østbyen oppfølging
- Lerkendal og Heimdal oppfølging
- Ambulant boveiledning

I tillegg har kommunen inngått avtaler med ulike private organisasjoner og stiftelser om botiltak med tjenester for rusavhengige.

11.2.1 Status og utfordringer

Kommunens rusmiddelpolitiske handlingsplan saksnr(09/9281), forplikter satsning på faglig utvikling, prioritering, samhandling, ressursutnyttelse, tydelighet i avtaler og riktig tjenestenivå og omfang. I følge tall fra andre sammenlignbare kommuner (ASSS) bruker Trondheim mer pr. innbygger innenfor rusområdet enn andre kommuner. I 2009 har kommunen redusert antall institusjonsplasser innenfor rusomsorgen med 20 plasser. For 2010 vil det være ytterligere krav om effektivisering. Det ble vedtatt en reduksjon tilsvarende 4 årsverk i forbindelse med bystyrets vedtak i sak 37/09. Det skal for 2010 opprettes et nytt felles Oppsøkende behandlingsteam (ACT-team), sammen med andre kommuner og helseforetak med i alt 10 årsverk. Trondheim kommune bidrar med ressurser tilsvarende 4 årsverk.

Det er startet et arbeid med presisering av ansvars- og oppgavefordeling mellom de ulike oppfølgingsenhetene for å se på mulige effektiviseringstiltak. Oppgaven for oppfølging skal i hovedsak være rehabilitering/habiliteringstiltak og i mindre grad primærforebyggende. Det er en utfordring for oppfølgingstjenestene at mange av brukerne har tjenester over lang tid. For å kunne ha større beredskap for nye brukere må det i større grad ses på muligheter for gruppetiltak, lavterskeltiltak, andre tiltak som kan erstatte den direkte oppfølgingen.

Nye Jarleveien er planlagt påbegynt i 2009 og vil påvirke tilbud/avtaler fra 2011.

Lerkendal og Heimdal Oppfølging har ansvar for Flyktninghelsetjenesten. Det vil bli gitt midler til flyktninghelsetjenesten tilsvarende 1 årsverk fra flyktningemidlene for arbeid med nye asylsøkere. Det er økt tilstrømming av asylsøkere til Trondheim, og 60 nye plasser blir opprettet i oktober 2009. Midlene gis for en periode på to år og arbeidet organiseres som et prosjekt. Heimdal Oppfølging har også ansvar for Fengselshelsetjenesten.

11.2.2 Mål for planperioden 2010-2013

Tabell 11.1 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Rusavhengige personer og personer med psykiske problemer skal få nødvendig helsehjelp og oppfølging for å kunne mestre hverdagen.	Brukere som er innlagt i institusjon sikres kommunale tjenester innen maksimalt 2 uker etter at de er utskrivingsklar.	ACT-team Gruppetilbud Prioritere personer med omfattende hjelp
	Effektivisere Oppfølgingstjenesten ved å øke direkte brukertid med 10 prosent.	Følge opp tidligere registrering av direkte brukertid
Brukere skal oppleve trygghet gjennom et tilgjengelig tjenesteapparat.	Vurdere sammen med bruker minst to ganger årlig alternative/mer hensiktsmessige måter for at den enkelte skal kunne mestre sin hverdag	Innføre rutiner for evaluering med bruker Samhandlingsmøter med Helse- og velferdskontoret

11.3 Voksenopplæring

11.3.1 Status og utfordringer

Omfang

Kommunen har etter opplæringsloven ansvar for å gi voksenopplæring innen grunnskolens område og i dagliglivets funksjoner. Videre gir voksenopplæringsenhetene opplæring i norsk og samfunnsfag for nybosatte innvandrere og flyktninger, samt undervisning til asylsøkere hjemlet i Introduksjonsloven. Det er stort fokus på nødvendigheten av tilstrekkelig basiskompetanse for voksne mennesker for å mestre både arbeid og livet generelt. Voksenopplæringen er det fremste virkemiddelet for å sikre slik kompetanse.

Tabell 11.2 Tilbud og elevtall ved enhet for voksenopplæring og logopedisk senter²³

Enhet	Tilbud	Elevtall	Kommentar
Enhet for voksenopplæring	Norsk m samfunnsfag	45	
	"Ny horisont"	8	Personer med kognitiv svikt etter ulykker
	Spesialundervisning for ungdommer	10	Samarbeid med oppvekst/ fylket
	Norsk for asylsøkere	81	Antallet øker
	Yrkeskurs	9	Samarbeid med Nav
	Norsk m samfunnsfag	650	
	Grunnskole	135	
Div spesialpedagogiske tiltak	131		
Logopedisk senter	Logopedi	777	Halvparten er barn
	PPT for voksne	249	
	Synspedagogtjenesten	36	Halvparten er barn.
	Rådgivingstjenesten for døve og døvblinde	92	Aktive brukere i 2007

Utfordringer

I 2009 ble det etablert ny Enhet for voksenopplæring gjennom sammenslåingen av Granskogen og SEVO. Rådmannen vil legge fram en egen sak for formannskapet om hvordan tilbudene som i dag er underlagt Logopedisk senter, skal organiseres.

Det arbeides med en plan for voksenopplæring hvor mål og strategier for arbeidet vil tydeliggjøres.

Norskopplæring for innvandrere og flyktninger er det mest omfattende tilbudet innen kommunenes voksenopplæring. Her er det faglige utfordringer knyttet til å få flere til å gjennomføre og bestå de nasjonale prøvene i norsk.

Den nye finansieringsordninga med refusjon per capita gir også utfordringer i forhold til å gjennomføre en mest mulig effektiv norskopplæring, da de statlige inntektene blir redusert. I det pågående arbeidet med å lage et godt tilbud om kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsmottakere, er opplæring i basisferdigheter sentralt for å øke gruppens mestringsevne. Voksenopplæringa må være en sentral pilar i programmets utforming.

Voksenopplæringa opplever en økende innsøkning til alle spesialpedagogiske tjenester: matematikkvansker, logopediske vansker, multifunksjonshemminger, psykisk utviklingshemmede og traumatiserte flyktninger. Dette setter større krav til spesialkompetanse av alle som driver med spesialundervisning.

²³ Oversikt over voksenopplæringstilbudet høsten 2009. Elevtallene er anslag. Brukertallene fra Logopedisk senter er antall brukere for hele 2008.

11.3.2 Mål for planperioden 2010-2013

Tabell 11.3 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Øke kvaliteten på norskundervisningen.	Øke antallet som gjennomfører og består norskprøve 2 og 3.	Systematisk rapportering om resultatene og tilrettelegging for flere med mål om å ta eksamen.
Etablere lokaler for all voksenopplæring i Trondheim.		
Gjennomføre "Plan for voksenopplæring".		
Øke samarbeidet med Fylkekommunen		
Deltagere i kvalifiseringsprogrammet tilbys grunnskoleopplæring der det er relevant.		

11.4 Psykisk helse

Det er mange enheter som gir tjenester til personer med psykiske lidelser, i hovedsak disse:

- Hjemmetjenesten
- Oppfølgingstjenesten
- Ambulant boveiledning
- Kommunalt ambulant rus-og psykisk helseteam (KART)
- Psykiatrisk ambulant rehabiliteringsteam(PART)
- Botiltak, psykisk helse
- Oppsøkende behandlingsteam(ACT-team)
- Legetjenesten
- Legevakten

Høsten 2009 etableres et nytt temporært botiltak for personer mellom 18-23 år (Leistad), og et etterbehandlingstilbud for raskere uttak av pasienter fra psykisk helsevern(Leistad helsehus). Det planlegges et nytt felles behandlingsteam med psykisk helsevern for å hjelpe personer med alvorlig psykiske lidelser (ACT-team).

11.4.1 Status og utfordringer

I løpet av de siste årene har ca 30 inneliggende utskrivingsklare pasienter i psykisk helsevern til en hver tid ventet på kommunale tjenester. Flere har ventet i mer enn 1 år før de kan utskrives.

For å sikre gode kommunale vurderinger i forbindelse at pasientene defineres som utskrivingsklar, ønsker kommunen å endre strategi. Vurderingene skal ikke lenger foretas i sykehus/DPS, men foretas i en kommunal arena og av kommunens ansatte.

Leistad helsehus ble derfor etablert i september 2009 for å gi etterbehandling til døgninnlagte pasienter i Psykisk helsevern. Det opprettes 10-15 korttids plasser hvor pasientene kan være inntil 4 uker. Det er kommunens ansatte som skal vurdere omfanget av kommunale tjenester ved utskrivning til egen leilighet. En forutsetning for å lykkes med opphold i kommunalt helsehus, er at

Oppfølgingstjenestene kan gi tjenester umiddelbart etter utskriving, og at mengden av tjenester dekker pasientens behov.

Mange brukere med alvorlige psykiske lidelser har behov for livslang oppfølging både fra kommunale og spesialiserte tjenester. Våren 2009 ble 224 brukere kartlagt til å ha en alvorlig psykisk lidelse i Trondheim med følgende kjennetegn: langvarige og ustabile sykdomsforløp, langvarig psykotisk sykdom, alvorlige bipolare lidelser, rusmiddelmisbruk/ ruslidelser og antatt alvorlig psykisk lidelse, alvorlig psykisk lidelse og lett psykisk utviklingshemming. Mange av disse personene kan nyttiggjøre seg et ambulant tilbud (ACT-team).

11.4.2 Mål for planperioden 2010-2013

Tabell 11.4 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Etablere en samhandlende tjeneste med felles ansvar for tiltak til personer med alvorlig psykiske lidelse eller med mistanke om det, og tilleggsproblemer som rusavhengighet og langvarig funksjonssvikt. Brukere skal i hovedsak tilbakeføres til sin egen leilighet etter institusjonsbehandling	Brukere som er innlagt i institusjon sikres kommunale tjenester innen maksimalt 2 uker etter at de er utskrivingsklar.	ACT-team Prioritere personer med omfattende hjelp
Det legges til rette for nye leiligheter for personer med rus og eller psykiske lidelse	Etablere 10 nye leiligheter og individuelle tjenester for personer med psykiske lidelse.	Tilføre 2 nye årsverk for å gi individuell og ambulant hjelp

11.5 Økonomi

Det siste året har området stått ovenfor store effektiviseringer og omstillinger. Det har vært særskilt fokus på kommunalt meransvar i forhold til sysselsettingstiltak, og det har vært viktig å få til en klar ansvarsfordeling mellom Nav og kommunen. Ved å bruke kvalifiseringsmidler fra staten, tydeliggjøre ansvarsfordelingen og ved å slå sammen Arbeids og kompetanse og Stavne gård KF, har det lyktes og justert ned driftskostnadene med 20 millioner kroner på sysselsettingstiltak. Samlet sett har det blitt gjennomført en betydelig grad av effektivisering og omstilling som i 2010 vil gi mere tjenester for hver kommunal krone som brukes i budsjettet.

Tabell 11.5 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for oppfølgingstjenester for perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i bystyret 30. april.

Tabell 11.5 Budsjettramme og tiltak oppfølgingstjenester. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	210,6	210,6	210,6	210,6
Pris og lønnskompensasjon	6,5	6,5	6,5	6,5
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2010	217,1	217,1	217,1	217,1
Vedtatte rammeendringer ²⁴	-18,9	-19,4	-17,3	-16,6
Annen rammeendring				
Forslag til netto driftsramme	198,2	197,7	199,8	200,5
Rammeendring	-18,9	-19,4	-17,3	-16,6
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak²⁵	-20,5	-22,6	-21,0	-21,0
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	6,1	7,7	8,2	8,9
Husleieøkning Heimdal treffsted	0,2	0,2	0,2	0,2
Drift av Leistad etterbehandling	0,5	3,0	3,0	3,0
Drift av Leistad ungdomstilbudet	2,5	2,5	2,5	2,5
Økte kostnader rus pga bortfall av statsinntekter	1,1	1,1	1,1	1,1
Befolkningsvekst	1,0	0,1	0,6	1,3
Vilje viser vei	0,3	0,3	0,3	0,3
Botiltak psykisk helse (Søbstadveien)	0,5	0,5	0,5	0,5
Nye effektiviseringstiltak, herav:	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5
Delfinansiere Leistad ved bruk av psykiatrimidler	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Bruk av vaktsselskap til vaktjeneste på natt	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Organisasjonsendringer ved opprettelse av Leistad	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Sum tiltak	18,9	19,4	17,3	16,6

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Det ligger inne betydelige reduksjoner av rammen gjennom vedtatte tiltak i forrige økonomiplan og revideringen av budsjett 2009. Det har vært betydelig grad av omstilling og effektivisering på området. Ved å satse på statlig finansiering av sysselsettingstiltak, redusere rusbudsjettet og samle voksenopplæringen har Trondheim kommune oppnådd en årlig innsparing på over 33 millioner kroner. Tiltakene har halvårseffekt i 2009, og det er helårseffekten av de iverksatte tiltakene vi ser som er den største reduksjonen i økonomiplanen. I tillegg ligger det inne en rekke små omstillingstiltak på de ulike enhetene. Se vedlegg 7 for detaljer.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- Husleieøkning Heimdal treffsted: Husleieøkningen kommer som en følge av behov for mer plass på Heimdal treffsted
- Drift av Leistad etterbehandling: Det er opprettet et etterbehandlingstilbud for utskrivingsklare pasienter fra psykiatrien. Tiltaket er støttet med 2,5 millioner kroner i 2009 og 2010. Fra og med 2011 må dette fullfinansieres av kommunen.
- Drift av Leistad ungdomstilbud: Det er opprettet 8 plasser i botiltak for ungdom mellom 18 og 23 år som kommer fra barnevernet. Tilbudet er delvis finansiert av midler avsatt i budsjett og økonomiplan 2008-2011, men de avsatte midlene har ikke vært tilstrekkelig. Det er derfor nødvendig å styrke budsjettet med 2,5 millioner kroner for å gi et godt nok tilbud.
- Økte kostnader rus pga bortfall av statsinntekter: Botiltak rus mister statsinntekter i 2010 for ett tilbud rettet mot kvinner med rus og psykiske problemer. Rådmannen foreslår å videreføre ordningen.

²⁴ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

²⁵ Se vedlegg 7

- Vilje viser vei: Det settes av en 60 prosent stilling på Heimdal/Lerkendal oppfølgingstjeneste for fortsatt deltagelse i prosjektet Vilje viser vei fra og med 2010.
- Botiltak psykisk helse - Nytt botiltak for 10 personer med psykiske lidelser tas i bruk våren 2010. Det foreslås å utvikle botiltaket i Emilie Kroghs vei og tilby disse 7 beboere leilighet i det nye botiltaket i Saupstadveien. Emilie Kroghs vei utvikles for personer med psykiske lidelser, da 2 etasje ikke tilfredsstillende brannkrav. Det er behov for å styrke det nye bofellesskapet med 2 årsverk, da tilbudet utvides fra 7 til 10 beboere.

Effektivisering

- Delfinansiere Leistad ved å bruke psykiatrimidler: Vi har i løpet av 2009 klart og drive enkelte tiltak innenfor feltet psykiatrifeltet rimeligere enn budsjettet. Besparelsen brukes til delvis å finansiere drift av Leistad.
- Bruk av vaktsselskap til vaktjenester på natt: Det er behov for vaktjenester på natt i Botiltak rus. I dag drives vaktjenestene av egne ansatte. Dette er ingen god løsning, da det er vanskelig å skille mellom rollen som vakt og rollen som en sosialfaglig tjenesteyter. Bruk av vaktsselskap på natt vil gi en innsparing på 0,5 millioner kroner, men noe overtallighet ved innføring av ordningen.
- Organisasjonsendringer ved opprettelse av Leistad: Ved Leistad er det nylig etablert tilbud for ungdom mellom 18-23 som ønsker hjelp med å komme seg ut av rusavhengighet. For 2010 er det fortsatt en utfordring å finansiere tilbudet med ca 2 millioner kroner. Rådmannen vil belyse problemstillingen i egen sak til bystyret, "mål og innhold i botiltakene", som etter planen skal legges frem i desember måned.

12 Botiltak og dagtilbud

12.1 Innledning

Tjenesteområdet står ovenfor store utfordringer de nærmeste årene. I forrige økonomiplan ble det lagt inn 9 millioner kroner i 2010 til reduksjon av køen av boligsøkere. Disse midlene trappes opp til 18 millioner kroner i 2012. Dette er en satsing på 18 millioner kroner utover kompensasjonen for befolkningsvekst, og det antas at dette skal medføre en reduksjon av køen med 20 personer. Inndekningen for denne satsingen står omtalt i bystyresak (05/29563), samt budsjett og økonomiplan 2007-2010. I hovedsak skal kostnadene dekkes inn ved å redusere gjennomsnittskostnaden pr. bruker ved å endre boligstrukturen og satse på bedre driftsmessige løsninger.

12.2 Botiltak

12.2.1 Status og utfordringer

Omfang

Botiltak består av boliger for personer med omfattende tjenestebehov. Botiltak rus og psykisk helse planlegges flyttet til dette budsjettområdet fra og med 2010 for å samle botiltakene under ett.

Status

Pr. september 2009 er det registrert 46 personer med utviklingshemming som har søkt kommunal bolig, og som trenger personlig bistand gjennom hele døgnet.

Bystyret vedtok at det i fremtiden skal opprettes nye bofellesskap med inntil ni leiligheter. Dette betyr ikke at alle bofellesskap skal ha så mange beboere.

Med bakgrunn i bystyrets vedtak (05/29563) har rådmannen gjennomgått alle botiltakene til utviklingshemmede i Trondheim. Bofellesskap med 1 - 3 leiligheter vil bli avviklet i tillegg til at det bygges nye bofellesskap med opp til ni leiligheter.

Utfordringer

Proessen med nybygg og avvikling av bofellesskap har tatt lengre tid enn forventet. Til tross for den planlagte avviklingen av bofellesskap med 1-3 personer og endret boligstruktur, så vil dette på langt nær gi tilstrekkelig økonomisk gevinst for å kunne avvikle køen av boligsøkere i planperioden.

I tillegg har 3 private aktører planlagt å bygge bofellesskap for til sammen 15 brukere. Rådmannen kommer tilbake med egen sak om utfordringer som knyttes til at private bygger egne boliger.

Enhet for avlastning, voksne, vil i løpet av 2010 få 22 nye brukere fra barne- og familietjenesten (personer som fyller 18 år). Disse mottar i dag 1 358 døgn med avlastning. Erfaringer viser at det også vil være andre familier som vil få økt behov for avlastning. Det betyr at dagens kjente behov for døgnavlastning overstiger dagens tilbud med ca 4 døgnplasser. I tillegg mottar en andel av disse brukerne "privat" avlastning i dag, og dersom dette tilbudet skal videreføres, vil det medføre en merkostnad på ca. 1,2 millioner kroner i 2010.

Planlagte bofellesskap i planperioden 2010-2012**Tabell 12.1 Planlagte bofellesskap i planperioden 2010-2012**

Adresse	Antall leiligheter	Ferdigstillelse
Klæbuveien 209	7	2010
Ranheimsv. 149, kommunal	7	2010
Uståsen 28	5	2010
Åsheimveien 7	9	2011/2012
Skjermveien 45	9	2011/2012
Tonstadbrinken 20	7	2011/2012
Nordre Hallset vei 94	2	2010
Sum	46	

Det planlegges bygging av 46 nye leiligheter innen utgangen av 2012. I perioden avvikles ett ene-tiltak og 5-6 små bofellesskap på i alt 26 leiligheter. Netto tilgang på leiligheter blir 20 i perioden. De resterende 26 leiligheter benyttes til avvikling av små, uhensiktsmessige bofellesskap. I tillegg forventes 10-15 ledige leiligheter i eksisterende bofellesskap i planperioden. Til sammen forventer rådmannen å gi tilbud om bolig til 30-35 personer i planperioden. Det kommer nye søkere på ventelista hvert år, slik at det fortsatt vil være behov for nye bofellesskap. Samtidig er flere eksisterende bofellesskap etter dagens standard uhensiktsmessige og derfor vil bli vurdert avviklet. Det vil også være behov for et botilbud for eldre personer med utviklingshemming tilsvarende avdeling ved Munkvoll botiltak.

Enhet for avlastning, voksne vil få et merforbruk i 2009 som i hovedsak er knyttet til å oppfylle vedtak om "privat" avlastning, og at avlastningsboligen Tjønnlia må benytte aktiv nattevakt i stedet for passiv nattevakt på grunn av den fysiske standarden i boligen. For å imøtekomme behovet for økt avlastning, etableres tilbud ved Leistad, jf. egen sak om drift av Leistad som legges fram oktober 2009.

Tidligere undersøkelser viser at Trondheim har høy ressursbruk på tjenester til utviklingshemmede. Trondheim har i tillegg høy ressursbruk på aktivisering. Det er imidlertid behov for mer tid til å utrede hvilke tiltak som skal iverksettes på tjenesteområdet.

12.3 Dagtilbud

Dagtilbudene er inne i en omstillingsfase når det gjelder utvikling av det fremtidige tjenestetilbudet. Enkelte særlige kostbare tilbud har blitt avviklet og er erstattet av andre aktiviteter. Det har vært jobbet med å tydeliggjøre skillet mellom et tilrettelagt arbeidstilbud i regi av NAV og et kommunalt dagtilbud, blant annet ved å utarbeide felles rutiner. Kommunen og Prima as samarbeider om et prosjekt for å skape varig tilrettelagte arbeidsplasser i private bedrifter og i kommunale enheter. Dette er i tråd med sentrale føringer om større inkludering i ordinært arbeidsliv. På sikt vil dette bidra til større sirkulasjon i de skjermede arbeidsplassene hos tiltaksarrangørene og dempe presset på de kommunale dagtilbudene.

12.4 Mål for planperioden 2010-2013

Tabell 12.2 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Redusere venteliste til personer med behov for bolig og omfattende tjenester.	Etablere nye kommunale bofellesskap med inntil 9 leiligheter tilpasset målgruppa	Ranheimsveien 149 - 7 leil Klæbuveien 209 - 7 leil Uståsen 28 - 5 leil Tilby 10 plasser fra ventelista og 1 bytte
Effektivisere drift av bofellesskap	Avvikle bofellesskap med 1-3 leiligheter	Hørløcksvei - 5 leil Åsvangveien - 3 leil
Etablere døgnavlastning ved Leistad for personer over 18 år	Oppstart med døgnavlastningen på Leistad	Flytte avlastningstiltaket fra Nypan og Munkvoll
Personer som har behov for tilrettelagt arbeid eller annen dagaktivitet skal primært tildeles slike tjenester fra NAV stat.	Ny organisering og tjenesteutvikling ved dagtilbudene; jfr. plan for dagtilbudstjenesten.	Iverksette organisering og tiltak i tråd med plan for dagtilbudstjenesten.
	Erstatte særlig kostbare tilbud ved dagtilbudene med nye tilrettelagte aktivitetstilbud	Gjennomføre en kost-/nytte – analyse av interne aktivitetstiltak i dagtilbudene. Utvikle nye tilrettelagte aktivitetstilbud.
	Etablere minimum 10 nye arbeidsplasser for dagtilbudsbrukere i private bedrifter, kommunale enheter eller hos tiltaksarrangørene	Prosjekt "Ny jobb!" i samarbeid med Prima as

12.5 Økonomi

Den økonomiske innsparingen ved å avvikle små bofellesskap er beregnet til 1,2 millioner kroner i 2010 og 2,4 millioner kroner i 2011, til sammen 3,6 millioner kroner. Dette er langt lavere enn det effektiviserings- og innsparingskravet som ligger inne i nåværende økonomiplan. Rådmannen vil derfor legge frem en egen sak, som ser på hele tjenesteområdet, både botiltak og dagtilbud, med tanke på å finne innsparingsmuligheter. Et av de viktige punktene her, er ansvarsfordeling mellom NAV og kommunen. Kommunen må også her se på det meransvaret vi tar i forhold til arbeid og sysselsettingstiltak. Økt fokus på gode tilbud for grupper vil fortsatt være sentralt. Det vil i planperioden bli jobbet med organisering av dagtilbudstjenesten, antall enheter, målgruppe og innhold i tjenesten.

Tabell 12.3 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for botiltak og dagtilbud i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

Tabell 12.3 Netto driftsramme botiltak og dagtilbud. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	410,7	410,7	410,7	410,7
Pris og lønnskompensasjon	9,6	9,6	9,6	9,6
Oppgaveendringer	-	-	-	-
Korrigert budsjett 2010	420,2	420,2	420,2	420,2
Vedtatte rammeendringer ²⁶	5,4	9,4	17,8	22,8
Annen rammeendring	-	-	-	-
Forslag til netto driftsramme	425,6	429,6	438,0	443,0
Rammeendring	5,4	9,4	17,8	22,8
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak²⁷	1,7	3,0	11,5	11,5
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	0,0	0,0	0,0	0,0
Redusert behov for plasser i 2010	-6,0			
Reversere effektivisering og reduksjoner dagtilbud	4,0	7,3	9,8	9,8
Reversere effektivisering og reduksjoner botiltak	2,0	6,0	7,5	7,5
Samlet effektiviseringkrav dagtilbud og botiltak		-13,3	-17,3	-17,3
Økte utgifter/reduuerte inntekter, herav:	3,7	6,4	6,3	11,3
Befolkningsvekst	3,7	6,4	6,3	11,3
Sum tiltak	5,4	9,4	17,8	22,8

Vedtatte rammeendringer (inkl. endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Det ligger inne en betydelig vest i økonomiplanen knyttet til befolkningsvekst. Samtidig er det lagt inn store effektiviseringskrav i planperioden, der målsettingen er å gi tjenester til flere for å avvikle køen av boligsøkere.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

- Redusert behov for plasser i 2010: Rådmannen har satt av 9 millioner kroner for å avvikle køen i 2010. På grunn av forsinkelser i planleggings- og byggeprosessen, er det ikke behov for mer enn 3 millioner kroner i 2010 for å dekke kostnader til drift av de nye plassene. Rådmannen ønsker å benytte de resterende 6 millioner kronene for å redusere effektiviseringskravet for 2010 på botiltak og dagtilbud.
- Reversere effektivisering og reduksjon på dagtilbud: 4 millioner av effektiviseringskravet trekkes ut fra 2010, og hele effektiviseringskravet trekkes ut fra 2011-2013.
- Reversere effektivisering og reduksjon på botiltak: 2 millioner av effektiviseringskravet trekkes ut fra 2010, og hele effektiviseringskravet trekkes ut fra 2011-2013.
- Samlet effektiviseringskrav for dagtilbud og botiltak: Rådmannen legger inn effektiviseringskravet, som ble trukket ut i 2010, fra 2011-2013 som et samlet effektiviseringstiltak på botiltak og dagtilbud. Rådmannen ser at det er nødvendig med en helhetlig gjennomgang av tjenesteområdet med fokus både på botiltak og dagtilbud.

²⁶ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

²⁷ Se vedlegg 7

13 Helse og omsorg

13.1 Innledning

Helse og omsorg omfatter områdene Hjemmetjenester, Helse- og velferdstjenester, Helsehus og Helsetjenester utenfor institusjon.

13.2 Status og utfordringer

Tabell 13.1 Kostra tall Helse og omsorg. Sammenligning med ASSS-kommunene²⁸

	Trondheim	ASSS
Prosentandel årsverk i brukerretnede tjenester med fagutdanning	78	69
Plasser i institusjon i prosent av innbyggere 80 år over. Prosent	19,8	19,6
Årsverk av kommunale fysioterapeuter pr. 10 000 innbyggere	3,0	3,3
Legetimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	0,35	0,43
Prosentandel plasser i enerom i pleie- og omsorgsinstitusjoner	85	92
Gjennomsnittlig listelengde fastleger	1 352	1 326
Gjennomsnittlig antall tildelte timer i uken. Brukere utenfor institusjon	9,5	7,6
Netto driftsutgifter i kroner pr. institusjonsplass eks sosiale utgifter	620 812	686 563

Samhandlingsreformen (St.meld. nr 47 (2008-2009)) skal iverksettes i 2012 og handler å skape et bedre helsetjenestetilbud til befolkningen ved å få til bedre samarbeid mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Med bedre samarbeid beskrives to forhold. Det ene er bedre arbeidsdeling mellom de to behandlingsnivåene. Det antas at en del tjenester kan overføres fra sykehus og annen spesialisthelsetjeneste til kommunehelsetjenesten. Det andre er å få til bedre gjensidig informasjon og støtte mellom de to behandlingsnivåene slik at de kan utføre sine respektive oppgaver med høyest mulig kvalitet og på laveste, effektive omsorgsnivå.

Kommunene vil få økte oppgaver med samhandlingsreformen. På sikt foreslår regjeringen også å gi kommunene et medfinansieringsansvar for pasienter som behandles i sykehus. Utfordringen for Trondheim kommune blir å bruke disse midlene på en slik måte at de får effekt både på kort og lang sikt. Det blir derfor spesielt viktig å iverksette tiltak for risikogrupper og personer som kan stå i fare for funksjonstap og forhindre/utsette behovet for helse- og velferdstjenester og andre kommunale tjenester. Trondheim kommune har allerede iverksatt tiltak i tråd med samhandlingsreformen. Både ved Sjøbustad og Øya helsehus og ved Havstein helse- og velferdssenter er det i dag etablert samarbeid mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. I løpet av 2010 vil rådmannen komme tilbake med en nærmere beskrivelse av hvilke ytterligere tiltak som skal iverksettes i løpet av økonomiplanperioden.

Det jobbes med å forankre primærkontaktordningen og implementering av faglige program for å bedre kvaliteten og sikkerheten i oppfølgingen av alle brukerne. Dette er viktig, både for å sikre tjenestene rundt den enkelte bruker, ivareta brukervedvirkning og pårørendemedvirkning samt koordinering av samarbeid med andre tjenester.

²⁸ ASSS = Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim

Utviklingen i antall eldre tilsier at det er et årlig behov for 15-20 flere plasser med heldøgns bemanning. Ut fra rådmannens forslag til økonomiplan vil det i perioden 2009 til 2011 ikke bli etablert flere plasser med heldøgns bemanning. Selv om dette gir oss utfordringer, så mener rådmannen dette er forsvarlig ut i fra at Trondheim i utgangspunktet har en høy dekningsgrad. Årene 2009 og 2010 vil være en periode med tilpasning av aktiviteten. Utviklingen i 2009 gir grunn til optimisme også for 2010. Selv om vi ikke har hatt vekst i plasser med heldøgns bemanning eller økte ressurser til hjemme- og helsetjenesten, har vi aldri hatt så få utskrivningsklare på St. Olavs Hospital. Slik de økonomiske rammebetingelsene ser ut for øyeblikket, vil det være mulig å satse videre i henhold til vedtatt eldreplan fra og med 2011. I perioden 2011 til 2013 vil veksten i plasser med heldøgns bemanning komme i egnede omsorgsboliger.

Kattem helse- og velferdssenter står ferdig medio 2010. Kattem vil ut fra rådmannens forslag ikke medføre flere sykehjemsplasser, men vil bety en stor reduksjon i antall tosengsrom. I forrige økonomiplan ble det vedtatt å flytte en avdeling (18 plasser) fra Persaunet helse- og velferdssenter samt fortetningsplasser til Kattem. Nå foreslår rådmannen å flytte driften av Persaunet helse- og velferdssenter til Kattem. I samarbeid med pårørende og ansatte vil rådmannen legge opp til å finne praktiske overgangsmuligheter for de som fortsatt ønsker et tilbud i bydelen. I henhold til gjeldende prosedyrer skal det gjennomføres risiko- og sårbarhetsanalyse i forbindelse med flyttingen.

Øya helsehus har vært i drift i ca. ett år. Erfaringene så langt tyder på at det i 2010 vil være utfordringer knyttet til å definere riktige brukergrupper som egner seg for behandling i helsehus. Det har også vært vanskelig å dimensjonere tilbudet både mht riktig budsjettering og riktig kompetanse.

Det er fortsatt stort press på fysio- og ergoterapitjenestene og hjelpemiddelteknikere. De dårligste brukerne prioriteres høyest, jf utfordringene med utskrivningsklare pasienter. Effekten av tiltak er som oftest bedre på et tidlig stadium i pasientforløpet.

Selv om forvaltningstjenestene er beskrevet i eget kapittel er helse- og velferdskontorenes vurderinger og prioriteringer av stor betydning for omsorgstjenestene. Mestring og tidlig intervensjon blir et viktig fokus for saksbehandlerne som vil få en betydelig rolle med å dreie innsatsen fra vedtak om kompensierende tjenester og over til økt fokus på forebygging og egenmestring.

Egen legevaktsenhet er etablert i samarbeid med Malvik, Klæbu og Melhus kommuner med Trondheim kommune som vertskommune. Virksomheten skal flytte over i nye lokaler i mai 2010. St. Olavs Hospital har drevet et voldtektsmottak for regionen i 10 år. Sykehuset har nå bedt om at kommunen skal dekke sykehusets kostnader, ca 2,7 millioner kroner i 2009, da det hevdes at dette er et tilbud som egentlig skal forefinnes i kommunehelsetjenesten. Samtidig hevdes det at det bare er sykehuset som kan ha nødvendig kompetanse. Det har vært foretatt innledende sonderinger for å kartlegge ulike modeller. I øvrige deler av landet er voldtektsmottak en del av legevaktstilbudet hvor noen leger og sykepleier har spesiell kompetanse på området, mens sykehusene ivaretar spesialistvurderinger ved behov slik som for alle andre pasientkategorier. Økonomiske rammevilkår for en kommunal etablering av mottak for overgrepsutsatte er ikke avklart og derfor ikke lagt inn i budsjettet for 2010, men kan dreie seg om 1-2 millioner kroner for Trondheim kommune. Dette betinger et samarbeid med alle kommunene i Sør-Trøndelag. Rådmannen kommer tilbake til problemstillingen i en egen sak.

En mer rigid praktisering av søn- og helligdagsfri i forbindelse med endringene i arbeidsmiljøloven fra 2005 vil kunne gi oss store utfordringer. Hvis rådmannen ikke gjør noen grep vil kommunen kunne pådra seg merkostnader på ca. 10 millioner kroner årlig samtidig som det vil tvinge frem mer bruk av vikarer og småstillinger. I dagens økonomiske situasjon vil økte utgifter på 10 millioner kroner årlig nødvendigvis medføre at turnusen gjennom året må justeres ned. Lavere bemanning i turnus samt flere vikarer og småstillinger vil redusere kvaliteten på tilbudet til våre brukere. Lavere bemanning vil også være en stor utfordring i forhold til sykefraværet. Dette står i sterk motsetning til målene

Trondheim kommune har om at brukerne skal kunne forholde seg til færre ansatte, bedre kvalitet på tjenestene og reduksjon i sykefraværet. Det pågår en dialog med organisasjonene om praktiseringen av søn- og helligdagsfri i forbindelse med endringene i arbeidsmiljøloven fra 2005. Dette vil kunne gi oss store utfordringer, og i verste fall vil kommunen kunne pådra seg merkostnader på om lag 10 millioner kroner årlig samtidig som det vil tvinge frem mer bruk av vikarer og småstillinger. Et slikt utfall vil være uheldig i dagens økonomiske situasjon.

13.3 Mål for tjenesteområdet

- Alle nye brukere får vurdert mulighetene som ligger i helsefremmende innsats, forebygging og tilrettelegging for mestring.
- I tråd med de strategier som eldreplanen skisserer skal vi nå full sykehjemdekning innen 2015.
- Tilbudet om tverrfaglig vurdering, behandling og rehabilitering målrettes og styrkes.
- Tjenestetilbud utvikles i nær dialog med mellom ansatte, brukere, pårørende og samarbeidspartnere.
- Samarbeidssystemer videreutvikles og implementeres med fokus på gjensidighet og god utnyttelse av felles ressurser.

13.4 Økonomi – drift

Tabell 13.2 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for helse og omsorgsområdet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

Tabell 13.2 Budsjettramme og tiltak helse og omsorg. Tall i millioner kroner.

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	1 220,8	1 220,8	1 220,8	1 220,8
Pris og lønnskompensasjon	31,1	31,1	31,1	31,1
Oppgaveendringer	3,5	3,5	3,5	3,5
Korrigert budsjett 2009	1 255,4	1 255,4	1 255,4	1 255,4
Vedtatte rammeendringer ²⁹	-16,3	14,3	43,5	46,8
Annen rammeendring	2,0	2,0	2,0	32,0
Forslag til netto driftsramme	1 241,1	1 271,7	1 301,0	1 334,3
Rammeendring	-14,3	16,3	45,5	78,8
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak³⁰	-26,6	-26,6	-26,6	-26,6
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	7,4	38,4	67,1	100,4
Eldreplanen - opptrapping av hjemme- og helsetjenester		13,3	27,9	51,6
Flere heldøgns omsorgstilbud - ihht demografisk vekst		9,2	18,1	24,0
Demografisk vekst helse og hjemmetjenester	3,2	8,5	12,9	16,6
Øke fra en til to planleggingsdager i 2011		3,7	3,7	3,7
Læringer	3,0	3,1	4,5	4,5
Forsinket effekt av å redusere renhold fra hver 2. uke til hver 3. Uke	1,2	0,6	0,0	0,0
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	6,2	7,5	8,0	8,0
Inn på tunet dagtilbud til personer med demens		0,1	0,1	0,1
Flytting av Legevakt til nye lokaler	2,4	2,4	2,4	2,4
Styrking helsehus	1,4	1,4	1,4	1,4
Ressurskrevende brukere: Respiratorpasienter, ALS etc	2,0	3,0	3,5	3,5
Økte transportutgifter på dagsentrene	0,4	0,6	0,6	0,6
Nye effektiviseringstiltak, herav:	-1,2	-2,9	-2,9	-2,9
Flytte driften av Persaunet helse- og velferdssenter til Katterem helse- og velferdssenter	-1,2	-2,9	-2,9	-2,9
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Innleie av aktivitører ved sykefravær	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sum tiltak	-14,3	16,3	45,5	78,8

Oppgaveendringer

I Statsbudsjettet foreslås det å overføre deler finansieringsansvar for den avtalebaserte fysioterapitjenesten til kommunene. De kommunale driftstilskuddenes andel av fysioterapeutenes inntekt/omsetning, samlet sett, skal økes på bekostning av refusjonstakstene fra trygden. Dette utgjør 3,2 millioner kroner for Trondheim kommune.

Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Bystyret har tidligere vedtatt en innstramning på helse- og omsorgsområdet på 15,8 millioner kroner i 2010. Nye beregninger viser at det vil bli noe lavere demografisk vekst enn tidligere antatt i 2010. Dette medfører en ytterligere reduksjon på området på 0,5 millioner kroner. Samlet medfører dette en rammereduksjon på 16,3 millioner kroner i 2010. Veksten i rammene fra og med 2011 er knyttet til demografisk vekst samt innfasing av eldreplan.

Annen rammeendring

Helse- og omsorgsområdet er tilført 2 millioner kroner fra og med 2010. Dette er deler av administrasjonsbudsjettet til vikartjenesten, jf. vedlegg 7. I 2013 foreslår rådmannen å øke driftsrammene med 30 millioner kroner knyttet til gjennomføring av Eldreplanen.

²⁹ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³⁰ Se vedlegg 7

Tidligere vedtatte tiltak

For en oversikt over tidligere vedtak, se vedlegg 7.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

Eldreplanen - opptrapping av hjemme- og helsetjenester: Opptrapping i henhold til Eldreplanen startet i 2008. I tråd med vedtatte økonomiplan, grunnet i den stramme økonomiske situasjonen, er videre opptrapping skjøvet til 2011. Eldreplanen innebærer først og fremst en styrking av helse- og hjemmetjenester utover demografisk utvikling, med et hovedfokus på fagutvikling av hjemmetjenestene og å styrke helse- og velferdssentrene som arena for fremtidens eldreomsorg.

Flere heldøgns omsorgstilbud – i henhold til demografisk vekst: Utbygging av tilbud med heldøgns bemanning i eksisterende helse- og velferdssentra vil skje i tråd med den demografiske utviklingen.

Demografisk vekst helse- og hjemmetjenester: Rådmannen foreslår å øke rammene til hjemmetjenestene og helseenhetene i tråd med den demografiske utviklingen.

Øke fra en til to planleggingsdager i 2011: I 2008 hadde alle turnusbaserte enheter innenfor hjemmetjenesten og institusjoner to planleggingsdager per år. I revideringssaken ble disse trukket inn for 2009. Rådmannen foreslår nå å gjeninnføre en planleggingsdag i 2010 og ytterligere en planleggingsdag i 2011. I en virksomhet hvor mange ansatte på samme enhet knapt treffer hverandre, og behovet for samhandling og fagutvikling er stort, anser rådmannen det som uhyre viktig å prioritere planleggingsdager med fokus på kvalitet- og fagutvikling for alle ansatte.

Lærlinger: Som et virkemiddel for å sikre framtidig faglært arbeidskraft innen helse- og velferdstjenesten vedtok formannskapet i 2006 en trinnvis økning i antall helsefagarbeiderlærlinger. For å gjennomføre dette skal budsjettene øke opp til 4,5 millioner kroner fra og med 2012. Årlig inntak av lærlinger innenfor helse og velferd vil da bli inntil 80 per år og 160 løpende lærekontrakter, noe som tilsvarer en økning i antall lærlinger på cirka 75 prosent.

Forsinket effekt av å redusere renhold fra hver 2. uke til hver 3. uke: I bystyresak 37/09 ble det vedtatt å redusere renhold av gulv etc. til hjemmeboende fra hver 2. uke til hver 3. uke. Siden det tar tid å få revidert alle tidligere vedtak gir ikke tiltaket den anslåtte innsparingen for 2010 og 2011.

Økte utgifter/ reduserte inntekter

Inn på tunet dagtilbud til personer med demens: Inn på tunet er et dagtilbud for personer med demens. I 2009 og 2010 er driften sikret av tidligere vedtatte midler samt støtte fra fylkesmannen.

Flytting av Legevakt til nye lokaler: Vi får økte kostnader for legevaktstelefoner, smittepoliklinikk samt at St. Olavs Hospital trekker seg ut av det daglige samarbeidet på ca. 2,4 millioner kroner. Rådmannen vil vurdere om det på sikt er hensiktsmessig å flytte legevakten til egne lokaliteter nær sykehuset som både kan være billigere og mer egnede.

Styrking helsehus: For å sikre at Øya helsehus skal kunne ta i mot nye pasienter på kveld, helg og høytid, kreves det økte sykepleierressurser tilsvarende 1,8 stilling. Øya helsehus har i dag en ½ logopedstilling. Rådmannen foreslår å øke denne til en helstilling.

Ressurskrevende brukere: Respiratorpasienter, progredierende neurologiske lidelser etc: Hvert år blir det utskrevet pasienter fra St. Olavs Hospital med omfattende pleiebehov. Det kan være brukere med behov for døgnkontinuerlig tilsyn, behov for respirator etc. Behovet er økende.

Økte transportutgifter på dagsentrene: Bedre utnyttelse og flere brukere vil medføre økte transportutgifter på dagsenter tilsvarende om lag 150 000 kroner. Med de prisøkningene som har vært på transport vil dagens transportbudsjett bli for lavt i 2010, og det er behov for å øke budsjettene.

Nye effektiviseringstiltak

Flytte driften av Persaunet helse- og velferdssenter til Kattem helse- og velferdssenter: Kattem helse- og velferdssenter står ferdig medio 2010. Rådmannen har ikke funnet rom for driftsmidler til Kattem helse- og velferdssenter. I forrige økonomiplan ble det vedtatt å flytte en avdeling fra Persaunet samt fortetningsplasser til Kattem. Nå foreslår rådmannen å flytte driften av Persaunet HV senter til Kattem HV senter. Åpning av Kattem helse- og velferdssenter vil derfor ikke medføre flere sykehjems plasser, men vil medføre en stor reduksjon i antall tosengsrom. Persaunet er en tungdrevet institusjon på mange måter. Små og få rom fordelt over flere etasjer hindrer en effektiv drift. Bygget krever langt mer energi enn moderne bygg. Persaunet HV senter har i dag 53 plasser i drift. Kattem HV senter har 48 plasser. I tillegg vil rådmannen etablere 5 plasser med heldøgns bemanning i Lerkendal eller Østbyen bydel. Selv om vi etablerer like mange plasser og plasser med bedre kvalitet, vil vi spare ca. 3 millioner kroner årlig.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Innleie av aktivitører ved sykefravær: I revideringssaken ble deler av innleiebudsjetten til aktivitørene trukket inn. Rådmannen foreslår å videreføre dette inntrekket.

13.5 Økonomi – investeringer

Nytt helse- og velferdssenter

Det er foreslått avsatt midler til oppstart av ett nytt helse- og velferdssenter i 2013. Dette betyr at en tidligst vil få byggestart i slutten av året og med en antatt byggetid på minst 18 måneder vil det nye senteret først stå ferdig medio 2015. Som beskrevet i avsnittet over, foreslår rådmannen å flytte driften av Persaunet helse- og velferdssenter til Kattem. Forutsatt politisk godkjenning av salg av dagens lokaler til Persaunet helse- og velferdssenter, vil vi kunne fremskynde planlegging og bygging av et nytt helse- og velferdssenter tilsvarende. Salgssummen vil da kunne gå til planlegging og delfinansiering av et nytt helse- og velferdssenter.

Når det gjelder lokalisering av nye helse- og velferdssentra er det Nardoområdet som har dårligst dekning, men både utviklingen av eiendommen Lade allè 80 og Heimdalsområdet kan være aktuelt. Det vil bli utarbeidet en egen utbyggings plan for sykehjem og andre heldøgns tilbud ut i fra antatt demografisk utvikling frem mot 2035.

Ombygging/rehabilitering

Ved flere av institusjonene og bofellesskapene meldes det behov for ombygging for å bedre funksjonaliteten. En har bare så vidt startet nødvendige tilpassinger i forbindelse med de nye helsehusene hvor det er behov for areal til opptrening, plass for leger, fysio- og ergoterapeuter samt egnet areal for å håndtere pasientstrømmen.

Kommunale utleieboliger

Investeringsbudsjett for kommunale utleieboliger omfatter anskaffelse av alle typer boliger, fra enkeltstående leiligheter til leiligheter i bofellesskap med tilknyttet tjenesteyting. Investeringsbudsjettet er totalt på kr 56 millioner kroner og er delt mellom byutviklingsområdet, som har ansvar for anskaffelse av boliger for økonomisk/sosialt vanskeligstilte og flyktninger med 8 millioner kroner; og helse – og velferdsområdet, som har ansvaret for anskaffelse av boliger med tilknyttet tjenesteyting med 48 millioner kroner. Alle prosjekterte utleieboliger med tjenesteyting forutsettes delfinansiert med 20 prosent til 40 prosent i boligtilskudd fra Husbanken.

Biler

Det er behov for kjøp av minibuss til dagtilbud Lerkendal på grunn av opphør av leieavtale. Investeringen er selvfinansierende i den forstand at dagens leasingkostnader går til å dekke låneutgifter.

Utstyr

En vesentlig del av kostnadene vil være knyttet til installasjon av IT-utstyr og utskifting av alarmanlegg. Det er et kontinuerlig behov for utskifting av forflytningsutstyr, bekkenspylere, hvitevarer, brunevarer og hagemøbler med mer i forbindelse med oppussing og rehabilitering av institusjoner og bofellesskap.

Tabellen under viser en oversikt over investeringer innenfor Helse- og velferd i økonomiplanperioden 2010-2013.

Tabell 13.3 Investeringer Helse og omsorg for perioden 2010-13. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	149,5	100	24	24			
Forslag budsjett 2010-2013		149	72	72	148		
Investering/Prosjekt:	Kostnads overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgn	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Kattem helse- og velferdssenter	180	120	60	60			
Nytt helse- og velferdssenter							76
Boliger				48	48	48	48
Biler dagsenter Lerkendal				0,6			
Ombygginger				24	16	16	16
Utstyr				16	8	8	8
Sum økonomiplan	180	120	60	149	72	72	148

Statlige tilskuddsordninger

Det gir maksimalt 647 000 kroner i tilskudd per sykehjemsplass og 431 000 kroner i tilskudd per omsorgsbolig. Tilskuddet skal finansiere både økt kapasitet, utskifting og renovering av eldre uegnede bygninger. Eksisterende omsorgsboliger bygd uten tilfredsstillende fellesarealer kan få tilskudd til bygging av slike, dersom det er heldøgns tjenester knyttet til boligene.

Tilskuddet utbetales som et engangstilskudd og som hovedregel som en fast beregnet andel av kostnadene tilsvarende 30 prosent for sykehjemsplasser og 20 prosent for omsorgsboliger begrenset oppad til henholdsvis 647 000 og 431 000 kroner. Ordningen forvaltes av Husbanken og det skal innhentes uttalelse fra fylkesmannen om behov og investerings- og driftsutgifter i forhold til kommunens økonomi. Fylkesmannen skal også utarbeide en innstilling til Husbanken om hvilke prosjekter som bør få støtte innenfor de enkelte års rammer, hvilke som vurderes på nytt og hvilke som bør avslås. Det antas at tilskuddene utbetales først når ferdigattest foreligger.

13.6 Områder innen Helse og omsorg

13.6.1 Hjemmetjenester

Omfang, status og utfordringer

Hjemmetjenestene er de enhetene som ivaretar hjemmesykepleie, praktisk hjelp i hjemmet og betjening av utløste trykkløslarmer. De yter tjenester hele døgnet, 365 dager i året.

Hjemmetjenestene skal ivareta den enkelte brukers behov. For å yte tjenester i hjemmet på en forsvarlig måte, forutsettes det at brukerne skal kunne varsle selv når det oppstår behov for å tilkalle hjelp utenom de fast avtalte besøkene. Det er videre en forutsetning at brukerne kan være alene mellom de avtalte besøkene.

Hjemmetjenestene har høy andel ansatte med fagutdanning i forhold til landsgjennomsnittet.

Sykefraværet er fortsatt høyt i mange enheter i hjemmetjenestene. Bruk av private vikarbyråer bør minimaliseres siden dette er kostnadsdrivende. Tilbakemelding fra brukere av hjemmetjenester er at det fortsatt er for mange ulike hjelpere som kommer, og at kvaliteten på tjenestene dermed kan svekkes. For å kunne bedre situasjonen må sykefraværet ned, og andelen ansatte med høyere stillingsandeler opp. Å rekruttere og beholde kompetente ansatte vil være en stor utfordring i årene som kommer.

Det jobbes med å forankre primærkontaktordningen og implementering av faglige programmer for å bedre kvaliteten og sikkerheten i oppfølgingen av alle brukerne. Dette er viktig både for å sikre tjenestene rundt den enkelte bruker, ivareta bruker- og pårørendemedvirkning, samt koordinering av samarbeid med andre tjenester. Samarbeidsrutiner må implementeres, og informasjonsflyten kvalitetssikres. God dokumentasjon er fortsatt en utfordring.

Mål for tjenesteområdet

Tabell 13.4 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Utredning, behandling, forebygging og rehabilitering er styrt og målrettet mot 1. gangs brukere av tjenestene, brukere med raskt funksjonsfall, og brukere som har vært innlagt i sykehus for å hindre reinnleggelse.	Alle enheter har kompetansehevede tiltak i tråd med retningslinjene i prosjektet "Hverdagsmestring i hjemmet" (HMH) og "Helhetlig pasientforløp i eget hjem". Antall reinnleggelser i sykehus er redusert med 10 prosent. Alle brukere som har vært innlagt i sykehus har gjennomgått standardisert kartlegging iht prosjekt "Helhetlig pasientforløp i eget hjem", kartlegging av ADL, mestringsmuligheter etc	Hver enhet har planer for implementering og har gjennomført planleggingsdager. Fagkoordinatorerne gir personlig faglig veiledning til primærkontaktene. Kompetansehevede tiltak prioriteres iht. behov ved den enkelte enhet. Bydelsvise nettverk hvor hjemmetjenester, helsetjenester og HVK tar felles ansvar for samhandling med fokus på "det gode pasientforløp" er etablert.
Samarbeidsrutiner mellom de ulike tjenesteområdene er tatt i bruk og systematiske møte-/kontaktpunkt med andre enheter er etablert.	Alle nye brukere får vurdert mulighetene til forebygging og mestring.	Samarbeidsprosedyrer for tverrfaglig vurdering utarbeides mellom helsetjenester, hjemmetjenester, HV-kontor og andre. Utvikling av gode henvisningsrutiner mellom enheter.
Brukerne skal oppleve kontinuitet i tjenesten	Brukerne skal ha færrest mulig hjelpere å forholde seg til	Kartlegging av realistiske måltall. Reduksjon og oppfølging av tiltak iht. egen sak om dette.

13.6.2 Helse og velferdssenter

Omfang, status og utfordringer

19 kommunale og 4 private Helse- og velferdssentra har i løpet av 2009 jobbet med å forankre strategiene fra Eldreplanen om å bli gode arenaer for sosial og kulturell aktivitet for brukere som bor i omsorgsboliger, i sykehjemmet eller i nærområdet i de ulike bydelene. Dette arbeidet krever samhandling med andre aktører og samarbeidspartnere som kultur, skoler og barnehager, pensjonistforeninger osv.

Helse- og velferdssentrene har fokus på å yte kvalitativt gode og individuelle tjenester for alle beboere i senteret enten de bor på sykehjem eller i omsorgsbolig. De ulike sentrene har noe ulik oppbygging og er fortsatt i oppbyggingsfasen av sin senterfunksjon. I mars 2009 overtok HV-sentrene ansvaret for aktivitetstjenesten, miljøverter og dagsentertjenesten for eldre. En desentralisering av dette tilbudet har gitt sentrene nye utfordringer. Rådmannen foreslår å øke inntak/-antall opphold i dagsenter ved blant annet å utnytte ledig kapasitet ved forfall. Dette for å avhjelpe køen og utsette behov for opphold i institusjon.

Noen HV-sentre har i løpet av de siste årene fått avdelinger med spesialstatus:

- Forsterket skjermet enhet for personer med demens
- Alderspsykiatrisk avdeling,
- Smitte
- Avdeling for sansetap
- Paliativ enhet

Det er behov for en gjennomgang av ressursfordelingen ved disse avdelingene. Helse- og velferdssentrene driver kompetanseoppbygging for å kunne ivareta de oppgaver som skal løses i form av både hjemmetjenester og tjenester i sykehjemmet. Teknologi i omsorgstjenesten er et utviklingsområde som vil få fokus. Å finne nye løsninger for å møte fremtidens omsorgsutfordringer i form av innovative grep og nyskapning i forhold til teknologi, arkitektur forskning og organisasjonsutvikling har et nasjonalt og lokalt fokus.

I august 2010 åpner Kattem helse- og velferdssenter med 48 plasser. Uten økte driftsmidler til flere plasser medfører dette ingen "nye sykehjemsplasser". Rådmannen foreslår avvikling og flytting av hele Persaunet helse- og velferdssenter til Kattem. Salg av Persaunet vil frigjøre kapital som kan brukes til å fremskynde oppbygging av et nytt helse- og velferdssenter. Samtidig vil vi avvikle en av våre eldste og mest tungdrevne institusjoner.

Vi planlegger i planperioden å øke bemanningen ved noen av helse- og velferdssenter som har gode tilrettelagte omsorgsboliger i sin bygningsmasse. Vi planlegger en årlig vekst på 15-20 plasser for brukere med omfattende tjenestetilbud (OTT) fra 2011. Det betyr at vi i planperioden kan tilby ca 100 nye brukere med omfattende tjenestebehov tjenester gjennom hele døgnet ved våre helse- og velferdssentra. Rådmannen vil i løpet av høsten 2009 legge frem en sak om strategisk bruk av omsorgsboliger i planperioden 2010-2013.

Mål for tjenesteområdet

Tabell 13.5 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Eldreplanens strategier er tydeliggjort og iverksatt.	Minimum 50 prosent av alle ansatte med 50 prosent stilling eller mer har gjennomgått kompetanseheving ift roller,	Gjennomføres etter modell fra "Hverdagsmestring i hjemmet". Etablere bydelsvise nettverk for fagkoordinatorer i helse- og

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
	ansvar og faglige tema	velferdssentre.
Revurdere og dimensjonere budsjettet etter antall "spesialenheter" og antall plasser ved disse enheter.	Prosjekt vedrørende teknologi i omsorgstjenester er igangsatt i ett til to helse- og velferdssenter. Budsjetteringsmodellen er gjennomgått og eventuelle nødvendige justeringer foretatt	Utprøve ulike typer teknologiske innretninger og hjelpemidler for å trygge og sikre brukerne Vurdere lovverkets muligheter og begrensninger
Dagsentertjenesten for eldre skal utvikles i tråd med mestringsstrategier og være en forebyggende arena for å utsette behovet for omsorgstjenester gjennom hele døgnet	Antall hjemmeboende brukere som har tilbud i dagsenter er økt (økt utnyttelsesgrad for hjemmeboende brukere/overbooking).	Prosjekt med fokus på mestring knyttet til dagsentertjenesten er igangsatt. Utforme plan for videreutvikling av Dagsentertjenesten for eldre. Sikre felles forståelse. Utvikling i tråd med planen.

13.6.3 Helsehus

Omfang, status og utfordringer

I følge Eldreplanen skal det innen 2015 være ett helsehus i hver bydel med i alt ca. 400 kortidsplasser. Status pr. 01.09.09:

Øya helsehus: 116 plasser – rehabiliteringsplasser, etterbehandlingsplasser og overgangsplasser for utskrivingsklare pasienter som venter på et tilbud i kommunen.

Nidarvoll helsehus: 20 rehabiliteringsplasser og 10 ordinære (ikke forsterkede) kortidsplasser.

Søbstad helsehus: 30 intermedierplasser/ etterbehandlingsplasser og 10 ordinære kortidsplasser (ikke forsterkede).

Østbyen helsehus består av Olavsgården, dagrehabilitering ved Lade allé 80 og Leistad helsehus. Leistad åpnet for de første brukerne i slutten av september 2009, og målgruppen er personer med psykiske lidelser (etterbehandlings- og trygghetsplasser) og yngre voksne som trenger videre oppfølging etter avsluttet barnevern.

Fokusområdene for helsehusene har så langt vært opptrapping av helsehusplasser, avklaring av brukergrupper, dimensjonering av nivå på tjenestene i tillegg til kompetanseoppbygging.

Tillegget til samarbeidsavtalen mellom kommunen og St. Olavs Hospital fra 22.6.2009 forsterker helsehusenes rolle i forhold til utskrivingsklare pasienter. Visjonen i avtalen er: Ingen kø inn - og ingen kø ut fra sykehuset. For helsehusene betyr det et fokus på effektiv drift av god kvalitet som bidrar til dette. Øya spiller en nøkkelrolle i tilleggsavtalen. Derfor foreslår vi å overføre ressurser fra utgiftene til utskrivingsklare til Øya helsehus (rammeøkning).

Øya helsehus har vært i drift i ca. ett år. Erfaringene så langt tyder på at det i 2010 vil være utfordringer knyttet til å definere riktige brukergrupper som egner seg for behandling i helsehus. Det

har også vært vanskelig å dimensjonere tilbudet både mht riktig budsjettering og riktig kompetanse. For alle helsehusene har det vært en utfordring både med tilstrekkelig legedekning og tilsetning av leger.

Mål for tjenesteområdet

Tabell 13.6 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Bidra til å innfri kravene i tilleggsavtalen med St. Olavs hospital.	Kartlegge og definere pasientgrupper som skal prioriteres til behandling i helsehus.	Kartlegging, innhenting av kunnskap og drøftinger av pasientgrupper og det gode pasientforløp med resten av tiltakskjeden. Helsehusenes muligheter iht. tidlig intervensjon utvikles i samarbeid med henvisende instanser.
Øke andelen helsehusplasser jfr. Eldreplanens opptrappingsplan.	Pasienter på Øya helsehus med behov for langtidsplass flyttes til andre sykehjem innen 4 uker	Samarbeid med tildelingskoordinator og Helse – og velferdssenter.
Avklare kompetansebehov og gjennomføre kompetanseoppbygging i tråd med intensjonene i helsehus.	Styrke fagdekningen ved Øya helsehus, bl.a. øke legedekningen. Utvikle og gjennomføre kompetanseplaner som sikrer at kompetansen hos medarbeiderne i helsehus er i tråd med pasientgrunnlaget.	Ulike rekrutteringstiltak utredes, som for eksempel kombinerte stillinger mellom sykehus og helsehus, i dialog med legetjeneste internt og eksternt. Kompetanseplaner bidrar til å sikre gode pasientforløp. Helsehusene samarbeider om utvikling av kompetanseplaner og tiltak.

13.6.4 Helsetjenester utenfor institusjon

Omfang, status og utfordringer

Ergoterapitjenesten: Enheten består av ergoterapeuter, hjelpemiddelteknikere, Ressurssenter for demens, Infosenter for seniorer og Innsatsteam (tværfaglige team - organisatorisk underlagt enhet for ergoterapitjenester i 2008).

Fysioterapitjenesten: Enheten består av fastlønte fysioterapeuter, privatpraktiserende med driftsavtale og FYSAK-koordinator. Tallene nedenfor gjelder kun fastlønte. Statistikk fra private fysikalske institutt foreligger ikke.

Enhet for legetjenester og smittevern (ELS): ELS består av fastleger og smittevernkontor.

Legevakta i Trondheim; interkommunalt samarbeid, verskommunemodell, mellom Trondheim, Klæbu, Malvik, Melhus.

Rammejusteringer i helsetjenestene de siste årene har hovedsakelig vært knyttet til psykisk helse og tjenester i helsehus, mens de ordinære tjenestene utenfor institusjon har samme nivå som tidligere.

Det er fortsatt stort press på fysio- og ergoterapitjenestene og hjelpemiddelteknikere. Det er mange avvik fra ventetidsnormen. For å unngå aktivitetsreduksjon må tjenestenes rammer justeres iht. demografisk utvikling (inkludert alle aldersgrupper). Kapasitet til helsefremmede og forebyggende arbeid er avtagende. De dårligste brukerne prioriteres høyest, jf utfordringene med utskrivingsklare pasienter. Effekten av tiltak er som oftest er bedre på et tidlig stadium i pasientforløpet. Dette handler hovedsakelig om at forebyggings- og mestringsstrategien må styrkes i henvisende enheter, for eksempel i hjemmetjenestene, helse- og velferdskontorene og fastleger.

De privatpraktiserende fysioterapeutene jobber med alle aldersgrupper, men de tar hovedansvaret for den yrkesaktive delen av befolkningen, særlig sykmeldte hvor de spiller en viktig rolle for å forhindre langtidsfravær og uføretrygding.

Fra og med juli 2009 starter arbeidet med omlegging av finansieringsordningen for den private delen av fysioterapitjenesten, og kommunen vil få et fremtidig utvidet ansvar for finansieringen. Enhet for fysioterapitjenester og rådmannen vil få et betydelig oppfølgingsansvar i den forbindelse. Det er også et mål å opprettholde dagens aktivitet, men dette kan vise seg vanskelig uten å øke de minste stillingsandelene (stillingshjempler).

I forbindelse med etablering av toppidrettssenter ved Granåsen skianlegg vil det bli etablert et legesenter med 2-3 fastleger, i tillegg vil 3 fysioterapeuter som har driftsavtale med Trondheim kommune etablere aktivitet ved senteret.

Nye prosjekter og tiltak er etablert med krav om tilgang på helsetjenestene, f eks FYSAK og overvektsprosjekt. Denne innsatsen må videreføres, men vil kreve nedprioritering av ordinær oppsøkende helsetjenester dersom enhetene må løse dette innenfor egne rammer.

Det eneste alternativet til å håndtere økende press på tjenestene uten rammeøkninger, er at henvisende instanser får økt fokus på tidlig intervensjon. Dette kan videre kreve at man nedprioriterer tiltak til brukere på et senere stadium i sykdomsutviklingen hvor effekt av tiltakene er mer usikker.

Mål for tjenesteområdet

Tabell 13.7 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 - 2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Tilbudet om tverrfaglig vurdering, behandling og rehabilitering målrettes og styrkes.	Alle helseenheter har implementert samarbeidsrutiner som ivaretar overganger mellom institusjoner og hjem. Antall reinnleggelser i sykehus er redusert med 10 prosent "Frisklivssentral" og/eller evt. kommunalt lærings- og mestringscenter er etablert. Persaunet transittmottak har etablert og kvalitetssikret helsetjeneste Standarder for ventetid ved Legevakten overholdes	Avvik registreres. Deltakelse i prosjekt HMM. Tydeliggjøre roller og ansvar. Kompetansehevede tiltak. Bydelsvise tverrfaglige nettverk med fokus på "det gode pasientforløp". Alle nye brukere som skrives ut fra sykehus skal ha konsultasjon med fastlegen innen 2 uker. Målgrupper for tidlig intervensjon og behov for tverrfaglig vurdering identifiseres og prioriteres. Samarbeid på tvers av tjenester og nivå om utvikling

Periodemål 2010 - 1013	Resultatmål 2010	Tiltak
	Avklaring av ansvar mellom legevakt og fastleger.	av arbeidsmodeller. FYSAK forankres og bygges opp tverrfaglig og tverretatlig iht. vedtak om organisering.
Tilstrekkelig bemanning og kompetanse sikres.	Sykepleierstilling ved ELS fullfinansieres. Aktivitetsnivået fra 2009 er opprettholdt (dekningsgrad) Justering av rammer til helseenhetene iht demografisk utvikling. Løfte alle private driftshjemler til minimum 40 prosent.	Samarbeidsrutiner og prosedyrer kvalitetssikres Kartlegge konsekvensen av ny finansieringsordning for priv. fysio m/driftstilskudd, samt behov og muligheter for økning av stillingsandeler. Videreutvikle samarbeidsstrukturer mellom kommune og private.

Samhandling med stiftelser, frivillige lag og organisasjoner

Arbeidet med endringer på området har ikke gått så fort som vi tidligere har håpet. Det gjenstår mye arbeid for å modernisere/ effektivisere arbeidet med tildeling av tilskudd og oppfølging av om tildelte midler gir forventet effekt. Høsten 2009 vil det bli fremmet en sak til Formannskapet som skisserer kommunens planer for samhandling med Frivilligsentralene i fremtiden. Nasjonale signaler legges til grunn og sentralene vil få en sterkere koordineringsrolle enn det som har vært tilfelle hittil. Nye rapporteringsrutiner skal jobbes frem i samhandling med sentralene.

Kommunen yter tilskudd til ulike formål i regi av Stiftelser, frivillige lag og organisasjoner. Disse har tre hovedinndelinger: tiltak som kompenserer for manglende kommunale tilbud, likemanns- og informasjonsarbeid og sosialaktiviteter av forskjellige art.

Utfordringer:

- Systematisering av oppfølging av avtaler om driftstilskudd
- Etablering av en tydelig profil for tildeling av tilskudd basert på kjente behov
- Å etablere helelektronisk saksbehandling mht tildeling av tilskudd
- Reforhandling av Partnerskapsavtalene med frivilligsentralene
- Frivillig sektor er spesielt utsatt i dårlig økonomiske tider
- Begrenset økonomisk ramme

Den økonomiske rammen for 2010 er redusert sammenlignet med 2009. Inkommede søknader utgjør et betydelig høyere beløp enn det som er mulig å imøtekomme. Rådmannen har basert sitt forslag på at lag og organisasjoner som søker for 2010 og som tidligere har fått tilskudd får opprettholdt tilskuddet med ett unntak. Det foreslås å ikke gi tilskudd til Trondheim samtalesenter, som har et tilbud som er til en begrenset målgruppe og som det finnes alternativer til, for eksempel Familierådgivningskontoret.

Tabell 13.8 Mål for samhandling med stiftelser, frivillige lag og organisasjoner

Mål	Virkemidler
Delta i prosjektgruppe i prosjektet "Fra pilot til skvadron" som skal resultere bl.a. i en plan for frivilligpolitikk i løpet av prosjektperioden (2011)	Aktivt deltakelse i den lokale prosjektgruppen sammen med en representant fra en Frivilligsentral
Søknadsprosessen er effektivisert.	Elektronisk søknader på alle tilskudd forvaltet av Helse og velferd er innført fom april 2010
Utarbeide tydelige tildelingskriterier og forventinger.	Mulighet for å kjøpe tjenester som gir oversikt over alle tilskudd so kan søkes på utredes Kriteriene foreligger for budsjettprosessen 2011
Etablere "fora" for frivillighet for informasjonsutveksling og samhandling, minimum 1 møte pr. halvår.	Det skal være åpne møter for gjensidig informasjon for alle lag og organisasjoner. Det skal være samarbeidsmøter med de større organisasjoner for å gi mulighet for brukerinnyflytelse
Kommunens forhold til frivilligsentraler er tydeliggjort	Nye retningslinjer for rapportering er utarbeidet og tas i bruk for 2010. Kommunens representanter i styrene deltar i felles planleggings- og evalueringsmøter med rådmannen Partnerskapsavtalen er reforhandlet innen utgangen av 2010
Forholdet mellom kommunen og mottakere av store tilskudd er godt regulert	Alle tilskuddsmottakere som mottar mer enn kr.100 000 har en avtale med kommunen som beskriver gjensidige forventninger samt rapporteringskrav

Tabell 13.9 Fordeling av tilskudd til stiftelser, frivillige lag og organisasjoner. Se vedlegg 2¹⁾ for fullstendig oversikt

Område	Tilskudd 2009	Søknad 2010	Forslag 2010
Drift etter avtale; tiltak som kompenserer for kommunale tiltak	8 317 000		8 103 000
Koordinatorstilling Livsglede for eldre	485 000		500 000
Oppfølging av Partnerskapsavtale med Frivilligsentraler i Trondheim	1 828 000		1 867 000
Tilskudd til treffested/helsefremmende tiltak	171 000	228 000 5 av 12 oppgir ingen beløp	206 000 ²⁾
Tilskudd til bruker-/interesseorganisasjoner	176 000	327 000 1 av 12 oppgir ingen beløp	176 000
Anerkjennelse/informasjon, organisering og struktur	180 000		354 000
Nye søknader til posten – 22 søknader innkommet innen søknadsfristen		1 318 000 I søker oppgir ingen beløp	150 000 ³⁾
Samlet beløp	11 157 000⁴⁾		11 356 000

¹⁾ Det er flere som har søkt enn det oversikten viser. Kun søkere som har fått tilskudd fremgår av vedlegget

²⁾ Gjenopprettelse av en overføring til tidligere nivå

³⁾ 2 søknader innvilges på bakgrunn av at disse tidligere har fått tilskudd fra henholdsvis ordførerens bevilgningskonto eller Trondheim eiendom og er dermed kun flytting av kostnadssted for kommunen

⁴⁾ 2010 tall vil være noe høyere pga lønns- og prisjustering

14 Flyktninger og innvandrere

14.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder:

- Bosettingsavtale 2010
- Fordeling av statlige tilskudd kommunen mottar til bosetting/integrering av flyktninger.
- Fordeling av statlige tilskudd kommunen mottar som vertskommune for mottakssentraler for asylsøkere.

Rådmannen foreslår at Trondheim kommune i 2010 bosetter 250 flyktninger og 30 enslige mindreårige flyktninger. Dette er en noe lavere bosetting av enslige mindreårige flyktninger enn Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) sin anmodning om bosettingskvote for 2010. En bosetting på totalt 280 flyktninger gir kommunen økte statlige tilskudd. Rådmannen foreslår at de økte tilskuddene fordeles på de områdene i kommunen som får merutgifter som følge av økt bosetting.

14.2 Status og utfordringer

Bosetting av flyktninger 2002 - 2008

Antall flyktninger, inklusive familiegjenforeninger, bosatt i Trondheim i perioden 2002 til 2008:

Tabell 14.1 Antall bosatte flyktninger i Trondheim 2002 - 2008

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Antall bosatte	276	226	240	219	201	208	229
Endring fra året før		-50	14	-21	-18	7	21

De største nasjonalitetsgrupper som ble bosatt i 2008 var fra Irak, Somalia, Afghanistan, Burma og Eritrea. Antall familiegjenforeninger varierer fra år til år. I perioden 2002-2008 har Trondheim i gjennomsnitt bosatt 26 familiegjenforeninger per år.

Bosetting av flyktninger i 2009

Bosettingsavtalen med IMDi for 2009 er på 240 flyktninger, inklusiv 25 enslige mindreårige. Per 1. oktober 2009 er det totalt bosatt ca. 200 flyktninger (eksklusiv familiegjenforeninger), og bosettingskvoten vil bli oppfylt i løpet av året.

Bosettingsbehov 2010

Det har vært en stor økning i antall asylsøkere til Norge i 2008 og 2009. Dette har ført til økt behov for flere plasser på asylmottakene. Hittil i 2009 er det ankommet ca. 12 000 asylsøkere, en økning på 42 prosent sammenlignet med 2008. Det nasjonale behovet for bosetting i kommunene i 2010 er 10 000 flyktninger, hvorav 1 600 er enslige mindreårige.

Kommunene i region Midt-Norge er anmodet om å bosette 1 450 flyktninger, hvorav 232 enslige mindreårige.

Anmodning om bosetting i Trondheim

IMDi har anmodet Trondheim kommune om å bosette 300 flyktninger i 2010, hvorav 50 enslige mindreårige. Familiegjenforeninger kommer i tillegg.

Ordinær bosetting

Kommunens bosettings- og kvalifiseringstjenester er dimensjonert til årlig å bosette 220 til 240 flyktninger.

De fleste nyankomne flyktninger som bosettes i Trondheim har behov for kommunal bolig. Tilgangen til kommunale boliger er begrenset, mens antall nyankomne flyktninger og andre grupper med boligbehov er stadig økende. Rådmannen vil derfor vurdere bruk av det private leiemarkedet.

Bosetting av enslige mindreårige

IMDi anmoder Trondheim om å bosette 50 enslige mindreårige i 2010. Etter vedtak i formannskapet (sak 144/09) vil Trondheim i 2009 bosette 25 barn. Totalt har kommunen i dag ansvar for oppfølging av ca. 70 enslige mindreårige flyktninger.

Enslige mindreårige er den mest sårbare flyktninggruppen, og har behov for gode og "treffsikre" bo- og omsorgstiltak. Trondheim kommune har gjennom flere år opparbeidet høy kompetanse og utviklet flere gode tiltak. Mulighetene til å etablere gode bo- og omsorgstiltakene for denne gruppen må være avgjørende ved vurdering av bosettingsavtalen. Samtidig må en ta hensyn til at det for denne gruppen er behov for oppfølging over flere år.

Forslag til bosettingsavtale for 2010

Til tross for utfordringer i forhold til boliger og behovet for gode bo- og omsorgsløsninger, vil rådmannen anbefale at Trondheim kommune bosetter 250 flyktninger og 30 enslige mindreårige flyktninger i 2010. I tillegg kommer eventuelle familiegjenforeninger.

Mottakssentraler for asylsøkere

Trondheim er vertskommune for to mottakssentraler, Persaunet Statlig mottak og Trondheim mottakssenter.

Persaunet Statlig mottak er et transittmottak med plass til 180 asylsøkere. Kommunens oppgaver overfor asylsøkere ved mottaket er knyttet til helsetjenester.

Trondheim mottakssenter har hovedbase ved tidligere Sandmoen camping. Fra 1. oktober 2009 vil mottaket ha 310 plasser. Kommunens oppgaver i forhold til disse asylsøkerne er tolketjenester, grunnskoleopplæring, helsetjenester, barnevernstjenester og norskopplæring.

14.3 Mål for tjenesteområdet

Det overordnede målet for kommunens bosettings- og integreringsarbeid er:

"Alle uavhengig av etnisk opprinnelse, skal ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet, kunne bruke sine egne ressurser, og på egne vilkår kvalifisere seg til økonomisk uavhengighet og mestring av eget liv".

14.4 Økonomi - drift

Med en bosetting i 2010 på totalt 280 flyktninger og vertskommunetilskudd for mottakssentralene, vil kommunen motta ca. 18 millioner kroner mer enn i 2009. Hoveddelen av de statlige tilskuddene er integreringstilskudd kommunen får per bosatte flyktning. For enslige mindreårige flyktninger får kommunene i tillegg til integreringstilskuddet, et årlig tilskudd på 115.850 kroner (2009 sats) per barn per år. Kommunen mottar dette tilskuddet fram til den enslige mindreårige fyller 21 år.

Vertskommunetilskuddet knyttet til asylmottakene gis per plass, og tilskuddet skal dekke kommunens ekstrautgifter knyttet til mottaket.

Tabell 14.2 Budsjettramme og tiltak statlige tilskudd til bosetting/integrering av flyktninger og vertskommunetilskudd. Tall i millioner kroner.

Netto driftsramme	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	118,3	118,3	118,3	118,3
Pris- og lønnskompensasjon	-	-	-	-
Oppgaveendringer	-	-	-	-
Korrigert budsjett 2009	118,3	118,3	118,3	118,3
Vedtatte rammeendringer	-	-	-	-
Økte statlige tilskudd	18,1	18,1	18,1	18,1
Forslag til netto driftsramme	136,4	136,4	136,4	136,4
Rammeendring	18,1	18,1	18,1	18,1
Økte utgifter/reduerte inntekter:	18,1	18,1	18,1	18,1
Fordeling av økte statlige tilskudd	18,1	18,1	18,1	18,1
Sum tiltak	18,1	18,1	18,1	18,1

Økte utgifter/fordeling av økte statlige tilskudd

Den foreslåtte bosettingen medfører økte kommunale utgifter. De økte utgiftene skyldes først og fremst en bosetting av flere enslige voksne som deltar i introduksjonsprogrammet og har krav på introduksjonsstønad. Budsjettet til Kvalifiseringssenter for innvandrere justeres i forhold til de økte utgiftene. I tillegg er det en økende etterspørsel etter tolketjenester fra det kommunale tjenesteapparatet. Økt bosetting øker også bl.a. utgiftene til barnevern (enslige mindreårige) og kommunens helsetjenester.

Rådmannen foreslår følgende disponering av de statlige tilskuddene i 2010:

Tabell 14.3 Fordeling av de statlige tilskuddene i 2010. Tall i million kroner.

Overføring til:	Endring i 2010	Budsjett 2010
Kvalifiseringssenter for innvandrere	+9,75	60,88
Tolketjenesten	+3,60	17,81
Helse og velferd	+1,40	27,64
Oppvekst og utdanning	+2,90	14,45
Kulturenheten	-	4,66
Biblioteket	+0,30	1,30
Kultur	-	1,35
Rådmannens fagstab	-	2,50
Trondheim eiendom	-	0,30
Personaltjenesten/Overformynderiet	+0,15	0,70
Bystyresekretariatet/Mangfoldsrådet	-	0,16

15 Idrett og friluftsliv

15.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder følgende:

- Tilskudd til idretts- og friluftsmål
- Drift av kommunale idrettsanlegg
- Drift av kommunens friluftsområder

I perioden 2003 – 2009 har kommunen netto investert ca. 145 millioner kroner til idretts- og friluftsmål. Dette har bl.a. resultert i ny friidrettsbane på Stadion, oppstart av friidrettshall på Ranheim, ny ishall på Leangen, rehabilitering av idrettsanleggene Leangen og Dalgård, toppfotballarena på Dalgård idrettsanlegg, rehabilitering og etablering av nye tilbud i Granåsen - anlegget og etablering av flere nærmiljøanlegg. I tillegg er det gjennomført noe rehabilitering av Husebybadet, finansiert av statlige tiltaksmidler. I perioden har det også blitt foretatt betydelige oppgraderinger i sti- og løypenettet i byens friluftsområder.

I planperioden 2010-2013 foreslår rådmannen redusert leie av private haller, men samtidig åpnes flere nye kommunale idrettshaller i perioden. Dette vil bety flere halltimer til disposisjon for både organisert og uorganisert idrett. Rådmannen foreslår økninger i kommunens tilskudd til spillemidler og økte ressurser til drift av kommunes idrettsanlegg. Budsjettforslaget sikrer driften av den nye ishallen, driften av friidrettshallen på Ranheim og rådmannen har økt budsjettet til friluftsområdet. Rådmannen foreslår en forsiktig økning av billettprisene i Husebybadet, og fremmer forslag om en økning av parkeringsavgiften i marka.

I investeringsbudsjettet for 2010 har rådmannen innarbeidet bevilgning til bygging av den nye friidrettshallen på Ranheim. I tillegg åpnes ny idrettshall på Rosenborg i 2010. Som en del av investeringene over skolebudsjettet planlegges det å bygge idrettshall ved Spogndal skole og Åsveien skole (planlagt ferdigstilt i 2013 og 2014). I 2010/2011 foreslår rådmannen investeringsmidler til rehabilitering av kjøleanlegget på Leangen ishall. Rådmannen foreslår også at kommunen viderefører de årlige investeringene til byens friluftsområder.

15.2 Status og utfordringer

15.2.1 Drift av kommunale idrettsanlegg

Mange av de kommunale idrettsanleggene har behov for omfattende vedlikehold. Vedlikeholdsrammen er for lav til at kommunen klarer å opprettholde anleggenes standard. Anleggene forringes, og over tid oppstår det behov for omfattende rehabilitering.

15.2.2 Investeringer i kommunale idrettsanlegg

Leangen idrettsanlegg

Det tekniske anlegget på Leangen idrettsanlegg er over 30 år. Kuldemediet som benyttes i kjøleanlegget er freongass (R-22). I løpet av det siste året har det vært lekkasjer av freongass. Fra 1. januar 2010 er det importforbud av R-22. Fram til 1. januar 2015 er det tillatt å etterfylle anleggene med gjenvunnet R-22. Tilgangen på gjenvunnet R-22 vil imidlertid kunne bli begrenset og prisen vil øke. Ytterligere lekkasjer vil kunne oppstå, og med begrenset tilgang på R-22 vil dette medføre at ishallene må stenges. Det har også vært lekkasjer i kjølerørene som ligger i betongen under isflata. Dette er uforutsigbart og vil skje igjen, noe som medfører driftsstans i kortere eller lengre perioder.

Dalgård idrettsanlegg

Dalgård ishall har samme utfordring som Leangen når det gjelder freongass. I tillegg er hallen slitt og har behov for omfattende vedlikehold. Kjøleanlegget må skiftes innen 1. januar 2015. Formannskapet vedtok i 2009 å etablere en midlertidig toppfotballarena på Dalgård idrettsanlegg. Det er foretatt oppgraderinger av anlegget slik at det nå skulle tilfredsstillende lisenskravene for toppfotball.

Granåsen skianlegg

Bystyret vedtok i november 2006 (sak 130/06) en oppgradering og rehabilitering av Granåsen skisenter. Bakkene K120 og K90 er nå oppgardert til K123 og K90. Hoppbakkene er tatt i bruk og nytt plastdekk ferdigstilles våren 2010.

Granåsen rekruttsenter AS er nå i gang med å utvikle rekruttanlegget på Granåsen. Planene inkluderer etablering av mindre bakker K8-K16 og K28, plast i bakkene, renovering av K38 og K65, heisanlegg, nytt sporsystem, drenering av hoppflaten og etablering av klubbhus/garderobebygg.

I mars 2009 ble det gjennomført World Cup i skiskyting i Granåsen. Det ble etablert et midlertidig anlegg som tilfredsstilte kravene fra det internasjonale skiskytterforbundet. Formannskapet vedtok i sak 149/09 at en permanent konkurransearena for skiskyting skal innarbeides i helhetlig plan for Granåsen.

I forbindelse med behandlingen av sak om Toppidrettssenter i Granåsen, vedtok formannskapet at rådmannen får fullmakt til å inngå en intensjonsavtale med Olympiatoppen Midt Norge om etablering av permanent tribune. Prosjektet blir ferdigstilt høsten 2010.

Husebybadet

I forbindelse med den statlige tiltakspakken, bevilget bystyret 16,15 millioner kroner til oppgradering av Husebybadet. Prosjektet inkluderer branntekniske tiltak, nytt renseanlegg og ombygging av tekniske rom. Arbeidet startet høsten 2009 og er planlagt ferdig i løpet av våren 2010. Prosjektet inkluderer deler av de nødvendige oppgraderingstiltakene som badet har behov for. Det vil senere være behov for ytterligere tiltak.

Rostenhallen

Hallen er den eldste kommunale idrettshallen, og har stort behov for rehabilitering og vedlikehold. Det mest akutte er garderober og tak.

Nærmiljøanlegg

Fram til og med 2008 ble det årlig bevilget 2 millioner kroner over investeringsbudsjettet til etablering av nærmiljøanlegg. Nærmiljøanleggene er viktige i et fremtidig og helhetlig tilbud til barn og unge. Det er stort behov for aktivitetsområder til uorganisert idrett.

Kommunens friluftsområder

Kommunens sti- og løypeplan inneholder 37 prioriterte tiltak som er beregnet til å koste 18 millioner kroner. Det er tidligere bevilget 10 millioner kroner til formålet. Midlene er disponert til nye skiløyper, rehabilitering av eldre stier/løyper, toaletter på badeplassene, utskifting av PCB -holdige lys, bygging av parkeringsplasser og opparbeidelse av areal for skilek.

Flere av byens idrettslag har ansvaret for preparering av lysløyper. Kommunen yter tilskudd til lagene til dette arbeidet. Kommunen betaler også leie til grunneiere. Det er behov for en budsjettøkning for å få til bedre driftsavtaler og leieavtaler knyttet til løypenettet i marka.

15.2.3 Større arrangement i planperioden

- VM i orientering 2010. Arrangementet har fått 0,25 millioner kroner i støtte fra kulturfondet i 2009 og det søkes om ytterligere 0,25 millioner kroner fra fondet i 2010.
- Word Cup i Granåsen. Årlige arrangement i hopp og kombinert.

- EM i fotball 2016. Norges Fotballforbund vedtok i juli 2009 at Trondheim skal være en av Norges fire arrangementsbyer ved et eventuelt EM i Norge/Sverige i 2016. Avgjørelsen om hvilket land som blir tildelt EM i 2016 vil foreligge i mai 2010.

15.3 Mål for tjenesteområdene

Tabell 15.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Tilrettelegge for bedre innendørs idrettsaktiviteter	Øke antallet halltimer til barn, unge og den uorganiserte idretten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bygge ny friidrettshall på Ranheim ▪ Åpne ny idrettshall på Rosenborg ▪ Bygge plathall på Kolstad ▪ Tilby mer halltid til den uorganiserte idretten i de kommunale hallene
Realisering av vedtatt sti- og løypeplan	Bedre kapasiteten og tilgjengeligheten til løypene i marka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bedre avtaler med idrettslag og grunneiere om drift av løyper ▪ Handikaptilpasning av tursti rundt Teisendammen ▪ Etablere skiløype fra Blakli til Strindamarka ▪ Turvei fra Saupstad til Smistad
Befeste Trondheim sin posisjon som internasjonal møteplass	Økt antall internasjonale arrangement i Trondheim	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Orienterings-VM 2010 ▪ Delta i utarbeidelsen av søknad om EM i fotball 2016

15.4 Økonomi - drift

Tabell 15.2 viser forslag til netto driftsramme for idrett og friluftsliv i perioden 2010-2013, samt forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i bystyret 30. april 2009. I forhold til revidert budsjett for 2009 får området en rammeøkning i perioden. Økningen er hovedsakelig knyttet til drift av ny ishall og drift av flere nye idrettshaller i perioden. I tillegg fremmes det forslag om effektivisering i driften av byens idrettshaller og noe økning i gebyrer/billettpriser.

Tabell 15.2 Budsjettramme og tiltak idrett og friluftsliv. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	66,00	66,00	66,00	66,00
Pris- og lønnskompensasjon	1,40	1,40	1,40	1,40
Oppgaveendringer	-	-	-	-
Korrigert budsjett 2009	67,40	67,40	67,40	67,40
Vedtatte rammeendringer ³¹	-0,15	0,55	0,55	0,75
Annen rammeendring	2,70	1,40	1,40	1,40
Forslag til netto driftsramme	69,95	69,35	69,35	69,55
Rammeendring	2,55	1,95	1,95	2,15
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak³²	-	0,10	0,10	0,10
Endring av tidligere vedtak:	1,45	2,05	2,05	2,25
Drift kommunale idrettsanlegg	0,20	0,80	0,80	1,00
Kommunal egenandel spillemidler	1,25	1,25	1,25	1,25
Økte utgifter/reduerte inntekter:	3,00	1,70	1,70	1,70
Drift ny ishall	1,20	1,20	1,20	1,20
Ranheim friidrettshall	1,50	0,20	0,20	0,20
Drifts- og leieavtaler for skiløyper	0,30	0,30	0,30	0,30
Nye effektiviseringstiltak	-0,70	-0,70	-0,70	-0,70
Redusert åpningstid i kommunale haller	-0,50	-0,50	-0,50	-0,50
Redusert prisjustering	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20
Nye økninger i gebyrer/egenbetalinger:	-0,70	-0,70	-0,70	-0,70
Økt parkeringsavgift i marka	-0,60	-0,60	-0,60	-0,60
Økte priser for bruk av Husebybadet	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Annet: Bruk av eksterne konsulenter	-0,50	-0,50	-0,50	-0,50
Sum tiltak	2,55	1,95	1,95	2,15

Annen rammeendring

Økningen er knyttet til drift av Ranheim friidrettshall og ny ishall.

Endring av tidligere vedtak

Dette gjelder forslag om endringer av tidligere vedtak i økonomiplan 2009 – 2012 og bystyrets vedtak i revidert budsjett (sak 37/09). Det fremmes forslag om følgende endringer:

- Driften av de kommunale idrettsanleggene trenger økte ressurser til nødvendig vedlikehold. Rådmannen foreslår derfor en mindre økning i budsjettet for 2010 og ytterligere økning i rammene i løpet av planperioden.
- Det er store årlige variasjoner i det totale søknadsvolumet på kommunalt tilskudd til spillemidler. I 2009 er budsjettet på 2,25 millioner kroner. Rådmannen er kjent med at antallet søknader og det totale søknadsbeløpet i 2010 vil øke. Rådmannen foreslår derfor at kommunen i 2010 avsetter 3,5 millioner kroner til dette formålet. Dette betyr en økning i tilskuddet med 1,25 millioner kroner i forhold til 2009. Søkere som eventuelt ikke får innvilges tilskudd i 2010, vil få tildelt tilskudd i 2011.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- Ny ishall på Leangen ble ferdig i 2009. Budsjettet foreslås økt med 1,2 millioner kroner til dekning av helårsdrift i 2010.
- Norges første friidrettshall på Ranheim skal etter planen stå ferdig i oktober 2010. Oppstartkostnadene for hallen i 2010 anslås til 1,5 millioner kroner. De totale årlige driftskostnader for hallen er stipulert til 4 millioner kroner. Driften av hallen skal finansieres med

³¹ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³² Se vedlegg 7

hall- og baneleie og kommersiell utleievirksomhet. Driften av friidrettshallen på Ranheim vil basere seg på en annen driftsmodell enn de andre kommunale idrettshallene. Det er knyttet usikkerhet til driftsinntektene i hallen.

- Rådmannen foreslår at budsjettet til drift av byens friluftsområder økes med 0,3 millioner kroner fra 2010. Dette til dekning av økte utgifter knyttet til avtaler med idrettslagene og grunneierne.

Nye effektiviseringstiltak

- De mest attraktive treningstidene i hallene er mandag til torsdag. Kommunen har i de siste årene hatt ledig kapasitet fredags-, lørdags- og søndagskveldene både i de kommunale idrettshallene og i Trondheim Spektrum. For å effektivisere driften av idrettshallene, ønsker rådmannen nå å redusere åpningstiden til idrettshallene i helgene fra 13 timer per dag til 5 timer per dag. Dette betyr at idrettshallenes åpningstid på lørdag og søndag vil være mellom kl. 12.00-17.00. Trondheim kommune har en leieavtale med Trondheim spektrum som også inkluderer full åpningstid i helgene. Kommunen er bundet til denne leieavtalen, og rådmannen ønsker derfor at idretten først benytter seg av disse treningstimene før det settes av treningstid i de kommunale hallene. Endringer i åpningstidene vil gi en besparelse på 0,5 millioner kroner.

Økning i gebyrer/egeninntekter

- Rådmannen foreslår at parkeringsavgiften i marka økes fra 30 kroner til 50 kroner per parkering fra 2010. Avgiften går til drift av parkeringsanleggene. Satsen er ikke tidligere justert, samtidig som kommunen årlig har foretatt betydelige forbedringer av parkeringsanleggene.
- Prisene for bruk av Husebybadet er de senere årene bare blitt prisjustert. I løpet av 2009 vil det bli foretatt en omfattende oppgradering av anlegget. Rådmannen foreslår at prisene økes med 10 % ut over ordinær prisjustering. Dette gir økte inntekter på ca. 0,1 millioner kroner.

15.5 Økonomi – investeringer

Tabell 15.3 Investeringer idrett og friluftsliv for perioden 2010 – 2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009-2012	48,0	2,0	2,0	2,0	
Forslag budsjett 2010-2013		92,5	17,0	2,0	2,0

Investering/ prosjekt:	Kostnads-overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Ranheim friidrettshall	122,5	37,0	85,5	85,5	-	-	-
Rehabilitering Leangen ishall	20,0	-	20,0	5,0	15,0	-	-
Friluftsliv	18,0	10,0	8,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Sum økonomiplan	160,5	47,0	113,5	92,5	17,0	2,0	2,0

Friidrettshall på Ranheim

Bystyret vedtok i august 2009 (sak 105/09) å bygge Norges første friidrettshall med flerbruksmuligheter. Hallen er beregnet til å koste 122,5 millioner kroner. Av dette vil spillemidler og momsrefusjon finansiere 51,5 millioner kroner. Bystyret bevilget i 2009 brutto 37 millioner kroner, og det er behov for ytterligere 85,5 millioner kroner i 2010. Friidrettshallen er planlagt å stå ferdig høsten 2010. Den vil da gi treningsmuligheter for bl.a. friidrett, håndball, volleyball, innebandy, vektløftning, styrkeløft, klatring, bordtennis, badminton og basketball.

Rehabilitering av kjøleanlegget på Leangen ishall

Det er nødvendig å foreta rehabilitering av kjøleanleggene på Leangen ishall og Dalgård ishall. Det mest prekære tiltaket er å foreta en rehabilitering av kjøleanlegget og røropplegget ved Leangen ishall. Uten snarlige tiltak er det fare for at ishallen stenges. Situasjonen på Leangen tilsier at dette

anlegget må rehabiliteres før anlegget på Dalgård. Rehabilitering av Dalgård må innarbeides ved senere rullering av økonomiplanen.

Rådmannen foreslår at det bevilges 20 millioner kroner i planperioden til rehabilitering av anlegget på Leangen. Ombygging av kjøleanlegget, styringssystemet og bygningsmessige endringer gjennomføres i 2010. Utskifting av kjølerørene gjennomføres i 2011.

Friluftsliv

Rådmannen vil foreslå at den årlige investeringen på 2 millioner kroner videreføres i planperioden til gjennomføring av sti - og løypeplanen.

16 Kultur

16.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder:

- Tilskudd til kunst, kultur, kirkegårder, kirker og trossamfunn
- Kulturenheten
- Trondheim folkebibliotek

Budsjettrammen til kulturområdet er redusert i forhold til budsjett 2009. Dette er tekniske endringer som følge av bortfall av bl.a. investeringsstøtten til museet på Gråmølna.

De største endringene i budsjettet for 2010 er forslag om reduserte driftsrammer til Kulturenheten, redusert tilskudd til filmfestivalen Kosmorama og redusert tilskudd til drift av byens kirker. Rådmannen foreslår i 2010 å avsette midler til drift av ny ungdomsklubb på Charlottenlund, og det foreslås økte tilskudd til flere av kulturinstitusjonene i samsvar med forslagene i statsbudsjettet for 2010.

Fra 2011 foreslår rådmannen økte bevilgninger til kulturtiltak for barn og unge og en årlig økning av driftstilskuddet til kirkegårder og kirkene. Rådmannen foreslår videre å avsette midler til oppfølging av handlingsprogrammene for kunst og kultur.

Kostra-tallene for 2008 (jfr. vedlegg 8) viser at Trondheims netto utgifter til folkebiblioteket var på samme nivå som gjennomsnittet av ASSS-kommunene. Kostra-tallene viser også at Trondheim kommune sitt tilskudd til drift av kirkene var 372 kroner per innbygger, mens snittet for de øvrige kommunene var 462 kroner per innbygger. Dette betyr at Trondheim kommune sitt tilskudd til drift av byens kirker var ca. 15 millioner kroner lavere enn snittet for ASSS-kommunene.

16.2 Status og utfordringer

Planarbeid

- Kommunens Handlingsplan for kunst og kultur 2005 – 2010, ble vedtatt i bystyret i juni 2005. Rullering av Handlingsprogram for kunst 2005 – 2008 fremlegges bystyret i desember 2009. Handlingsprogram for kultur 2010-2013 fremlegges bystyret i februar 2010.
- Stortingsmelding nr. 21 *Samspill – Et løft for rytmisk musikk*, ble vedtatt av Stortinget i 2008. Meldingens mål er å utvikle et mangfold av norsk rytmisk musikk, musikalsk bredde og nyskaping. For å følge opp stortingsmeldingen, vil rådmannen i perioden utarbeide en plan for det rytmiske musikkfeltet i Trondheim. En del av dette arbeidet vil være deltakelse i etablering av et regionalt kompetansenettverk for rytmisk musikk i Midt-Norge.
- Kommunen har de senere årene mottatt henvendelser fra ulike kulturaktører om etablering av nye kulturarenaer/ kulturbygg. Det er bl.a. kommet ønske om Filmens Hus, Litteraturhus, nye kunstatelier og Musikkens Hus. Kommunen har også egne bygg /lokaler der det er behov for avklaring om framtidig bruk. Dette gjelder for eksempel Rosendal kino og Norges Banks gamle bygning. I tilknytning til *Handlingsprogram for kultur* er det foretatt en kartlegging av kommunale lokaler for utleie til fritidskulturlivet. Rådmannen vil i perioden utarbeide en samlet plan for kulturarenaer/ kulturbygg som en integrert del av byens utvikling.

Statsbudsjettet 2010

Flere av kulturinstitusjonene i Trondheim mottar tilskudd fra staten – fylkeskommunen og kommunen. For de fleste av disse institusjonene er det inngått egne avtaler mellom partene om fordelingen av det samlede tilskuddsbeløpet. Staten forutsetter at fylkeskommunen og kommunen bidrar med en prosentvis andel av det samlede tilskuddsvolumet til: Trøndelag Teater, Trondheim symfoniorkester inkl. Musikkteateret, Olavsfestdagene, Trondheim jazzorkester, Trondheim

kammermusikkfestival, Museene i Sør-Trøndelag og Nidaros Pilegrimsgård. Statens tilskudd til disse tiltakene fastsettes i statsbudsjettet. Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010 inneholder økte statlige tilskudd til alle disse kulturtiltakene.

I statsbudsjettet for 2010 fremmes det også forslag om økte statlige tilskudd til Teaterhuset Avant Garden og til TrondheimSolistene. Staten forutsetter ikke en økning i de regionale tilskuddene til disse institusjonene.

I statsbudsjettet for 2010 varsler regjeringen at de vil følge opp Kulturmomsutvalgets forslag til momsplikt for kultur og idrett. Regjeringen vil utvide merverdiavgiftsgrunnlaget på kultur- og idrettsområdet, slik at disse tjenestene blir avgiftspliktige med en lav sats på 8 prosent. Dette er en gunstig omlegging for kultur og idrett, siden virksomheter som blir avgiftspliktige får fullt fradrag for momskostnader i virksomheten. Regjeringen vil fremme konkrete lovforslag på et senere tidspunkt, med sikte på iverksettelse fra 1. juli 2010.

Vitensenteret – Norges Banks gamle bygning

Trondheim Vitensenter planlegger flytting til Kalvskinnet. Norges Bank ga bygningen som gave til Trondheim kommune i 1993 under forutsetning av at bygningen skal brukes til kulturformål. Med byggets sentrale beliggenhet bør det fortrinnsvis brukes til formål som henvender seg til publikum. Det må påregnes at det ved endret bruk av bygget vil påløpe utgifter til både nødvendige investeringer og drift. Rådmannen vil komme tilbake med egen sak om en framtidig bruk av disse lokalene

Svartlamoen kultur- og næringstiftelse

Ombygging og rehabilitering av bygningene på Svartlamoen, har tatt lenger tid enn forutsatt. Fremdeles er ikke alle lokalene leid ut. Reduksjon i det kommunale tilskuddet må derfor skje i takt med at det kommer inn leietakere, og at det blir etablert normal drift. Rådmannen legger opp til at stiftelsen fra og med 2011 vil kunne drive uten tilskudd fra kommunen.

Kultimathule - kunsthall

Sluttrapport fra det treårige regionale samarbeidsprosjektet *Kultimathule* (tidligere ABM 2014) legges fram i 2010. Målet er å utvikle et regionalt utviklings- og kompetansesenter i møtet mellom kulturarv og samtidskunst. Utvikling av kunsthall i Trondheim inngår i dette prosjektet. Rådmannen vil i 2010 fremme sak om oppfølging av *Kultimathule*.

Tilskudd til kulturlivet og Trondheim som festivalby

I 2009 blir det avviklet 34 større og mindre festivaler i Trondheim. De største festivalene deltar i et eget nettverk med målsetting om å gjøre Trondheim til Norges ledende festivalby. Antall festivaler har økt jevnt de senere årene, og er en positiv tilvekst til Trondheims kulturliv. Det er likevel budsjettmessige utfordringer knyttet til slik vekst, samt til eksisterende festivalers ønske om ekspansjon.

Det er stor avstand mellom vedtatt budsjett og omsøkt beløp for de fleste tilskuddspostene innen kulturområdet. I 2009 har vi følgende situasjon for de to største tilskuddspostene:

Tabell 16.1 Tilskuddsposter. Tall i 1000-kroner

Tilskudd	Omsøkt beløp	Budsjett 2009
Profesjonelle kunst- og kulturtiltak	4 532	1 200
Allmenne kulturformål - fritidskulturlivet	4 354	1 440
Sum	8 886	2 640

Større arrangement og begivenheter i planperioden

- I tilknytning til Det kongelige Norske Videnskabers Selskab sitt 250 års jubileum og NTNU sin feiring av NTHs 100-årsjubileum i 2010, har Trondheim kommune i 2009 bevilget 0,45 million

kroner fra kulturfondet til markeringen. Tilskuddet er i hovedsak øremerket den store jubileumsutstillingen i mars 2010.

- Den 1. biennalen *MetaMorf – internasjonal kunstbiennale* i Trondheim, gjennomføres i 2010. Kommunen har bevilget 0,5 million kroner i 2009 og i 2010 fra kulturfondet.
- Det vil bli stor offentlig markering av *Grunnlovsjubileet 2014*. Kultur blir en sentral del av jubileumsmarkeringen.

Kulturenheten

Totalt har enheten foretatt innsparingstiltak på ca. 5 millioner kroner i 2008 og 2009. Dette er gjennomført ved at stillinger er holdt ledige og driftsbudsjettet er redusert.

Det er behov for fritidsklubber både i Rosenborg- og Selsbakk-området. Nye Rosenborg skole blir tilrettelagt for fritidsklubb, men Kulturenheten har ikke driftsmidler til denne klubben. Det er investert 4 millioner kroner i etablering av ny fritidsklubb på Charlottenlund.

Kultursenteret ISAK har hatt en stor økning i antallet brukere de siste årene. Senteret har nå nådd en grense i forhold til den etterspørsel de kan håndtere. Hvis etterspørselen øker framover, vil senteret komme i en situasjon der stadig flere får avslag på bruk av lokaler.

Satsingen på seniorkultur er en viktig del av kommunens forebyggende og rehabiliterende arbeid. Den generelle utfordringen blir å opprettholde dagens tilbud og å utvide aktiviteten i takt med økende antall eldre. Det er en utfordring å få flere hjemmeboende eldre til å benytte seg av kultur- og fritidstilbudet. Antallet minoritetsspråklige eldre vil øke i de nærmeste årene. Det er derfor en utfordring å tilrettelegge tilbudene for denne målgruppen.

Kulturenheten har egne tilrettelagte tilbud for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Disse har lavere deltakelse i kulturaktiviteter enn funksjonsfriske. En viktig utfordring er å utvikle gode og rimelige transportløsninger som er tilpasset brukernes behov.

Biblioteket

Tabellen under viser tall fra 2008 for bibliotekdrift i Stavanger, Bergen, Kristiansand og Trondheim. Tallene viser at Trondheim folkebibliotek har en meget effektiv drift.

Tabell 16.2 Bibliotekdrift i fire byer

By	Utlån	Utlån per årsverk	Bemanning	Antall filialer
Stavanger	715 369	14 749	48,5	1 filial
Bergen	1 495 017	18 012	83,0	6 filialer + 1 bokbuss
Kristiansand	433 320	13 584	31,9	1 bydelsbibliotek + 2 filialer
Trondheim	1 179 288	26 032	45,3	5 filialer

Bibliotekdriften i Norge er nå i endring. Stortinget vedtok i juni 2009 Stortingsmelding 23, *Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Meldingen tydeliggjør bibliotekets ansvar som møtested, lærings- og kulturarena. En realisering av målene i meldingen vil bety at Trondheim både må endre antallet filialer og driften av dagens filialer. Rådmannen vil i begynnelsen av 2010 fremme egen sak med forslag om endring av dagens filialer til bydelsbibliotek.

Kirkelig fellesråd

Drift

I kommunens budsjettbrev for 2009 til kirkelig fellesråd ble det opplyst at det i vedtatt økonomiplan var lagt inn en reduksjon av tilskuddet til Den norske kirke på 0,5 millioner kroner i 2010. Det ble samtidig opplyst om at tilskuddet kunne bli ytterligere redusert som følge av bystyrets revidering av budsjett 2009/ 2010. Rådmannen anbefalte at kirkelig fellesråd allerede i 2009 tilpasset driften i forhold til et redusert tilskudd fra Trondheim kommune i 2010.

Kirkelig fellesråd søker Trondheim kommune om et samlet tilskudd til drift av administrasjon, kirker og kirkegårder i 2010 på 71,3 millioner kroner, dvs. en økning på 10,8 millioner kroner i forhold til det samlede kommunale driftstilskuddet i 2009.

Det fremgår av søknaden at fellesrådet i løpet av de siste fire årene har effektivisert driften med 4,6 millioner kroner. De arbeider med ytterligere effektiviseringstiltak. Samtidig ønsker de å utvide servicetilbudet til publikum med blant annet nettbaserte løsninger og endring av dagens telefontjenester. Til dette omstillingsarbeidet søkes det om 3 millioner kroner for 2010. Det fremgår også av søknaden at fellesrådet ønsker økt kommunalt tilskudd til vedlikehold av bygningsmassen og flere diakonale stillinger.

Investeringer knyttet til kirkebygg

Kirkelig fellesråd har oversendt en budsjettøkning for perioden 2010 – 2013 der det søkes om totalt 119 millioner kroner til investeringer i kirkene. Dette er et høyere investeringsvolum enn det som er innarbeidet i gjeldende økonomiplan.

Tabell 16.3 Kirkelig fellesråd sin søknad om investeringer til kirkebygg. Tall i millioner kroner

Formål	2010	2011	2012	2013
Rehabilitering av kirker	20,0	20,0	20,0	20,0
Brannvern/elektrisk anlegg	4,0	4,0	3,0	3,0
Universell utforming	2,0	2,0	2,0	2,0
Orgel – Strinda	4,0	1,0		
Orgel – nye	1,0	1,0	2,0	4,0
Orgel – rehabilitering	1,0	1,0	1,0	1,0
Sum kirker	32,0	29,0	28,0	30,0

Kirkelig fellesråd søker om 24 millioner kroner til rehabilitering og brannsikring. Hvert år oppstår store og uventede skader som må utbedres. Branngjennomgang av all bygningsmasse og termofotografering av elektriske anlegg har avdekket et behov for sikring av bygningsmassen og utskifting av anlegg. Det er også nylig avdekket behov for nyetablering av lynavledere ved flere av kirkene. Lademoen kirke ble rehabilitert utvendig i 2009. Innvendig rehabilitering må starte i 2010. Ila kirke har store fuktskader, og utvendig rehabilitering blir gjennomført med midler fra regjeringens tiltakspakke i 2009. Innvendig rehabilitering av fuktskadene må starte i 2011.

Fellesrådet søker om 6 millioner kroner i 2010 til rehabilitering og innkjøp av nye orgler. De søker bl.a. om 4 millioner kroner til sluttfinansiering av det nye orgelet i Strinda kirke. Rådmannen anbefalte i budsjettet for 2009 å bevilge 4 millioner kroner til dette orgelet, men bystyret vedtok ikke denne bevilgningen for 2009. Bystyret vedtok å gi kirkelig fellesråd fullmakt til å omprioritere inntil 4 millioner kroner av den samlede investeringsrammen på 59 millioner kroner i 2009 til finansiering av orgelet til Strinda kirke. Rådmannen har skriftlig orientert fellesrådet om bystyrets vedtak. Fellesrådet har imidlertid ikke funnet dekning for denne investeringen og fremmer derfor på nytt søknad om sluttfinansiering.

Kirkelig fellesråd har søkt kultur- og kirkedepartementet om fullfinansiering av restaureringen av Steinmeyerorgelet i Nidarosdomen. Kirkelig fellesråd samarbeider med kommunen om denne saken. Kirkelig fellesråd vil komme tilbake til denne saken når det foreligger et svar fra departementet.

Investeringer knyttet til kirkegårder**Tabell 16.4 Kirkelig felleråd sin søknad om investeringer til kirkegårder. Tall i millioner kroner**

Formål	2010	2011	2012	2013
Nye kirkegårder	40,0	40,0	30,0	10,0
Rehabilitering av kirkegårder	1,0	1,0	1,0	1,0
Større anleggsmaskiner	1,0	1,0	1,0	1,0
Plastgraver	2,0	2,0	2,0	2,0
Universell utforming	1,0	1,0	1,0	1,0
SUM kirkegårder	45,0	45,0	35,0	15,0

Fellerådets søknad om investeringsmidler i planperioden er høyere enn det som er vedtatt i gjeldende økonomiplan. Dette gjelder både midler til nye kirkegårder og universell utforming.

Anleggsarbeidene på Kolstad kirkegård starter vinteren 2009/2010. Anlegget beregnes å være ferdig i 2011.

Det har i flere år vært arbeidet for å erverve nødvendig areal til ny kirkegård på Charlottenlund og på Havstein. I budsjett 2009 forutsatte rådmannen at erverv av disse kirkegårdene ble gjennomført i løpet av 2009. Imidlertid må erverv av begge arealene gjennomføres ved ekspropriasjon. Behovet for nytt kirkegårdsareal er prekært for disse områdene av byen. Skjønnsretten behandlet ekspropriasjonen av Charlottenlund i april 2009. Grunneier har anket Skjønnsrettens dom til Overskjønnet (Lagmannsretten). Dom vil kunne foreligge i slutten av 2009.

Utvidelse av eksisterende kirkegårder og etablering av nye kirkegårder ble i 2005 beregnet til å koste totalt 250 millioner kroner (jfr. budsjett-hefte 1/2006). Kommunen har tidligere bevilget ca. 171 millioner kroner til dette formålet. Siden 2005 har det vært en høy prisstigning innen bygg- og anleggsbransjen. I tillegg har ervervet av nytt kirkegårdsareal tatt lengre tid enn forutsatt. Begge disse faktorene medfører at de samlede utgiftene vil bli høyere enn beregningene fra 2005.

Kulturfondet 2010

I budsjettet for 2010 er det avsatt 3 millioner kroner i tilskudd fra kulturfondet. Av dette er ca. 1,6 millioner kroner knyttet til videreføring av tidligere tildelinger.

Tabell 16.5 Kulturfondet 2009 og 2010. Tall i kroner

Tiltak/arrangement	Tilskudd 2009	Tilskudd 2010
VM i orientering 2010	250 000	250 000
Metamorph/TEKS	500 000	500 000
Filmkommisjon Jämtland/Trøndelag	100 000	280 000
Steinmeyerorgelet	350 000	300 000
Trondheim Voices	100 000	100 000
Kunnskapsbyen Trondheim 250 år	300 000	150 000

16.3 Mål for tjenesteområdene

Det langsiktige målet for kommunens kulturområde er iht. gjeldende kommuneplan:

“Trondheim skal i 2010 være en åpen og mangfoldig kulturby og en naturlig møteplass i internasjonal sammenheng, en by hvor toleranse og respekt for andre er grunnleggende”.

Tabell 16.6 Mål og tiltak i perioden

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Biblioteket skal utvikles som en kulturell møteplass og kunnskapsarena	Etablere bydelsbibliotek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fremme politisk sak om å endre filialene til bydelsbibliotek.
Kulturenheten skal legge til rette for at flest mulig får kulturopplevelser og deltar i kulturell egenaktivitet	Samarbeid med frivillige lag og organisasjoner gir aktivitet for flere og nye grupper barn	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Øke tilskuddet til frivillige lag og organisasjoner ▪ Rutiner for samhandling med kommunale enheter i bydelene utarbeides og implementeres
	Styrke ungdomstiltakene i enkelte bydeler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Resultater fra <i>Ungdomsundersøkelsen 2009</i> benyttes ved prioritering av aktivitet ▪ Åpne fritidsklubb for ungdom på Charlottenlund ▪ To nye musikkbinge og tre øvingsrom for band settes i drift
	Flere hjemmeboende eldre benytter seg av tilbudet om kulturopplevelser	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utarbeide informasjonsopplegg til hjemmeboende eldre i samarbeid med dagsentrene og hjemmetjenesten
Det tilrettelegges for et bredt og mangfoldig fritidskulturliv	Styrke samhandlingen mellom kommunen og fritidskulturlivet.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fremme bystyresak <i>Handlingsprogram for kultur</i> ▪ Øke tilskuddet til det frivillige kulturlivet ▪ Gjennomgå tilskuddsordningene
Styrke innsatsen for at Trondheim skal bli en mer attraktiv kunst og kulturby	Følge opp mål og strategier i Handlingsprogram for kunst og Strategisk museumsplan	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Igangsette arbeid med <i>Plan for rytmisk musikk</i> ▪ Fremme sak om oppfølging av ABM-samarbeidet og etablering av Kunsthall ▪ Øke tilskuddet til Museene i Sør-Trøndelag ▪ Øke tilskuddet til det profesjonelle kulturlivet
Realisere vedtatte mål for kommunens kirkepolitikk	Arbeide for å styrke Olavsarven og Trondheim som kirkelig senter	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arbeide for at presesfunksjonen legges til Trondheim ▪ Arbeide for å få etablert Pilegrimsleden som Europeisk kulturvei ▪ Arbeide for verdensarvstatus for Nidarosdomen

16.4 Økonomi – drift

Tabell 16.7 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for kulturområdet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i bystyret 30.april 2009.

I forhold til revidert budsjett for 2009 får området en rammereduksjon i begynnelsen av perioden og en økning fra 2012. Korrigert for investeringstilskuddet til Gråmølna får området en rammeøkning fra 2009. Endringene i driftsrammen er i hovedsak knyttet til tiltakene som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av økonomiplan for 2009-2012, revidert budsjett for 2009 og oppfølging av statsbudsjettet for 2010.

Tabell 16.7 Budsjetttramme og tiltak kultur. Tall i millioner kroner³³

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	200,8	200,8	200,8	200,8
Pris- og lønnskompensasjon	4,8	4,8	4,8	4,8
Oppgaveendringer	0,2	0,2	0,2	0,2
Korrigert budsjett 2009	205,8	205,8	205,8	205,8
Vedtatte rammeendringer ³⁴	-7,0	-3,7	0,3	1,0
Andre ramme endringer	2,9	2,9	2,9	2,9
Forslag til netto driftsramme	201,8	205,1	209,0	209,7
Rammeendring	-4,1	-0,8	3,2	3,9
Tidligere vedtatte tiltak³⁵	-6,6	-5,4	-4,6	-4,6
Justering av tidligere vedtak:	-1,4	-0,7	1,5	1,5
Kulturtilbud for barn og unge	-	0,5	1,5	1,5
Tilskudd Kosmorama	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Den norske kirke	-0,6	-	1	1
Trondheim folkebibliotek	-	0,3	0,5	0,5
Svartlamoen	-0,3	-1,0	-1,0	-1,0
Økte utgifter/reduerte inntekter:	4,4	5,8	6,7	7,4
Økte tilskudd kulturinstitusjonene	3,4	3,4	3,4	3,4
Ungdomsklubb Charlottenlund	0,5	0,5	0,5	0,5
Tilskudd allmenne kulturformål	0,3	0,4	0,4	0,4
Tilskudd til aktivitet på torget	0,1	0,1	0,1	0,1
Tilskudd til profesjonelle	0,1	0,1	0,1	0,5
Investeringstilskudd Vitensenteret	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Drift av Lademoen kunstnersenter	0,5	0,5	0,5	0,5
Handlingsprogrammer for kunst og kultur	-	1,3	2,2	2,5
Nye effektiviseringstiltak:	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Prisjustering	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Annet, tekniske justeringer	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sum tiltak	-4,1	-0,8	3,2	3,9

Annen rammeøkning

Økningen i rammer er knyttet til delvis dekning av økte tilskudd til kulturinstitusjonene som følge av Statsbudsjettet 2010.

³³ Tallene i tabellen er avrundet.

³⁴ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³⁵ Se vedlegg 7

Justering av tidligere vedtak

Dette gjelder forslag om endringer av tidligere vedtak i økonomiplan 2009 – 2012 og bystyrets vedtak i revidert budsjett (sak 37/09). Rådmannen fremmer forslag om følgende endringer:

- I økonomiplanen for 2009 – 2012 ble det vedtatt at kulturtiltak for barn og unge skal økes med 0,5 million kroner i 2011 og 2 millioner kroner i 2012. I økonomiplanen for 2010 - 2013 foreslår rådmannen en økning på 1,5 million kroner i 2012.
- Filmfestivalen Kosmorama har mottatt 1 million kroner i årlig tilskudd fra kommunen. I økonomiplan 2009 – 2012 ble det vedtatt at kommunen fra 2010 ikke skal yte tilskudd til filmfestivalen. Festivalens avtale med hovedsponsor går ut i 2009, og det er usikkert om festivalen greier å skaffe egenfinansiering som gjør den i stand til å opprettholde nivået fra tidligere år. Dette kommer som en tilleggsutfordring til bortfall av tilskuddet fra Trondheim kommune. For å unngå for store problemer for festivalen, vil rådmannen anbefale at kommunen opprettholder et tilskudd til Kosmorama på 0,5 million kroner.
- Tidligere er det vedtatt at tilskuddet til kirkene i Trondheim i 2010 reduseres med 1,2 million kroner. Trondheim kommune sitt tilskudd til driften av kirkene er meget lavt i forhold til de øvrige ASSS - kommunene. Rådmannen vil derfor foreslå at tilskuddet til kirkene kun reduseres med 0,6 million kroner i 2010. I planperioden legger rådmannen opp til en økning i tilskuddet til drift av kirkene. Rådmannen foreslår at kirkelig fellestråd totalt får et tilskudd på 62,8 millioner kroner (inkl. pris- og lønnsjusteringer), dvs. et tilskudd som er 9 millioner lavere enn søknaden fra kirkelig fellestråd for 2010.
- Tidligere vedtak medfører at bibliotekets budsjetttramme skal reduseres med 0,60 million kroner i 2010. Rådmannen foreslår at bibliotekets rammer ikke blir redusert og at rammen økes fra 2012. En reduksjon vil medføre ytterligere reduserte midler til innkjøp av bøker og andre medier. Rammene til biblioteket er ikke økt på flere år, og enheten står foran utfordringer knyttet til etablering av bydelsbibliotek i Trondheim.
- Tilskuddet til Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse skal etter tidligere vedtak trappes ned i takt med at stiftelsen får inn leieinntekter og kommer i ordinær drift. For 2010 foreslår rådmannen at tilskuddet reduseres med 0,3 million kroner og at det faller helt bort fra og med 2011.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010 inneholder økte statlige tilskudd til mange av de kulturinstitusjonene som er finansiert som et spleiselag mellom staten, fylkeskommunen og kommunen. Med utgangspunkt i de fastsatte prosentvise fordelingene mellom tilskuddspartene, foreslår rådmannen økte tilskudd til tiltakene i samsvar med økningene i statsbudsjettet.

Kommunens tilskudd til Trondheim symfoniorkester (inkl. Musikkteateret) foreslås økt med 2 millioner kroner. Hoveddelen av denne økningen er økte lønns- og pensjonsutgifter. I tillegg foreslås økt tilskudd til Trøndelag Teater med 0,85 million kroner. Tilskuddene til Trondheim jazzorkester og Trondheim kammermusikkfestival foreslås økt med 0,1 million kroner.

Museene i Sør – Trøndelag (MiST) består i 2009 av 6 museer. I 2010 overfører staten også tilskuddene til Rørosmuseet og Nordenfjeldske kunstindustrimuseum til MiST. Statens totale tilskudd til MiST er for 2010 på 93,9 millioner kroner, inkl. de 2 nye museene. Det framgår ikke av statsbudsjettet hvilke forutsetninger staten legger til grunn for de regionale tilskuddene til museet. Statens forventninger om regionens tilskudd i 2010, vil først foreligge i det statlige tildelingsbrevet for 2010.

Ved beregning av Trondheim kommune sitt tilskudd til MiST for 2010, har rådmannen tatt utgangspunkt i forholdet mellom statens tilskudd og kommunens tilskudd i 2009. Kommunens tilskudd er beregnet ut fra det statlige tilskuddet for 2010 med fradrag av tilskuddene til Rørosmuseet og Nordenfjeldske kunstindustrimuseum. Med utgangspunkt i det korrigerte statstilskuddet og forholdstallet mellom statens og kommunens tilskudd for 2009, foreslår rådmannen et tilskudd til MiST i 2010 på 5,7 millioner kroner. Rådmannen forutsetter at staten i løpet av 2010 tar initiativ til forhandlinger mellom staten og regionen. I forhandlingen må

grunnlaget for fordelingsnøkkelen avklares, da MIST nå består av flere museer som tidligere i sin helhet var statlig finansiert. I tillegg har Trondheim kommune tidligere forutsatt at staten finansierer driften av Rockheim. Den framtidige fordelingsnøkkelen må gjenspeile disse forholdene. Rådmannen vil i løpet av 2010 fremme egen politisk sak om den framtidige tilskuddfordelingen mellom partene.

- For å sikre driften av den nye fritidsklubben på Charlottenlund, foreslår rådmannen at Kulturenhetens budsjett styrkes med 0,5 millioner kroner fra 2010.
- Rådmannen foreslår at kommunens tilskudd til frivillighetskulturen, aktiviteter på torget og tilskudd til det profesjonelle kulturlivet økes med totalt 0,5 million kroner fra 2010.
- Trondheim kommune har gjennom flere år gitt Vitensenteret tilskudd til driften og tilskudd til vedlikehold/investeringer i bygningen. Vitensenteret planlegger flytting. Fra 2010 foreslår rådmannen at det ikke lengre ytes tilskudd til vedlikehold/investeringer på 0,5 million kroner.
- Strøm/fjernvarme ved Lademoen kunstnersenter har fram til juni 2009 blitt betalt av Trondheim eiendom. Denne utgiften skal imidlertid iht. inngått leiekontrakt dekkes av kommunaldirektør for kultur. Dette medfører 0,5 million kroner i økte utgifter fra og med 2010.
- Handlingsprogrammene for kunst og kultur inneholder en rekke satsingsområder for planperioden. Rådmannen har i perioden avsatt midler til oppfølging av disse planene

Fordeling av tilskudd for 2010

I budsjetteftet del 3, vedlegg 2, finnes en spesifikasjon av de ulike tilskuddene for 2010.

16.5 Økonomi – investeringer

Tabell 16.8 Investeringer kultur for perioden 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	82,4	67,1	45,5	24,8			
Forslag budsjett 2010-2013		68,4	46,2	27,2	28,2		
Prosjekt/investering	Kostnads- overslag	Tidl. bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Kunstnerisk utsmykking				8,2	4,5	5,5	6,5
Kulturenheten, utstyr				0,2	0,2	0,2	0,2
Rehabilitering av kirker	150,0	101,5	48,5	15,0	7,5	7,5	7,5
Brannvern/elektrisk anlegg	15,0	9,0	6,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Orgler	40,0	3,8	36,2	1,0			
Nye kirkegårder	251,5	171,5	80,0	40,0	30,0	10,0	10,0
Rehabilitering av kirkegårder				1,0	1,0	1,0	1,0
Større maskiner til kirkegårder				1,0	1,0	1,0	1,0
Sum økonomiplan	456,5	285,8	170,7	68,4	46,2	27,2	28,2

Kunstnerisk utsmykking

Utsmykkingsordningen ble etablert i 2003. Fram til 2009 er det utført 127 utsmykkinger/oppdrag på 95 plasser i byen. Barnehager, skoler og sykehjem har fått den største andelen av midlene til kunst. Bevilgningene til formålet utgjør 0,7 prosent av de årlige kommunale investeringer.

Kulturenheten – utstyr

Enhetens tilbud i bydelene utvikles og endres i takt med trender og brukernes interesser. Dette krever tilpasninger, ombygging av lokaler og innkjøp av nytt utstyr. Rådmannen foreslår å videreføre en årlig bevilgning på 0,2 million kroner til dette formålet.

Rehabilitering og brannsikring av kirker

Kirkelig fellesråd søker om totalt 94 millioner kroner til disse formålene i planperioden. Selv om kommunen de senere årene har bevilget ca. 110 millioner kroner til rehabilitering og brannsikring av kirkebyggene, er det fremdeles mange kirker som er i dårlig bygningsmessig stand. Rådmannen foreslår at det bevilges 45,5 millioner kroner til rehabilitering og brannsikring av kirkene i planperioden. Dette vil i hovedsak gå til rehabilitering av Lademoen og Ila kirke.

Universell utforming

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) gjelder fra 1. januar 2009. Fellesrådet søker om midler til universell utforming av eksisterende kirkegårder og bygningsmasse. Barne- og likestillingsdepartementet opplyser at det på nåværende tidspunkt ikke foreligger noen forskrift som fastsett når eksisterende bygningsmasse skal ha universell utforming. I første omgang er det derfor behov for kartlegging av status og forslag til tiltak. Rådmannen forutsetter at dette arbeidet kan gjennomføres innenfor eksisterende budsjettammer. Rådmannen vil komme tilbake til saken når statusrapport foreligger.

Orgler

Fellesrådet søker om 17 millioner kroner i planperioden til rehabilitering og anskaffelse av nye orgler. Rådmannen finner imidlertid ikke å kunne foreslå mer enn 1 million kroner til orgler i planperioden. Dette vil gå til bygningsmessige tilpasninger i Strinda kirke. Når det gjelder sluttfinansieringen av orgelet på Strinda, vil rådmannen i kommunens budsjettbrev for 2010 på nytt vise til bystyrets vedtak i forbindelse med behandlingen av budsjettet for 2009.

Kirkegårder

Mitt forslag til investeringer til nye kirkegårder i planperioden er noe lavere enn søknaden fra kirkelig fellesråd. Størrelsen på det framtidige investeringsbehovet er bl.a. knyttet til tidspunktet for oppstart av kirkegårdene på Charlottenlund og Havstein. Investeringsvolumet må derfor årlig justeres iht. framdriften av de enkelte utbyggingsprosjektene.

Rådmannen foreslår en videreføring av de årlige bevilgningene til rehabilitering av eksisterende kirkegårder og til innkjøp av større maskiner til kirkegårdene.

Fellesrådet søker om midler til kalking/miljøstabilisering av plastgraver. Kommunen bevilget i 2008 1,5 millioner kroner til å starte forsøk med slike tiltak. Det er nå ønskelig å fortsette dette arbeidet på flere kirkegårder. Rådmannen foreslår ikke egne investeringsmidler til dette arbeidet i planperioden, men vil be fellesrådet om å fortsette med miljøstabilisering innenfor den investeringsrammen de får til rehabilitering av kirkegårder.

Erverv av nytt kirkegårdsareal

Tidligere er det bevilget 20 million kroner til erverv av nytt kirkegårdsareal. Av dette gjenstår fremdeles 18,5 million kroner. Rådmannen går ut fra at planlagt erverv av nytt kirkegårdsareal kan gjennomføres innenfor den bevilgede rammen. Rådmannen vil eventuelt komme tilbake til behov for ytterligere bevilgninger i forbindelse med økonomiplanen for 2011 – 2014.

17 Plan- og bygningstjenester

17.1 Byplankontoret

17.1.1 Omfang, status og utfordringer:

Omfang

Byplankontoret har plan- og programansvar for byens fysiske miljø og behandler plan- og trafikksaker. Deler av virksomheten finansieres gjennom plangebyr og prosjektfinansiering. Enheten har 52 årsverk.

Status

Miljøverndepartementets behandling av innsigelsene til kommuneplanens arealdel forelå 18.12.08, og på grunnlag av dette ble arealdelen endelig godkjent i Bystyret i april 2009. Forslag til regional arealplan er under arbeid og skal foreligge til årsskiftet. Det forutsettes at konklusjonene deretter skal innarbeides i kommunalt plangrunnlag.

Trondheim kommune har satset på universell utforming. I perioden 2005 - 2008 var Trondheim kommune en av 16 pilotkommuner i universell utforming. Som videreføring av pilotkommunesatsningen ble Trondheim kommune i 2009 utnevnt som ressurskommune i universell utforming.

Handlingsplan for Framtidens byer ble vedtatt av bystyret 10.02.09, og prosjektet Framtidens byer er implementert i kommunens øvrige plan- og utredningsarbeid. Planprogram for ny klimanøytral bydel på Brøset forventes fastsatt høsten 2009. Dette skal danne grunnlag for en internasjonal byplankonkurranse som skal avholdes i 2010. Arbeidet med kommunedelplan for Nyhavna og gjennomgang av Midtbyplanen er igangsatt.

Trinn 1 i Miljøpakken ble vedtatt i Stortinget før sommeren i år. I tillegg fikk vi også en 4-årig avtale om belønningsmidler til kollektivtransport. Disse vil danne grunnlaget for det meste av arbeidet innenfor samferdselsområdet framover, og gi mulighet for gjennomføring av en rekke veg-, kollektiv-, sykkel-, trafikksikkerhets- og miljøprosjekter. Arbeidet med gjennomføringen vil bli organisert som et prosjekt under kommunaldirektøren for byutvikling. Det er etablert et arbeidsutvalg som koordinerer arbeidet mellom kommunen, vegvesenet og fylkeskommunen.

Behandling av innsendte planer, fradelingssøknader og klagesaker utgjør snaut halvparten av byplankontorets virksomhet. Saksinngangen er fortsatt høy, og vi har ikke mottatt signaler som gir grunn til å tro at dette vil endre seg. Ny plandel i Plan- og bygningsloven har virkningsdato fra 01.07.09. I den forbindelse er det gjennomført opplæring og ekstern og intern veileder er omarbeidet. Det ventes at lovendringene vil gi noe merarbeid også i 2010, men dette dekkes opp innenfor selvkostfeltet.

Alle henvendelser om trafikksikkerhet, trafikkstøy og trafikkreguleringer følges opp ved at tiltak vurderes og eventuelt gjennomføres.

Overordnet planlegging har vært prioritert av rådmannen de siste årene. I 2010 vil rådmannen prioritere Brøset, Nyhavna og Tiller samt planoppgaver knytta til gjennomføring av Miljøpakken. Det vil også være nødvendig å vurdere kommuneplanens arealdel og innarbeide konklusjonene fra arbeidet med interkommunal plan.

Utfordringer

- Ivareta helheten og være i forkant av byutviklingen
- Unngå at sterk vekst i handelsutbygging utarmer eksisterende sentra og øker bilavhengigheten

- Følge opp vedtaket om at 60 prosent av arbeidsintensive arbeidsplasser skal komme i kollektivbuen
- De første investeringsmidlene i Miljøpakken er disponible allerede fra 2009, og i 2010 vil en ha nærmere 400 millioner kroner til gjennomføring av tiltak. Det eksisterer i liten grad planer for de aktuelle tiltakene, og utarbeiding av nødvendig plangrunnlag vil være den største utfordringen i 2010. Rekruttering av personell har vist seg vanskelig. Det er en utfordring å få på plass tilstrekkelig bemanning og effektiv organisering
- Fortettingsstrategien medfører kompliserte og konfliktfylte saker med mange berørte parter. Dette øker behovet for planlegging i kommunal regi, øker det generelle konfliktnivået i de fleste saker og stiller store krav til interne rutiner og prosesser
- Utbygges ønsker om byomforming/utbygging utfordrer gjeldende plangrunnlag, og det er behov for overordna avklaringer i flere byområder
- Stor byggeaktivitet i Midtbyen utfordrer rammene i Midtbyplanen og øker behovet for en revisjon av plangrunnlaget

17.1.2 Mål og virkemidler for 2010-2013

Tabell 17.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Saksbehandlingen skal være forutsigbar, effektiv og ha god kvalitet.	Innsendte planer skal behandles innenfor lovpålagte frister og med god kvalitet	Vedlikeholde rutiner og kvalitetssystem og fortsette samarbeidet med bransjen.
Planlegging og saksbehandling skal legge til rette for at Trondheim utvikles som en bærekraftig, vakker og konkurransedyktig by. Hovedtyngden av byveksten skal skje som fortetting og byomforming.	Planavklare nye næringsarealer (følge opp interkommunal arealplan (IKAP)) Gjennomføre byplankonkurranse for Brøset i 2010 Evaluere rammene for detaljhandel og kjøpesenterutvikling og vurdere behov for policyendring/planendringer	Innarbeide nye næringsarealer i kommuneplanens arealdel Videreføre arbeidet med kommunedelplan for Tiller. Utarbeide program, oppnevne jury og gjennomføre konkurranse. Utvikle verktøyet for handelsanalyser med blant annet transportarbeid og klimaregnskap.

17.2 Byggesakskontoret

17.2.1 Omfang, status og utfordringer

Omfang

Byggesakskontoret behandler innkomne byggesaker og klager. I tillegg fører enheten tilsyn etter Plan- og bygningsloven og følger opp ulovlige byggetiltak. Enheten har 45 årsverk.

Status

Inneværende år har vært preget av en nedgang i saksinngangen de første månedene. Årsaken til nedgangen var finanskrisen. Lav rente og statens tiltakspakke har ført til aktiviteten har tatt seg opp i andre halvår. På tross av oppgangen vil det samlet sett bli inntektssvikt, noe som medfører at det bli brukt mer penger fra selvkostfondet enn det som er forutsatt i budsjettet.

Utfordringer

Ny byggesaksdel til Plan- og bygningsloven er forutsatt å tre i kraft fra 01.01.10. Dette medfører behov for endringer i rutiner, publikumsveiledere og gebyrregulativ. I tillegg vil det være behov for intern innføring/opplæring i nytt regelverk.

17.2.2 Mål og virkemidler for 2010-2013

Tabell 17.2 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Tilpasse enhetenes systemer til nytt lovverk	Videreutvikle tilsynsordningen til også å inkludere tilsyn med sluttdokumentasjon og planer for avfallshåndtering og miljøsanering. Redusere saksbehandlingstiden for klagesaker til 8 uker.	Prioritere tilsyn i forhold til konkrete tema. Gjennom rutineendringer foreta tilsyn på et tidligere stadium i byggesaken Prioritere klagesaker fremfor andre oppgaver som ikke har lovpålagte frister Endre gebyrregulativet i henhold til nye regler og justere gebyrene slik at inntektene og utgiftene i den enkelte sak blir mer harmoniserte. Utarbeide nye publikumsveiledere tilpasset det nye regelverket

17.3 Kart- og oppmålingskontoret

17.3.1 Omfang, status og utfordringer:

Omfang og status

Kart- og oppmålingskontoret har ansvar for delingsforretninger, seksjoneringer, oppmåling, gate- og stedsnavn, adressering, digitalt kartverk, plan- og eiendomsregister, eiendomstaksering og eiendomsskatt, samt publisere og formidle kart- og eiendomsinformasjon.

Bruttobudsjett for 2009 var på vel 21 millioner kroner, hvorav 7,9 millioner kroner ble bevilget fra bykassen. Enheten har 32 årsverk.

Utfordringer

- Fra 1.1.2010 avløser Matrikkellova den gamle Delingsloven. Det stilles strengere krav til kvalitet i oppmålingsforretninger og det skal bli enklere å hente ut informasjon fra det statlige eiendomsregisteret (matrikkelen). Nytt gebyrregulativ må vedtas for nye delingssaker og tilgang til matrikkeldata.
- Eksisterende planregister evalueres og fornyes i nært samarbeid med byplankontoret i forhold til nye krav i ny plandel av plan- og bygningsloven. Rutiner for ajourhold forbedres.
- Forbedre både tekniske løsninger og saksbehandlingsrutinene for håndtering av eiendomsskatt. Sikre at alle nye bygg og eiendommer - og endringer - blir underlagt løpende taksering.
- Legge om til nytt høydereferansesystem i henhold til ny nasjonal standard for elektroniske kart.

17.3.2 Mål for planperioden 2010 – 2013

Tabell 17.3 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Tilpasse enhetenes systemer til nytt lovverk	Iverksette behandlingsrutiner etter nytt lovverk. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppmålingsforretning skal ned fra 12 til 10 uker.	Etablere en digital, godkjent planregisterløsning i hht forskrift til ny plan- og bygningslov Gjennomføre en analyse av arbeidsrutinene i delingssaker og forbedre behandlingsrutinene for dem.
Etablere veg og gatenavnadressering for hele kommunen hvor dette mangler	Lage plan for hele arbeidet. Dele opp i avgrensede årsplaner som sikrer at arbeidet kan innpasses i den ordinære drifta og slik at oppgaven løses i planperioden.	Gjennomgå, kartfeste og strukturere alle veier og tildele gatenummer og reise navnesak på alle veier/gater som krever offisielle adresser. Adressere boliger og eiendommer.
Legge om kartdata til ny nasjonal og internasjonal referansestandard (- siste fase i en gradvis omlegging som har pågått over flere år)	Høydedata i kommunens kartdatabase erstattes med nye høydeverdier i forhold til nytt null-nivå (havnivå).	Hele kommunen laserskannes fra fly for å registrere nye høyder relatert til nytt null-nivå (ny utledet matematisk modell). Alle eksisterende kartdata tildeles nye høydeverdier fra en gitt dato.

17.4 Økonomi-drift

17.4.1 Generell økonomi

Området består av de tre enhetene Byplankontoret, Byggesakskontoret og Kart og oppmålingskontoret. Rammen til enhetene fordeler seg om lag som vist i tabell 17.4.

Tabell 17.4 Ramme enheter plan og bygningstjenester. Tall i millioner kroner.

Enhet	Utgifter	Inntekter	Netto ramme
Kart og oppmålingskontoret	21,0	14,0	-7,0
Byplankontoret	33,6	13,6	-20,0
Byggesakskontoret	26,0	31,8	5,8
Sum	80,6	59,4	-21,2

Enhetene har høy selvfinansieringsgrad, over 70 prosent av aktiviteten finansieres via inntekter.

En høy andel av inntektene til enhetene skyldes at enhetene utfører tjenester knyttet til Plan og bygningsloven. Gebyrnivået for disse tjenestene avgjøres av Bystyret og vil bli lagt fram for særskilt behandling der. De gjennomsnittlige gebyrøkningene Rådmannen foreslår innenfor plan- og bygningstjenester framgår av tabellen under:

Tabell 17.5 Foreslåtte gebyrøkninger plan og bygningstjenester. Tall i prosent

Område	Foreslått gebyrøkning
Byggesaksbehandling	5,0
Første del planbehandling	4,0
Oppmålingssaker	4,0
Andre inntekter Byplankontoret/Kart- og oppmålingskontoret	4,0

Gebyrene/tjenestene relatert til Byplankontoret og Kart- og oppmålingskontoret øker i tråd med lønns- og prisutvikling innenfor feltet, 4 prosent. Gebyrene knyttet til byggesaksbehandling må øke noe mer, 5 prosent. Høy byggeaktivitet har medført at inntektene knyttet til byggesaksbehandling de siste årene har vært høyere enn utgiftene. Det har derfor blitt bygd opp et selvkostfond som ved inngangen av 2009 var på 5,7 millioner kroner. Fondet vil bli tilnærmet halvert i 2009, så for å unngå høye gebyrøkninger om noen år foreslås at gebyret økes litt mer enn hva lønns- og prisutvikling tilsier.

17.4.2 Rammeutvikling Plan- og bygningstjenester

Tabell 17.6 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for plan- og bygningsområdet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

Tabell 17.6 Budsjetttramme og tiltak Plan- og bygningstjenester. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	22,8	22,8	22,8	22,8
Pris- og lønnskompensasjon	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Oppgaveendringer	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9
Korrigert budsjett 2009	20,4	20,4	20,4	20,4
Vedtatte rammeendringer ³⁶	0,0	-0,2	-0,2	-0,2
Annen rammeendring	0,8	1,0	1,0	1,0
Forslag til netto driftsramme	21,2	21,1	21,1	21,1
Rammeendring	0,8	0,8	0,8	0,8
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak³⁷	0,0	-0,2	-0,2	-0,2
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	0,8	1,0	1,0	1,0
Benyttelse av demografimidler på byplanlegging	0,8	1,0	1,0	1,0
Sum tiltak	0,8	0,8	0,8	0,8

Oppgaveendringer

Byantikvarens ansatte og ramme overføres fra Plan- og bygningstjenester til Miljøtjenester.

Annen rammeendring

Området tilføres 0,8 millioner kroner i 2010 økende til 1 millioner kroner utover i planperioden av Byutviklings demografimidler.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

I rådmannens forslag til økonomiplan 2009 – 2012 var et av tiltakene å redusere Byplankontorets driftsbudsjett med 0,8 millioner kroner i 2010 og 1 million utover i perioden. For å forhindre at man må redusere satsingen på overordnede planoppgaver er deler av byutviklings kompensasjon for demografiutvikling tilført området. Økningen vil gi området uendret ramme og muligheten til å opprettholde dagens aktivitet.

³⁶ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³⁷ Se vedlegg 7

18 Miljø-, landbruk- og laboratorie-tjenester

18.1 Miljøenheten

18.1.1 Omfang, status og utfordringer

Enheten er en typisk forvaltningsenhet, med et driftsbudsjett der lønnskostnader utgjør hoveddelen av utgiftssiden. Innkjøp av spesialkompetanse og kompetanseutvikling for ansatte utgjør den største andelen av innkjøpte varer og tjenester. Byantikvaren inngår som en organisatorisk del av Miljøenheten fra 1.10.09.

Enheten har et overordnet ansvar for å utvikle Trondheim til en miljøby og dermed legge til rette for helse, velferd, trivsel, gode levekår og bevaring av kulturminner. Enhetens lovfestede oppgaver omfatter miljørettet helsevern, forurensning, avfall, naturforvaltning og landbruk.

Miljøenhetens virkemidler er myndighetsutøvelse, holdningsskapende arbeid, miljø- og landbruksfaglig veiledning og forslag til strategiske planer. Økt interesse for miljøspørsmål generelt og klimaspørsmål spesielt fører til økt behov for enhetens tjenester.

Reduksjon av klimagassutslipp, sikring av vannkvalitet, biologisk mangfold, kulturminner og kulturlandskap, samt utvikling av sunne og helsefremmende nærmiljø er store tverrsektorielle utfordringer. Miljøenheten er sentral som planlegger, rådgiver og pådriver. Gjennomføring av tiltakene ligger ofte til andre enheter og i bysamfunnet. Miljøenheten evaluerer effekten av tiltakene.

Som gruppe har enhetens ansatte stor faglig spennvidde. Den enkelte ansatte besitter ofte betydelig spesialkompetanse innen sitt felt noe som gjør enheten svært sårbar for fravær.

18.1.2 Mål

Miljøenhetens mål er hovedsakelig å bidra til å gjennomføre byens og statens miljøpolitikk. Disse målene er som regel tverrsektorielle og langsiktige og strekker seg ut over planperioden.

Tabell 18.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Bidra til å redusere klimagassutslipp for å begrense global oppvarming til 2 grader sammenliknet med før-industriell tid (endelig mål blir vedtatt i klimahandlingsplanen).	Bidra til at Trondheim når vedtatte utslippsmål for klimagasser innen 2020	Gjennomføre Miljøenhetens bidrag i energi og klimahandlingsplanen, Framtidens byer og Miljøpakke transport
Bidra til å forbedre vannkvaliteten i vann og vassdrag i tråd med vanddirektivet og vedtatt handlingsprogram innen 2015	Bidra til at Trondheim når vedtatte mål om vannkvalitet	Gjennomføre Miljøenhetens bidrag i handlingsprogram for vanddirektivet
Gjennomføre Markaplan med Handlingsprogram for Naturmiljø og Handlingsprogram for turfriluftsliv (sti og løypeplanen)	Sikre leveområder for rødlistearter og bevare og restaurere kulturlandskap	Gjennomføre tiltaksplaner for elvemusling og stor salamander. Forvaltning av kulturlandskap Lian-Solem og Lavollen-Tunga.

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Bidra til å oppfylle nasjonale mål for redusert støyplage utendørs og innendørs innen 2020.	Overholde forskriftskrav til luftkvalitet	Følge opp tiltaksutredning for støv og Nitrogendioksid
Øke kunnskap og miljøbevissthet blant barn og unge, kommunalt ansatte, næringslivet og beslutningstakere.	Sertifisere 14 nye skoler og 35 nye barnehager med Grønt flagg	Sertifisering og aktiv holdningsskapende arbeid gjennom Grønn barneby.
Bidra til at den nye Landbruksmeldinga for Trøndelag synliggjøres, tilpasses og gjennomføres lokalt.	Bidra til næringsutvikling i landbruket	Legge fram en ny landbruksplan for Trondheim til politisk behandling
Bidra til trygge og helsefremmende nærmiljø, med spesiell fokus på fortettingsområder	Økt kunnskap om helsetilstand i befolkningen og faktorer som påvirker denne	Bidra i "Helse i plan" prosjekt, levekårsprosjekt og arealplanlegging med kunnskap og overvåkingsdata

18.2 Analysecenteret

18.2.1 Omfang, status og utfordringer

Analysecenteret (TKA) leverer analysetjenester til Trondheim kommune, andre offentlige etater, næringsliv og privatpersoner. TKA er viktig for beredskapen for kommunens drikkevann og miljø. Det gis også råd og veiledning til kommunens innbyggere og andre kunder

Analysecenteret (TKA) leverer analysetjenester til Trondheim kommune, andre offentlige etater, næringsliv og privatpersoner. TKA er viktig for beredskapen for kommunens drikkevann og miljø. Det gis også råd og veiledning til kommunens innbyggere og andre kunder. TKA er akkreditert for over 100 enkelt parametre innenfor områdene: Kjemisk analyse, mikrobiologisk analyse, Ioniserende stråling, radioaktivitet, molekylærbiologi og prøvetaking. TKA utfører årlig ca 55 000 analyser innenfor vann, mat, miljø og luft.

TKA er et av de største prøvingslaboratoriene i Midt-Norge. Tjenestene (analyser, rådgiving og kurs) innenfor vann, mat, miljø og luft tilbys også næringslivet. Laboratoriet har spesialkompetanse på kjemiske og mikrobiologiske analyser, bl.a. legionella, parasitter (giardia og cryptosporidium i drikkevann), tungmetaller (vann, mat og miljø), inneklimateundersøkelser (muggsopp, CO₂), radioaktivitet og algegifter (skjellmat). TKA har hatt en positiv utvikling i de senere år både vedrørende kompetanse, oppgradert utstyr, ny teknologi, produkter og oppdrag. Arbeidet internt i Trondheim kommune og overfor andre offentlige instanser vil i 2010 utgjøre 70 – 80 prosent av det økonomiske omfanget.

TKA må fortsette sitt utviklingsarbeid der også en del av virksomheten konkurrerer i et marked utenfor kommunen. Produkt-, kunnskapsutvikling, effektivisering (produksjonsprosesser og fornyelse av instrumenter) og aktiv markedsføring er sentrale utfordringer. Enheten har de siste årene redusert den kommunale overføringen betydelig. Det vil i 2010 bli jobbet med å gjøre om den gjenværende kommunale overføringen til en basiskontrakt for leveranse av laboratorietjenester/prøveberedskap.

Tabell 18.2 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Driften av TKA skal skje på en kostnadseffektiv og lønnsom måte. Resultatet skal være minimum i balanse i forhold til gjeldende årsbudsjett. Nyinvesteringer skal bidra til utvikling og lønnsom drift.	TKA skal øke omsetningen med 7 prosent	Oppdragsmengden økes gjennom markedstiltak. Prising av tjenester gjennomgås. Effektiviseringstiltak for å skape rom for utvidet analysevirksomhet.
Dekke kommunenes sitt behov for beredskap vedr. drikkevann, legionella og andre relevante analyser knyttet til akutte situasjoner.	TKA skal evaluere beredskap for Trondheim kommune i forhold til aktuelle problemer og akutte situasjoner (kriser)	Tilstrekkelig bredde på analysespekteret. Tilstrekkelig opplæring og nok personell til å takle kriser. Holde utstyr og instrumentpark i god nok stand. Revidere beredskapsplanen

18.3 Økonomi - drift

Tjenesteområdet består av de to enhetene Miljøenheten og Analysesenteret. Miljøenheten har 34 årsverk og har en kommunal ramme på litt under 24 millioner kroner. Analysesenteret har 19 årsverk og har en kommunal ramme på litt over 2 millioner kroner.

Tabell 18.3 Budsjettamme og tiltak miljøtjenester. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	23,9	23,9	23,9	23,9
Pris- og lønnskompensasjon	0,3	0,3	0,3	0,3
Oppgaveendringer	1,9	1,9	1,9	1,9
Korrigert budsjett 2009	26,1	26,1	26,1	26,1
Vedtatte rammeendringer ³⁸	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2
Annen rammeendring	0,0	0,0	0,0	0,0
Forslag til netto driftsramme	25,0	24,9	24,9	24,9
Rammeendring	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak³⁹	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2
Sum tiltak	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2

Oppgaveendringer

Byantikvarens ansatte og ramme er overført fra plan og bygningstjenester til miljøtjenester

³⁸ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³⁹ Se vedlegg 7

18.4 Økonomi – investeringer

Tabell 18.4 Investeringer miljø, landbruk og laboratorietjenester for perioden 2010 – 2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009-2012	2,0	2,0	2,0	2,0	
Forslag budsjett 2010-2013		2,0	2,0	2,0	2,0

Prosjekt/investering	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Utstyr til Analysesenteret		8,0	8,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Sum vedtatt økonomiplan		8,0	8,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Analysesenteret har kontinuerlig behov for oppgradering av sitt tekniske utstyr. Det er derfor nødvendig at enheten har et investeringsbudsjett på 2 millioner i året. I tillegg til å brukes på teknisk utstyr, vil midlene bli brukt til oppgradering av bygget enheten har tilhold i.

19 Tekniske tjenester

19.1 Omfang, status og utfordringer

19.1.1 Omfang

Tekniske tjenester omfatter drifts- og investeringstiltak innenfor områdene:

- Drikkevannsforsyning og avløpshåndtering
- Veg- og trafikkanlegg
- Avfallshåndtering og feiing
- Parker, grøntanlegg og rekreasjonsområder
- Bolig- og næringsarealer

19.1.2 Status

Det kommunale vegnett har et betydelig vedlikeholdsetterslep. Som nevnt i kapittel 2 vil ½ promillepoeng i økt eiendomsskattesats gi en merinntekt tilsvarende 35 millioner kroner. Et slikt tiltak vil, øremerket dette formålet, løse vedlikeholdsetterslepet på vei på noe sikt.

Midler fra piggdekkfondet samt kommunale midler gjør at driftsinnsatsen om vinteren på de kommunale vegene har vært rimelig bra.

Det arbeides med ferdigstillingen av en ny gjenvinningsstasjon på østsiden av byen. Det arbeides også med å samlokalisere gjenvinningsstasjon og hageavfallsmottak på Hegstadmoen i løpet av 2010.

Lovpålagt feiing og tilsyn utføres i alle boenheter hvert 4. år. Feiervesenet vil i 2010 utføre denne tjenesten i området Byåsen/Byneset. I tillegg vil alle med behov for hyppigere feiing få utført den tjenesten.

Drikkevannskvaliteten i Trondheim er god. Dette bekreftes gjennom kontinuerlige målinger og i brukerundersøkelser.

Forholdene ved Jonsvatnet er ennå ikke helt tilfredsstillende med tanke på forurensning. Ca 30 prosent av produsert vannmengde lekker ut av transportsystemet på veg fra vannrenseanlegget (VIVA) og fram til forbrukerne.

Byfortetting og klimaendringer har økt risikoen for tilbakeslag i kjellere.

Det registreres fortsatt økning i antall arrangementer både i Midtbyen og på kommunens grønne områder. Bruken av grøntområdene øker.

Kostradata innenfor vegområdet har en del kvalitetsproblemer som gjør det vanskelig å få til meningsfulle sammenligninger mellom kommuner. Kostra kan heller ikke gi noe nivå tall på hvor stort vedlikeholdsetterslepet på vegene er. Trondheim kommune har derfor i 2009 deltatt i et prosjekt ledet av Kommunenes sentralforbund som vil gjøre det mulig å framskaffe slike data. Så snart resultatet er klart, vil rådmannen orientere politisk nivå.

19.1.3 Utfordringer

- Riktig vedlikeholds nivå på teknisk infrastruktur.
- Tilfredsstillende framkommelighet på vegnett.
- Overholde kravene til universell utforming.
- Forhindre forurensning av drikkevannskildene (Jonsvatnet) og redusere lekkasjen fra ledningsnett for drikkevann.

- Forbedre vannkvaliteten i vassdrag og badeområder ved å redusere forurensing fra avløpsnett og uregulerte utslipp.
- Forhindre forsøpling av det offentlige rom
I 2010 vil det bli foretatt en gjennomgang av organiseringen av tekniske tjenester for på sikt få en mer effektiv tjenesteproduksjon.

19.2 Mål for tjenesteområdet

Tabell 19.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
Tilrettelagt for et framtidrettet avfallssystem med 50 prosent nedgravde løsninger innen 2020	Iverksatt handlingsplan for nye oppsamlingsløsninger Høyt ombruk og effektiv gjenvinning av husholdningsavfallet	Samlokalisering av gjenvinningsstasjon og mottak av hageavfall. Oppgradering av returpunkter. Planlegge ny gjenvinningsstasjon øst.
Sikker produksjon av nok og godt drikkevann for byens innbyggere. God kvalitet på drikkevanskildene med minimal forurensning i nedbørsfeltene God vannkvalitet i Nidelva, i små vassdrag og på badeplassene	Sikker drikkevannsforsyning, trygg drikkevannskvalitet Planlagt drikkevannsforsyning fra Benna som reservetilførsel og supplement. Oppfølging av vanddirektivet	Ny klausulering mot jordbruket. Lokal drikkevannsforskrift. Ulovlighetsoppfølging Jonsvatnet. Øremerkede tiltak for bedring av vannkvalitet i vann og vassdrag i hht handlingsplan.
Oppnå et vedlikeholds nivå for park, grøntområder og vegnett som stopper verdiforringelsen og tar igjen deler av etterslepet.	Få oversikt over nivået på etterslepet. Få etablert en tydelig vedlikeholdsstandard	Legge fram sak som viser det totale etterslepet og som foreslår hvordan man over tid kan redusere vedlikeholds- etterslepet.
Holde et vegdriftsnivå vinters tid som sikrer trygg fremkommelighet for alle trafikantkategorier	Opprettholde vinterdriftsstandarden (brøyting/strøing) på et forsvarlig nivå på de kommunale veger med spesielt fokus på gang / sykkelveger	Øke piggfriandelen gjennom gebyr, kontroll- og stimulerings tiltak. Effektivisere vinterdriftsopplegget. Tilpasse driften etter tildelte ressurser, men med skjerming av gang- / sykkelveger
Opprettholde trivsel og trygghet i kommunens parker og friområder	Ingen økning av forsøplingen i det off. rom, med særlig fokus på badeplassene.	Holdningskampanje. Samarbeid med næringsliv /private. Gjennomføre drift og vedlikehold med standard tilpasset rammene.
Utføre den lovpålagte feiingen med høy faglig kompetanse og på en god brannforebyggende og miljømessig måte. Framdriftsplan skal være forutsigbar.	Utføre den lovpålagte feiingen (15000 tilsyn, 11000 feide skorsteiner og feiing av 2000 "behovsprøvde" skorsteiner) til beste for byens innbyggere, samt sikre at tilsyn gjøres på en slik måte at innbyggerne føler seg trygge på at det utføres et godt brannforebyggende og miljømessig arbeid.	Følge og ev. korrigerer planlagt framdriftsplan. Ferdigstille kvalitetssystemet. Bedre informasjon om tjenesten via media, internett og varslingslapper. Evaluere/endre avgiftssystemet for feieavgift for å oppnå mer rettferdig avgiftsgrunnlag.

19.3 Økonomi – drift

19.3.1 Disponering av rammen tekniske tjenester

Tekniske tjenester produserer et bredt sett av tjenester. For å gi et bilde av hva rammen benyttes til er rammen i tabell 19.2 delt opp i de viktigste områdene.

Tabell 19.2 Disponering av midler tekniske tjenester budsjett 2010. Tall i millioner kroner

	Sum utgifter	Sum inntekter	Netto resultat
Grønt	19,5	0,8	18,7
Veg	81,3	11,3	70,0
Støttetjenester ¹⁾	83,2	88,8	-5,6
Sum tekn.infrast. eks VARFS²⁾	184,0	100,9	83,1
Vann	120,9	122,7	-1,8
Avløp	165,3	167,5	-2,3
Slam	3,0	3,0	0,0
Renovasjon	113,5	114,9	-1,4
Feiing	12,2	13,0	-0,8
Sum tekn. tjenester VARFS	414,9	421,1	-6,3
Sum tekniske tjenester	598,0	522,0	76,8

¹⁾ Valøya, juridiske tjenester og administrasjon.

²⁾ VARFS : Vann, avløp, slam, feiing og renovasjon

Tabellen viser hvor mye kommunen benytter på de ulike delene av tekniske tjenester, samlet benytter kommunen 83,1 millioner kroner på tjenester som dekkes av bykassen. Av beløpet er ca. 12 millioner kroner budsjettert hos Stabsenhet for byutvikling. Selvkostområdene (VARFS) har i tabell 19.2 større inntekter enn utgifter. Dette overskuddet benyttes til å dekke de administrative kostnadene knyttet til områdene.

19.3.2 Piggdekkprosjektet

Piggfriandelen i Trondheim viser fortsatt en svak positiv tendens. Den var på ca. 74 prosent i sesongen 2008/2009, en økning på ca. 2 prosentpoeng fra sesongen 2007/2008. Pr 1.1.2009 var piggdekkfondet på ca 59 millioner kroner. Fondet vil dekke 4-5 sesonger med økte ressurser til vinterdrift på dagens nivå. Budsjettforslaget for piggdekkprosjektet er innarbeidet i kommunebudsjettet.

19.3.3 Miljøpakken

Fra og med 2010 vil investeringer i veg- og miljøtiltak i stor grad bli finansiert gjennom "Miljøpakken". Rådmannen vil i egen sak rett før jul legge fram program, forslag til takster og forslag til budsjett 2010 for Miljøpakken til politisk behandling.

19.3.4 Selvkostområdene

Tabell 19.3 Rådmannens forslag til gebyrendringer innenfor selvkostområdene. Tall i prosent

Selvkostområde	Foreslått gebyrøkning
Renovasjon	8
Avløp	13
Vann	0
Slam	10
Feiing	0

I perioden fra 2005 til 2009 er vann og avløpsgebyrene blitt redusert reelt med henholdsvis 31 prosent og 22 prosent. Årsaken til at gebyrene ble redusert var en gjennomgang av VA- området i

2006, som påviste for høye gebyrer og som medførte at rådmannen måtte sette inn midler på selvkostfondene. Selvkostfondet for vann vil på det nærmeste være brukt opp etter regnskapsåret 2010. Gebyrene må i løpet av 5 år økes reelt med 60 prosent for at inntektene igjen skal komme på nivå med kostnadene. Fondet for avløp vil være negativt ved utløpet av 2009. Gebyrene innefor avløp må da i løpet av 5 år økes reelt med 50 prosent for igjen å få balanse. Som en første del av økningen innenfor avløp foreslår Rådmannen at gebyrene for avløp skal øke med 13 prosent i 2010. Behovet for de store økningene i gebyrer må sees i sammenheng med at Trondheim kommune flere år på rad har vært bykommunen med de laveste vann og avløpsgebyrene.

For å ivareta forventet utvikling av avfallsfeltet i 2010, og for å fjerne den negative avsetningen til selvkostfondet, er det behov for en gebyrøkning på 8 prosent i 2010. Forutsatt at handlingsplanens forslag om investeringer godkjennes vil den reelle gebyrøkningen være på ca 1 000 kroner (65 prosent) fram til 2020.

Innhenting av slam hadde på grunn av tidligere underbudsjettering et negativt selvkostfond på 1,3 millioner kroner ved inngangen av 2009. For å betale ned på det negative fondet og korrigere for lønns og prisvekst er det behov for en gebyrøkning på 10 prosent.

Feiing har fortsatt et stort selvkostfond (10,7 millioner kroner ved inngangen til 2009) og det er derfor ikke behov for noen gebyrøking på dette området.

Gebyrområdet renovasjon

Ny handlingsplan for oppsamling av husholdningsavfall og kommunalt næringsavfall er for tiden ute på høring. Etter politisk vedtak skal vedtatt plan iverksettes. Planperioden går fram til 2020.

Rådmannen forslår i sitt forslag til plan blant annet en ny gjenvinningsstasjon på østsiden av byen og oppgradering av dagens stasjon på Hegstadmoen. Videre legger planen opp til en storstilt satsing på nedgravde løsninger, herunder mobile og stasjonære avfallssuganlegg. Hvis det legges til rette for god behandlingsløsning med høy ressursutnyttelse, kan det i planperioden bli aktuelt å sortere ut matavfall til bruk i en biogassløsning.

Tabell 19.4 Reduserte kostnader/økte inntekter fra 2009 til 2010 renovasjon. Tall i 1000 kroner

Tiltak renovasjon	Økte kostnader fra 2009 til 2010
Reduserte kostnader ved behandling av avfall	-1 200
Økte kostnader ved innsamling/transport	1 100
Reduserte inntekter ved egenbetaling gjenvinningsstasjon	2 200
Økte kostnader ved drift av gjenvinningsstasjon og hageavfall	700
Økte utgifter lager og vedlikehold, økt innkjøp av oppsamlingsutstyr	1 900
Økte utgifter farlig avfall	200
Økning i forvaltningsoppgaver ved Renholdsverket	1 200
Økning i forvaltningsoppgaver Stabsenhet for byutvikling	500
Driftstiltak nedlagte fyllplasser / deponi	500
Sum rammeøkning renovasjon	8 300

- Reduserte kostnader ved behandling av avfall skyldes i hovedsak mindre mengder restavfall
- Gjennom politiske vedtak fra 2006 er Renholdsverket pålagt å redusere kostnader ved innsamling/transport med 3,5 millioner kroner i løpet av 2009. Effektivitetskravet er oppnådd og mindre prisvekst enn ventet har ført til en mindre reduksjon i kostnader. Når det allikevel kommer en utgiftsøkning så skyldes dette økte systemkostnader knyttet til nytt oppsamlingsutstyr og tilleggsarbeid som følge av strengere politivedtekter.

- Reduserte inntekter ved egenbetaling på gjenvinningsstasjon skyldes mindre mengder avfall
- Økte kostnader ved drift av gjenvinningsstasjon skyldes i hovedsak økte kostnader ved drift av hageavfallsanlegget.
- Utgifter til lager og vedlikehold, samt til kjøp av nytt oppsamlingsmateriell øker med knapt 2 millioner kroner. Dette skyldes at kostnader ved oppgradering av returpunkt er lagt til dette området og at arbeid med nytt utstyr styrkes med et årsverk.
- Økte utgifter til arbeid med farlig avfall er i hovedsak en generell pris- og mengdeøkning. I tillegg kan det bli aktuelt å øke innsatsen på dette området.
- Økte utgifter til forvaltingsoppgaver i Renholdsverket skyldes i hovedsak at det settes inn mer ressurser på gjennomføring av handlingsplanen. Medfører et halvt årsverk på informasjon og prosjektmidler.
- Økte utgifter til forvaltning i Trondheim kommune skyldes at kommunen må styrke bemanningen som følge av foreslåtte utviklingsoppgavene i handlingsplanen.
- Noe av kostnadene knyttet til driftstiltak ved etterbruk på Hegstadmoen kan dekkes over avfallsgebyret.

Gebyrområde vann og avløp

Tabell 19.5 Gebyrområdet vann og avløp. Tall i 1000 kroner

Tiltak vann	Økte kostnader fra 2009 til 2010
Interne tiltak: Effektivisering / rasjonalisering	-500
Vannbehandling: Indeksregulering. grunneieravtaler. Nytt sikkerhets-/adgangskontrollsystem	900
Høydebasseng: Pålagt tilsynsaktivitet. Nytt sikkerhets-/adgangskontrollsystem	600
Kundeservice: Utskifting av vannmålere. Nye vannmålerprosjekter.	3 300
Vannett: Reduksjon av lekkasjetap i ledningsnett	2 800
Jonsvatnet: Skjønnsoppgjør. Rammereduksjon fra 2009.	-4 000
Sum rammeøkning vann	3 100
Tiltak avløp	Økte kostnader fra 2009 til 2010
Interne tiltak: Effektivisering / rasjonalisering	-500
Renseanlegg: Økte kjemikaliekostnader	800
Avløpsnett: Skjerpede krav gjennom utslippstillatelser til overvåkning av nettet.	1 300
Pumpestasjoner: Nytt utstyr.	400
Kundeservice: Etterslep i registrering og ajourføring.	900
Sum rammeøkning avløp	2 900

Tiltak vann

- Interne tiltak: Effektivisering og rasjonalisering gjennom administrative og organisatoriske tiltak.
- Vannbehandling: Økte driftskostnader pga nytt ultrafiolett anlegg ved vannbehandlingsanlegget (VIVA) og etablering av nytt sikkerhets-/ adgangskontrollsystem. Indeksregulering av grunneieravtaler ved Jonsvatnet. Nye pålegg fra Mattilsynet om prøvetaking.
- Høydebasseng: Økte driftskostnader pga nytt sikkerhets-/adgangskontrollsystem samt pålagt tilsynsaktivitet av fjellanlegg.
- Kundeservice: Forpliktet utskifting etter 10 år av utlånte vannmålere samt igangsetting av nytt vannmålerprosjekt
- Vannett: Målsetting om reduksjon av lekkasjetap fra 25 prosent til 12 prosent i 2013. Prosjektet har høye initialkostnader i 2010-13. På sikt er prosjektet selvfinansierende og et meget godt miljøprosjekt.

- Jonsvatnet: Det ble avholdt skjønn for klausulering av Jonsvatnets nedslagsfelt oktober 2009. Erstatning og kompensasjoner utgjør ca. 8,4 millioner kroner. I tillegg kommer renteutgifter og omkostninger slik at beløpet blir i størrelsesorden 10 millioner kroner. Kommunen har ikke tatt stilling til om avgjørelsen skal ankes. I budsjett 2009 er det satt av 9 millioner kroner til erstatningsutbetalinger. Det vil være mulig å redusere erstatningsavsetningen med 4 millioner kroner i 2010.

Tiltak avløp

- Interne tiltak: Effektivisering og rasjonalisering gjennom administrative og organisatoriske tiltak.
- Renseanlegg: Økte driftskostnader hovedsakelig på grunn av høyere kjemikaliekostnader for å tilfredsstille Fylkesmannens utslippskrav
- Avløpsnett: Oppgradering av spesialutstyr/-bemanning knyttet til overvåkning av avløpsnett pga skjerpede krav i utslippstillatelsene fra Fylkesmannen.
- Pumpestasjoner: Nyanskaffelse/utskifting utstyr for mer stabil drift i sårbare strandområder.
- Kundeservice: Økt kundeservice og ajourføring av registreringsoppgaver som er kommet på etterskudd

Gebyrområde slam

Slam har ved inngangen til 2009 et negativt fond på 1,3 millioner kroner. Dette skyldes stor innsats for å ta igjen etterslep av tømningen i 2008.

Gebyrområde feiing

Trondheim kommunale feiervesen vil i 2010 ha behov for en ramme på ca. 11 millioner kroner. Denne kostnadsøkningen er knyttet til økte leiekostnader på grunn av samlokaliseringen av feiervesenet. Dette utgjør 0,3 millioner kroner. Overføringen vil bli finansiert via gebyrinntekter og overføringer fra selvkostfond.

I tillegg til gebyrområdet driver feieren en liten konkurranseutsatt virksomhet. I forbindelse med behandlingen av revidert budsjett for 2009/2010 er inntektskravet til denne tjenesten økt med 0,2 millioner kroner.

19.3.5 Rammeutvikling tekniske tjenester

Tabell 19.6 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for det tekniske tjenesteområdet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

Tabell 19.6 Budsjettramme og tiltak tekniske tjenester. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	71,3	71,3	71,3	71,3
Pris og lønnskompensasjon	2,4	2,4	2,4	2,4
Oppgaveendringer	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Korrigert budsjett 2009	72,9	72,9	72,9	72,9
Vedtatte rammeendringer ⁴⁰	-2,1	-0,4	1,8	2,3
Annen rammeendring	6,0	6,0	6,0	6,0
Forslag til netto driftsramme	76,8	78,5	80,7	81,2
Rammeendring	3,9	5,6	7,8	8,3
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak⁴¹	-3,3	-1,8	1,2	2,3
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	7,2	7,4	6,6	6,0
Økt nivå vinterdrift veg	6,0	6,0	6,0	6,0
Utredninger/omstillingstiltak tekniske tjenester	1,2	1,4	0,6	0,0
Sum tiltak	3,9	5,6	7,8	8,3

Oppgaveendringer

For å få en mer samlet framstilling er nettobudsjettet til feieren overført til tekniske tjenester. Det er snakk om en ren teknisk endring.

Annen rammeendring

Rådmannen har funnet det riktig å tilføre området 6 millioner kroner for å bedre nivået på vinterdriften, jf omtale i kapittel 4.

Økte utgifter/reduerte inntekter

De tre siste vintrene (2007 - 09) har merforbruket knyttet til vinterdriften av veg ligget på ca 7 millioner kroner. Den foreslåtte økningen i budsjettrammen på 6 millioner vil sammen med effekter av innsparingstiltakene foreslått i budsjettet for 2009 vil gi en vinterdriftramme i 2010 som vil være om lag på nivå med forbruket de siste årene. Økningen vil gjøre det mulig å unngå at det på grunn av merforbruk på vinterdriften må kuttes i planlagt vedlikehold av vegene (asfaltering).

I forbindelse med den kommende gjennomgangen av tekniske tjenester må det brukes midler på utredninger og omstillingstiltak.

⁴⁰ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

⁴¹ Se vedlegg 7

19.4 Økonomi – investeringer

Tabell 19.7 Investeringer tekniske tjenester perioden 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	418,9	371,8	302,8	276,8			
Forslag budsjett 2010-2013		233,1	434,4	356,2	329,4		
Investering/ prosjekt	Kostn.- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	2010	2011	2012	2013
Vann	475,6	151,6	324,0	66,4	154,0	139,0	127,4
Avløp	151,5	51,6	99,9	78,9	78,0	84,0	92,0
Renovasjon	135,0	20,0	115,0	25,0	40,0	25,0	25,0
Veg	204,0	175,9	28,1	48,0	19,9	20,1	15,1
Park og grønt				3,9	3,9	4,1	3,4
Næringsforsyning	329,9	187,2	142,7	69,0	94,7	42,5	26,0
Boligforsyning	74,5	61,5	13,0	33,9	35,9	33,5	32,5
Byfornyelse				2,0	2,0	2,0	2,0
Utskifting utstyr				6,0	6,0	6,0	6,0
Sum økonomiplan	1370,5	647,8	722,7	333,1	434,4	356,2	329,4

Brutto investeringsrammer i perioden er betydelige, men beløpene som finansiert over bykassen er begrenset. For 2010 utgjør disse 55,6 millioner kroner. Dette beløpet inkluderer 28,1 millioner kroner til forskottering i forbindelse med bygging av "lang Osloveien tunnel".

Veger

Innenfor veg rammen har vi så vel i 2010 som videre utover i økonomiplanperioden prioritert trafikksikkerhetstiltak, spesielt med tanke på sikring av barns skoleveg.

I 2010 er det satt av 9,0 millioner kroner til trafikksikkerhetstiltak. Tilsvarende årlig investeringsvolum er også lagt inn videre utover i perioden. I vårt budsjettforslag har vi antatt et årlig statlig tilskudd på 3,0 millioner kroner gjennom "Aksjon skoleveg".

Av øvrige mindre tiltak som vil bli gjennomført innenfor totalrammen for kommunale veger nevnes:

Gater og plasser i Midtbyen, tiltak for funksjonshemmede, og tiltak for kollektivtrafikken. Forslag til prioritering av enkelttiltak vil bli innarbeidd i Byutviklings årlige arbeidsprogram for investeringstiltak.

I samsvar med politiske vedtak har vi satt av 28,1 millioner kroner i 2010 til forskottering til lang Osloveien tunnel.

Til fornyelse av gatelys er det i forslag til økonomiplan satt av 18,5 millioner kroner i perioden. Dette er 1,5 millioner kroner mer enn det som lå inne i gjeldende økonomiplan. Tiltakene vil bli gjennomført i samsvar med de konklusjoner som trekkes med bakgrunn i gjennomført utredning. Rådmannen har til tross for Formannskapetets vedtak i møte 22.9.2009 om å øke innsatsen ikke funnet å kunne sette av mer midler til dette tiltaket.

Vann

"Hovedplan vannforsyning" som ble vedtatt av Bystyret i møte 28.4.2005, er lagt til grunn ved utarbeiding av forslag til årsbudsjett for 2010 og økonomiplan for perioden 2010 - 2013.

Hovedplanen legger vekt på å forsere utbyggingen av Benna som reservevannkilde i Trondheims vannforsyningssystem. Prosjektet er noe forsinket. Vi antar i dag at det blir anleggsstart våren 2010. I

forslag til økonomiplan er det lagt opp til at prosjektet som totalt er kalkulert til 300 millioner kroner, blir fullført i 2013.

Med bakgrunn i en vurdering av sikkerheten i byens drikkevannsforsyning, ble det i 2008 igangsatt et forprosjekt som skulle beskrive nødvendige tiltak i Vikåsen vanttunnel. Forprosjektet vil bli ferdigstilt i høst. Etter at forprosjektet foreligger må det settes av nødvendig tid til valg av løsninger og til detaljprosjektering av disse. Forslag til valg av løsning med tilhørende kostnadsoverslag vil bli forelagt Formannskapet før detaljprosjekteringen settes i gang. Vi antar anleggstart høsten 2010. Kostnadene med anlegget er foreløpig anslått til 86 millioner kroner. Før forprosjektet foreligger er det imidlertid stor usikkerhet knyttet til dette overslaget. Det er allerede bevilget 51 millioner kroner. Resterende beløp er i økonomiplanen satt opp med 20 millioner kroner i 2011 og 15 millioner kroner i 2012.

For å forsterke overføringen mellom de østlige og de vestlige bydelene i Trondheim er det vedtatt å bygge en ny hovedvannledning mellom Nardo og Munkvoll. Det er utført et forprosjekt for disse arbeidene, og anlegget er kostnadsregnet til 40 millioner kroner. I forbindelse med prosjekteringen av dette store anlegget har det dukket opp behov for en del samordning med andre prosjekt. Samordningsbehovet vil forsinke vannledningsanlegget. I den reviderte økonomiplanen er det ikke lagt opp til ferdigstilling før i 2014.

Diverse vannledninger: Til diverse vannledninger er det i budsjettforslaget satt av 10 millioner kroner i 2010. Totalt legges det i økonomiplanperioden opp til å benytte 42,0 millioner kroner til dette formålet.

Sikring av Jonsvatnets nedslagsfelt: I 2010 er det satt av 2,0 millioner kroner til sikringstiltak.

Fornyelse og rehabilitering vann: Det er lagt inn 36,0 millioner kroner i 2010, og totalt 135,0 millioner kroner i økonomiplanperioden til fornyelse og rehabilitering av vannledningsnettet.

Høydebasseng: I årsbudsjettet for 2010 er det lagt inn 3,9 millioner kroner til fullfinansiering av Herlofsenløypa høydebasseng.

Avløp

I den kommende økonomiplanperioden foreslås innsatsen i stor grad rettet mot fornyelse, rehabilitering og separering av byens eksisterende avløpssystem. Dette for å bedre den til dels utilfredsstillende forurensingssituasjonen i bekker og elver.

Det har vist seg at det etter hvert er behov for oppgradering av renseanleggene på Høvringen og på Ladehammeren. For å dekke opp dette behovet er det i økonomiplanen satt av 5,0 millioner kroner pr år til Diverse avløpsrensing fra og med 2011.

Naboene til Ladehammeren renseanlegg er tidvis plaget av sjenerende lukt fra renseanlegget. Det er derfor igangsatt utredningsarbeid som kan konkludere med anbefalte tiltak. Et aktuelt tiltak vil være å bygge en pipe for utlufting. I forslag til økonomiplan er det satt av 6,5 millioner kroner i 2010 som tiltak for å redusere luktproblemer knyttet til Ladehammeren renseanlegg.

Høvringen renseanlegg er i 2008/2009 utstyrt med polymeranlegg. Hvorvidt dette er tilstrekkelig til å oppnå godkjent rensnivå er ennå ikke kjent. Dersom resultatene av målingene viser behov for ytterligere rensing må anlegget utvides med kjemisk rensing. I økonomiplanen er det tatt høyde for dette ved at vi har satt av 2,0 millioner kroner i 2010, slik at vi totalt har 35,6 millioner kroner til disposisjon for polymeranlegg og kjemisk rensing. Det er foreløpig usikkert om det er behov for hele dette beløpet.

Det er så vel driftsproblemer som kapasitetsproblemer ved eksisterende renseanlegg på Leirfallet. En utredning som er foretatt viser at det er fornuftig å pumpe spillvannet opp til Heimdal, slik at det kan ledes vider til Høvringen renseanlegg. Anlegget på Leirfallet kan da legges ned. Dette

ledningsanlegget som har fått betegnelsen Leirfallet- Høvringen er kalkulert til 10 millioner kroner. Anlegget er planlagt gjennomført i 2012 og 2013.

Fra og med 2010 vil vi starte arbeid med separering av avløpet i Fredlybekkens nedslagsfelt. Dette arbeidet som totalt er anslått å ville koste 22,5 millioner kroner vil redusere antallet timer med overløp fra Fredlybekken pumpestasjon til Nidelva.

Trondheim kommune har gitt sin tilslutning til en vannforvaltningplan som legger til grunn at naturlige vannforekomster skal ha minimum god økologisk og kjemisk tilstand innen 2015. Det er utarbeidet et tiltaksprogram som viser hvilke tiltak som må gjennomføres og antatte kostnader med disse. Samlede kostnader er foreløpig stipulert til 173 millioner kroner. I forslag til økonomiplan har vi lagt inn 10,0 millioner kroner pr år til oppfølging av Vanndirektivet.

Fra og med 2009 vil vi starte arbeid med separering av avløpet Fossumdalen nedslagsfelt. Vi har i dag problemer med tilbakeslag i bygg som følge av stedvis for liten kapasitet på dette avløpssystemet. Disse problemene vil bli forsterket gjennom realisering av foreliggende utbyggingsplaner i nedslagsfeltet. Tiltaket som er kalkulert til 27,7 millioner kroner vil også redusere antallet timer med overløp til Nidelva.

Pasteuriseringsanlegget på Ladehammeren RA fullfinansieres med en bevilgning på 1,4 millioner kroner i 2010.

Separering av avløpet i Fossumdalen nedslagsfelt videreføres med en bevilgning på 17,5 millioner kroner i økonomiplanperioden.

Diverse anlegg avløp. Foreslått investering i 2010 er på 15 millioner kroner, mens det totalt i økonomiplanperioden er satt av 64 millioner kroner.

Fornyelse og rehabilitering avløp. Det er foreslått en bevilgning på 39 millioner kroner i 2010. Totalt er det i økonomiplanperioden foreslått bevilget 154 millioner kroner. Denne type tiltak støtter opp under vanndirektivet og gir betydelige miljøgevinster.

Avfall

Rådmannen har lagt fram ny handlingsplan for oppsamling av avfall på høring. Planen innebærer investeringer i størrelsesorden 1,1 milliarder kroner de neste 10 årene. Ca. 80 prosent av investeringen gjelder nedgravd utstyr for oppsamling av avfall. De øvrige 20 prosent er relatert til gjenvinningsstasjoner, renovasjonskjøretøy og anlegg for ettersortering av avfall. 40 prosent av utgiftene relatert til investeringen er tenkt finansiert over renovasjonsgebyret, de resterende 60 prosentene tenkes finansiert av de som har direkte nytte av investeringene. Ingenting skal belastes bykassen. Kommunen må forskuttere en del av den private investeringen. Dette er i planen foreslått dekket inn gjennom en egen tilknytningsavgift.

I handlingsplanen for oppsamling av avfall som legges fram for bystyrebehandling ved årsskiftet er det lagt opp til å styrke tilbudet for å kunne levere sortert avfall. Gjenvinningsstasjonen på Hegstadmoen skal samlokaliseres med hageavfallsmottaket og oppgraderes til nye krav. I tillegg planlegges det en ny stasjon på østsiden av byen. Til sammen vil disse to stasjonene ha kapasitet til å ta i mot 150 000 besøkende hvert år.

Til etablering av ny gjenvinningsstasjon, vest på Hegstadmoen er det satt av 25 millioner kroner. Bevilgningen er delt med 15 millioner kroner i 2010 og 10 millioner kroner i 2011.

Ny gjenvinningsstasjon, øst planlegges lagt til Ranheim. Til erverv av grunn og bygging av denne er det tidligere bevilget 20 millioner kroner. Restbeløpet på 5 millioner kroner er i økonomiplanen lagt inn i 2011.

I handlingsplanen foreslås at avfallssug tas i bruk som metode for oppsamling av avfallet. Dette vil kreve omfattende investeringer i ny infrastruktur. Økonomiplanen legger opp til investeringer på totalt 85 millioner kroner til denne type infrastruktur.

Park og grøntanlegg

I forhold til behovet er de avsatte rammene innenfor park og grøntanlegg svært knappe. Virksomhetsområdet omfatter tiltak hvor en med små midler får tilrettelagt mye for mange brukere.

Lekeplasser og ballplasser: Til lekeplasser er det satt av 0,5 millioner kroner og til ballplasser 0,4 millioner kroner i 2010. Totalt er det satt av henholdsvis 1,8 og 1,6 millioner kroner til disse to aktivitetene i økonomiplanperioden. Lekeplassbevilgningen forutsettes brukt som tilskudd til private som ønsker å gå inn med bidrag i forbindelse med boligfortetting eller oppgradering og som ikke utløses gjennom rekkefølgebestemmelser. I samsvar med tidligere erfaring er det antatt at ballplasstilskuddet kan beløpe seg til 0,8 millioner kroner i løpet av 4-årsperioden.

Sanitærforhold badeplasser: I forslag til økonomiplan er det satt av 0,45 millioner kroner årlig i perioden til oppgradering av sanitærforholdene på badeplassene. Dette forutsettes å utløse årlige tilskudd på 0,1 millioner kroner.

Sikring av friluftsområder: Til sikring av friluftsområder er det i forslag til økonomiplan satt av 0,7 millioner kroner pr år. Innløsningskrav fra grunneiere som omfattes av ny reguleringsplan, kan utløse innløsningskrav som medføre kommunale utgifter

Turdrag: I økonomiplanperioden er det foreslått en kommunal nettobevilgning på 2 millioner kroner. Det antas at den kommunale bevilgningen vil utløse 1,6 millioner i statstilskudd, slik at vi totalt vil ha 3,6 millioner kroner til disposisjon for formålet.

Parker/treplanting: Det er satt av samlet 0,75 millioner kroner til treplanting og parker i 2010. Samlet for økonomiplanperioden foreslås en bevilgning på 3,6 millioner kroner.

Erverv friområder: Årlig beløp som er satt av i økonomiplanperioden er på 0,2 millioner kroner.

Boligforsyning

Innenfor området legges det opp til relativt store bruttoinvesteringer. Med unntak av samlet 1,7 millioner kroner til sikring mot ras i perioden, er prosjektene som skal gjennomføres selvfinansierende.

Det foreligger nå forslag til bebyggelsesplan for utvidelse av boligområdet i Bratsberg med 25 nye boliger. Kostnader med kommunalteknisk klargjøring av det nye feltet er beregnet til 22,0 millioner kroner. Av dette beløpet er allerede 18,0 millioner kroner bevilget. Restbeløpet fordeles med 2,0 millioner kroner i 2010 og 2,0 millioner kroner i 2011.

I kommuneplanen er det vist et utbyggingsområde i Øvre Vikåsen, syd for Vikåsen skole. Området har fått betegnelsen Vikåsen U6.1. Hele området eies av Trondheim kommune. Totalt planområde er ca 240 daa. Det arbeides nå med reguleringsplan for området som forventes utbygget i perioden 2010 – 2011. Anslått kostnadsramme er på 14,0 millioner kroner.

Kommunen har ervervet eiendommen Hårstad Minde som ligger i tilknytning til Tillerbyen, på østsiden av Harald Torps veg. Området som er gitt betegnelsen Tillerbyen øst II er nå under regulering, og vi antar at utbyggingen av kommunalteknisk infrastruktur vil komme i gang i 2010. Kostnadsrammen er foreløpig anslått til 15 millioner kroner.

Reguleringsplan for Iladalen forutsetter åpning av bekken, samtidig som arealene i hovedsak reguleres til "grøntformål". Det er imidlertid også funnet rom for noen nye boliger i området.

Utleieboliger: Investeringsrammen gjelder prosjektert bolig for økonomisk/sosialt vanskeligstilte og flyktninger. Investeringsbudsjettet for utleieboliger, totalt 56 millioner kroner, er delt mellom byutviklingssektoren og helse- og omsorgssektoren i forhold til boligkategorier. Øvrig investeringsramme i 2010 er allokert helserelaterte boliger for ulike grupper av funksjonshemmede. Alle utleieboliger forutsettes delfinansiert med boligtilskudd fra Husbanken med anslagsvis 20 prosent. I Rådmannens forslag til ny modell for husleieberegning som ble lagt fram rett før budsjettet er det forutsatt at husleienivået skal settes slik at det nødvendige låneopptaket skal betjenes av husleieinntektene.

Boligutvikling: Til dekning av mindre utgifter, samt til forberedelse for konkrete prosjekter på kommunale eiendommer, har vi satt av 1 millioner kroner pr år i økonomiplanperioden fra og med 2011.

Rassikring: Til tiltaket settes av 0,4 millioner kroner pr år.

Til klargjøring av nye mindre boligfelt, som ennå ikke er spesifisert, samt til etterarbeid i allerede utbygde boligfelt har vi samlet satt av 6 millioner kroner i økonomiplanperioden.

Ubebygde grunn: Til kjøp og salg av er det satt av 20 millioner kroner pr år i økonomiplanperioden.

Til etterarbeid i allerede utbygde boligområder er det i økonomiplanperioden satt av 3,0 millioner kroner.

Næringsforsyning

Også innenfor dette området legges det opp til relativt store bruttoinvesteringer. Med unntak av utgiftene knyttet til opprydding på Hegstadmoen fyllplass er imidlertid prosjektene som skal gjennomføres i 2010 selvfinansierende.

Diverse nye næringsareal: Til klargjøring settes det av totalt 5 millioner kroner i økonomiplanperioden.

Etterarbeid næringsareal: Det settes av totalt 3 millioner kroner i økonomiplanperioden til dette formålet.

Løvåsmyra etterarbeid: Det settes av 5 millioner kroner pr år i perioden 2010– 2011.

Kjøp/ salg av eiendom: med tanke på å legge til rette for næringsetablering har vi satt av 20 millioner kroner pr år i økonomiplanperioden.

Kommuneplanen legger til rette for en omfattende utbygging på Ranheim nedre, mellom E 6 og Trondheimsfjorden. De forskjellige grunneierne i området er nå i gang med regulering av sine respektive arealer. Det har vært ført forhandlinger mellom Trondheim kommune og de private grunneierne med sikte på å få på plass en avtale som sikrer finansiering av de hovedanleggene som er nødvendige for den totale utbyggingen. Denne avtalen, som blant annet innebærer at Trondheim kommune skal være tiltakshaver, forventes signert i løpet av kort tid. Hovedanleggene er kalkulert til 88,4 millioner kroner, og hele dette beløpet skal fordeles ut på eiendommene proporsjonalt med eiendommenes utbyggingspotensiale. Før anleggsarbeidene igangsettes vil det bli fremmet en egen sak for politisk behandling.

Øst for Grilstadtunellen er det ubebygde arealer på både nordsiden og sørsiden av motorvegen. Disse arealene er gitt betegnelsen Ranheim øvre. Trondheim kommune har inngått avtale med grunneieren Agri eiendom AS om samarbeid i forbindelse med planlegging og utbygging av disse områdene. I avtalen er det nedfelt at Trondheim kommune skal kunne erverve de arealene som blir regulert til samfunnsnyttige formål til markedspris. Det pågår nå et reguleringsarbeid hvor

intensjonen er å sette av areal til ny brannstasjon, gjenbruksstasjon for avfall og oppstillingsplass for busser. Til kommunalteknisk klargjøring av områdene er det i økonomiplanen satt av totalt 31 millioner kroner fordelt på årene 2010, 2011 og 2012. Hele beløpet forutsettes dekket av de som etablerer seg i området.

Mellom eksisterende industriområde på Heggstadmyra og jernbanelinjen er det et ubebygde område som i kommuneplanen er avsatt til utbyggingsformål. Området som er gitt betegnelsen Heggstad søndre er på totalt 90 daa. Trondheim kommune er i forhandlinger med den største private grunneieren om kjøp av ca 70 daa. Etter at arealer er ervervet vil det bli igangsatt regulering til næringsformål. Vi antar at det vil være mulig å starte kommunalteknisk klargjøring av området i 2011, og har derfor i økonomiplanen satt av 10 millioner kroner til formålet

Kommunedelplanens viste byomforming på Lade/ Leangen er blant annet avhengig av at Haakon VII gt blir ombygd. Likeså forutsettes en ny gangforbindelse over jernbanen til Dalen hageby samt opparbeiding av bydelspark på sirkustomten. Trondheim kommune har nå inngått avtale om finansiering av hovedanleggene med de aller fleste grunneierne i området. Avtalene er godkjent av Formannskapet, som også har gitt sitt samtykke til at kommunen går inn som tiltakshaver for hovedanleggene. Arbeidene som totalt er kalkulert til 112,5 millioner kroner vil bli igangsatt i høst.

I økonomiplanen for 2009- 2012 lå det inne en bevilgning på 47 millioner kroner til avslutning av avfallsdeponiet på Hegstadmoen. Det ble den gang presisert at resultatet av omfattende geotekniske undersøkelser som da var igangsatt, ville kunne medføre ekstra kostnader til sikringstiltak i området. De geotekniske undersøkelsene har avdekket at stabiliteten i området stedvis er svært anstrengt, og at det derfor er behov for betydelige sikringstiltak. Dette har medført en oppjustering av kostnadsanslaget til 65 millioner kroner. Det vil bli lagt fram egen bystyresak om prosjektet.

Det er nylig vedtatt en reguleringsplan for Grillstadfjæra. Planen legger opp til etablering av ny kommunal småbåthavn i tillegg til omfattende utvikling av nye bolig og næringsarealer. Rådmannen legger opp til at den kommunale utbyggingen skal være selvfinansierende og ikke skal belaste bykassen med noen netto utgift. Rådmannen vil våren 2010 legge fram politisk sak om denne utbyggingen

Byfornyelse

Kommunen har udisponerte byfornyelsestilskudd fra Husbanken øremerket byfornyelse og bolig- og miljøtiltak. Tilskuddene betinger privat eller kommunal egenandel. Plan for bruken av udisponerte tilskudd vil bli fremlagt til politisk behandling. I forslag til økonomiplan er det lagt inn brutto 2 millioner kroner pr år. Halvparten av dette beløpet finansieres med husbanktilskudd.

Bydrift- utskifting av utstyr

Maskiner og utstyr på Valøya har en samlet historisk verdi på vel 60 millioner kroner. Utstyrets gjennomsnittsalder er høyere enn ønskelig. Av det årlige budsjettet på 6 millioner kroner er 2,5 millioner kroner bykassefinansiert. De øvrige 2,5 millioner kroner er selvfinansierende i det gjenanskaffelsen medfører reduserte FDV- kostnader, og mer effektiv utnyttelse av utstyret. Den siste millionen finansieres via piggedekkgebyrene.

20 Eiendomstjenester

20.1 Omfang, status og utfordringer

20.1.1 Omfang

Eiendomstjenester har ansvaret for:

- Forvaltning, drift og vedlikehold av kommunens bygningsmasse og bygninger eid av tilknyttede stiftelser
- Renhold i bygninger med kommunal virksomhet
- Prosjektutvikling og byggherrefunksjon for kommunen
- Eiendomsutvikling av bebygd eiendom, inklusive kjøp og salg av kommunale bygninger
- Kontraktoppfølging og delvis drift av innleide bygg

Eiendomstjenester har et brutto driftsbudsjett i 2010 på ca. 608 millioner kroner inkludert merverdiavgift. Av dette utgjør vedlikeholdsbudsjettet (inkludert egenproduksjon på vedlikehold bolig) ca. 105 millioner kroner. Dette tilsvarer ca. 17 prosent av brutto driftsbudsjett.

Eiendomstjenester har ca. 510 årsverk.

I løpet av 2010 forventes Trondheim kommune å eie ca. 640 000 m² bruttoareal knyttet til formåls- og administrasjonsbygg og 230 000 m² i kommunale utleieboliger. I tillegg disponerer Trondheim kommune ca. 140 000 m² i innleide bygg og ca. 87 000 m² i Boligstiftelsen for trygdeboliger.

20.1.2 Status

God styring av kostnader, kvalitet og framdrift av bygge- og vedlikeholdsprosjektene står i fokus hos eiendomstjenester. Eiendomstjenester arbeider aktivt med miljøspørsmål både som byggherre, eiendomsforvalter, eiendomsutvikler og rådgiver overfor andre enheter i kommunen. Ved årsskiftet 2008/2009 ble eiendomstjenester miljøsertifisert etter ISO 14001. For å beholde sertifikatet må eiendomstjenester arbeide aktivt og målrettet med miljøaspektene framover. Det er satt tydelige miljøkrav til egen virksomhet og til engasjerte entreprenører og prosjekterende.

Eiendomstjenester har innarbeidet et effektiviseringskrav på ca. 25 millioner kroner i budsjettet for 2009. Planlagt vedlikehold og utskiftinger har blitt forsøkt skjermet for reduksjoner i budsjettet, og effektiviseringskravet har i hovedsak blitt innarbeidet på renhold og bygningsdrift. Dette har ført til noe redusert servicenivå på bygningsdrift gjennom lengre responstid, mindre tilstedeværelse på eiendommene og reduserte brukertjenester på skoler. Reduserte renholdstjenester har i hovedsak skjedd ved at ordinære kontorarealer fikk redusert renholdstjenesten fra juni 2009, og skoler (undervisningsarealer, kontorlokaler, møterom og lager) fikk redusert sitt renhold til fire dager i uka fra skolestart 2009.

Eiendomstjenester samarbeider med brukerne av byggene om å nå målet om tre prosent redusert energibruk pr. år. Dette gjøres både gjennom tekniske tiltak og gjennom en god dialog mellom brukere og driftspersonell. Viktig er også det holdningsskapende arbeidet som blant annet gjøres gjennom arbeidet med *Strømsparegrisen*.

Alle bygg som brukes i kommunens tjenesteproduksjon skal være i forskriftsmessig stand. Påviste avvik skal utbedres uten ugrunnet opphold. Metodikken for tilstandsanalyser er i 2009 blitt videreutviklet, slik at de ivaretar både den tekniske og den funksjonelle tilstanden (endrede brukerforutsetninger) på kommunens formåls- og administrasjonsbygg.

Eiendomstjenester har i gjennomsnitt ca. 96 kroner/m² eksklusiv mva. til vedlikehold og utskiftinger til formåls- og administrasjonsbygg. Dette er alene ikke tilstrekkelig for et verdibevarende

vedlikehold gjennom byggets økonomiske levetid. Anbefalte normtall ligger fra i overkant av 100 kroner/m² ved 30 års levetid til i overkant av 200 kroner/m² på bygg med 60 års levetid. Mange av de teknisk og funksjonelt dårligste byggene er i løpet av de siste årene blitt rehabilitert eller revet og erstattet med nybygg. Rehabiliteringer, nybygg og regjeringens tiltakspakke har kompensert for et vedlikeholdsbudsjett under anbefalte normtall. Skoler, barnehager og sykehjem har i dag, med enkelte unntak, generelt en god teknisk standard. Kultur-, idretts- og administrasjonsbygg har gjennomsnittlig en dårligere teknisk stand. Eiendomstjenester får kompensasjon for økte utgifter knyttet til nytt areal. Kompensasjonen til området beregnes med utgangspunkt i Holte-nøkkelen. Rådmannen vil i 2010 foreta en vurdering av hvorvidt/hvordan man bør benytte Holte-nøkkelen.

Høsten 2009 vil bystyret behandle en sak vedrørende ny modell for fastsettelse av husleie i kommunale boliger. Modellen vil føre til økte leieinntekter, og det foreslås at deler av merinntektene blir brukt til å redusere det akkumulerte vedlikeholdsetterslepet på de kommunale boligene. Rådmannen har ikke disponert disse midlene i dette budsjettopplegget, men vil komme tilbake til dette etter at Bystyret har fattet vedtak i sak om fastsettelse av husleie i kommunale boliger. Den tekniske standarden på de kommunale utleieboligene er i dag varierende, og det er et betydelig oppgraderingsbehov knyttet til enkelte hus og bygårder. De gjennomsnittlige vedlikeholds- og driftskostnadene ved istandsetting av fraflyttede leiligheter har økt betydelig de siste årene, og det har vært nødvendig å omdisponere fra verdibevarende ytre vedlikehold til istandsetting etter utflytting de tre siste årene.

Salg av sentrumsnære, kommunale boligeiendommer med attraktiv beliggenhet og med et stort vedlikeholdsbehov er et tiltak for å finansiere oppgradering av andre kommunale boliger.

20.1.3 Utfordringer

Trondheim kommune står fortsatt overfor bygningsmessige utfordringer i kommende år. En kombinasjon av store endringsbehov (utvikling) og et teknisk oppgraderingsbehov (vedlikehold) gjør det svært viktig å optimalisere ressursbruken (investerings- og driftsmidler). Dette vil blant annet innebære satsing på videre utvikling, oppgradering og vedlikehold av de riktige og mest egnede bygningene samt å erstatte de mindre egnede med nye lokaler.

Sentrale utfordringer er å tilpasse eiendomsmassen til det brukerne trenger, bidra til en effektiv arealbruk, oppgradere bygningsmassen til nye forskriftskrav, optimalisere vedlikeholdet i forhold til disponibelt budsjett, redusere energiforbruket, utnytte mer miljøvennlige energibærere og unngå bruk av miljøfarlige stoff. I tillegg har eiendomstjenester utfordringer med å levere ønsket kvalitet på drifts- og renholdstjenester etter store effektiviseringskrav i budsjettet for 2009 og 2010.

Redusert investeringstakt i eksisterende formålsbygg vil kreve en økning av budsjettet til vedlikehold opp mot anbefalte normtall for et verdibevarende vedlikehold for å opprettholde den tekniske tilstanden på kommunens bygg.

En god implementering av ny husleiemodell vil være en prioritert oppgave for eiendomstjenester i 2010.

Eiendomstjenester har store utfordringer med å håndtere et høyt sykefravær i miljøservice (renhold), og dette kan forsterkes ytterligere ved reduserte driftsrammer. Sykefraværet i miljøservice er på nærmere 19 prosent. Tiltak for å redusere sykefraværet har høy prioritet i 2010.

Eiendomstjenester er under omorganisering. Implementering av ny organisering vil stå i fokus i 2010.

20.2 Mål for eiendomstjenester

Tabell 20.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
En effektiv arealutnyttelse i eide kommunale bygg	Arealutnyttelsen i egne arealer skal vurderes i løpet av 2010 for å unngå unødvendig innleie av arealer	Det vil bli fremmet en sak vedrørende arealeffektivisering og alternativ bruk av egne arealer til bystyret
Et verdibevarende vedlikehold av kommunens eide bygg	Vedlikeholdet skal minimum holdes på samme nivå som i 2009 i kroner/m ²	Vedlikehold skal skjermes for kutt i bevilgningene til eiendomstjenester Minst 70 prosent av vedlikeholdet skal være planlagt verdibevarende vedlikehold og utskifting
Kulturhistoriske verdier blir vurdert og sikret	Ivareta de kulturhistoriske byggene som Trondheim kommune eier for kommende generasjoner	Prioritere restaurering av Leangen gård
Kostnadseffektiv drift og forvaltning	Redusert tomgangstid i kommunale boliger. Tomgangstid som skyldes oppussing skal reduseres til 26 dager	Fokus på hele produksjonskjeden ved oppussing av leiligheter Tydeliggjøring av ferdigstillelsesdato både ved bruk av interne og eksterne utførere Videreutvikling av samarbeidet med alle berørte parter
Alle bygg skal tilfredsstillende gjeldende lov- og forskriftskrav	I 2010 skal 25 prosent av formåls- og administrasjonsbygg på selvstendig grunnlag vurderes i forhold til krav i lov og forskrift	Gjennomføre tilstandsanalyse etter ny metodikk på 25 prosent av formåls- og administrasjonsbygg. Analysen skjer i dialog med bruker og driftsoperatør
	Alle avvik skal lukkes uten ugrunnet opphold	Aktivt bruke resultatene fra tilstandsanalyser og servicer til å korrigere mangler i forhold til lov og forskriftskrav
Redusere energiforbruket i bygningsmassen og bidra til bruk av mer miljøvennlige energikilder	Gjennomføre to byggeprosjekt i året med energiforbruk 20 prosent lavere enn teknisk forskrift	I 2010 ferdigstilles pilotprosjekter Ranheim skole, Nordre Flatåsen barnehage og bofellesskap Ranheim
	Bidra til å redusere totalt energiforbruk med tre prosent og sørge for mer miljøvennlige energikilder	ENØK-tiltak rettet mot idrettsbygg Oppgradering og utvidelse av sentral driftskontroll (SD) Gjennomføre ENØK-analyser på enkelte bygg Stille energikrav ved leie av bygg til kommunal virksomhet Fortsette utfasingen av oljekjeler

Periodemål 2010 – 2013	Resultatmål 2010	Tiltak 2010
		Utrede passivhus Etablere biobrenselanlegg
Økt gjenvinning av avfall	Gjenvinning fra byggeplasser på kommunens egne bygg skal være mer enn 70 prosent	Generelle kontraktskrav for alle byggeprosjekter Pilotprosjekt med ytterligere økt gjenvinningsgrad
Redusert sykefravær	Redusere sykefravær på miljøservice med 20 prosent i forhold til akkumulert tall i august 2009 som er 18,8 prosent	Tett oppfølging av sykmeldte Videreutvikling av forebyggende tiltak i samarbeid med NAV og Personaltjenesten/Arbeidsmiljøenheten, herunder virksomhetsteam

20.3 Økonomi-drift

Tabell 20.2 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for eiendomsfeltet i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

Tabell 20.2 Budsjettramme og tiltak eiendomstjenester. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	233,3	233,3	233,3	233,3
Pris og lønnskompensasjon	7,2	7,2	7,2	7,2
Oppgaveendringer	0,0	0,0	0,0	0,0
Korrigert budsjett 2009	240,5	240,5	240,5	240,5
Vedtatte rammeendringer ⁴²	-10,6	-12,4	-12,4	-12,4
Annen rammeendring	12,1	15,1	15,1	15,8
Forslag til netto driftsramme	242,0	243,2	243,2	243,9
Rammeendring	1,5	2,7	2,7	3,4
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak⁴³	-10,6	-12,4	-12,4	-12,4
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	0,0	0,0	0,0	0,0
Reduksjon kostnader THP1	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Reduserte bilkostnader	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Reduserte lønnskostnader Miljøservice	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Reduserte lønnskostnader Driftsoperatører	0,3	0,3	0,3	0,3
Redusert vedlikehold pga salg eiendom	1,5	1,5	1,5	1,5
Generell effektivisering	1,3	1,3	1,3	1,3
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	12,1	15,1	15,1	15,8
Økte FDV-kostnader skoler	6,3	7,7	7,7	8,4
Økte FDV-kostnader helsebygg	5,0	6,6	6,6	6,6
Økte FDV-kostnader idrettsbygg	0,8	0,8	0,8	0,8
Sum tiltak	1,5	2,7	2,7	3,4

I planperioden har eiendomstjenester en målsetting om minimum å opprettholde budsjettet for vedlikehold på samme nivå som i 2009 i kroner/m² til tross for reduserte rammer.

⁴² Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

⁴³ Se vedlegg 7

Annen rammeendring

Eiendomstjenester har fått kompensasjon for endringer i eid eller forvaltet areal hovedsakelig på skoler og helsehus.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

I rådmannens forslag til økonomiplan 2009 – 2012 er det noen tiltak Trondheim eiendom ser behov for å korrigere.

I forbindelse med den forestående omorganiseringen ser Trondheim eiendom mulighet til å ta ut en effektiviseringsgevinst på to millioner kroner i reduserte administrasjonskostnader ved Tinghusplassen. Midlertidige stillinger/prosjektstillinger avvikles, høy terskel for bruk av vikarer, reduserte poster til innkjøp av varer, tjenester, kurs og reiser. Konsekvensen vil bli redusert administrativ kapasitet og mindre tid til å følge opp leietakere og egne ansatte ute på byggene.

I stedet for å redusere antall driftsoperatører ser Trondheim eiendom muligheter til å redusere bilkostnadene. Eiendomstjenester vil redusere antall biler, størrelsen på bilene og fylle drivstoff på Valøya.

Trondheim eiendom ser det som riktig at helse- og velferdssenter samt barnehager får en samlet reduksjon av renholdsleveransen på 0,8 millioner i 2010 og framover. Så langt har ikke disse gruppene blitt berørt av de gjennomførte renholdskuttene. Et godt samarbeid mellom leietaker og renholder vil være viktig for å redusere konsekvensene av redusert tidsbruk på renhold.

Tiltaket med redusert vedlikehold på grunn av salg eiendommer går ut som eget punkt og dekkes inn via effektiviseringsgevinsten knyttet til omorganiseringen av Trondheim eiendom

Økte utgifter/ reduserte inntekter

Rammeøkningen eiendomstjenester har fått pga kompensasjonen for endrete arealforhold brukes til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) av byggene.

20.4 Økonomi - investeringer

Tabell 20.3 Investeringer eiendomstjenester 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	55,9	47,5	48,6	45,5			
Forslag budsjett 2010-2013		51,5	102,6	140,5	141,0		
Investering/ prosjekt	Kostn.- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	2010	2011	2012	2013
Skoler, off. pålegg, lov- og forskriftskrav		17,0		7,0	7,0	7,0	7,0
Barnehager, off. pålegg, lov- og forskriftskrav		15,0		4,0	3,0	3,0	3,0
Sykehjem/omsorgsboliger, off. pålegg, lov- og forskriftskrav		6,0		3,0	5,0	5,0	5,0
Erstatningsboliger				10,0	10,0	10,0	10,0
Oppgradering bolig/leiegårder				5,0	5,0	5,0	5,0
Sum boliger				15,0	15,0	15,0	15,0
Off. pålegg, lov- og forskriftskrav adm/kultur		14,0		4,0	4,0	4,0	4,0
Off. pålegg serv.steder/idr.anlegg		5,6		4,0	2,0	2,0	2,0
Oppgradering autom.anlegg		8,0		4,0	2,0		
ENØK				5,0	8,0	8,0	8,0
Utfasing av oljekjeler	15,0	2,0	13,0	4,0	4,0	5,0	
Prod.utstyr/ transportutstyr		9,6		1,5	2,6	1,5	1,5
Nye brannstasjoner	380,0	144,5	235,5	0,0	50,0	90,0	95,5
Sum diverse investeringer		183,7		22,5	72,6	110,5	111,0
Sum økonomiplan	395,0	221,7	248,5	51,5	102,6	140,5	141,0

Skoler

I budsjettperioden 2010-2013 foreslås det iverksatt tiltak innenfor en ramme på 28 millioner kroner. Rammen gjelder bygningstekniske tiltak for å dekke avvik fra lover og forskrifter. Dette gjelder blant annet pålegg fra Mattilsynet og EL-tilsyn, Miljøenheten og brannverntiltak, samt oppgradering av heiser for å tilfredsstille forskriftskrav.

Barnehager

Det er i 2010 avsatt 4 millioner kroner for å dekke avvik bl.a. innen brann sikkerhet og andre avvik fra lover og forskrifter.

Helse- og velferdssenter og omsorgsboliger

Det er avsatt tre millioner kroner i 2010. Foreslått ramme dekker tiltak knyttet til lov- og forskriftskrav i bygningsmassen. Spesielt vil satsingen mot spredning av legionella kunne kreve tiltak. Det er også behov for oppgradering av heiser for å tilfredsstille forskriftskrav.

Boliger

Det er behov for større oppgraderinger av mange kommunale leiegårder. Investeringer til oppgradering av leiegårder er budsjettert med fem millioner kroner per år. Flere eldre bygg har behov for en totalrehabilitering for å forlenge levetiden. Alternativet til gjennomføring av rehabilitering av gamle og dårlige bygg kan være å selge enkelte eiendommer. Salgsinntekten kan føres tilbake til boliger med store oppgraderingsbehov og som det er hensiktsmessig å beholde, eller kjøp av nye.

Øvrige investeringer

Retting av pålegg fra offentlige tilsynsmyndigheter er en prioritert oppgave i planperioden. Innenfor byggkategoriene administrasjonsbygg, idrettsanlegg, kulturbygg og markaeiendommer er det til dels store tiltak i forbindelse med brannsikring. Ferdigstilling av branntiltak ved Valøya sentralanlegg og etablering av et nytt toalettbygg ved Rønningen gård utgjør en investering på 11 millioner kroner.

Større bygninger oppgraderes med web-baserte styringssystemer for å effektivisere driften. Omleggingen krever en videre bevilgning på seks millioner kroner i planperioden.

Vi fortsetter å utvide bruken av maskiner i vårt renhold av byggene. Det vil også være investeringsbehov i forbindelse med etablering av en gruppe som spesialiserer seg på oppgaver som forutsetter bruk av lift.

Utfasing av oljekjeler

Trondheim kommune har som mål å bruke mest mulig miljøvennlige energikilder i sine bygg. Det er utarbeidet en plan for å bytte ut oljekjeler med fjernvarme og biobrensel (i skoler og sykehjem). Det ble bevilget 2 millioner kroner i budsjettet for 2008. Arbeidene har allerede startet, men det er nødvendig med ytterligere 13 millioner kroner for å holde framdriften iht. saken lagt fram for formannskapet høsten 2007.

Tiltakene vil kunne utløse ENOVA-midler som delfinansiering av prosjektet med ca. 1 millioner kroner.

ENØK

Innen dette området planlegges utvidelse av sentral driftskontroll (SD), eksempelvis økt bruk av romkontroll/soner, inkludering av varme, ventilasjon og lys samt et pilotprosjekt hvor driftsoperatører får økt mulighet til å styre enkelte bygg.

I tillegg til gjennomføring av allerede kartlagte ENØK-tiltak vil det også gjennomføres ENØK-analyser på bygg for å finne nye tiltak som kan gjennomføres med støtte fra ENOVA. Disse tiltakene vil i tillegg til selve analysene kreve en egeninnsats i form av penger.

Rammen vil også bli brukt til å gjøre mer-investeringer på energisiden i nybygg/rehabiliteringer.

Nye brannstasjoner

Denne rammen lå tidligere under brann- og redningstjenesten. Tidligere kostnadsoverslag var 345 millioner kroner, hvorav 72 millioner kroner var tenkt finansiert ved salg av de gamle brannstasjonene. Det antydes ny prosjektkostnad på 380 millioner kroner og salgsinntekt på 100 millioner kroner, men tallene er fremdeles usikre.

20.4.1 Salg av eiendom

Salgsinntekter fra boliger, bygninger og arealer anslås til 140 millioner kroner i økonomiplanperioden (inkludert salg for gjenkjøp), jf tabellen under.

Tabell 20.4 Budsjettert salg av eiendom i perioden 2010-2013

	2010	2011	2012	2013	Sum
Salg av bolig	10,0	10,0	10,0	10,0	40,0
Salg bygninger og tomteareal	0,0	0,0	50,0	50,0	100,0
Sum salg	10,0	10,0	60,0	60,0	140,0

I 2012/2013 planlegger man å selge de gamle brannstasjonene. Det anslås en salgsinntekt på 100 millioner kroner som inngår som en del av finansieringen av de nye brannstasjonene.

Inntektene på 10 millioner kroner (antatt årlig gjennomsnitt) fra boligsalg brukes til å finansiere kjøp av nye boliger (erstatningsboliger), eventuelt oppgradering av andre boliger.

21 Bystyresekretariat, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen

21.1 Økonomi- drift på området politikk og revisjon

Tabell 21.1 viser vedtatt driftsramme for perioden 2010-2013, samt forslag til endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt av Bystyret 30. april 2009

Tabell 21.1 Budsjettamme og tiltak for området politikk og revisjon. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	54,8	54,8	54,8	54,8
Pris og lønnskompensasjon	0,2	0,2	0,2	0,2
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2009	55,0	55,0	55,0	55,0
Vedtatte rammeendringer⁴⁴	-7,2	-1,2	-7,2	-1,2
Annen rammeendring		0,7		0,7
Forslag til netto driftsramme	47,8	54,5	47,8	54,5
Rammeendring	-7,2	-0,5	-7,2	-0,5
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak⁴⁵	-7,2	-1,2	-7,2	-1,2
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:		0,7		0,7
Utgifter valg		0,7		0,7
Sum tiltak	-7,2	-0,5	-7,2	-0,5

Annen rammeendring

Rammen til området foreslås økt med 0,7 millioner kroner i 2011 og 2012 som følge av økning i utgifter knyttet til valgavvikling

Videreføring av tidligere vedtak

Valgavvikling hvert annet år medfører en rammekorreksjon for valgutgifter på 6 millioner kroner. Oppfølging av vedtak i bystyrets sak 37/09 og sak 212/09 til formannskapet om revidering av folkevalgtes budsjett for 2009 gir en rammereduksjon på 1,2 millioner kroner i forhold budsjett 2009.

Økning utgifter

Utgifter til gjennomføring av kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011 og 2013 økes med bakgrunn i en økning av de reelle utgiftene til valgavvikling med 0,7 millioner kroner.

⁴⁴ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

⁴⁵ Se vedlegg 7

22 Rådmann og andre tjenester under rådmann

22.1 Innledning

Budsjettet for dette området ble redusert betydelig i 2009, og reduksjonen forsterkes i 2010. Rådmannen fordeler kuttet på alle områder som ligger under dette området, men skjærer næringslivsbudsjettet samt overføringene til Trondheim brann- og redningstjeneste IKS.

22.2 Status og utfordringer

Tjenesteområdet består av driftsbudsjettet til rådmann, kommunaldirektørene og fagstaben.

Rådmannens fagstab skal:

- Være et virkemiddel for utvikling av kommunens tjenester
- Sikre samordning av saker
- Støtte enhetslederne med å levere et godt og helhetlig tjenestetilbud
- Være rådmannens rådgiver i strategiske spørsmål
- Være kreativ og søkende pådriveri forhold til nytenkning
- Ta initiativ og utfordre rådmannens ledergruppe

Trondheim kommune har en effektiv administrasjon og benytter mindre til administrasjon sammenliknet med de store byene i Norge.

Tabell 22.1 Brutto driftsutgifter til administrasjon (funksjon 120). Kroner pr innbygger

	2007	2008
Trondheim	1 940	1 630
ASSS snitt	1 766	1 871

Det er grunn til å forvente at Trondheim fremdeles vil ligge godt under gjennomsnittet hva gjelder utgifter til administrasjon for de store byene også i de nærmeste årene. Redusert budsjetttramme vil medføre redusert servicegrad. Reduksjonene innenfor fagstaben har allerede ført til lavere utredningskapasitet, og det er grunn til å anta at kuttene i 2010 vil videreføre denne trenden.

De andre administrative tjenestene består av oppvekstkontoret og stabsenheten for byutvikling. I tillegg budsjetteres overføringen til Trondheim brann- og redningstjeneste og næringslivsprosjektene her.

Næring og samfunn

Arbeidsrådet omfatter næringsutvikling, lokalt, regionalt og internasjonalt samarbeid, samt plan- og strategiarbeid. Området hadde 9,6 årsverk i 2008, redusert til 9,0 årsverk i 2009, inklusive en stilling for internasjonal koordinator. Tabellen under viser tiltaks- og prosjektmidler ut over dette.

Tabell 22.2 Prosjektrettede midler næring og samfunn. Millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013
Generell drift, kompetanseutvikling	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Plan- og strategiarbeid	0,9	0,7	0,7	0,7	0,7
Lokalt, regionalt og internasjonalt samarbeid	2,3	3,4	3,4	3,4	3,4
Næringsrettet arbeid	6,2	5,3	5,3	5,3	5,3
Sum	9,6	9,6	9,6	9,6	9,6

Strategisk planlegging, lokalt, regionalt og internasjonalt samarbeid, og næringsrettet arbeid må gjennomføres i et flerårig perspektiv. Det har vært en reduksjon i rammen fra 11,1 millioner kroner i

2008 til 9,6 millioner kroner i 2009 (14 prosent). Rammen foreslås uendret fra 2009 til 2010. Ut fra politiske vedtak er flere oppgaver satt på dagsorden i 2010 og utover – organisert satsing på Trondheimsregionen, utredning av regional utviklingsenhet (oppfølging av Belboutvalget), etablering av Norskehavsalliansen (olje-/gass-samarbeid i Midt-Norge). Dette innebærer en sterk omprioritering av tiltaks-/prosjektmidler innen området.

Arbeidet med ny kommuneplan fullføres i 2010. Etter ny planlov er kommunene pålagt å utarbeide handlingsprogram, og rådmannen vil samordne dette med økonomiplanen. Samhandlingsprogrammet 2010 vil definere samarbeidet i Trøndelagsrådet, og ny strategisk næringsplan for Trondheimsregionen fullføres på nyåret 2010 og videreføres i en handlingsplan. Helhetlig studentpolitikk følges opp med midler og ny internasjonal strategi vil være førende for kommunens ulike internasjonale tiltak. Ett av disse er SØT-samarbeidet, som tilfører EU-midler. Det strategiske samarbeidet med FoU-institusjonene videreføres.

Rådmannen har et utstrakt samarbeid med næringslivet og andre partnere i regionen om innovasjon og næringsutvikling. Trondheim tar en motorrolle i disse prosessene, og støtter en rekke tiltak og prosjekter for å utvikle næringslivets konkurransekraft. Likevel har henvendelser om prosjekt- og tiltaksstøtte og samarbeid om utviklingsarbeid et omfang som overskrider rådmannens kapasitet og ressurser.

22.3 Mål for tjenesteområdet

Den viktigste målsettingen for rådmannen er å følge opp og realisere de politiske målene som er vedtatt i kommuneplan og økonomiplan. Det vises ellers til kapittel 3 for øvrige mål for rådmannen.

22.4 Økonomi drift

Tabell 22.3 viser rådmannens forslag til netto driftsramme i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt i Bystyret 30. april.

Tabell 22.3 Rammetabell for rådmannen og ande tjenester under rådmann. Millioner kroner

	2010	2011	2012	2013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	203,3	203,3	203,3	203,3
Pris og lønnskompensasjon	4,0	4,0	4,0	4,0
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2009	207,3	207,3	207,3	207,3
Vedtatte rammeendringer ⁴⁶	-7,9	-6,9	-5,9	-5,9
Annen rammeøkning	0,5	0,5	0,5	0,5
Forslag til netto driftsramme	199,9	200,9	201,9	201,9
Rammeendring	-7,4	-6,4	-5,4	-5,4
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak⁴⁷	-7,6	-6,6	-5,6	-5,6
Økte utgifter/reduerte inntekter	0,2	0,2	0,2	0,2
Økt KS-kontingent	0,2	0,2	0,2	0,2
Sum tiltak	-7,4	-6,4	-5,4	-5,4

Annen rammeøkning

Rammen til området økes med 0,5 millioner kroner. Økningen er knyttet til en styrking av næringslivsbudsjettet med 0,3 millioner kroner og kompensasjon for økt utgifter til KS-kontingent med 0,2 millioner kroner.

⁴⁶ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

⁴⁷ Se vedlegg 7.

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Rådmannen viderefører så si alle tiltakene som er beskrevet i økonomiplanen, og i saken om revidert budsjett 2009/2010. For en oversikt over de ulike tiltakene vises det til vedlegg 7.

I det reviderte budsjettet for 2009/2010 ble det vedtatt et kutt på administrative tjenester med 9 millioner kroner i 2010. Av dette skal rådmannens fagstab, oppvekstkontoret og stabsenheten for byutvikling ta 3,7 millioner kroner av reduksjonen utover de 3,5 millioner kroner som allerede ble kuttet i budsjettet for 2009. For å klare dette vil en del personer måtte gå inn i andre ledige stillinger på andre enheter. I tillegg vil mange stillinger i større grad bli finansiert med eksterne inntekter.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Medlemskontingenten til Kommunenes Sentralforbund har de to siste årene økt mer enn prisstigninga, og det er behov for å øke denne bevilgningen med 0,2 millioner kroner for å budsjettere det reelle nivået.

23 Interne tjenester og andre interne enheter

23.1 Omfang, status og utfordringer

De interne tjenestene omfatter Arbeidsmiljøenheten, Byarkivet, Innkjøpstjenesten, IT-tjenesten, Kemneren, Kommunikasjonsenheten, Kommuneadvokaten, Kontortjenesten, Lønnstjenesten, Overformynderiet, Personaltjenesten, Regnskapstjenesten, Tolketjenesten og Økonomitjenesten.

Særskilte utfordringer for de interne tjenestene i økonomiplanperioden 2010-2013, i tillegg til løpende drift, er å bistå enhetene og rådmannen i:

- Omstilling og nedbemanning
- Innføring av ny IT-løsning for regnskap, budsjett, rapportering, lønn og personal, investeringsprosjekt og innkjøp (BRIS)
- Økonomistyring
- Reduksjon av sykefravær og arbeidsmiljøutvikling
- Intern og ekstern kommunikasjon
- Rekruttering
- Effektiviseringsarbeid gjennom IKT, gode innkjøpsavtaler og tilrettelegging for bruk av intra- og internett
- Kvalitetssikring av vitale rutiner og basisfunksjoner i organisasjonen, bl.a. arkiv
- Service og kommunikasjon med innbyggerne i mottak, telefon, digital dialog m.m.

BRIS-prosjektet (innføring av ny IT-løsning for regnskap, budsjett, rapportering, lønn og personal, investeringsprosjekt og innkjøp) er den største enkeltutfordringen i 2010. Systemet skal implementeres neste år, og hele kommunen vil i større eller mindre grad bli berørt av dette. Økonomitjenesten, Lønnstjenesten, Personaltjenesten og Regnskapstjenesten står imidlertid overfor særlige utfordringer ved innføringen av det nye systemet.

For å effektivisere og forbedre arbeidsprosesser og rutiner i hele Trondheim kommune har det de siste årene blitt økende bruk av IT-verktøy og fokus på digitaliseringsprosjekt. Dette vil fortsette og vil på sikt medføre både effektiviseringsgevinster og økte utgifter til systemer og lagring. Alle felles IT-system og utgifter i kommunen er lagt til IT-tjenesten.

De ansattes kompetanse i bruk av IT er avgjørende for effektiv forvaltning og tjenesteyting. Gjennom god digital kompetanse kan ansatte bidra til at vi kan utnytte og realisere teknologiens muligheter. Stadig flere ansatte tar i bruk IT-verktøy i utførelsen av sine arbeidsoppgaver. Skal vi lykkes med å ta ut det potensialet som IT-verktøyene representerer, må vi ha fokus på våre ansatte og deres IT-kompetanse.

For å kvalitetssikre arkivsystemene i kommunen ønsker rådmannen å innføre fullelektronisk arkivering i kommunens saksarkivsystem ESA (EDB Sak og Arkiv). Dette innebærer at all dokumentasjon fra et angitt tidspunkt kun blir tilgjengelig elektronisk, at all dokumentasjon kvalitetssikres og omgjøres til godkjent arkivformat for langtidsoppbevaring, og at papirversjonen i hovedsak skannes og makuleres etter kort tid.

Fra 1.1.2010 trer ny bransjeforskrift for bedriftshelsetjenester i kraft. Dagens bransjeforskrift utvides med krav om bedriftshelsetjeneste i åtte nye bransjer, herunder helse- og sosialsektoren og undervisningssektoren. I tillegg etableres en godkjenningsordning som ivaretas av Arbeidstilsynet. Det er foreløpig usikkert hvilke konsekvenser dette vil ha for Trondheim kommune.

Sykefraværet er høyt i Trondheim kommune. Sykefraværarbeidet vil derfor ha høy prioritet i økonomiplanperioden. I 2009 har det vært iverksatt ulike tiltak som vil videreføres og videreutvikles. Eksempler på tiltak er: mosjonskampanjen "Utfordringen", avtale med treningssentre, arbeidsmiljøkonferanse, målrettet helseovervåking, hygieneprosjekt i barnehager, forflytningsopplæring for ansatte i helse og velferd, gravidprosjekt, HMS-kurs, konsekvensanalyser for omstillinger, ryggskole, dialogmøter, tiltak for å beholde ansatte med redusert funksjonsevne, "Kvalitetskommuneprojektet" der målsettingen er redusert sykefravær gjennom metodeopplæring av arbeidsmiljøgruppene på enhetene, og storbyforskningsprosjekt der man skal se om det er mulig å komme fram til kjennetegn ved enheter med lavt sykefravær.

Så langt har ikke sykefraværstiltakene samlet sett hatt god nok effekt på fraværet. Årsakene til sykefravær er mange og sammensatte. I 2010 vil rådmannen i tillegg til eksisterende tiltak rette fokus på sammenhengen mellom følgende forhold: omstillingsprosesser og sykefravær, livsstilsfaktorer og sykefravær, faglig kvalitet og arbeidsmiljø.

Trondheim kommune har inngått avtale om et Inkluderende arbeidsliv (IA) for fireårsperioden 1. januar 2006 til 31. desember 2009. Avtalen skal reforhandles mellom partene i arbeidslivet i høst

Det er i den forbindelse naturlig å gjennomgå organiseringen av hele sykefraværarbeidet i kommunen.

I 2. tertial 2009 er det en svak nedgang i sykefraværet. Ambisjonsnivå og mål for sykefraværet for 2010 er diskutert både med enhetsledere og hovedtillitsvalgte. Det er enighet om å søke å finne balanse mellom høye ambisjoner og realistiske mål på dette området. Ut i fra det har rådmannen valgt å foreslå å opprettholde målet om å få sykefraværet ned på samme nivå som i 2005, det vil si til 9,7 prosent.

Blant annet som følge av behovet for å tilpasse kommunens aktivitet til strammere økonomiske rammebetingelser har det vært nødvendig med nedbemanning innenfor flere tjenesteområder. Et sentralt tiltak for å løse omstilling og overtallighet i kommunen er etableringen av "Det interne arbeidsmarked" (DIA). Formålet er å formidle ansatte som av ulike grunner er overtallige, til ny fast stilling. Budsjettet for 2010 innebærer at det må foretas ytterligere nedbemanninger, men det forventes ikke tilmeldinger til DIA i samme grad som i 2010. Imidlertid har antall ledige stillinger også blitt redusert i takt med nedbemanningene. Dette påvirker gjennomstrømningshastigheten i DIA negativt, jf nærmere omtale i kapittel 3.

Etterspørselen etter tolketjenester øker, og det kommunale tjenesteapparatet er avhengig av tolk for å få utført sine tjenester. Nye språk medfører behov for flere tolker. Noen ganger må tolker fra andre deler av landet leies inn. Tolketjenesten har effektivisert driften gjennom økt bruk av IT-teknologi, nytt tolkeformidlingsprogram og bruk av tolking via nettet med webkamera. Enhetens budsjetttramme i 2010 er foreslått økt med 3,6 millioner kroner, som dekkes i sin helhet av de statlige tilskuddene kommunen får til sitt flyktningarbeid.

Ved høstens opptak er det tatt inn lærlinger i 8 fag. Man regner med å kunne etterkomme måltallene om 48 lærlinger i barne- og ungdomsarbeiderfaget og ca. 70 i helsearbeiderfaget. I høst starter et prøveprosjekt som gir tilbud til Trondheimsungdom som trenger tett oppfølging og tilpasset opplæring for å få fagbrev/kompetansebevis. Dette samsvarer med de midlene man har til oppfølging for våren 2010. Den økonomiske situasjonen for neste høst er mer uklar. Det vil derfor bli fremmet egen sak i løpet av 1.halvår 2010 om framtidige måltall (fra og med høst 2010) og en prinsipiell avklaring av utviklingsretningen for fagopplæringen i Trondheim kommune.

23.2 Felles mål for planperioden 2010-2013

De interne tjenestenes ambisjon er å være kompetansesentra på høyt nasjonalt nivå på sine respektive fagområder. De interne tjenestenes oppgave er å gjøre de andre enhetene gode slik at

mest mulig energi kan frigjøres til tjenesteyting og samfunnsutvikling for å oppnå målene i kommuneplanen. Kvaliteten på det arbeidet som årlig utføres av de interne tjenestene, avdekkes gjennom brukerundersøkelser og annen styringsinformasjon. Det planlegges gjennomført en ny brukerundersøkelse i 2010.

Overordnede mål:

- De interne tjenestene skal bidra til utviklingen av Trondheim kommune som en effektiv tjenesteyter
- De interne tjenestene skal bidra til at Trondheim kommune oppleves og oppfattes som en attraktiv arbeidsplass

Tabell 23.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak
Bemanningen i Trondheim kommune skal være tilpasset de økonomiske rammebetingelsene. Aktiviteten i Det interne arbeidsmarkedet i 2013 skal være på samme nivå som ved utgangen av 2007.	Innen utgangen av 2010 skal antall ansatte i det interne arbeidsmarkedet være redusert med en tredjedel i forhold til utgangen av 2009.	Videreutvikle dagens virkemidler slik som ressursbank, arbeidsutprøving, veiledning, aktiv jobbsøking, permisjoner etc. Prøve ut nye virkemidler slik som ytterligere kompetansetiltak, stimulere til økt etter- og videreutdanning, styrket veiledning, vurdere bruk av sluttpakker etter definerte kriterier.
Sykefraværet i Trondheim kommune i 2013 skal ikke ligge over gjennomsnittet av sykefraværet i storbyene.	Sykefraværet i 2010 skal ikke overstige 9,7 prosent.	Videreføre og videreutvikle dagens helsefremmende, forebyggende og reparerende tiltak. Videreutvikle nærværarbeidet i alle arbeidsmiljøgruppene. Videreføre kvalitetskommuneprosjektet med vekt på nærværarbeid. Utnytte virkemidler fra NAV. Utvikle nye sykefraværstiltak med vekt på omstillingsprosesser, livsstil og faglig kvalitet som arbeidsmiljøfaktor.
Tilrettelegge for utnyttelse av egen arbeidskraft gjennom reduksjon av deltidsstillinger.	Redusere antall deltidsansatte.	Prøve ut ulike turnusprosjekter med tanke på å redusere uønsket deltid.
Forebygge at senioransatte over 55 år ikke går ut i tidligpensjonering.	Andelen ansatte som tar ut AFP skal ikke overstige 38 prosent.	Videreutvikle milepælsamtalen for seniorer. Videreutvikle seniorkurs.

Periodemål 2010-2013	Resultatmål 2010	Tiltak
		Gjennomføre dataopplæringstiltak for modne arbeidstakere.
Påvirke ungdoms yrkesvalg. Rekruttere ungdom til helse- og velferdssektoren.	Opprettholde samme antall lærlinger som i 2009. Gjennomføre markedsføringstiltak rettet mot ungdom.	Tilby 40 ungdommer i alderen 16-18 år sommerjobber. Samarbeid med ungdomsskoler og videregående skoler. Mottak av elever i praksis. Delta i opplæringsmesser.
Bedre styringsinformasjon og mer effektiv oppgaveløsning ved innføring av ERV (EDB ressurs og virksomhetsstyring) gjennom Bris-prosjektet .	Stort læringsutbytte og effektiv gjennomføring av opplæringen i Bris-prosjektet.	Gjennomføre opplæringsprogram for alle enheter.
Styrke digital kompetanse og effektivisering gjennom IKT.	Alle enheter i kommunen er aktive brukere av kvalitetssystemet. Systematisere og effektivisere informasjon ved hjelp av et enkelt digitalt krisehåndteringsverktøy.	Innføre nytt epostsystem. Etablere et enkelt og brukervennlig system for nødvendig administrativ styring og rapportering. Innføring av IT-basert krisehåndteringssystem.
Innføring av fullelektronisk arkiv i hele kommunen.	Innføre fullelektronisk arkiv for utvalgte enheter.	Tilrettelegge for innføring av fullelektronisk arkiv gjennom ryddig og opplæring.

23.3 Tilpasninger og tiltak for 2010

Rammereduksjonen for interne tjenester tilsvarer en bemanningsreduksjon på ca. 10 årsverk. I tillegg reduseres driftsutgiftene. Flere effektiviseringstiltak som for eksempel nye IT-systemer, nytt telefonistøttesystem, ny epost-løsning vil iverksettes for å unngå å svekke tilbudet. Det må imidlertid påregnes noe svekket kapasitet i de interne tjenestene i perioden.

23.4 Økonomi – drift

Tabell 23.2 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for interne tjenester i perioden 2010-2013, samt rådmannens forslag til hvordan interne tjenester skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til revidert budsjett 2009, vedtatt av Bystyret 30. april 2009.

Tabell 23.2 Driftsramme interne tjenester. Tall i millioner kroner.

	2 010	2 011	2 012	2 013
Vedtatt budsjett 2009 pr 30.04.09	312,1	312,1	312,1	312,1
Pris og lønnskompensasjon	6,6	6,6	6,6	6,6
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2009	318,7	318,7	318,7	318,7
Vedtatte rammeendringer	-9,7	-9,9	-9,1	-8,3
Annen rammeendring	-	-15,9	-21,4	-26,4
Forslag til netto driftsramme	309,0	298,4	303,7	284,0
Rammeendring	-9,7	-25,8	-30,5	-34,7
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	-9,0	-9,3	-9,1	-9,3
Effektivisering konkrete tiltak	-4,4	-4,7	-4,5	-4,7
Reduksjon IT-utgifter	-4,6	-4,6	-4,6	-4,6
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	1,3	2,7	1,9	1,9
Reduksjon inntekter Overformynderiet	0,8	0,8		
Økning utgifter avvikling Vikartjenesten	0,5	1,9	1,9	1,9
Nye effektiviseringstiltak, herav:	-2,0	-13,7	-7,8	-27,3
Generell effektivisering		-1,7	-1,0	
Reduksjon annonseutgifter	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Reduksjon DIA (se kap. 3)		-15,5	-20,5	-25,5
Reduksjon IT-utgifter	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Vakanser	-0,7	-0,7	-0,5	-0,5
Sum tiltak	-9,7	-25,8	-30,5	-34,7

Justering av tidligere vedtatte tiltak

Dette gjelder justering/konkretisering av vedtak om generell effektivisering og utgiftsreduksjon i økonomiplan 2009-2012 og bystyrets vedtak om revidert budsjett (B. sak 37/09). Rådmannen foreslår at rammetilpasningen løses ved reduksjon av IT- og telefoniutgifter, effektiviseringstiltak IT og bemanningsreduksjon.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- Reduserte inntekter. Overformynderiet har en forvaltningsavgift som beregnes med utgangspunkt i renteinntekt fra forvaltet kapital. Overformynderiets inntekter reduseres nå på grunn av at det generelle rentenivået er betydelig lavere enn foregående år.
- Økte utgifter i forbindelse med avvikling av Vikartjenesten skyldes at vedtatte besparelser i forbindelsen med nedleggelsen er høyere enn realiserbare gevinster.

Nye effektiviseringskrav

- Reduksjon i annonseutgifter: Det forutsettes både reforhandling av avtalen med Adresseavisen og redusert torsdagsannonse/færre annonser
- Reduksjon DIA: Periodemålet er at aktiviteten i 2013 skal være på samme nivå som ved utgangen av 2007.
- Reduksjon IT-utgifter. Bemanningen til løpende drift reduseres ved at ansatte skal arbeide med investeringsprosjekt.
- Vakanser i 2010 gjelder stillinger med Trondheim Kemnerkontor.

23.5 Økonomi – Investeringer

Tabell 23.3 Investeringer interne tjenester for perioden 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013		
Vedtatt budsjett 2009-2012	49,2	38,0	28,5	28,5			
Forslag budsjett 2010-2013		39,8	28,5	28,5	28,3		
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2010	2011	2012	2013
Maskinpark grafisk senter og lokaler DORA				2,1	0,3	0,3	0,3
Infrastrukturtiltak	7,5	1,5	6,0	20,7	22,4	20,0	20,0
Skjermdialog	7,5	1,5	6,0	1,0	2,0	2,0	1,0
Andre infrastrukturtiltak				19,7	20,4	18,0	19,0
Fellessystemer	60,0	42,8	17,2	11,9	2,2	1,9	1,2
Fagsystemer	14,2	6,2	8,0	3,6	2,3	2,1	0,0
Scanning post, inkl. sikre appl.	5,2	4,3	0,9	0,3	0,3	0,3	
Div. prosjekt E-kommunen	15,4	10,9	4,5	1	1,0	1,5	1,0
E-løsninger	20,6	15,2	5,4	1,3	1,3	1,8	1,0
Uspesifiserte investeringer				0,2		2,4	5,8
Sum investeringer	130,4	82,4	48	39,8	28,5	28,5	28,3

23.5.1 IT

Status

I 2009 har IT-tjenesten hatt fokus på utvikling av elektroniske tjenester til innbyggerne. Det er nå innført totalt 110 elektroniske skjema. Arbeidet med å etablere en sikker elektronisk samhandlingsplattform mellom Trondheim kommune og byens innbyggere og næringsliv er i gang.

Det skal innføres ny IT-løsning for regnskap, budsjett, rapportering, lønn og personal, investeringsprosjekt og innkjøp som muliggjør effektive administrative system; BRIS. Prosjektet er nå klart for oppstart.

Den tekniske plattformen for FEIDE ("Felles elektronisk identitet") er ferdig. Målet er å gi elever og studenter i Norge en elektronisk identitet til bruk i den digitale skolehverdagen. Innføring av FEIDE i skolene gjenstår.

PDA (håndholdte og mobile dataterminaler der de ansatte både fra brukerens hjem og bil kan kommunisere med fagsystem) er innført i deler av hjemmetjenesten.

Samarbeidet i Det Digitale Trøndelag videreføres i budsjettperioden.

IT-infrastruktur - Forvaltning av data-nettet

Det foreslås følgende investeringsprosjekter knyttet til kommunens IT infrastruktur:

Tabell 23.4 Infrastrukturtiltak. Tall i millioner kroner

Investering/prosjekt	2010	2011	2012	2013
TK-nett	15,2	15,4	15,0	15,0
Telefoni	1,0	1,0	1,0	2,0
Anbud ny drifts- og utviklingsavtale TK-nett	2,0			
Internett hjemmeside	1,5	4,0	2,0	2,0
Skjermdialog	1,0	2,0	2,0	1,0

I datanettverket er det behov for en kontinuerlig utskifting av PC-er. PC-en er fortsatt en flaskehals flere steder i kommunen, og det er fortsatt behov for en øking i antall pc-arbeidsplasser. Det er imidlertid lite rom for omfattende utbygging i kommende budsjettperiode. For utskifting av eldre PC-er, er det utarbeidet et regime for systematisk utskifting av PC-er etter alder og kvalitet. Levetiden på en pc er 4-5 år.

IT-tjenesten har fortsatt fokus på innføring av IP-telefoni (telefontrafikk i datanettet). Mobil kommunikasjon vil etter hvert ta over mye av telefonkommunikasjonen i Trondheim kommune. Disse løsningene vil det arbeides med i økonomiplanperioden.

Prosjektet for å få på plass nye drifts- og utviklingsavtaler, gjeldende fra 1.1.2011, er igangsatt.

Å legge til rette for selvbetjening over internett er et viktig satsingsområde for Trondheim kommune også for kommende år. Innbyggerne skal kunne betjene seg selv over nettet. Informasjon fra elektroniske skjema skal automatisk bli sendt direkte inn i kommunens fagsystem. Både kommunens hjemmeside og den interne portalen blir stadig viktigere som effektiv kommunikasjonskanal mot publikum, næringsliv og ansatte. I økonomiplanperioden vil en sikker elektronisk samhandlingsplattform bli etablert. Arbeidet med å fylle denne med tjenester vil pågå i mange år framover. Dette er et stort organisasjonsutviklingsprosjekt. I dette arbeidet vil kommunens arbeidsprosesser bli analysert og forbedret.

Fellessystem

Følgende investeringer til fellessystem foreslås:

Tabell 23.5 Fellessystem. Tall i millioner kroner

Investering/prosjekt	2010	2011	2012	2013
Nye økonomi og lønnsystem, BRIS	8,0			
Kvalitetssystem	1,4	0,8	0,5	
Scanning/elektronisk faktura	0,4	0,2	0,2	
Digital fornying e-faktura/e-handel	0,2	0,2	0,2	0,2
Fullelektronisk arkiv	1,0	1,0	1,0	1,0
Konkurransgjennomføringsverktøy	0,5			
Kontraksadministrasjonsverktøy	0,4			
Fellessystem uspesifisert			1,0	2,8

Det gjenstår en bevilgning på 8 millioner kroner for å sluttfinansiere kommunens nye lønns- og økonomisystem. Innføring av styringssystem innenfor lønn, økonomi og personalsystem (BRIS) vil hovedsakelig skje i 2010. Innføringen vil berøre alle ansatte i kommunen. Opplæring, "vasking" av

data og tilrettelegging av nye arbeidsprosesser er stikkord i denne sammenheng, Ressurser fra ulike fagmiljø i kommunen vil delta i innføringen i tillegg til dataleverandørens ressurser. Som en del av prosjektet ønsker rådmannen i økonomiplanperioden å utvikle et helhetlig system for analyse og presentasjon av ulik styringsinformasjon.

Et felles it-basert kvalitetssystem ble anskaffet i 2006. I utgangspunktet var dette ment å være innføring av et it-basert verktøy ("fra perm til skjerm"), hvor manuelle prosedyrer og kvalitetsrutiner skulle bli tilgjengelig over nettet. Etter hvert har prosjektet også fått ansvar for utvikling av selve innholdsdelen i et kvalitetssystem, og dette er en meget stor og omfattende oppgave og prosess. De fleste fagområder er involvert i arbeidet med utvikling av prosedyrer og rutiner. Innføringen vil fortsette i 2010 med en bevilgning på 1,4 millioner kroner.

Fagsystem

Følgende bevilgninger til fagsystem foreslås:

Tabell 23.6 Fagsystem. Tall i millioner kroner

Investering/prosjekt	2010	2011	2012	2013
Nytt sosialsystem, oppgradering av nåværende	1,4	0,8	0,5	
Videreutvikling barnevernssystem	8,0			
Videreutvikling skole/barnehage-system	0,4	0,2	0,2	
Foto/video-arkiv	0,2	0,2	0,2	0,2
Kriseweb	1,0	1,0	1,0	1,0
BOEI, integrasjon ESA,ERV,	0,5			
Fagsystem uspesifisert	0,2		1,0	2,8

Det vil i økonomiplanperioden fortsatt arbeides med fornying og utvikling av ulike fagsystem, for eksempel sak- og arkiv.

24 Foretak, IKS, AS, TKP og stiftelser

24.1 Innledning

Bystyret vedtok i juni 2007 kommunens eierskapsmelding (sak 07/18183 *Eierskapsmelding - Trondheim kommune*). I eierskapsmeldingen ble kommunens eierstrategier ovenfor ulike selskaper tydeliggjort. Videre ble det gitt en fullstendig oversikt over kommunens eierinteresser.

Både politisk styring og administrativ kontroll forutsetter kunnskap og informasjon om de selskaper hvor kommunen har vesentlige eierinteresser. Dette gjelder både omfanget av selskapsorganisering i kommunen, funksjonen til de kommunale selskapene, og hvordan selskapene er organisert og drevet.

I dette kapitlet gis det en omtale av kommunale foretak, aksjeselskap, stiftelser og interkommunale selskap hvor kommunen har vesentlige interesser. I tillegg gis det en omtale av Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP). I kapitlet gis det en omtale av funksjonen til de kommunale selskapene, hvorfor de er organisert som de er, og for kommunens avkastnings- og utbyttekrav.

For en utfyllende omtale av ulike selskapsformer, kommunens eierstrategi og prinsipper for god eierskapsstyring vises det til kommunens eierskapsmelding.

24.2 Trondheim renholdsverk AS (TRV)

Kommunene har en lovpålagt oppgave til å samle inn husholdningsavfall og spesialavfall, jf. forurensningsloven §§ 30-32. Innsamling og behandling av husholdningsavfall er å anse som en rettslig monopolvirksomhet, som kommunen kan velge å utføre selv, i såkalt "egenregi", eller å konkurranseutsette oppgaven til andre. Kommunen har ikke noen lovmessig plikt til å samle inn og behandle næringsavfall.

Trondheim Renholdsverk AS (TRV) ble 1. januar 2002 omdannet fra kommunal bedrift til aksjeselskap. Bakgrunnen for omdanningen til aksjeselskap var behov for større grad av fristilling enn hva organisering etter kommuneloven gir. Fra 1. januar 2006 ble TRV organisert som et konsern for å skille husholdnings- og næringsavfall på en god måte. Konsernet TRV består nå av morselskapet TRV AS som er heleid av Trondheim kommune og av datterselskapene Renholdsverket AS og Retura TRV AS. Renholdsverket har monopol på håndtering av husholdningsavfall i Trondheim, mens Retura TRV AS er konkurranseutsatt innenfor næringsavfall. En slik organisering gjør at kommunen gjennom Retura TRV AS kan konkurrere om næringsavfall, noe som gir inntekter til bykassen.

Kommunens eierskap til TRV-konsernet skal gi synergieffekter ved at selskapene kan samarbeide på enkelte områder. For at konsernet skal kunne oppnå eiers målsetning om å bli landets ledende miljøbedrift er det også vesentlig at konsernet har tilstrekkelig innovasjonskraft slik at selskapet kan være i front. For å kunne ivareta målsetningen om å bli landets ledende miljøbedrift utreder konsernet nå blant annet muligheten for å etablere et biogassanlegg. Datterselskapet Renholdsverket AS er i den forbindelse pålagt å vurdere å skille ut matavfall fra restavfallet.⁴⁸

Renholdsverket AS ble i 2006 pålagt et effektiviseringskrav på 3,5 millioner kroner. Det ble lagt til grunn at innsparingen skulle oppnås innen 2010. Utviklingen så langt viser at selskapet vil klare å ta inn innsparingen i løpet av 2009. Det vil også bli jobbet med effektivisering av avfallsordningen i økonomiplanperioden 2010-2013, blant annet gjennom å ta i bruk nedgravde oppsamlingssystemer (avfallssug og nedgravde containere).

⁴⁸ Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av ny avfallsplan i november 2007 at man skulle utrede muligheten for å sortere ut våtorganisk avfall (matavfall), med sikte på å produsere biogass til drivstoff-formål.

Trondheim kommune tildeler i dag oppgaver knyttet til innsamling og håndtering av håndtering av husholdningsavfall direkte til Renholdsverket AS etter bestemmelsene om egenregi. EF-domstolen har uttalt at to kriterier må være oppfylt for at en oppdragsgiver skal kunne tildele kontrakter etter bestemmelsene om egenregi til et selvstendig rettssubjekt: *kontrollkriteriet* og *omsetningskriteriet*. Det har i ulike utredninger blitt stilt spørsmål ved om kontrollkriteriet er oppfylt i vårt tilfelle. På bakgrunn av det har rådmannen utredet ulike muligheter for løsning, slik at tildeling av oppgaver til Renholdsverket AS kan skje i henhold til gjeldende lov- og regelverk. Bystyret skal behandle en sak vedrørende organiseringen av TRV i november. Organiseringen av selskapet omtales derfor ikke nærmere i dette kapitlet.

Krav til avkastning og utbytte fra TRV AS

Trondheim kommunes krav til avkastning stilles til TRV AS. Ved fastsettelse av avkastningskravet tas det hensyn til at datterselskapet Renholdsverket AS skal drives i henhold til regelverket for selvkost og til konsernets samfunnsansvar. I eierskapsmeldingen ble avkastningskravet satt til 7 prosent, regnet av konsernets verdibaserte egenkapital per 31.12.

Utbytte fastsettes årlig lik renten på 10 års effektiv statsobligasjonsrente multiplisert med konsernets egenkapital per 31.12 før utbytteutbetalingen begrenses oppad til 70 prosent av årsresultatet. Egenkapitalen som legges til grunn for beregningen, skal være verdibasert og fastsettes ved at det jevnlig foretas nye verdivurderinger.

For 2010 budsjetter rådmannen med et utbytte fra TRV AS på to millioner kroner. Dette er en million kroner lavere enn hva utbytte har vært i de siste årene. Årsaken til at vi forventer et lavere utbytte i 2010 er dels at avfallsmengdene er redusert og dels at selskapet har fått økte kostnader på noen områder. For perioden 2011-2013 budsjetteres det med et utbytte på tre millioner kroner.

24.3 Trondheim kino AS

Kino er en viktig del av det samlede kulturtilbudet. Kommunens eierskap i Trondheim kino AS sikrer innbyggerne et kvalitativt godt og bredt kinotilbud. I henhold til vedtektene er det selskapets formål *”å vise film innenfor alle filmgenrer valgt ut etter kvalitetskrav, under de best mulige visningsforhold og til sosialt forsvarlige priser og for flest mulig mennesker som ønsker å oppleve filmkunst”*.

Trondheim kino ble omdannet fra kommunal enhet til aksjeselskap i 1999. Bakgrunnen for omdanningen var dels enhetens behov for større grad av fristilling enn hva organisering etter kommuneloven gir, dels målsetningen om å redusere økonomisk risiko for kommunen. Trondheim kino AS har i dag betydelige eierinteresser i datterselskap som driver med virksomhet som er tilknyttet kinodrift. Utbytte fra disse selskapene er helt avgjørende for at Trondheim kino skal kunne ha et positivt regnskapsmessig resultat.

I dag har Trondheim kino to mellomstore sentre, med åtte saler på Prinsen og elleve på Nova. Trondheim kino eier Prinsen, men leier lokalene til Nova kino. Trondheim kino er nå inne i en prosess hvor de skal vurdere om man skal vurdere kinostrukturen.

I de første årene etter omdanningen til aksjeselskap hadde selskapet gode økonomiske resultat, med driftsresultat på mellom 3,2 og 4,7 millioner kroner. I 2007 og 2008 hadde imidlertid Trondheim kino store økonomiske utfordringer, og i 2008 var driftsresultatet redusert til 1,1 millioner kroner. Reduksjonen i driftsresultat hadde i hovedsak sammenheng med et sterkt fall i kinobesøket. I tillegg har kostnadene knyttet til filmleie økt. Utvidelse av Nova i 2004 har også påført selskapet økte kostnader. I de kommende år vil økende vedlikeholdsbehov og investeringer knyttet til digitaliseringen av teknologi medføre økte utgifter for selskapet. For 2010 vil Trondheim Kino investere i en full digitalisering av filmvisningen ved Prinsen og Nova kinosenter. Dette innebærer en utskifting av alt fremvisingsutstyr i alle 19 kinosaler i Trondheim. Utskiftingen er del av et nasjonalt digitaliseringsprosjekt i samarbeid mellom kinoene, Film & Kino og filmdistributørene, hvorav de to

sistnevnte skal bidra til finansieringen av grunnutstyret. Trondheim Kinos andel av investeringene vil likevel bli betydelige.

Som følge av selskapets økonomiske situasjon vedtok Bystyret i 2008 å konvertere selskapets lån til Trondheim kommune (21,5 millioner kroner) til et rente- og avdragsfritt lån fram til 31.12.2015. Dette tilsvarer en bedring i driftsresultatet for selskapet på om lag en million kroner og en forbedret finansieringsevne. I forbindelse med behandlingen av saken vedrørende selskapets økonomiske situasjon fattet Bystyret også følgende vedtak: *"Bystyret ber derfor styret utvikle de eiendommer som ligger i selskapets portefølje, for å sikre et sterkere økonomisk fundament, og Bystyret er innstilt på at disse verdiene skal forbli i selskapet. Bystyret er inneforstått med at Trondheim kino AS kan ha økonomiske utfordringer til disse verdiene er realisert"*. Trondheim Kino er nå i gang med planlegging av hvordan eiendommene skal kunne utvikles på en måte som gir kinoen et sterkere økonomisk fundament. I første omgang vil kinoen gjennomføre et forprosjekt for å få belyst eiendommens potensial og egnethet for utvikling.

Krav til avkastning og utbytte fra Trondheim kino AS

Trondheim kino AS har et betydelig samfunnsansvar ved å tilby film av god bredde og kvalitet til alle aldersgrupper og samfunnslag. Dette påvirker selskapets evne til å skape avkastning på investert kapital. I eierskapsmeldingen ble avkastningskravet etter skatt satt til 7 prosent, regnet av selskapets verdibaserte egenkapital per 31.12.

I eierskapsmeldingen ble det lagt til grunn at utbytte skal fastsettes årlig på ti års effektiv statsobligasjonsrente multiplisert med selskapets verdibaserte egenkapital per 31.12 året før utbytteutbetalingen begrenset oppad til 70 prosent av årsresultatet. Rådmannen har ingen forventning om utbytte fra Trondheim kino AS i 2010, og det budsjetteres derfor ikke med utbytte fra selskapet.

24.4 Trondheim spektrum AS

Trondheim Spektrum AS (tidligere Nidarøhallen AS), ble etablert som aksjeselskap i 1961, i forbindelse med at man skulle etablere en ny messe- og idrettshall i Trondheim. I henhold til vedtektene er selskapets formål *"å oppføre og drive Trondheim Spektrum med dertil hørende virksomhet, samt deltagelse i andre selskap med tilknytning til denne virksomheten"*. Trondheim kommune eier i dag $\frac{3}{4}$ av aksjene i selskapet.

Anlegget Trondheim Spektrum består i dag av 8,5 større eller mindre haller fra 315 m² til 3 500 m². I tillegg har man ti faste møterom, et pressesenter og tre uleiekontor for arrangement. Totalt utgjør anlegget om lag 14 000 m² fordelt på to plan. Ved siden av utleie av Trondheim Spektrum utfører Trondheim Spektrum AS konsulentvirksomhet innen teknisk og salgsmessig gjennomføring av store nasjonale og internasjonale messer, konferanser og lignende som avholdes i anlegget.

Trondheim kommune har inngått en husleieavtale med Trondheim Spektrum AS. Denne avtalen genererer 14,3 millioner kroner av selskapets årlige inntekter, og er knyttet til idrettens bruk av anlegget fra 1. september til 1. mai året etter.

Selskapets omsetning har vært stabil rundt 28-30 millioner kroner pr år i de senere år. Økende behov for vedlikehold vil kunne redusere selskapets økonomiske resultat framover. Selskapet hadde i 2008 et overskudd på om lag 120 000 kroner.

Ikke krav til utbytte fra Trondheim Spektrum AS

Trondheim kommune kan (i likhet med de øvrige eierne) ikke ta utbytte fra Trondheim Spektrum AS. Det har sammenheng med at anlegget har mottatt om lag 20 millioner kroner i spillemidler i forbindelse med gjennomførte investeringer.

24.5 Olavshallen AS

Olavshallen AS er et heleid kommunalt aksjeselskap. Selskapet ble opprettet i 1989.

Olavshallen AS leier ut konsertsaler til kulturelle og andre formål. Selskapet har ingen egenproduksjon. Olavshallens største leietaker er Trondheim symfoniorkester (TSO).

Regnskapsmessig fremstår Olavshallen AS som et økonomisk solid selskap, men regnskapet inkluderer ikke kapitalkostnader knyttet til bygg. Trondheim kommune betjener de årlige kapitalkostnadene gjennom avdrag og renter på lån knyttet til kulturdelen av Sameiet Olavskvartalet. Bygningene er bokført med kr. 1,- i balanseregnskapet til Olavshallen AS.

Årsresultatene 2003-2005 har vært på over 2 millioner kroner årlig. For årene 2006-2008 har årsresultatene vært betydelig lavere. I 2007 ble regnskapet avlagt med et årsresultat på 0,2 millioner kroner, mens regnskapet for 2008 viser en betydelig bedring med et årsresultat på 0,9 millioner kroner.

Trondheim kommune betjener lån knyttet til bygging av Olavshallen hvor opprinnelig verdi på lån var 230 millioner kroner. Restverdi på lån per 31.12.2008 utgjør 80,2 millioner kroner. Basert på de siste års regnskaper er det ikke realistisk at selskapet selv skal kunne dekke kapitalkostnadene knyttet til bygningsmassen.

Ikke krav til avkastning og utbytte fra Olavshallen AS

Det er ikke realistisk å stille avkastningskrav knyttet til selskapets verdibaserte egenkapital. I eierskapsmeldingen ble det sagt at kommunen som eier forventer en avkastning slik at selskapet fortsatt er i stand til å opprettholde høy standard på nødvendig teknisk utstyr og inventar.

Rådmannen har ingen forventning om utbytte fra Olavshallen AS, det er derfor ikke budsjettert med utbytte fra selskapet. Selskapet har heller ikke tidligere betalt utbytte. Selskapets resultat er derfor tilført selskapets egenkapital. Selskapets har opparbeidet et fond for vedlikehold på om lag 8,4 millioner kroner. Dette er for fremtidige investeringer. Dette fondet er ikke tilstrekkelig for å ivareta fremtidig bygningsmessig vedlikehold.

24.6 Stavne arbeid og kompetanse KF

Stavne arbeid og kompetanse KF er et foretak som driver arbeidsmarkeds- og rehabiliteringstiltak for unge voksne som har problemer med å få og beholde arbeid i det ordinære arbeidslivet. Formålet er å gi yrkeshemmede arbeidspraksis og hensiktsmessig bistand i form av tilrettelegging, trening og oppfølging i det ordinære arbeidsliv.

Foretaket er tiltaksarrangør for Nav og utfører sosiale tjenester og oppdrag fra Trondheim kommune. Det foreligger en egen avtale mellom Stavne arbeid og kompetanse KF og Trondheim kommune. I tillegg driver foretaket en rekke prosjekter på oppdrag fra Helsedirektoratet og Arbeids og Velferdsdirektoratet. Foretaket har et brutto driftsbudsjett på 42,9 millioner kroner, hvorav 12,7 er overføringer fra Trondheim kommune. Overføringene fra kommunen går til å dekke administrasjon og oppfølgingsressurser, samt en rekke tiltak knyttet til personer med rusproblemer. Satsingsområdet fremover er å tilby Nav gode arbeidsmarkeds- og rehabiliteringstiltak tilpasset kvalifiseringsprogrammet.

I 2009 ble Stavne pålagt et generelt effektiviseringskrav på 300 000 kroner. Dette kravet er vedtatt økt med 200 000 kroner i 2010. Foretaket vil løse dette uten av det går utover de tjenestene som utføres på oppdrag fra Trondheim kommune. Stavne har videre fått et tilskudd på 1,6 millioner kroner for å dekke ekstra overføringer til deltakere. Tilskuddet var ment som en ekstra overføring til deltakerne i påvente av kvalifiseringsprogrammet. Dette tilskuddet er faset ut gjennom 2009, og midlene er gradvis flyttet til kvalifiseringsprogrammet. Fra 2010 overføres tilskuddet i sin helhet til NAV og kvalifiseringsprogrammet.

24.7 Trondheim parkering KF

Trondheim parkering KF (TP) er fagetaten for parkeringstjenestene i Trondheim kommune. Trondheim parkering utformer og utøver kommunens parkeringspolitikk, ivaretar kommunens parkeringsfaglige forhold og drifter de kommunale parkeringsarealene. Denne tjenesten beskrives og bestilles i årlige utføreravtaler som forvaltes av Stabsenheten for byutvikling på vegne av rådmannen. Myndighetsutøvelsen på vegne av kommunen er tillagt Trondheim parkering gjennom foretakets vedtekter. Kostnadene ved denne tjenesten, som i 2009 er budsjettet med 48,7 mill kr, er spesifisert i avtalene, og dekkes gjennom innkrevde avgifter og gebyrer.

Trondheim parkering har også avtaler med kommunen om utleievirksomhet av gategrunn i Midtbyen og utøvelse av kontrollvirksomhet i den sammenheng. Likeså har Trondheim parkering oppdrag for kommunen som kontrollør med myndighet til gebyrileggelse for deler av politivedtektene. Dette gjelder i hovedsak forsøpling i bygatene og strøplikten som påhviler gårdeierne. Inntektene fra utleievirksomhet og gebyrer dekker kostnadene.

Trondheim parkering forestår også innkreving av piggdekkgebyrer, drifter betalingsautomatene og har kontrollopgaver knyttet til denne tjenesten på oppdrag fra rådmannen ved Stabsenheten. Drift og administrering av tjenesten faktureres kommunen. Håndheving og kontroll dekkes av innkrevd gebyr for manglende oblat.

I kommunens budsjett for 2009 er det lagt inn en inntekt på 69 millioner kroner fra Trondheim parkering. Inntekten representerer forventet overskudd fra driften av foretaket i 2009. Utviklingen så langt i 2009 tyder på at overskuddet blir mindre enn forutsatt i budsjettet. Dette skyldes i hovedsak at forutsetningen om at staten skulle vedta høyere bøtesatser og tilleggsavgifter ikke er gjennomført. Ved behandlingen av regnskapsrapporten etter 1. tertial 2009, jf sak B 78/09, ble det vedtatt at en negativ differanse mellom budsjettet beløp og resultat skal dekkes ved bruk av disposisjonsfondet til Trondheim parkering.

Inntekt fra Trondheim parkering i 2010

Rådmannen har for 2010 budsjettet med en inntekt fra Trondheim parkering på 69 millioner kroner. Det er i anslaget lagt til grunn uendrede satser for bøter og tilleggsavgifter, en inntektsøkning som følge av økte priser for parkering og en effektivisering av driften.

24.8 Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS

Kommunen skal i henhold til Brann- og eksplosjonsvernloven § 9, sørge for etablering og drift av et brannvesen som kan ivareta forebyggende og beredskapsmessige oppgaver etter loven på en effektiv og sikker måte. Trondheim kommune har sammen med Klæbu og Malvik valgt å løse oppgaven med å kjøpe tjenestene fra Trøndelag brann og redningstjeneste IKS. Selv om tjenestene kjøpes fra selskapet, har kommunen det fulle ansvaret for brannsikringen i Trondheim.

Trøndelag brann og redningstjeneste IKS (TBRT IKS) ble etablert 1.1.2008. Selskapet eies av Trondheim, Klæbu og Malvik kommuner. De tre kommunene kjøper brann og redningstjenester fra selskapet. Trondheim sin andel av selskapet er på 88,6 prosent.

Bemanningen og antall årsverk i brann og redningstjenesten styres delvis av *forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen*. Forskriften gjelder kun for de operative tjenestene og avdelingen som fører tilsyn. Dimensjoneringen vil i løpet av kort tid nå en demografisk milepæl, som innebærer at TBRT IKS må tilføres ytterligere 16 årsverk. Årsverkene må tilføres selskapet i perioden 2011 til 2014.

Rådmannen har fått tilsendt forslag til budsjett fra TBRT IKS. Budsjettforslaget er styrebehandlet i selskapet og medfører at Trondheim kommune må bidra med 86,4 millioner kroner til selskapets drift i 2010. Overføringen medfører ingen reell økning sammenlignet med 2009. Sammenlignet med enhetene i Trondheim kommune har budsjettet til TBRT IKS økt betydelig de siste årene.

Ny brannstasjonsstruktur, trange økonomiske kommunerammer og økning i befolkningen medfører at TBRT IKS står foran store utfordringer i årene framover. Rådmannen vil derfor i løpet av 1. kvartal 2010 ta et initiativ for å få til et mer formalisert samarbeid mellom de tre eierkommunene til selskapet med tanke på videre utvikling av selskapet og en styrking av bestillerrollen til eierkommunene. I dette ligger også avklaring av forventninger om økonomisk effektivisering.

Sør-Trøndelag 110-sentral og Interkommunalt utvalg for akutt forurensning (IUA) finansieres begge i dag via et kronebeløp per innbygger i regionen. Rådmannen mener at denne finansieringsformen slår uheldig ut for Trondheim kommune og vil derfor i løpet av første halvår 2010 legge fram sak til politisk behandling der alternative modeller vil bli foreslått.

Det ligger inne et program for utbygging av fire nye brannstasjoner de kommende årene. Prosjektet er godt i gang og sluttresultatet vil gi Trondheim en helt ny brannstasjonsstruktur.

24.9 Trondheim kommunale pensjonskasse

Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) er en selvstendig juridisk enhet som forvalter og finansierer utbetalingene til nåværende og kommende pensjonister fra Trondheim kommune.

I 2008 ble det overført 400 millioner kroner, derav et ansvarlig lån på 100 millioner kroner fra Trondheim kommune for å styrke egenkapitalen til TKP. Dette har medført at egenkapitalen gjennom 2009 har ligget på et tilfredsstillende nivå. Når det gjelder det ansvarlige lånet har kredittilsynet nå kommet med presisering av lovverket som medfører at kun deler av det ansvarlige lånet kan betraktes som ren egenkapital. Det ansvarlige lånet gir dermed ikke det handlingsrommet som pensjonskassen trenger for å kunne oppnå en langsiktig høy avkastning. Rådmannen vil derfor foreslå at lånet innfris i sin helhet fra TKP, og at det istedenfor føres tilbake til TKP som ordinær egenkapital. For Trondheim kommune vil ikke dette ha noen vesentlig betydning, da kommunen kan kreve avkastning på egenkapitalen på lik linje med avkastning fra kassens øvrige midler. Rådmannen vil legge frem en sak om dette før jul.

Pensjonskassens midler øker betydelig for hvert år. Det er et krav om at egenkapitalen skal utgjøre minimum 8 prosent av den risikovektede balansen. Dette medfører normalt et behov for en årlig økning av egenkapitalen på 15-30 millioner kroner. Rådmannen har ikke avsatt midler i budsjettet for å dekke dette før 2012, men vil undersøke muligheten for å tilføre egenkapital til TKP i form av overdragelse av eiendom. Rådmannen vil komme tilbake til dette i en egen sak.

24.10 Pirbadet stiftelse

Stiftelsen Trondheim Pirbad er organisert som en alminnelig stiftelse med det formål å eie og drive Pirbadet på Brattøra i Trondheim. I tillegg til å selge badeopplevelser, badeutstyr, serveringsvirksomhet og drifte solarium leier stiftelsen ut arealer til 3 T-treningssenter og Pirbadet Fysioterapi.

Stiftelsen Trondheim Pirbad har befestet sin posisjon som landets suverent best besøkte bade- og svømmeanlegg. Den besøksmessige utvikling er stabil og positiv. Daglig drift er preget av god kostnadskontroll og effektiv drift.

Trondheim kommune overtok finansieringen av stiftelsens samlede låneportefølje gjennom et bystyrevedtak av 3. januar 2002. I henhold til vedtektene er det nå Trondheim kommune som oppnevner alle medlemmene i styret.

Bystyret vedtok 31. januar 2008 å konvertere 60 millioner kroner av Pirbadets eksisterende lån på 203,5 millioner kroner til ansvarlig lån. Det ansvarlige lånet økte dermed til 74 millioner kroner. Badets finansiering er sikret med en fastrenteavtale ut 2011. Stiftelsen betjener sine låneforpliktelser fullt ut.

24.11 Svartlamoen boligstiftelse

Bystyret vedtok i 2001 en reguleringsplan for Svartlamon med hovedformål å sikre området som et byøkologisk forsøksområde, samtidig som man la vekt på å bevare områdets egenart. Det ble videre lagt til grunn at man skulle legge til rette for lavt kostnadsnivå med rimelige botilbud og gunstige rammevilkår for nyetablering av virksomheter. For å realisere målsetningen for området ble Svartlamoen boligstiftelse opprettet.

Svartlamon boligstiftelse leier 25 boligbygninger av Trondheim kommune. Bygningsmassen er jevnt over i en dårlig forfatning. I tillegg eier stiftelsen selv det nybygde "Høyhuset" med tilliggende sidebygning.⁴⁹ Til sammen utgjør dette 133 boliger.

Det er Svartlamon boligstiftelse som bestemmer hvem som får bo i de boliger som stiftelsen disponerer. Trondheim kommune har imidlertid i henhold stiftelsens vedtekter rett til å tildele opp til 20 prosent av boligene til hustander som søker kommunen om bolig. Det er grunn til å anta at boligtilbudet til Svartlamoen boligstiftelse (både gjennom husleieprofil og opptakskriterier) medvirker til å dempe etterspørselen etter kommunale boliger og økonomiske støtteordninger.

Styret i boligstiftelsen for Svartlamoen består av fem medlemmer. Tre av medlemmene oppnevnes av formannskapet og to av medlemmene av Svartlamoen beboerforening. I de senere år er det praktisert at formannskapet oppnevner et medlem som også er oppnevnt av Svartlamon beboerforening. En slik sammensetting innrømmer et flertall blant de som er valgt inn av beboerforeningen.

Svartlamon boligstiftelse er økonomisk uavhengig og mottar ingen direkte økonomisk støtte fra Trondheim kommune. Det ligger imidlertid et betydelig subsidieelement i at kommunen leier ut området til svært lav leie. Årlig leie for grunnen med påstående bygg utgjør om lag 420 000 kroner per år. En alternativ forretningsmessig anvendelse av den eiendoms kapitalen som kommunen har bundet opp i området ville normalt ha gitt høyere avkastning.

24.12 Boligstiftelsen for trygdeboliger

Boligstiftelsen for trygdeboliger har i henhold til vedtektene som formål *"å eie, oppføre og erverve boliger for økonomisk og sosialt vanskeligstilte boligsøkere i Trondheim kommune. Boligene disponeres og forvaltes på samme måte som Trondheim kommunes øvrige utleieboliger"*.

Boligstiftelsen har om lag 1 000 boliger, fordelt på 26 eiendommer. Boligene er utleid til Trondheim kommune, som igjen leier ut boligene til personer som oppfyller kravene for å få tildelt kommunal bolig. Det er flere av boligene som ikke lengre oppfyller kravene til tilrettelagte boliger/boliger med tjenester. Det arbeides derfor med å utvikle og oppgradere flere av eiendommene for å møte behovet for slike boliger.

Styret i boligstiftelsen for trygdeboliger består av fem medlemmer. Rådmannen oppnevner tre av styrets medlemmer, Eldrerådet i Trondheim ett medlem og Rådet for funksjonshemmede et medlem. Det er ingen ansatte i stiftelsen, og med unntak for regnskap og renhold kjøpes alle forvaltnings-, drifts-, vedlikeholds og utviklingstjenester av Trondheim eiendom.

Stiftelsen dekker fullt ut selv sine driftskostnader og låneforpliktelser. Ved gjennomføring av store nybygg- eller ombyggingsprosjekter kan det bli aktuelt å søke kommunen om garantier for låneopptak og husleier for personal- og fellesarealer.

⁴⁹ Trondheim kommune stilte med økonomisk garanti i forbindelse med låneopptak da Høyhuset ble bygd.

25 Tilleggsbevilgninger og diverse bykasseutgifter

På dette budsjettområdet budsjetteres sentrale utgifter og inntekter som ikke direkte vedrører enhetene eller tjenesteområdene. I tillegg settes det av midler for å kompensere kostnader i forbindelse med lønnsoppgjøret for 2010 på dette budsjettområdet.

25.1 Tilleggsbevilgninger

Lønnsveksten 2010 for kommunesektoren er i regjeringens forslag til statsbudsjett anslått til 3,5 prosent. Rådmannen legger dette anslaget til grunn i budsjettforslaget. Av lønnsveksten på 3,5 prosent utgjør lønnsgliding anslagsvis 0,3 prosent. Det settes ikke av midler sentralt til å dekke lønnsglidning. Enhetene må, som et effektiviseringskrav, dekke denne kostnadsendringen selv. Effektiviseringskravet er nærmere omtalt i kapittel 4. Overhenget fra 2009 til 2010 anslås til om lag 1,3 prosent. Fratrullet overheng og lønnsglidning er det derfor behov for å sette av 1,9 prosent i 2010-budsjettet. Ut fra en lønnsmasse som skal kompenseres på 3,9 milliarder kroner må det settes av 74 millioner kroner i 2010.

I tillegg settes det av 14,5 millioner kroner som et anslag på hva kostnaden for ved lønnsoppgjøret innenfor hovedtariffavtalens kapittel 5 i 2009 blir i 2010. Årsaken til at disse midlene foreløpig plasseres sentralt er at oppgjøret ikke er ferdig ennå, og først kan fordeles til tjenesteområdene senere i høst.

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010 ble anslaget for prisvekst større enn det rådmannen hadde forutsatt. Dette er beregnet å medføre en merutgift på 14 millioner kroner. Rådmannen har ikke rukket å innarbeidet dette i de foreslåtte rammene ennå, og plasserer derfor midler sentralt, for å kunne dele ut disse når fordelingen på de ulike tjenesteområdene er beregnet.

Det settes ikke av midler for å dekke lønnsoppgjøret på enheter innenfor selvkostområder som for eksempel vann, avløp, byggesak og feiing. Enheter som skal fullfinansieres av øremerkede midler får heller ikke lønnsoppgjør dekt herfra, det vil si barnehager, tolketjenesten og kvalifiseringssenteret for innvandrere. Det er heller ikke satt av midler på dette kapitlet for å dekke lønnsveksten hos kommunens foretak og interkommunale selskap.

Tabell 25.1 Tilleggsbevilgning lønnskompensasjon. Tall i millioner kroner

Bevilgning	2010
Lokalt oppgjør HTAs kapittel 5 fra 2009	14,5
Priskompensasjon, ikke fordelt	14,0
Nytt oppgjør 2010	74,0
Sum avsatt lønnsoppgjør	102,5

I henhold til gjeldende økonomireglement vil rådmannen fordele avsatt lønnsreservepost på tjenesteområder og enheter etter hvert som de ulike oppgjørene er kjent. Det tas sikte på å innarbeide lønnsveksten som følge av lønnsoppgjøret i 2009 for hovedtariffavtalens kapittel 5 innen ferdigstilling av bystyrets vedtatte budsjett for 2010. Det samme gjelder for priskompensasjonen.

25.2 Diverse bykasseutgifter

I dette kapitlet budsjetteres i all hovedsak pensjonskostnader som ikke fordeles på tjenesteområdene. Tabell 25.2 gir en oversikt over bykasseutgifter som ikke fordeles på tjenesteområdene.

Tabell 25.2 Oversikt over pensjonskostnader og andre utgifter og inntekter. Tall i millioner kroner

	2009	2010	2011	2012	2013
<u>Pensjonskostnader</u>					
Bevilgningpensjoner	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
AFP – ved fylte 62 år til 66 år	49,8	50,6	53,0	55,2	57,3
Årets premieavvik	-261,2	-160,9	-57,4	-27,8	-39,6
Amortisering tidligere års premieavvik	57,0	68,0	77,7	79,2	78,7
Innbetaling reguleringspremie KLP	24,0	24,0	23,3	22,6	22,0
Innbetaling reguleringspremie TKP	240,0	164,0	117,5	122,5	127,2
Finansiering reg.premie TKP bortfall amort.premie	-	-45,3	-80,6	-86,1	-92,0
Overføringsavtale TKP	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Sum sentrale pensjonskostnader	111,2	102,0	135,0	167,0	155,2
Egenkapital TKP	-	-	-	20,0	20,0
<u>Andre formål:</u>					
Egenandel kommunale forsikringer	5,0	5,0	4,9	4,8	4,7
Regional forurensning	-0,3	-	-	-	-
Trondheimsregionens friluftsråd	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Samhandlingsreformen			7,0	7,0	7,0
Avsetning seniortiltak/reduksjon sykefravær	4,0	3,9	3,9	3,9	3,9
Feriepenger av sykepenger	-14,0	-14,0	-14,0	-14,0	-14,0
Annet	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Sum	106,9	97,9	137,9	189,9	177,6

Pensjonskostnader

Kostnadene til avtalefestet pensjon (afp) antas å bli lavere enn budsjettet i 2009. Budsjettet for 2010 økes derfor ikke utover vanlig lønnsstigning.

I årene framover forventes det en betydelig reduksjon i de årlige premieavvikene. Årsaken til dette er at tillegget i pensjonspremien (amortiseringstillegget) for å oppnå full dekning i pensjonskassens premiereserve opphører i løpet av 2010. Dermed går pensjonspremien ned. Motsatsen til dette er at det årlige premieavviket går omtrent tilsvarende ned, slik at det kommunale regnskapet på kort sikt ikke påvirkes av dette.

Dette medfører at oppbyggingen av akkumulert premieavvik blir mindre enn tidligere anslått. Dermed stabiliseres amortiseringen av tidligere års premieavvik, og det forventes at amortiseringen av premieavvik kan stabiliseres på rundt 80 millioner kroner. Det presiseres at dette er anslag som vil variere betydelig fra år til år på grunn av endret lønnsvekst, vekst i G-regulering eller renteforutsetninger. Prognosen etter 2010 bør derfor brukes med forsiktighet.

Innbetalt reguleringspremie til KLP videreføres med samme nominelle beløp som i 2009. Reguleringspremien i Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) forsettes å bli på om lag 164 millioner kroner i 2010. Det forventes ikke at TKP bygger opp midler til premiefond, som kan bidra til å finansieres reguleringspremien i 2010. Fra og med 2011 forventes det at premiefondet tilføres midler på rundt 50 millioner kroner årlig. Dette vil bli benyttet til å finansiere reguleringspremien.

I tillegg foreslås at de midlene som bortfallet av amortiseringstillegget utgjør blir benyttet til å finansiere deler av reguleringspremien. Finansieringen av reguleringspremien fremover vil dermed komme fra tre kilder:

- Premiefondet som bygges opp av pensjonskassen
- En sentral avsetning til dekning av reguleringspremie
- Midler som tidligere ble benyttet til å dekke amortiseringstillegget i premien

Rådmannen vil også foreslå å styrke egenkapitalen i Trondheim kommunale pensjonskasse. Konkret foreslås det avsatt midler til dette i 2012 og 2013, jf tabell 25.2. Det er imidlertid behov for å styrke egenkapitalen raskere enn dette, noe som er beskrevet i kapittel 24.

Andre formål

Disse bevilgningene videreføres på om lag samme nivå som i revidert budsjett for 2009. Midler til seniortiltak ble fjernet i 2009. Denne reduksjonen videreføres i hele planperioden. Rådmannen vil følge med utviklingen i afp-kostnadene. Dersom andelen som tar ut afp viser en økende tendens fremover, vil det måtte vurderes om det igjen skal settes av sentrale midler til seniortiltak.

I statsbudsjettet er det forventet at en del av kommunens økning i frie inntekter skal gå til å starte opp tiltak i henhold til samhandlingsreformen. Målsetting er å benytte og videreutvikle dokumenterte tiltak som bidrar til å forebygge risiko for funksjonstap og som påvirker individets egenmestring og reduserer risikoen for sykdomsutvikling. Midlene skal også nyttes til oppbygging av systemer i kommunene som gir oversikt over helsetilstanden og over faktorer som påvirker helsen. Det forutsettes at kommunene forankrer forebyggingsinnsatsen i kommunale planer. Trondheim kommune har allerede forskuddert tiltak i henhold samhandlingsreformen både ved Øya og Sjøstad helsehus, samt ved Havstein helse- og velferdssenter. I løpet av 2010 vil Rådmannen komme tilbake til en nærmere beskrivelse av hvilke ytterligere tiltak som skal iverksettes i løpet av økonomiplanperioden. Foreløpig settes det av 7 millioner kroner hvert år fra og med 2011.

26 Investeringer, finansiering og bruk av avsetninger og fond

26.1 Innledning

Investeringsbudsjettet 2010 og investeringsplanen 2010-2013 viser utgifter og inntekter knyttet til kommunens investeringsaktivitet. Investeringsbudsjettet omfatter også eksterne finansielle transaksjoner som låneopptak til investeringer, samt låneopptak og utlån vedrørende videreutlån av husbankmidler. I tillegg omfatter budsjettet interne finansielle transaksjoner som bruk og avsetning av fondsmidler med mer.

26.2 Investeringsbudsjettet

Utgangspunktet for rådmannens forslag til investeringer er gjeldende økonomiplan for 2009-2012. Rammene som er gitt her er i utgangspunktet videreført i perioden 2010-2012. I tillegg er rammene justert på bakgrunn av den foreslåtte handlingsregelen som fastslår at renter og avdrag ikke skal utgjøre mer enn 10 prosent av de frie inntektene (se kapittel 4.2.2). Enkelte av investeringsprosjektene er forskjøvet noe i tid i forhold til opprinnelig plan, samt at kostnadsoverslaget er økt på enkelte prosjekter.

De enkelte investeringsprosjektene er omtalt nærmere under hvert enkelt tjenesteområde. I dette kapitlet gis det en oversikt over hovedtrekkene ved investeringene, herunder en oversikt over graden av henholdsvis ekstern- og internfinansieringen av investeringsbudsjettet.

Tabell 26.1 Oversikt over investeringer 2010-2013. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	Sum 2010-2013
IT-tjenester	37,7	28,2	28,2	28,0	122,1
Post, arkiv, grafisk senter	2,1	0,3	0,3	0,3	3,0
Skole	270,0	80,0	240,0	259,0	849,0
Barnehager	101,0	134,0	130,0	150,0	515,0
Barne- og familietjenesten	6,0	5,0	5,0	5,0	21,0
Sykehjem og boliger	148,6	72,0	72,0	148,0	440,6
Kultur	8,4	4,7	5,7	6,7	25,5
Idrett	92,5	17,0	2,0	2,0	113,5
Kirker og kirkegårder	60,0	41,5	21,5	21,5	144,5
Veger	48,0	19,9	20,1	15,1	103,1
Vann	66,4	154,0	139,0	127,4	486,8
Avløp	78,9	78,0	84,0	92,0	332,9
Avfall	25,0	40,0	25,0	25,0	115,0
Park- og grøntanlegg	3,9	3,9	4,1	3,4	15,3
Boligforsyning	35,9	37,9	35,5	34,5	143,8
Næringsforsyning	69,0	94,7	42,5	26,0	232,2
Bydrift	6,0	6,0	6,0	6,0	24,0
Feietjenester	0,6	0,6	0,6	0,6	2,4
Oppgradering boliger	15,0	15,0	15,0	15,0	60,0
ENØK	5,0	8,0	8,0	8,0	29,0
Oppgradering sykehjem og omsorgsboliger	3,0	5,0	5,0	5,0	18,0
Miljøtiltak og oppgradering skoler	7,0	7,0	7,0	7,0	28,0
Miljøtiltak og oppgradering barnehager	4,0	3,0	3,0	3,0	13,0
Diverse investeringer eiendomsforvaltning	17,5	64,6	102,5	103,0	287,6
Analysesenteret	2,0	2,0	2,0	2,0	8,0
Trondheim parkering KF	60,0	80,0	40,0	0,0	180,0
Sum investeringer	1 173,5	1 002,3	1 044,0	1 093,5	4 313,3

Investeringene kan fordeles på investeringer som er selvfinansierende og investeringer som belaster bykassen. Investeringene vil i stor grad være lånefinansiert, spesielt i begynnelsen av perioden da hele 82 prosent er finansiert ved eksterne lån. I slutten av perioden vil endring knyttet til disponering av momskompensasjonen og midler fra kraftfondet generere mer egenkapital, slik at låneandelen i 2013 vil komme ned til 72 prosent. Låneopptaket vil fordele seg slik 26.2 viser.

Tabell 26.2 Låneopptak som følge av investeringer 2010-2013. Tall i millioner kroner

Låneopptak	2010	2011	2012	2013	Sum 2010-2013
Bykassefinansierte lån	668,4	399,4	454,1	514,0	2 035,9
Selvfinansierte lån	289,1	409,7	324,7	278,1	1 301,6
Sum lånefinansiering	957,5	809,1	778,8	792,1	3 337,5

26.3 Bykassefinansierte investeringer/lån

Rådmannen har fokus på å ha et volum på investeringene som er bærekraftig på sikt. De siste års investeringer har medført en økning i andelen av kommunens frie inntekter som må gå til å dekke kapitalutgifter. Dette skaper et press på den løpende tjenesteproduksjonen, og med et økende rentenivå vil det fremover ikke være rom for å ha et investeringsvolum som i de foregående årene. Rådmannen legger derfor til grunn et redusert nivå på investeringer som belaster bykassen.

Tabell 26.3 Oversikt over bykassefinansierte låneopptak. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	Sum 2010-2013
IT-tjenester	37,7	28,2	28,2	28,0	122,1
Post, arkiv, grafisk senter	2,1	0,3	0,3	0,3	3,0
Skole	270,0	80,0	240,0	259,0	849,0
Barnehager	101,0	134,0	130,0	150,0	515,0
Helsestasjoner og avlastningsboliger	3,0	5,0	5,0	5,0	18,0
Sykehjem og boliger	93,3	45,5	45,5	121,5	305,8
Kultur	8,4	4,7	5,7	6,7	25,5
Idrett	63,6	16,6	1,6	1,6	83,4
Kirker og kirkegårder	60,0	41,5	21,5	21,5	144,5
Veger	13,9	13,9	14,1	9,1	51,0
Park- og grøntanlegg	3,2	3,2	3,4	2,7	12,5
Boligforsyning	3,0	4,0	5,1	5,1	17,1
Næringsforsyning	2,0	0,0	0,0	0,0	2,0
Trondheim bydrift	2,5	2,5	2,5	5,5	13,0
Sykehjem Trondheim eiendom	3,0	5,0	5,0	5,0	18,0
Skole Trondheim eiendom	7,0	7,0	7,0	7,0	28,0
Barnehager Trondheim eiendom	4,0	3,0	3,0	3,0	13,0
Boliger	5,0	5,0	5,0	5,0	20,0
Trondheim eiendom diverse investeringer	17,5	64,6	51,5	53,0	186,6
Overføring fra TKK		-10	-30	-50	-90,0
Momskompensasjon	-31,8	-54,6	-90,3	-125	-301,7
Sum bykassefinansierte lån	668,4	399,4	454,1	514,0	2 035,9

De nye brannstasjonene er budsjettert under "Trondheim eiendom diverse investeringer". Kostnadene for disse er nå estimert til brutto 380 millioner kroner, det vil si 35 millioner kroner mer enn tidligere. Det er Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS som skal dekke disse kapitalkostnadene. Eierstrukturen i IKSet er slik at Trondheim kommune bærer 88,6 prosent av kostnadene til selskapet, og dermed vil brorparten av disse investeringene måtte dekkes av bykassen.

26.4 Selvfinsierende investeringer

Mye av investeringene som defineres som selvfinsierende er finansiert med ulike former for refusjoner og tilskudd, som for eksempel grunneiertilskudd, tilskudd veier, tilskudd sykehjem, tippemidler med mer. Nedenfor fremstilles de selvfinsierende investeringene som krever låneopptak, og som skal finansieres med gebyrer, avgifter og andre refusjoner.

Tabell 26.4 Oversikt over selvfinsierende låneopptak. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	Sum 2010-2013
Trondheim parkering	60,0	80,0	40,0	-	180,0
Boliger	19,7	19,7	19,7	19,7	78,8
ENØK	5,0	8,0	8,0	8,0	29,0
Osloveien tunnel	28,1				28,1
Avfallsdeponi	-	24,0	3,0	3,0	30,0
Vann	66,4	154,0	139,0	127,4	486,8
Avløp	78,9	78,0	84,0	92,0	332,9
Avfall	25,0	40,0	25,0	25,0	115,0
Diverse	5,5	5,5	5,5	2,5	19,0
Sum	288,6	409,2	324,2	277,6	1 299,6

26.5 Finansiering

Det er budsjettert med et samlet investeringsvolum på 1 174 millioner kroner i 2010. Hovedtrekkene ved finansieringen av investeringsbudsjettet er framstilt i tabell 26.5.

Tabell 26.5 Finansiering av investeringene. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	Sum 2010-2013
Investeringsutgifter	1 173,5	1 002,3	1 044,0	1 093,5	4 313,3
Salgsinntekter	-10,1	-10,1	-60,1	-60,1	-140,4
Overføring TTK	0,0	-10,0	-30,0	-50,0	-90,0
Tilskudd og refusjoner	-174,1	-118,5	-84,8	-66,3	-443,7
Momskompensasjon	-31,8	-54,6	-90,3	-125,0	-301,7
Sum lån	-957,5	-809,1	-778,8	-792,1	-3 337,5
Sum finansinntekter	-1 173,5	-1 002,3	-1 044,0	-1 093,0	-4 313,3

Investeringsbudsjettet inneholder i tillegg til inntekter og utgifter knyttet til investeringer interne finansielle poster som avdrag og lånetransaksjoner vedrørende videreutlånsordningene.

Investeringsbudsjettet omfatter også interne finansielle transaksjoner som bruk og avsetning av fondsmidler. Tabell 26.6 gir en oversikt over de interne finansielle transaksjoner i 2010.

Tabell 26.6 Andre finansielle transaksjoner i investeringsbudsjettet. Tall i millioner kroner

	2010
Finansieringsbehov investeringer	1 174
Startlån , utlån	180
Avdrag videreutlånsordninger	34
Avsetninger/avdrag	6
Investeringsfond/likviditetsreserve	140
Avsetning inv.fond	0
A) Totale utgifter, investeringsbudsjettet	1 534
Lån investeringer	-958
Inntekter investeringer	-174
Salgsinntekter	-10
Andel momskompensasjon	-31
Startlån, låneopptak	-180
Avdrag videreutlånsordninger	-27
Avdrag utlån og KPI-avsetning kraftfondet	-146
Renteinntekter videreutlån fra driftsbudsjettet	-4
Bruk investeringsfond	0
Bruk avsetninger videreutlånsordninger	-4
B) Totale inntekter, investeringsbudsjettet	-1 534
C) = A-B Balanse	0

26.6 Gjeldsutvikling

Kommunens gjeld vil øke i økonomiplanperioden. Men økningen i gjelden vil fremover være tilpasset anslått økning i kommunens inntektsnivå, og det økende gjeldsnivået vil dermed ikke gi økt press på andelen inntekter som må dekke kapitalutgiftene. Dette er effekten av den finansielle handlingsregelen rådmannen legger opp til i denne økonomiplanen.

Tabell 26.7 Anslag på gjeld og minimumsavdrag. Tall i millioner kroner

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gjeld pr 1.1	8 100	9 200	10 277	10 874	11 301	11 684
Nye lån	1 400	1 400	957	809	779	792
Avdrag	300	323	361	382	397	410
Gjeld pr 31.12	9 200	10 277	10 874	11 301	11 684	12 066

Gjelden i 2013 anslås til litt over 12 milliarder kroner. Målt i 2010-priser er gjelden så vidt over 11 milliarder kroner. Det vil si at gjelden reelt sett øker marginalt utover nivået i 2010.

26.7 Låneopptak Husbanklån 2010 (startlån)

Regjeringen besluttet å innføre en ordning med "startlån" fra 1.1.2003. Startlån erstattet ordningen med kjøpslån fra Husbanken og etableringslån fra kommunene. Utmålingen av startlån vil variere avhengig av betalingsevne og behov. Rådmannens erfaring med ordningen så langt, er at praktiseringen av startlånet er ganske lik vår tidligere bruk av etableringslåneordningen. Det vil si toppfinansiering som hovedordning, men fullfinansiering med lån – alternativt med lån og boligtilskudd til låntakere som ikke får eller klarer å forsvare lån i privat bank. Boligkontoret vurderer søkernes kredittevene, samtidig som det er etablert oppfølgingsrutiner hva gjelder innfordring og annen oppfølging av låntakerne. Kredittvurderingen gjennomføres i tråd med politiske vedtak.

For startlån var ordningen at kommunen kunne avsette inntil 20 prosent av bevilget boligtilskudd for det enkelte år til å møte tap på startlånet. Ordningen innebærer også at eventuelle tap dekkes med 25 prosent av kommunen og 75 prosent av staten. Kommunen tar med andre ord "topprisiko". Fra og med 2005 ble ordningen med tapsavsetning noe endret. Kommunen må nå søke Husbanken om å få foreta en tapsavsetning. I et boligmarked med stigende boligpriser i flere år, er tapsfond lite benyttet.

Forventet forbruk av lån i 2009 er det laveste på mange år. Det forventes ikke at etterspørselen etter lån vil vedvare på dette nivået. Jeg regner med en økning igjen i 2010.

Rådmannens legger til grunn en låneramme vedrørende startlån i 2010 på inntil 180 millioner kroner. Det anslås at det vil være omlag 3 millioner kroner gjenstående av låneopptaket i 2009 med tillegg av udisponert beløp pr. 31.12.2008 på 63 millioner kroner som ikke er videreutlånt ved utgangen av året. Dette vil i tilfellet medføre en total utlånsramme til disposisjon på inntil 183 mill kroner i 2010 dersom foreslått låneopptak på 180 millioner kroner i gjennomføres og at lånerammen for 2009 ikke benyttes.

Det foreslås ikke nye låneopptak til depositumslån i 2010 budsjettet. Bystyret har vedtatt depositumsordningen som et prøveprosjekt over 2 år.

Rådmannen har lagt inn en utgift på 0,55 millioner kroner til dekning tap/utgifter på depositumslåneordningen i 2010.

Det er begrensede muligheter for å ta større risiko ved videreutlån, uten samtidig å komme i konflikt med finansavtalelovens bestemmelser om frarådningsplikt overfor lånekunden(e). Kommunen gir lånefinansiering til personer med midlertidige inntekter der det finnes økonomisk grunnlag for det.

I tabell 26.8 synliggjøres budsjetterte låneopptak for perioden 1996 til 2010.

Tabell 26.8 Utvikling videreutlån/startlån. Tall i millioner kroner

<u>År</u>	
1996	32
1997	22
1998	32
1999	32
2000	50
2001	130
2002	130
2003	130
2004	200
2005	130
2006	200
2007 ⁵⁰	200
2008	180
2009	180
2010	180

⁵⁰ Inkl. 20 millioner kroner til depositumsordningen for private boliger.

Del 3

Vedlegg

1 Vedlegg 1: Økonomiske oversikter

1.1 Hovedoversikt drift

Tabell 1.1 Hovedoversikt drift. Tall i millioner kroner

	Regnskap 2008	Revidet				
		budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Brukerbetalinger	-383,7	-435,1	-450,8	-451,0	-451,0	-451,0
Andre salgs og leieinntekter	-885,7	-786,1	-804,9	-821,6	-836,3	-849,4
Overf. med krav til motytelse	-1 768,3	-1 413,2	-1 433,5	-1 404,5	-1 418,0	-1 424,0
Rammetilskudd	-1 015,1	-1 319,0	-1 194,0	-1 193,6	-1 204,1	-1 212,2
Andre statlige overføringer	-811,0	-898,0	-870,7	-876,0	-880,0	-879,0
Andre overføringer	-76,0	-83,5	-82,6	-92,6	-106,6	-114,6
Skatt på inntekt og formue	-3 444,1	-3 643,0	-3 941,6	-4 043,4	-4 128,8	-4 215,7
Eiendomsskatt	-326,8	-424,0	-427,3	-427,3	-427,3	-427,3
Andre direkte og indir. skatter	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum driftsinntekter	-8 710,9	-9 001,9	-9 205,4	-9 310,0	-9 452,1	-9 573,2
Lønnsutgifter	4 196,4	4 291,5	4 697,3	4 712,3	4 725,9	4 760,7
Sosiale utgifter	1 049,1	1 129,6	827,4	863,7	917,1	905,4
Kjøp av varer og tj. i kom. tj.prod.	1 563,4	1 541,1	1 540,1	1 557,5	1 565,4	1 570,2
Kjøp av tj. som erstatter kom. tj.prod.	700,2	532,8	571,1	575,0	574,9	580,0
Overføringer	1 050,2	1 001,5	1 003,6	1 040,2	1 048,5	1 057,6
Avskrivninger	300,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fordelte utgifter	-86,4	-72,0	-59,8	-63,8	-63,8	-63,1
Sum driftsutgifter	8 773,4	8 424,6	8 579,6	8 684,9	8 768,0	8 810,7
Brutto driftsresultat	62,5	-577,3	-625,8	-625,0	-684,1	-762,5
Renteinnt., utbytte og eieruttak	-529,8	-387,8	-416,3	-411,3	-405,3	-399,3
Mottatte avdrag på utlån	-6,0	-4,2	-4,2	-4,2	-4,2	-4,2
Sum eksterne finansinntekter	-535,8	-396,0	-420,5	-415,5	-409,5	-403,5
Renteutg., prov. og andre finansutg.	935,9	406,0	467,8	500,9	544,3	550,8
Avdragsutgifter	282,4	308,0	361,8	376,8	381,8	393,1
Utlån	1,5	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Sum eksterne finansutgifter	1 219,8	716,8	832,4	880,4	928,9	946,6
Resultat eksterne finans.strans.	684,1	324,8	411,9	464,9	519,4	543,1
Motpost avskrivninger	-300,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto driftsresultat	446,1	-252,5	-213,9	-160,1	-164,7	-219,3
Bruk av disposisjonsfond	-194,9	-175,4	-173,2	-173,2	-173,2	-173,2
Bruk av bundne fond	-106,0	-97,2	-98,5	-98,5	-97,8	-97,2
Bruk av likviditetsreserve	-26,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum bruk av avsetninger	-327,2	-272,7	-271,7	-271,7	-271,0	-270,4
Overført til investeringsregnskapet	36,9	274,5	176,1	207,3	261,3	315,3
Dekning av tidligere års merforbruk	0,0	74,0	135,0	0,0	0,0	0,0
Avsetninger til disposisjonsfond	0,0	175,4	173,2	173,2	173,2	173,2
Avsetninger til bundne fond	52,8	1,2	1,2	51,2	1,2	1,2
Sum avsetninger	89,7	525,2	350,5	431,7	435,7	489,7
Regnskapsmessig resultat	208,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1.2 Budsjettskjema 1A - Driftsbudsjettet

Tabell 1.2 Budsjettskjema 1A-Driftsbudsjettet. Tall i millioner kroner.

Beskrivelse	Regnskap 2008	Revidert Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Skatt på inntekt og formue	-3 444,1	-3 643,0	-3 941,6	-4 043,4	-4 128,8	-4 215,7
Ordinært rammetilskudd	-1 015,1	-1 319,0	-1 194,0	-1 193,6	-1 204,1	-1 212,2
Skatt på eiendom	-326,8	-421,0	-427,3	-427,3	-427,3	-427,3
Andre direkte eller indirekte skatter	-121,0					
Andre generelle statstilskudd	-811,0	-898,0	-870,7	-876,0	-880,0	-879,0
Sum frie disponible inntekter	-5 597,1	-6 281,0	-6 433,6	-6 540,3	-6 640,2	-6 734,2
Renteinntekter og utbytte	-529,8	-387,8	-416,3	-411,3	-405,3	-399,3
Renteutgifter provisjoner og andre finansutgifter	935,9	406,0	467,8	500,9	544,3	550,8
Avdrag på lån	282,4	308,0	361,8	376,8	381,8	393,1
Netto finansinntekter/-utgifter	688,5	326,2	413,3	466,4	520,8	544,5
Dekning av tidligere års underskudd	-	74,0	135,0	-	-	-
Til bundne avsetninger	52,8	1,2	1,2	51,2	1,2	1,2
Til ubundne avsetninger	-	181,6	173,2	173,2	173,2	173,2
Bruk av ubundne avsetninger	-221,2	-175,4	-173,2	-173,2	-173,2	-173,2
Bruk av bundne avsetninger	-106,0	-97,0	-98,5	-98,5	-97,8	-97,2
Netto avsetninger	-274,4	-15,6	37,7	-47,3	-96,6	-96,0
Overført til investeringsregnskapet	36,9	268,0	176,1	207,3	261,3	315,3
Til fordeling drift	-5 146,1	-5 702,5	-5 806,4	-5 913,8	-5 954,7	-5 970,4
Sum fordelt til drift	5 354,7	5 702,5	5 806,4	5 913,8	5 954,7	5 970,4
Merforbruk/mindreforbruk	208,6	0	0	0	0	0

1.3 Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjettet

Tabell 1.3 Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjettet. Tall i millioner kroner.

	Opprinnelig Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Trondheim	5 715,5	5 806,4	5 913,8	5 954,7	5 970,4
Skoler	1 209,8	1 239,4	1 252,3	1 256,5	1 275,9
Barnehager	527,7	541,9	554,4	556,5	558,5
Barne og familietjenester	462,7	460,5	471,5	473,8	477,0
Forvaltning helse og velferdstjenester	391,5	407,5	404,9	410,5	414,6
Oppfølging helse og velferdstjenester	214,8	198,5	198,0	200,1	200,8
Helse og omsorg	943,7	1 241,0	1 271,7	1 300,9	1 334,2
Tjen utv hemmede	684,5	428,6	432,5	440,9	446,0
Helsetjenester	-	-	-	-	-
Kultur	393,5	411,5	414,2	418,0	419,0
Plan og bygningstjenester	56,2	55,4	55,3	54,6	54,0

	Opprinnelig				
	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	2009	2010	2011	2012	2013
Tekniske tjenester	29,6	20,9	5,5	-7,0	-19,6
Eiendomsforvaltning	268,9	271,5	272,7	272,7	273,3
Interne tjenester	341,9	357,3	348,0	336,5	339,2
Rådmann og overordnede ansvar	190,9	172,7	233,1	241,0	197,7

1.4 Økonomisk oversikt – investering

Tabell 1.4 Økonomisk oversikt – investering. Tall i millioner kroner.

	Regn	Opprinnelig				
	skap	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	2008	2009	2010	2011	2012	t 2013
Salg av dr.midler og fast eiendom	-74,5	-120,0	-10,1	-10,1	-60,1	-60,1
Andre salgsinntekter	-12,7					
Overfør. med krav til motytelse	-20,7	-165,0	-97,5	-102,2	-67,5	-50,0
Statlige overføringer	-52,0	-17,0	-76,6	-16,3	-17,3	-16,3
Andre overføringer						
Renteinnt., utbytte og eieruttak	-0,9					
Sum inntekter	-160,8	-302,0	-184,2	-128,6	-144,9	-126,4
Lønnsutgifter	49,6					
Sosiale utgifter	6,4					
Kjøp av varer og tj som inngår i kommunal tj.prod.	1 159,4	1 551,0	1 173,5	1 002,3	1 044,0	1 093,9
Kjøp av varer og tj som erstatter kommunal tj.prod						
Overføringer	247,6					
Renteutg, provisjoner og andre finansutg	36,6					
Fordelte utgifter	-1,2					
Sum utgifter	1 498,4	1 551,0	1 173,5	1 002,3	1 044,0	1 093,9
Avdragsutgifter	73,2	31,0	34,0	34,0	34,0	34,0
Utlån	354,6	180,0	180,0	180,0	180,0	180,0
Kjøp av aksjer og andeler	1 353,3					
Dekning tidligere års udekket	141,8					
Avsetning til ubundne inv.fond	510,6	253,0	146,7	159,7	232,7	255,7
Avsetninger til bundne fond	105,5					
Avsetninger til likviditetsreserve						
Sum finansieringstransaksjoner	2 539,1	464,0	360,7	373,7	446,7	469,7
Finansieringsbehov	3 876,7	1 713,0	1 350,0	1 247,4	1 345,8	1 437,2
Bruk av lån	-1 583,5	-1 429,0	-1 137,5	-989,1	-958,8	-972,5
Mottatte avdrag på utlån	-88,1	-34,0	-33,0	-33,0	-33,0	-33,0
Salg av aksjer og andeler	-186,5					
Bruk av tidligere års overskudd						
Overføringer fra driftsregnskapet	-36,8	-147,0	-175,5	-221,3	-300,0	-377,7
Bruk av disposisjonsfond		-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Bruk av ubundne investeringsfond	1 865,0	-100,0	-	-	-50,0	-50,0
Bruk av bundne fond						

	Regn skap 2008	Opprinnelig Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett t 2013
Bruk av likviditetsreserve						
Sum finansiering	-3 760	-1 713,0	-1 350,0	-1 247,4	-1 345,8	-1 437,2
Udekket/udisponert	116,7	0	0	0	0	0

1.5 Budsjettskjema 2A – investering

Tabell 1.5 Budsjettskjema 2A – investering. Tall i millioner kroner.

	Regnskap 2008	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Investeringer i anleggsmidler	1 498,4	1 551,0	1 173,5	1 002,3	1 044,0	1 093,9
Utlån og forskutteringer	1 707,9	180,0	180,0	180,0	180,0	180,0
Avdrag på lån	73,2	31,0	34,0	34,0	34,0	34,0
Avsetninger	757,9	253,0	146,7	159,7	232,7	255,7
Årets finansieringsbehov	4 037,5	2 015,0	1 534,2	1 376,0	1 490,7	1 563,6
Bruk av lånemidler	1 583,5	-1 429,0	-1 137,5	-989,1	-958,8	-972,5
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-261,0	-120,0	-10,1	-10,1	-60,1	-60,1
Tilskudd til investeringer	-52,0	-17,0	-76,6	-16,3	-17,3	-16,3
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-108,9	-198,0	-130,5	-135,2	-100,5	-83,0
Andre inntekter	-13,6					
Sum ekstern finansiering	-2 018,9	-1 754,0	-1 354,7	-1 150,7	-1 136,7	-1 131,9
Overført fra driftsregnskapet	-36,9	-147,0	-175,5	-221,3	-300,0	-377,7
Bruk av avsetninger	1 865,0	-104,0	-4,0	-4,0	-54,0	-54,0
Sum finansiering	-3 920,8	-2 015,0	-1 534,2	-1 376,0	-1 490,7	-1 563,6
Udekket/udisponert	116,7	0	0	0	0	0

1.6 Rammer tjenesteområder

Tabellene viser rammeutviklingen for de ulike tjenesteområdene, fra opprinnelig budsjett 2009 til 2013. Alle tall er i millioner kroner.

Tabell 1.6 Rammer til tjenesteområdene. Tall i millioner kroner.

Skoler	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	1 459,5	1 501,7	1 514,6	1 518,8	1 538,2
Driftsinntekter	-252,1	-264,7	-264,7	-264,7	-264,7
Driftsresultat	1 207,4	1 237,0	1 249,9	1 254,1	1 273,5
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	1 207,4	1 237,0	1 249,9	1 254,1	1 273,5

Barnehager	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	1 160,9	1 242,4	1 248,9	1 251,0	1 253,0
Driftsinntekter	-1 136,0	-1 203,3	-1 197,3	-1 197,3	-1 197,3
Driftsresultat	24,9	39,1	51,6	53,7	55,7
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	24,9	39,1	51,6	53,7	55,7

Barne og familietjenester	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	556,9	557,7	567,8	569,6	572,7
Driftsinntekter	-94,2	-97,3	-96,3	-95,8	-95,8
Driftsresultat	462,7	460,5	471,5	473,8	477,0
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	462,7	460,5	471,5	473,8	477,0

Forvaltning helse og velferdstjenester	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	456,6	474,1	471,7	477,3	481,4
Driftsinntekter	-94,0	-95,5	-95,7	-95,7	-95,7
Driftsresultat	362,6	378,6	376,0	381,6	385,7
Finansutgifter	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Finansinntekter	-4,2	-4,2	-4,2	-4,2	-4,2
Finansresultat	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Netto resultat	361,2	377,2	374,6	380,2	384,3

Oppfølging helse og velferdstjenester	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	300,2	285,7	285,2	287,3	288,0
Driftsinntekter	-85,6	-87,5	-87,5	-87,5	-87,5
Driftsresultat	214,6	198,2	197,7	199,8	200,5
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	214,6	198,2	197,7	199,8	200,5

	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Helse og omsorg					
Driftsutgifter	1 231,7	1 533,5	1 564,2	1 593,4	1 626,7
Driftsinntekter	-287,4	-291,9	-291,9	-291,9	-291,9
Driftsresultat	944,3	1 241,6	1 272,2	1 301,4	1 334,7
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	943,7	1 241,0	1 271,7	1 300,9	1 334,2

	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Tjen utv hemmede					
Driftsutgifter	757,7	501,8	505,7	514,1	519,2
Driftsinntekter	-75,4	-75,4	-75,4	-75,4	-75,4
Driftsresultat	682,3	426,4	430,4	438,7	443,8
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	681,6	425,7	429,7	438,0	443,1

	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Kultur					
Driftsutgifter	501,8	532,3	535,0	538,8	539,8
Driftsinntekter	-112,5	-124,1	-124,1	-124,1	-124,1
Driftsresultat	389,3	408,2	410,9	414,7	415,7
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	389,3	408,2	410,9	414,7	415,7

	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Plan og bygningstjenester/ Miljø og landbruk					
Driftsutgifter	206,9	208,8	208,7	208,0	207,4
Driftsinntekter	-152,2	-154,9	-154,9	-154,9	-154,9
Driftsresultat	54,7	53,9	53,8	53,2	52,6
Finansutgifter	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Finansinntekter	-6,5	-7,8	-7,8	-7,1	-6,5
Finansresultat	-6,5	-7,7	-7,7	-7,1	-6,5
Netto resultat	48,3	46,2	46,1	46,1	46,1

Tekniske tjenester	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	571,3	577,5	579,2	581,4	581,9
Driftsinntekter	-541,7	-556,7	-573,7	-588,4	-601,5
Driftsresultat	29,6	20,9	5,5	-7,0	-19,6
Finansutgifter	132,2	146,2	163,2	177,9	191,0
Finansinntekter	-90,2	-90,2	-90,2	-90,2	-90,2
Finansresultat	42,0	56,0	73,1	87,8	100,9
Netto resultat	71,5	76,9	78,5	80,7	81,2

Eiendomsforvaltning	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	590,0	592,6	593,8	593,8	594,5
Driftsinntekter	-350,6	-350,6	-350,6	-350,6	-350,6
Driftsresultat	239,4	242,0	243,2	243,2	243,8
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	239,4	242,0	243,2	243,2	243,8

Interne tjenester	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	441,5	456,9	447,2	435,7	438,4
Driftsinntekter	-100,1	-100,1	-99,7	-99,7	-99,7
Driftsresultat	341,3	356,7	347,5	335,9	338,6
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	341,3	356,7	347,5	335,9	338,6

Rådmann og overordnede ansvar	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	406,1	378,7	426,1	461,0	431,7
Driftsinntekter	-5 740,6	-5 984,5	-6 101,2	-6 215,1	-6 317,1
Driftsresultat	-5 334,6	-5 605,8	-5 675,1	-5 754,2	-5 885,4
Finansutgifter	1 046,5	1 034,0	1 146,1	1 183,9	1 242,5
Finansinntekter	-608,9	-590,0	-585,0	-579,0	-573,0
Finansresultat	437,5	443,9	561,1	604,8	669,5
Netto resultat	-5 060,0	-5 185,9	-5 251,0	-5 300,4	-5 373,0

Rådmann og strategisk ledelse	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	182,6	178,7	179,7	180,5	180,5
Driftsinntekter	-7,8	-7,8	-7,8	-7,8	-7,8
Driftsresultat	174,7	170,8	171,8	172,6	172,6
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	174,7	170,8	171,8	172,6	172,6

Annet under rådmann	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	47,5	42,9	42,9	42,9	42,9
Driftsinntekter	-13,9	-13,9	-13,9	-13,9	-13,9
Driftsresultat	33,6	29,1	29,1	29,1	29,1
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	33,6	29,1	29,1	29,1	29,1

Tilleggsbev	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	74,0	103,5	111,0	94,0	77,0
Driftsinntekter	-	-	-	-	-
Driftsresultat	74,0	103,5	111,0	94,0	77,0
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	74,0	103,5	111,0	94,0	77,0

Trondheim parkering	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	-	-	-	-	-
Driftsinntekter	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0
Driftsresultat	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0
Netto resultat	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0	-69,0

Diverse formål	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013
Driftsutgifter	170,3	124,5	164,4	216,4	204,2
Driftsinntekter	-26,0	-26,0	-26,0	-26,0	-26,0
Driftsresultat	144,3	98,5	138,3	190,4	178,2
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Finansresultat	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Netto resultat	143,8	97,9	137,8	189,9	177,7

2 Vedlegg 2: Overføring og tilskudd

2.1 Innledning

I dette vedlegget gis det en oversikt over overføringer og tilskudd til private og andre. Alle tall i vedlegget er i 1000-kroner.

2.2 Oppvekst og utdanning

Tabell 2.1 Kontogruppe 1.0-1---39-39 Skole

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Rikskonsertene	350	350
Nordenfjeldske Kunstind.museum	125	125
Trondheim Kunstmuseum	125	125
Sum	600	600

Tabell 2.2 Kontogruppe 1.0-1---40-48 Skole

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Voll 4H-gård	950	975
Diverse tilskudd	100	100
Sum	1 050	1 075

Tabell 2.3 Kontogruppe 1.0-7---39-39 Barne- og familietjenester

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Kirkens bymisjon	6 510	6 423
Sum	6 510	6 423

Tabell 2.4 Kontogruppe 1.0-7---40-48 Barne- og familietjenester

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Kontaktsenteret 22B	83	85
Barnas stasjon	300	300
Diverse tilskudd	50	50
Sum	433	435

2.3 Helse og velferd

Tabell 2.5 Kontogruppe 1.0-3---39-39 Helse og velferdstjenester

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Frivillighetssentraler		
Løkkan	328	328
Byåsen	250	257
Strinda, Voll gård	250	257
Nardo/Tempe	250	257
Kattem	250	257

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Saupstad	250	257
Lade/Lademoen	250	257
Sum frivillighetssentraler	1 828	1 867
Tiltak som kompenserer for kommunale tiltak		
Angstringen - Trondheim	440	451
Eldres Hus Hornemannsgården, Pensjonistenes Fellesorganisasjon	3 160	3 242
Kirkens SOS	500	513
Krisesenteret i Trondheim	860	882
Omsorgskafeen/omsorgshuset	200	200
Senter mot incest og seksuelle overgrep i Sør-Trøndelag	537	551
Trondheim Døveforening	100	100
KiM-senteret	1 860	1 908
Vårres	200	205
Kvinner mot vold	50	50
Sum diverse tiltak	8 317	8 103

Tabell 2.6 Kontogruppe 1.0-3---40-48 Helse og velferdstjenester

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Diverse tiltak		
Frivillighetsdag (inkl prisen)	80	130
Web-løsning, søknader om tilskudd og elektronisk skjemaer	100	100
Møteplasser for frivillighet		54
Driftspott		70
Sum diverse tiltak	180	354
Helseforbyggende tiltak		
Fossekallen fiskeklubb	5	5
Førerhundklubben Aktiv	10	10
Gammeldansens venner	10	10
Heimdal Pensjonistforening Trimlag	7	7
Kvinne&Fam.forbundet, Lade lag	15	15
Mental helse Trondheim	35	70
Misjonskirkens eldretreff	7	7
Munkvollhaugen Velforening	7	7
Norges Blindedeforbundet – Trondheim	50	50
Arbeidsgruppen for Singeltreffen	10	10
Sverresborg Sykepleierforening	5	5
Trondheim kommunal pensjonistforening	10	10
Sum helseforbyggende tiltak	171	206
Likemannsarbeid		
Arbeidsmiljøskaddes Landsforening Avd. Sør-Trøndelag	7	7
Cerebral pareseforening Trøndelag	10	10
Nasjonalforening for folkehelsen, Demensforening	7	7
Foreningen mot Stoffmisbruk	50	50
Landsforening for slagrammede	7	7
Landsforening for kvinner med bekkenløsnings-	7	7

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
problemer		
Morbus Addison forening, Sør-Trøndelag	7	7
Støttesenteret for nakke- og trafikkskadde, Region Trøndelag	7	7
Sør-Trøndelag smerteforening	7	7
Trondheim og omegn lokallag av Norges Fibromyalgi forbund	7	7
Trondheim handicapdrettslag	50	50
Åpen kirkegruppe for lesbiske og homofile i Trøndelag	10	10
Sum likemannsarbeid	176	176
Nye søkere som har fått tilskudd i 2010		
Homouka	0	30
Norges handicapforbund		120
Sum nye søkere som har fått tilskudd i 2010	0	150

2.4 Byutvikling

Tabell 2.7 Kontogruppe 1.52---- 39-39

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Avtale med Trondheim og omegn fiskeadministrasjon	50	50
Avtale med Trondheim renholdsverk AS	108 940	115 177
Avtale med Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS inkludert 110 sentral og IUA	80 400	82 400
Sum	189 390	197 627

Tabell 2.8 Kontogruppe 1.52----40-48

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Tilskudd kollektivtrafikk	3 100	3 100
Sum	3 100	3 100

2.5 Kultur/idrett

Tabell 2.9 Kontogruppe 1.53----40-48 Kultur

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Kulturfond	3 000	3000
Visuelle uttrykk, film utekunst		
Trøndelag senter for samtidskunst	522	537
Trondheim Kunstforening	220	220
Heimdal Kunstforening	120	120
Lademoen kunstnerverksteder	490	490
Kontingent film og kino	60	60
Trondh.Elektroniske kunstsenter	170	170
Atelie- og galleristøtte	200	200
Midt-Norsk filmsenter	760	800

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Cinematket	170	170
Sum scenekunst	2 712	2 767
Musikk		
Trondheimssolistene	210	210
Trondheim Jazzorkester	583	688
Midtnorsk Jazzsenter	270	270
Ny musikk	270	270
Sum musikk	1 333	1 438
Festivaler		
Trondheim Jazzfestival	500	500
Kammermusikkfestival	583	688
Latinfestivalen	200	200
Nidaros Bluesfestival	200	200
Trondheim Matchmaking	250	250
Pstereo	350	350
Filmfestival Kosmorama	1 000	500
Verdensmusikkfestival Transform	150	150
Sum festivaler	3 233	2 838
Scenekunst		
Driftstilskudd Teaterhuset Avant Garden	2 274	2 392
Prosjektstøtte frie scenegrupper	230	280
Dansit	400	400
Cirka Teater	100	100
Innvandrerteater	50	50
Prosjektstøtte scenekunst barn	150	150
Sum Scenekunst	3 204	3 372
Kulturarv, vitenskap/teknologi		
Trøndelag folkemuseum	30	30
Vitensenteret	800	300
Nidaros Pilegrimsgård	360	378
Døvemuseet	55	55
Jødisk Museum	250	250
Sporveismuseet	75	75
Sum Kulturarv, vitenskap/teknologi	1 570	1 088
Kulturbasert Næringsutvikling		
Svartlamon Kultur og næring	1 000	700
Midtnorsk Filmfond	300	300
Sum Kulturbasert Næringsutvikling	1 300	1 000
Kultur- og kunstnerisk virksomhet		
Tilskudd til kulturtiltak – profesjonelle kunstområdet	1 200	1 300
Stipend kunstnere	150	350
Kulturstipend Ramallah	50	50
Kulturpris	75	75
Tono-avgift	110	115
Gramo/FFUK avgift	125	130
Sum Kultur- og kunstnerisk virksomhet	1 710	2 020
Internasjonale relasjoner		
Vennsapsbysamarbeid	40	90
Naboer AB	90	90
ISFIT	250	250
Sum Internasjonale relasjoner	380	430
Fritidskulturlivet		

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Tilskudd kultur, frivillighet	1 440	1 740
Tilskudd til aktiviteter på Trondheim Torg	450	550
NM i Janitsjar	50	50
Tilskudd til kor og korps	750	755
1.mai arrangement	45	45
Tilskudd til fritidsklubber og ungdomstiltak	620	620
Trondheim kulturnettverk	80	80
Sør-Trøndelag Teaterverksted	170	170
Barne- og ungdomsorganisasjoner	540	545
Tilskudd til private samfunnshus	260	260
Trondheim byhistoriske forening	10	10
Trondheim søbade forening	40	40
UKM – Norge	100	100
UFFA	35	35
Sum Fritidskulturlivet	4 590	5 000
Andre		
Norsk forfattersentrum Midt-Norge	30	30
Funksjonshemmede lag og organisasjoner	215	215
Jusshjelpa Midt-Norge	130	130
Menneskerettighetshuset	50	50
Rådgivingsgruppen	135	135
Kristens interkulturelt arbeid	600	600
Selvhjelp for innvandrere	350	350
Røde Kors, flyktningeguide	320	320
Sum Andre	1 830	1 830
Knutepunktinstitusjoner		
Trondheim Symfoniorkester/Musikkteateret	16 561	18 643
Trøndelag Teater	11 553	12 410
Olavsfestdagene	3 475	3 462
Museene i Sør-Trøndelag	4 494	5 699
Sum Knutepunktinstitusjoner	36 083	40 214
Tilskudd til kirkelig fellesråd		
Drift kirker + administrasjon	45 623	46 227
Drift av kirkegårder og krematorium	14 205	15 404
Musikkaktiviteter i Domkirken	200	200
Sum kirkelig fellesråd	60 028	61 831
Tilskudd til tros- og livssynssamfunn		
Tilskudd til trossamfunn	5 436	5 584
Borgelig konfirmasjon	100	100
Sum Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	5 536	5 684
Idrett		
Støtte til aktiviteter og arrangement	1 746	1 761
Drift av lagenes anlegg	2 705	2 730
Idrettsrådet i Trondheim	795	800
Kommunal egenandel spillemidler	2 270	3 500
St. Olavsloppet	75	75
Leie av tid svømmeidretten	1 100	1 110
Leie av tid private haller	1 700	300
Leie av Trondheim Spektrum	14 300	14 443
Idrettsstipend	200	200
Sum idrett	24 891	24 919
Sum kultur/idrett	148 401	157 471

2.6 Rådmannen

Tabell 2.10 Kontogruppe 1.101000 40-48 Rådmann

Tekst	Beløp 2009	Beløp 2010
Europakontoret Brussel	403	400
StudiebyEN	300	300
Visit Trondheim	2200	2 200
Access Mid Norway	900	900
Venture Cup	150	100
Technoport	150	150
Etablererservice	420	420
Støtte attraktiv by, festivaler	400	240
Tresenteret/Nordiske trebyer	100	60
Sum	4 723	4 770

3 Vedlegg 3: Oversikt over investeringer

3.1 Innledning

I dette vedlegget gis det en oversikt over investeringer i 2010.

I Tabell 3. gis det en samlet oversikt over investeringer på ulike tjenesteområder. Videre i vedlegget gis det en oversikt over investeringer innenfor det enkelte området. For hvert prosjekt gis det informasjon om kostnadsoverslag, tidligere bevilgning, bevilgning i 2010, samt beløp til senere budsjettering/finansiering. Videre gis det informasjon om finansieringen av investeringene (lån, momsrefusjon, tilskudd, refusjoner og spillemidler).

Tabell 3.1 Oversikt over investeringer i 2010

Område	Bevilgning	Tilsk.	Bruk av investeringsfond	Moms-komp.	Salgsinnt.	Refusjoner	Lån	Sum finansiering
Interne tjenester	39 800						39 800	39 800
Skole	270 000			31 800			238 200	270 000
Barnehage	101 000						101 000	101 000
Barne- og familietjenesten	6 000	3 000					3 000	6 000
Sykehjem og omsorgsboliger	148 600	38 400					110 200	148 600
Veier	48 000	3 000				3 000	42 000	48 000
Vann	66 400						66 400	66 400
Avløp	78 900						78 900	78 900
Avfall	25 000						25 000	25 000
Idrett, park og skog	3 900	700					3 200	3 900
Boligforsyning	35 900	2 600				23 500	5 800	35 900
Næringsforsyning	69 000					67 000	2 000	69 000
Bydrift	6 000						6 000	6 000
Kultur	100 900	28 900					72 000	100 900
Kirke	60 000						60 000	60 000
Analysesentert	2 000						2 000	2 000
Eiendom	51 500				10 000		41 500	51 500
Trondheim kommunale feievesen	600				100		500	600
Trondheim parkering KF	60 000						60 000	60 000
Sum	1 173 500	76 600	0	31 800	10 100	95 500	957 500	1 173 500

3.2 Skoler

Tabell 3.2 Investeringer skole. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp		
1	Sum bevilgning	270 000		
2	Finansiering	238 200		
	Lån	31 800		
	Momskompensasjon			
Investering/Prosjekt:				
	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Ranheim	265 000	150 000	115 000
	Lån	265 000	150 000	83 200
	Momskompensasjon			31 800
2	Rosenborg skole, inkl hall	275 000	205 000	70 000
	Lån	275 000	205 000	70 000
3	Diverse tiltak			65 000
	Lån			65 000
4	IT			20 000
	Lån			20 000

3.3 Barnehager

Tabell 3.3 Investeringer barnehager. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp		
1	Sum bevilgning	101 000		
2	Finansiering	101 000		
	Lån			
	Momskompensasjon			
Investering/Prosjekt:				
	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Oppgjør St.Olav barnehage og tiltak i eksisterende barnehager	70 000	35 000	35 000
	Lån	70 000	35 000	35 000
2	Breidablikk, Moltmyra, Nedre Flatåsen	87 000	13 000	49 000
	Lån	87 000	13 000	49 000
3	Diverse rehabilitering			2 000
	Lån			2 000
4	Skifte barnehagejord	10 500	5 500	5 000
	Lån	10 500	5 500	5 000
5	Tomtekjøp			10 000
	Lån			10 000

3.4 Barne- og familietjenesten

Tabell 3.4 Investeringer barne- og familietjenesten. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning	6 000			
2	Finansiering				
	Tilskudd	3 000			
	Lån	3 000			
Investering/Prosjekt:		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering g 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Enslige mindreårige flyktninger	13 000	7 000	6 000	
	Tilskudd	3 000		3 000	
	Lån	10 000	7 000	3 000	

3.5 Sykehjem og omsorgsboliger

Tabell 3.5 Investeringer sykehjem og omsorgsboliger. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning	148 600			
2	Finansiering				
	Lån	110 200			
	Tilskudd	38 400			
Investering/Prosjekt:		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering g 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Kattem helse og velferdssenter	180 000	120 000	60 000	
	Lån	151 200	120 000	31 200	
	Tilskudd	28 800		28 800	
2	Ombygginger			24 000	
	Lån			24 000	
3	Utstyr			16 000	
	Lån			16 000	
4	Boliger			48 000	
	Lån			38 400	
	Tilskudd			9 600	
5	Biler, dagsenter			600	
	Lån			600	

3.6 Kultur og idrett

Tabell 3.6 Investeringer kultur og idrett. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			100 900	
2	Finansiering				
	Lån			72 000	
	Spillemidler			28 900	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Kunstnerisk utsmykning			8 200	
	Lån			8 200	
2	Diverse utstyr			200	
	Lån			200	
3	Akutttiltak idrettsanlegg			5 000	
	Lån			5 000	
4	Ranheim friidrettsanlegg	122 500	37 000	85 500	
	Lån	28 500	37 000	28 500	
	Tilskudd	94 000		57 000	
5	Friluftsliv			2 000	
	Lån			1 600	
	Tilskudd			400	

3.7 Kirke og kirkegårder

Tabell 3.7 Investeringer kirke og kirkegårder. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			60 000	
2	Finansiering				
	Lån			60 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Kirker/orgler			18 000	
	Lån			18 000	
2	Kirkegårder			42 000	
	Lån			42 000	

3.8 Veg

Tabell 3.8 Investeringer ved. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			48 000	
2	Finansiering				
	Lån			42 000	
	Tilskudd			3 000	
	Refusjoner			3 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Gater og plasser i Midtbyen			1 000	
	Lån			1 000	
2	Trafikksikkerhetstiltak			9 000	
	Lån			6 000	
	Refusjoner			3 000	
3	Tiltak funksjonshemmede			200	
	Lån			200	
4	Gatelys fornyelse			5 000	
	Lån			5 000	
5	Gateparkeringsanlegg			1 500	
	Refusjoner			1 500	
6	Mindre vegtiltak			1 000	
	Lån			1 000	
7	Grunnerverv veg			200	
	Lån			200	
8	Oslovegen tunnel	204 000	175 000	28 100	
	Lån/refusjon	204 000	175 900	28 100	
9	Kollektivtiltak			2 000	
	Lån			500	
	Refusjoner			1 500	

3.9 Vann og avløp

Tabell 3.9 Investeringer vann. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning	66 400			
2	Finansiering	66 400			
	Lån				
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Reservevannforsyning	300 000	40 000	10 000	250 000
	Lån	300 000	40 000	10 000	250 000
2	Herlofsonløypa høydebasseng	27 600	23 700	3 900	
	Lån	27 600	23 700	3 900	
3	Diverse anlegg			10 000	
	Lån			10 000	
4	Sikring Jonsvantnet	10 000	6 000	2 000	
	Lån	10 000	6 000	2 000	
5	Fornyelse/rehabilitering			36 000	
	Lån			36 000	
6	Skjetnemarka renovering			3 400	
	Lån			3 400	
7	Kilder			1 100	
	Lån			1 100	

Tabell 3.10 Investeringer avløp. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			78 900	
2	Finansiering				
	Lån			78 900	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Ladehammeren RA, pasteurisering	14 100	12 700	1 400	
	Lån	14 100	12 700	1 400	
2	Ladehammeren RA, luktreduksjon	6 600	100	6 500	
	Lån	6 600	100	6 500	
3	Høvringen RA, polymeranlegg	35 600	33 600	2 000	
	Lån	35 600	33 600	2 000	
4	Diverse anlegg			15 000	
	Lån			15 000	
5	Fornyelse rehabilitering			39 000	
	Lån			39 000	
6	Fredlybekken separering	22 500		2 500	20 000
	Lån	22 500		2 500	20 000
7	Fossumdalen separering	22 700	5 200	2 500	15 000
	Lån	22 700	5 200	2 500	15 000
8	Vanndirektivet	40 000		10 000	30 000
	Lån	40 000		10 000	30 000

3.10 Park og grøntanlegg og bydrift

Tabell 3.11 Investeringer park og grøntanlegg. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			3 900	
2	Finansiering				
	Lån			3 200	
	Tilskudd			700	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Lekeplasser			500	
	Lån			500	
2	Ballplasser/aktivitetsområder			400	
	Tilskudd			200	
	Lån			200	
3	Treplanting			150	
	Lån			150	
4	Parker			600	
	Lån			600	
5	Badeplasser			450	
	Tilskudd			100	
	Lån			350	
6	Erverv friområder			200	
	Lån			200	
7	Sikring friområder			700	
	Lån			700	
8	Turdrag			900	
	Tilskudd			400	
	Lån			500	

Tabell 3.12 Investeringer bydrift. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			6 000	
2	Finansiering				
	Lån			6 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Maskiner og utstyr			6 000	
	Lån			6 000	

3.11 Boligforsyning

Tabell 3.13 Investeringer boligforsyning. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp		
1	Sum bevilgning			35 900
2	Finansiering			
	Tilskudd			2 600
	Refusjoner			25 500
	Lån			7 800
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1			8 000	
			6 400	
			1 600	
2	22 000	18 000	2 000	2 000
	22 000	18 000	2 000	2 000
3	15 000	12 000	1 000	2 000
	15 000	12 000	1 000	2 000
4	20 500	19 500	1 000	
	20 500	19 500	1 000	
5			20 000	
			20 000	
6			2 000	
			1 000	
			1 000	
7			400	
			400	
8			1 000	
			1 000	
9			500	
			500	

3.12 Næringsforsyning

Tabell 3.14 Investeringer næringsforsyning. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			69 900	
2	Finansiering				
	Refusjoner			67 000	
	Lån			2 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Klargjøring næringsareal Refusjon			1 000 1 000	
2	Etterarbeid næringsarealer Refusjon			500 500	
3	Ranheim Nedre Refusjon	88 400 88 400	72 700 72 700	11 000 11 000	4 700 4 700
4	Ranheim øvre Refusjon	31 000 31 000	1 000 1 000	5 000 5 000	25 000 25 000
5	Heggstad søndre Lån	10 000 10 000		2 000 2 000	8 000 8 000
6	Etterarb. Løvåsmyra Refusjon	20 000 20 000	15 000 15 000	5 000 5 000	
7	Hornebergveien Refusjon	3 000 3 000		2 000 2 000	1 000 1 000
8	Kjøp/salg ubebygd grunn Grunneiertilskudd			20 000 20 000	
9	Lade/Leangen Refusjon	112 500 112 500	63 500 63 500	22 500 22 500	26 500 26 500

3.13 Trondheim eiendom

Tabell 3.15 Investeringer Trondheim eiendom. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			51 500	
2	Finansiering				
	Lån			41 500	
	Salgsinntekter			10 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Pålegg og forskriftskrav skoler			7 000	
	Lån			7 000	
2	Pålegg og forskriftskrav barnehager			4 000	
	Lån			4 000	
3	Pålegg og forskriftskrav HV-senter og omsorgsboliger			3 000	
	Lån			3 000	
4	Offentlige pålegg admin. og kulturbygg			4 000	
	Lån			4 000	
5	Offentlige pålegg, serveringssteder/idrettsanlegg			4 000	
	Lån			4 000	
6	ENØK			5 000	
	Lån			5 000	
7	Opppgradering automatikk/ST-anlegg			4 000	
	Lån			4 000	
8	Utstyr miljøservice			1 500	
	Lån			1 500	
9	Erstatningsboliger			10 000	
	Salgsinntekter			10 000	
10	Oppgradeing boliger/leiegårder			5 000	
	Lån			5 000	
11	Utfasing oljekjeler			4 000	
	Lån			4 000	
12	Salg av eiendom				
	Salg av erstatningsboliger			10 000	

3.14 Avfall og feiervesenet

Tabell 3.16 Investeringer avfall. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			25 000	
2	Finansiering				
	Lån			25 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Ny gjenvinningsstasjon vest	25 000		15 000	10 000
	Lån	25 000		15 000	
2	Avfallssug	85 000		10 000	
	Lån	85 000		10 000	

Tabell 3.17 Investeringer feiervesenet. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			600	
2	Finansiering				
	Lån			500	
	Salgsinntekter			100	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Biler			600	
	Salgsinntekter			100	
	Lån			500	

3.15 Interne tjenester

Tabell 3.18 Investeringer interne tjenester, IT. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp			
1	Sum bevilgning			37 700	
2	Finansiering				
	Lån			37 700	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Infrastruktur			20 700	
	Lån			20 700	
2	Fellessystem			11 900	
	Lån			11 900	
3	Fagsystem			3 800	
	Lån			3 800	
4	E-løsninger			1 300	
	Lån			1 300	

Tabell 3.19 Investeringer interne tjenester, diverse investeringer. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp		
1	Sum bevilgning	2 100		
2	Finansiering			
	Lån	2 100		
Investering/Prosjekt:				
	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Maskiner, utstyr grafisk senter		300	
	Lån		300	
2	Utgifter lokaler Dora		1 800	
	Lån		1 800	

3.16 Analysecenteret

Tabell 3.20 Investeringer analysecenteret. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp		
1	Sum bevilgning	2 000		
2	Finansiering			
	Lån	2 000		
Investering/Prosjekt:				
	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Utstyr		2 000	
	Lån		2 000	

3.17 Trondheim parkering

Tabell 3.21 Investeringer Trondheim parkering. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner		Beløp		
1	Sum bevilgning	60 000		
2	Finansiering			
	Lån	60 000		
Investering/Prosjekt:				
	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Parkeringshus St. Olavs Hospital	120 000	20 000	40 000
	Lån	120 000	20 000	40 000

4 Vedlegg 4: Oversikt over lånefondet

I dette vedlegget gjøres det rede for budsjettet til lånefondet.

Tabell 4.1 Budsjett for lånefondet, beløp i 1000 kroner

KTO.NR.	TEKST	BUDSJETT 2010	BUDSJETT 2009	REGNSKAP 2008
4900-U	ANVENDELSE AV MIDLER			
4900-51	Avdrag eksterne lån	367 696	491 900	536 793
4900-37	Renter eksterne lån	393 076	435 200	387 878
4900-27	Låneomkostninger	2 000	1 100	2 008
4900-26	Kurstap	0	0	0
4900-52	Utlån	957 500	1 350 000	1 373 395
4900-59	Kontantoverskudd	0	11 500	654 228
SUM ANVENDELSE AV MIDLER		1 720 272	2 289 700	2 954 302
4900-I	ANSKAFFELSE AV MIDLER			
4900-92	Interne avdrag	308 863	269 400	309 458
4900-74	Interne renter	426 064	441 200	366 536
4900-77	Renteinntekter	0	0	0
4900-66	Kursgevinst	0	0	0
4900-67	Ref. låneomkostnader	2 000	1 100	23 308
4900-91	Nye lån	957 500	⁵¹ 1 578 000	2 255 000
4900-99	Kontantunderskudd	25 845	0	0
SUM ANSKAFFELSE AV MIDLER		1 720 272	2 289 700	2 954 302

⁵¹ 228 mill. gjelder refinansiering i budsjett 2009.

5 Vedlegg 5: Avgiftsbalanse VARFS budsjett 2010

Tabell 5.1 Utgifter og inntekter i 2010-budsjettet VARFS området. (Beløp i 1000 kr.)

	Vann	Avløp	Renovasjon	Feiing	Slam
Direkte driftsutgifter	71 601	89 923	119 117	9 918	3 100
Indirekte driftsutgifter	3 207	3 045	395	300	0
Avskrivninger	22 558	39 426	1057	815	0
Kalkulatorisk rentekostnad	34 338	48 809	3038	414	0
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	131 704	181 203	123 607	11 447	3 100
Gebyrinntekter	82 000	138 990	123 607	8 200	2 900
Andre inntekter	0	0	0	0	0
Sum inntekter	82 000	138 990	123 607	8 200	2 900
Resultat før avsetninger	49 704	42 213	0	3 247	200
Avsetning til selvkostfond	0	0	0	0	0
Bruk selvkostfond	49 704	42 213	0	3 247	200
Resultat etter avsetning	0	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	51 979	-5 000	0	8 372	-1600
Netto avsetning selvkostfond	49 704	42 213	0	3 247	200
Renter selvkostfond	1 500	-1 400	0	311	-70
Utgående balanse selvkostfond	3 775	-48 613	0	5 436	-1 870
Nominell endring gebyrnivå 09-10	0 prosent	13 prosent	8 prosent	0 prosent	10 prosent

Budsjettkalkylen for 2010 er basert på en prognose for etterkalkylen for 2009. Etterkalkulasjon for 2009 vil foretas ved regnskapsavslutningen for 2009. Inngående balanse på selvkostfond og bruk av selvkostfond for budsjettet 2010 vil påvirkes dersom etterkalkylen avviker fra prognosen for 2010. Kalkylene er beregnet i henhold til retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester utgitt av Kommunal- og regionaldepartementet januar 2003 (H-2140).

Avskrivninger er beregnet med grunnlag i anleggsmidlenes netto anskaffelseskostnader og økonomiske levetider. Kalkulatorisk rentekostnad er avkastning på bundet kapital definert som avskrivningsgrunnlag i budsjettåret. Kalkylerenten settes lik effektiv rente på norske statsobligasjoner med 3 års gjenstående løpetid, med et tillegg på 1 prosent (gjennomsnitt over året). Det er for 2010 lagt til grunn en kalkylerente lik 5,45 prosent inklusiv et tillegg på 1 prosent. Det vil ha stor betydning for avgiftsbalansen innenfor vann og avløp dersom faktisk rente avviker vesentlig fra renten lagt til grunn i budsjettet da ett prosentpoeng utgjør om lag 10 millioner kroner for vann og avløp samlet.

Gebyrinntekter består av både årsgebyr og eventuelle tilknytningsgebyr. Renter skal beregnes av selvkostfond det enkelte år og tillegges fondet. Det vil i forbindelse med regnskapsavslutningen for 2009 bli foretatt en etterkalkulasjon av de reelle kostnadene for å føre kontroll med at gebyrinntektene ikke overstiger kommunens selvkost.

6 Vedlegg 6: Oversikt over kostnads-enderinger i økonomiplan 2010-13

I kapittel 4 beskrives forhold som medfører endrede kostnader/inntekter. Detaljene i dette fremstilles her. Endringer i forhold til revidert budsjett for 2009.

Tabell 6.1 Oversikt over kostnadsenderinger i økonomiplan 2010-13. Tall i millioner kroner.

	ØP-2010	ØP-2011	ØP-2012	ØP-2013
1. Fdv og Kap. kostn. tjen. områder				
Kap. Utgifter selvkostområder(vann, avløp, e-post og TP)	-33,0	-61,8	-90,5	-111,6
2. Konsekvensjustering av øk.plan 2009-2012				
Driftsrammer tjenesteområder øk.plan	-74,0	-24,0	29,2	66,4
Politiske vedt. B2009	11,7	11,7	11,7	11,7
3. Revidert budsjett				
Skole	-27,4			
Barnehage	-2,4			
B & Fam	-3,5			
H & V forv	-4,2			
H & V oppf	-7,6			
H & O/Tjen utv hem	-27,6			
Kultur	0,2			
Byutvikling	0,5			
Interne tjen	-3,0			
Rådmann	-5,3			
Politikere	-1,2			
Alle	-3,5			
Nye tiltak/rammeøkninger tjen.områder				
Manglende fullfinansiering av barnehagene	9,0	9,0	9,0	9,0
Rockheim	1,5	1,5	1,5	1,5
Drift friidrettshall	1,5	0,2	0,2	0,2
Dalgård	3,5			
Valg		0,7		0,7
NB Priv. Fysioterapeuter/ behandling utland	3,5	3,5	3,5	3,5
NB skole	7,1	17,0	17,0	17,0
Flyktningeramme	20,7	20,7	20,7	20,7
Fdv kostnader arealutvidelser, endring ift øk.plan	8,1	4,1	4,1	4,7
Gammel befolkningsvekst	-31,0	-68,3	-109,0	-109,0
Ny befolkningsvekst	38,9	100,5	142,7	185,5
Korrigert bef. Vekst 2008 faktiske tall	7,1	7,1	7,1	7,1
5. Økning tjen. omr uten økt produksjon				
Pensjon - Afp kostnader	1,0	3,2	5,2	7,5
Pensjon - Amortisering premieavvik	11,0	20,0	22,2	21,7
Pensjon – Reguleringspremie	-121,0	-203,9	-205,0	-206,8
Pensjon – Premieavvik	105,1	202,0	231,6	217,0
Bortfall inntekt TRV	1,0			

	ØP-2010	ØP-2011	ØP-2012	ØP-2013
Prisjusteringseffekt	16,9	16,9	16,9	16,9
Egenkap tilskudd TKP			20,0	20,0
Red. momskompinnt i øk.plan	53,0	74,5	60,6	54,0
Sum kostnadsendringer	-43,4	135,7	200,3	239,6

7 Vedlegg 7:Oversikt over tiltak i vedtatt økonomiplan

7.1 Innledning

I kapitlene 7-23 er det gjort rede for rådmannens forslag til netto driftsrammer for de ulike tjenesteområdene, samt for rådmannens forslag til hvordan områdene skal tilpasse seg endrede driftsrammer. En stor del av tilpasningen består i viderføring/gjennomføring av tiltak som Bystyret har vedtatt tidligere (i forbindelse med behandlingen av økonomiplan 2009-2012 og revidert budsjett 2009).

I dette vedlegget gis det en oversikt over tiltak Bystyret har vedtatt tidligere, og som rådmannen foreslår videreført/gjennomført. Summen av tiltak innenfor de ulike områdene tilsvarer rad 9 i rammetabellene til tjenesteområdene. For omtale av de enkelte tiltakene henvises det til budsjettet for 2009, samt til sak 37/09 *Revideringen av budsjettet for 2009 og plan for inndekning av underskuddet*.

7.2 Tidligere vedtatte tiltak

Tabell 7.1 Tiltak, barnehager. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Redusere bevilgning til inventar og utstyr i nye barnehager	0,1	0,3	0,3	0,3
Redusere administrasjonsressurs	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Sum	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2

Tabell 7.2 Tiltak, grunnskole. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Endring i elevtall	3,0	4,5	5,0	5,0
Økning to timer på barnetrinnet til fysisk aktivitet fra høst 2009	2,2	2,2	2,2	2,2
Øke lærertetthet	3,6	4,2	6,7	6,7
Økte driftsutgifter pc-er til lærere elever	1,0	2,0	3,0	3,0
Reduksjon med tre undervisningstimer på 5. - 7. trinn	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Opphør vikarordning lærere	-1,0	-2,0	-2,0	-2,0
Redusere utgifter til skoleskyss	-0,1	-0,4	-0,4	-0,4
Redusere utgifter til leirskole	-1,0	-1,3	-1,3	-1,3
Bemanningsøkning kunnskapsløftet	13,0	13,0	13,0	13,0
Mottaksskoler, fjerne administrasjonsressurs 1,5 årsverk	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Reduksjon i særskilt opplæring, minoritetsspråklige elever	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Redusert konverteringsressurs til mottaksskolene	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Skoleskyss, ytterligere innstramming i vedtak	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Ulike tiltak innen SFO	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
SFO: Kontingentøkning fra 1. august 2009	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
TKK: Kontingentøkning fra 1. august 2009	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Frukt og grønt-ordningen reduseres	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Fjerne tilskudd/utgifter fra 2010 (MOT)	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Redusere bemanningsøkning Kunnskapsløftet	-11,6	-11,6	-11,6	-11,6
Redusert sentralt budsjett	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Sum	-5,0	-3,5	0,5	0,5

Tabell 7.3 Tiltak, barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Effektivisere, omstrukturere og redusere arbeidet med ungdom	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Tiltak for barn med psykiske lidelser	0,0	1,0	1,0	1,0
Omstilling barnevern – redusert bruk av institusjon	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Redusere kostnadsnivået til hjelpetiltak i barnevernet	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Økte inntekter fra BUF-etat	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Redusert kjøp av sakkyndig vurdering i barnevernet	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Redusert sentralt budsjett, alternativ til andel kutt friluftsbarnehager	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Sum	-7,0	-6,0	-6,0	-6,0

Tabell 7.4 Tiltak, forvaltningstjenester helse og velferd. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Befolkningsvekst	4,8	9,6	14,8	14,8
Nav etablering	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Trygghetsalarm, vekst utover demografi	0,5	0,7	0,7	0,7
4 nye årsverk h & v kontor	1,8	1,8	1,8	1,8
Omsorgslønn og BPA	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Reduserte utgifter sosialtjenesten	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0
Satser til livsopphold fryses ut 2010	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
Regne inn alle inntekter i stønadsutmålingen	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9
Sum	-7,1	-2,1	3,1	3,1

Tabell 7.5 Tiltak, oppfølgingstjenester helse og velferd. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Reduksjon leieutgift SEVO		-1,5	-1,5	-1,5
Styrkning psykiatri	0,1	0,2	1,8	1,8
Ungdom ut i jobb	0,4	0,4	0,4	0,4
Opptapping logopedisk senter		0,6	0,6	0,6
Kutt årsverk logopedisk senter	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Legge ned Granskogen	-2,6	-3,9	-3,9	-3,9
Statlig fin av kom sysselsettingstiltak	-9,7	-9,7	-9,7	-9,7
Generelle kutt Stavne	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Generelle kutt oppfølgingsenhetene	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Redusere antall rusplasser	-4,9	-4,9	-4,9	-4,9
Avvikle 5 psykiatrplasser Prima	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Prosj. St dagtilbud /prima	0,1	0,1	0,1	0,1
Effektivisering oppfølgingstjenesten	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9
Vern for eldre	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sum	-20,5	-22,6	-21,0	-21,0

Tabell 7.6 Tiltak, botiltak og dagtilbud. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Demografisk vekst	2,5	4,0	11,5	11,5
Reduksjon i kjø pga bedre boformer	9,0	13,0	18,0	18,0
Bedre boformer	-2,5	-2,5	-3,5	-3,5
Ny struktur	-1,9	-3,5	-4,0	-4,0
Effektivisering dagtilbud	-2,5	-5,0	-7,5	-7,5
Reduksjon i dagtilbud for yrkeshemmede	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
Egenandel transport dagtilbud	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Flytte brukere ut fra bistandsbehov	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Sum	1,7	3,1	11,6	11,6

Tabell 7.7 Tiltak, helse og omsorgstjenester. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Gjeninnføre en planleggingsdag også for HV-senter og botiltak	2,5	2,5	2,5	2,5
Reduserte utgifter til utskrivningsklare	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Legge ned nattpatrulje	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Vikartjenesten	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Reduserer renhold fra hver 2. uke til hver 3. uke, samt økt egenbetaling	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Økt terskel for å få hjemmetjenester, spesielt tilsynsbesøk	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Økt sykefraværsbudsjett aktivitører - foreslås fjernet (0,2)	0,2	0,2	0,2	0,2
Bemanningsøkning. Vedtatt 2008	3,5	3,5	3,5	3,5
Full aktivitet for Ung i jobb f.o.m. 2010	0,2	0,2	0,2	0,2
Trygghetsavdelingen er lagt ned – helårseffekt	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Kutt i lag og organisasjoner	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Felles ledelse ved 4 sykehjem – helårseffekt	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8
Salg av plasser sykehjem i Spania	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Revideringssaken: midlertidig dekning av merforbruk i 2009	-16,4	-16,4	-16,4	-16,4
Sum	-26,6	-26,6	-26,6	-26,6

Tabell 7.8 Tiltak, kultur. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Generelle reduksjoner kulturenheten	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Kulturenheten – barnepakken	0,8	0,8	0,8	0,8
Etableringstilskudd Gråmølna	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
Tilskudd Dokkhuset	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Digitalt prosjekt – Cinemateket	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Prosjektstøtte scenekunst	0,1	0,1	0,1	0,1
Kunstnerstipend	0,2	0,2	0,2	0,2
Vennsøpingsamarbeid	0,1	0,1	0,1	0,1
Drift kirkegårder	0,8	2,0	2,8	2,8
Sum	-6,6	-5,4	-4,6	-4,6

Tabell 7.9 Tiltak, idrett og friluftsliv. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Leie halltid private haller	-1,4	-1,7	-1,7	-1,7
Drift nye idrettshaller	1,4	1,8	1,8	1,8
Sum	0,0	0,1	0,1	0,1

Tabell 7.10 Tiltak, plan og bygningstjenester. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Saksbehandling byggesak	-1,3	-1,3	-1,3	-
Kutt i driftsmidler plan og bygningstjenester	-0,8	-1,0	-1,0	-1,0
Merinntekter knyttet til salg av karttjenester	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Bruk av fondsmidler byggesak	1,3	1,3	1,3	-
Byggesaksbehandling ved byantikvaren	0,3	0,3	0,3	0,3
Økt inntjeningskrav, kart & oppmåling	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Tilbakeføring av belønningsmidler	1,2	1,2	1,2	1,2
Sum	-0,0	-0,2	-0,2	-0,2

Tabell 7.11 Tiltak, miljø-, landbruk- og laboratorietjenester. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Effektivisering/driftskutt miljøenheten	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Redusert ramme grønn barneby (engangstiltak 2009)	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Økte inntekter analysesenteret	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Effektiviseringskrav miljøtjenster	-	-0,1	-0,1	-0,1
Økt inntjeningskrav i markedet	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Tilbakeføring av belønningsmidler	0,4	0,4	0,4	0,4
Sum	-1,1	-1,2	-1,2	-1,2

Tabell 7.12 Tekniske tjenester. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Asfaltering	-1,9	-0,4	-	-
Udisponert rammeøkning	-	-	2,6	3,0
Kutt av utgifter knyttet til gatelys, fylkeskommunen	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Tilbakeføring av belønningsmidler	0,2	0,2	0,2	0,2
Inntrekk lønnsmidler, stabsenheten	0,4	0,4	0,4	0,4
Gjennomgang av kostnader B veger	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Økt asfaltering	0,3	0,3	0,3	0,3
Økt inntektskrav feieren	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Sum	-3,3	-1,8	1,2	1,6

Tabell 7.13 Eiendomstjenester. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Reduserte bilkostnader	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Regresskrav leietakere	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Redusert sommer/vinterdrift	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Reduserte lønnskostnader Miljøservice	-4,3	-4,3	-4,3	-4,3
Reduserte lønnskostnader Driftsoperatører	-3,1	-3,1	-3,1	-3,1
Redusert vedlikehold pga salg eiendom	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Generell effektivisering	-1,3	-3,1	-3,1	-3,1
Kutt renholds nivå	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Kutt i servicenivå driftsoperatører	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Kutt i vedlikeholds nivå, bygninger	1,2	1,2	1,2	1,2
Sum	-10,6	-12,4	-12,4	-12,4

Tabell 7.14 Tiltak, bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Valg	-6,0		-6,0	
Kutt politisk området	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Sum	-7,2	-1,2	-7,2	-1,2

Tabell 7.15 Tiltak, rådmannen og andre tjenester under rådmannen. Tall i millioner kroner

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Reduksjoner fagstab	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Reduserte driftsrammer kommunaldirektør	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Reduksjoner stabsenhet byutvikling	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Styrking brann	1,0	2,0	3,0	3,0
Adm. Oppreisningsutvalget (opphører f.o.m. 2010)	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Tilbakeføring HMS midler	0,2	0,2	0,2	0,2
Økt andel av kutt på 9 mill kr	-3,7	-3,7	-3,7	-3,7
Sum	-7,6	-6,6	-5,6	-5,6

8 Vedlegg 8: Analyser av KOSTRA-data

8.1 Innledning

I dette vedlegget beskrives utviklingen i kommunens utgifter og inntekter i perioden 2004-2008. Videre gis det en nærmere beskrivelse av kommunens ressursbruk på kommunale tjenester i 2008. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis og med ressursbruken til ASSS-kommunene.⁵²

Med utgangspunkt i kostnadsnøkkelen i inntektssystemet kan man beregne hvilket utgiftsnivå Trondheim kommune må ha til grunnskole, administrasjon og helse- og sosialtjenester for å ha et tjenestetilbud som er om lag på linje med landsgjennomsnittet. Analysene som presenteres i dette vedlegget viser at Trondheim i 2008 har en samlet ressursbruk til de aktuelle tjenestene som er høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (om lag 110 millioner kroner). Dette betyr at Trondheim har ressursbruk som er høyere enn landsgjennomsnittet. ASSS-kommunene har i motsetning til Trondheim en ressursbruk på de aktuelle tjenestene som er lavere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov. Dette betyr at ASSS-kommunene (i motsetning til Trondheim) har en ressursbruk som er lavere enn landsgjennomsnittet.

Det er store variasjoner mellom kommunene når det gjelder nivået på de frie inntektene. Det medfører at kommunene har ulik *utgiftskapasitet*. En kommune med et høyt inntektsnivå vil ha en høyere utgiftskapasitet enn en kommune med et lavt inntektsnivå. Trondheim kommune har et inntektsnivå som ligger noe under landsgjennomsnittet, og noe under gjennomsnittlig inntektsnivå i de øvrige ASSS-kommunene. Når man skal vurdere om netto driftsutgifter er høye eller lave i forhold til kommunens inntektsnivå, er beregnet utgiftskapasitet det relevante sammenligningsgrunnlaget. Analysene som presenteres i dette vedlegget viser at Trondheim har en ressursbruk som er omlag 220 millioner kroner høyere enn kommunens beregnede utgiftskapasitet. ASSS-kommunene hadde i 2008 en ressursbruk som var lavere enn kommunenes beregnede utgiftskapasitet.

I 8.2 gjøres det nærmere rede for forholdet mellom Trondheims netto driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet i perioden 2004-2008. I 8.3 ses det nærmere på Trondheims ressursbruk innenfor ulike tjenestoområder i 2008.

Analysene som presenteres i dette vedlegget er i hovedsak basert på KOSTRA-tall for kommunekonsern. Det er viktig å være oppmerksom på at resultatene kan være påvirket og føringsforskjeller og føringsfeil. I analysene forutsetter vi at kostnadsnøkkelen i inntektssystemet gir uttrykk for de virkelige forskjellene i utgiftsbehov kommunene imellom. Resultatene vil derfor også være påvirket av kvaliteten på indikatorene for beregnet utgiftsbehov.

KS har på oppdrag fra ASSS-kommunene foretatt lignende analyser som det som presenteres i dette vedlegget. På noen områder er det mindre avvik mellom KS` analyseresultat og analyseresultatene som presenteres i dette vedlegget. Avvikene har sammenheng med at det er noe variasjon med hensyn til hvilke kommuner som er inkludert i datagrunnlaget og hvilke KOSTRA-funksjoner man har analysert. Til tross for at det er mindre avvik mellom de to analysene gir analysene grunnlag for å trekke de samme konklusjonene. KS` analyse viser i likhet med rådmannens analyse at Trondheim har en ressursbruk som er høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov, og at kommunen har en

⁵² ASSS-kommunene er de ti største i landet og består av: Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

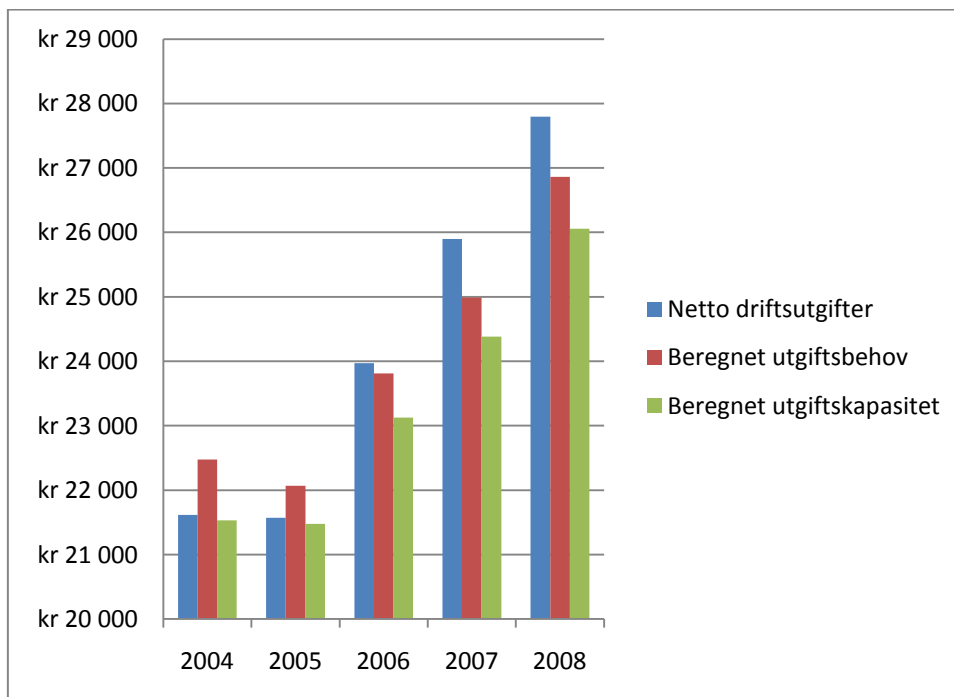
ressursbruk som er for høy i forhold til kommunens inntektsnivå.⁵³ KS` analyse er omtalt i kapittel 3. Analysene til KS er også tilgjengelig på kommunens nettsider.

Lars-Erik Borge, professor i samfunnsøkonomi ved NTNU, har på oppdrag fra Trondheim kommune foretatt en analyse av Trondheims ressursbruk på ulike tjenester. Borge har med utgangspunkt i såkalt "benchmarking" vurdert hvor mye kommunen kan spare dersom ressursbruken reduseres til gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene. Trondheim kommune har et inntektsnivå som er noe lavere enn inntektsnivået til ASSS-kommunene. Dette innebærer at Trondheim over tid ikke kan ha en ressursbruk som er på linje med gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene. I tillegg til å se på hva Trondheim kan spare ved å redusere ressursbruken til gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene, har Borge derfor også sett på hva kommunen kan spare dersom ressursbruken reduseres til ressursbruken til den 3. mest effektive/beste ASSS-kommunen. I dette vedlegget vises det i noen sammenhenger til analysen til Borge. Analysen til Borge er i sin helhet tilgjengelig på kommunens nettsider.

8.2 Utviklingen i perioden 2004-2008

Figuren under viser Trondheims netto driftsutgifter (eksklusive avskrivninger) til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon i perioden 2004-2008.⁵⁴ Videre viser figuren kommunens beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet i samme periode. Alle tall er i kroner per innbygger.

Beregningene som ligger til grunn for analysene er hentet fra kommuneregnskapet i KOSTRA. Data fra konsernregnskapet er ikke brukt her da data fra konsernregnskapet er mangelfulle i de første årene av perioden.

Figur 8.1 Netto driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet til administrasjon, grunnskole og helse- og sosialtjenester i perioden 2004-2008. Tall i kroner per innbygger.

⁵³ KS` analyse indikerer at Trondheim har en ressursbruk til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon som er knapt 120 millioner kroner høyere enn kommunens utgiftsbehov.

⁵⁴ Netto driftsutgifter (eksklusive avskrivninger) er her definert som utgifter ført på KOSTRA-funksjonene 100, 110, 120, 121, 130, 202, 213, 214, 215, 222, 223, 273, 276, 383, 234, 253, 254, 261, 242, 243, 281, 244, 251, 252, 232, 233 og 241. Trondheims netto driftsutgifter i 2003, 2004 og 2005 er korrigert for en feilføring når det gjelder toppfinansieringsordningen for særlig ressurskrevende brukere. Oslos administrasjonsutgifter er nedjustert med 14 prosent som følge av at Oslo er både kommune og fylkeskommune.

Figur 8.1 viser at det var en rimelig balanse mellom utgifter og inntekter i 2004 og 2005. Deretter har utgiftene vokst raskere enn både utgiftsbehovet og utgiftskapasiteten. Og i perioden 2006-2008 har Trondheim hatt et utgiftsnivå som er for høyt i forhold til kommunens inntektsnivå. I 2008 utgjorde differansen mellom kommunenes utgifter og utgiftskapasitet om lag 290 millioner kroner.

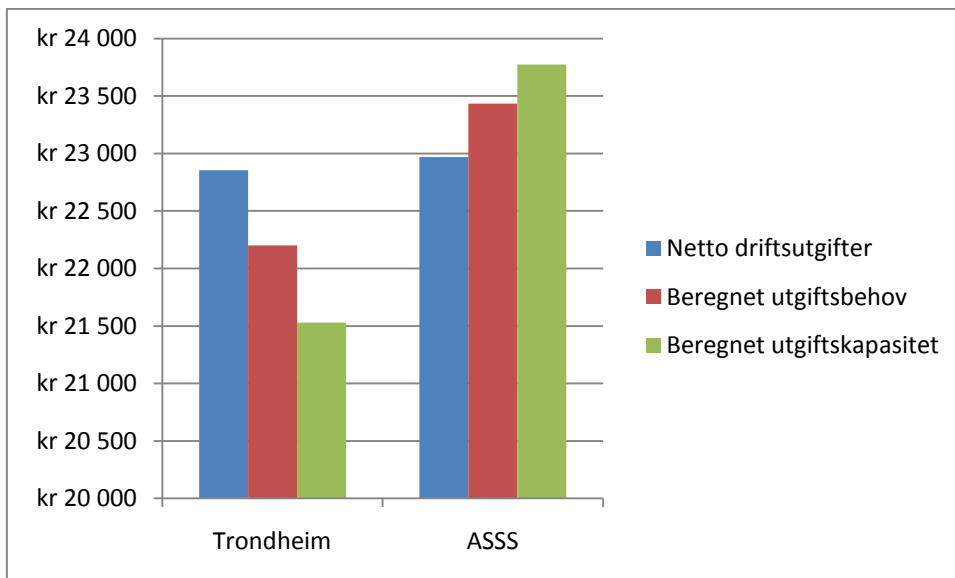
Det er ikke nødvendigvis et problem at utgiftene til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon er høyere enn den beregnede utgiftskapasiteten. En kommune vil over tid kunne ha høyere utgifter enn utgiftskapasiteten dersom kommunen prioriterer de aktuelle tjenestene høyt på bekostning av andre tjenester og/eller dersom kommunen har lavere rente- og avdragsutgifter enn landsgjennomsnittet. Trondheim har imidlertid ikke spesielt lave utgifter på andre tjenestoområder. Kommunen har heller ikke lavere rente- og avdragsutgifter enn andre kommuner. Trondheim har imidlertid disponert ekstra inntekter gjennom avkastningen fra kraftfondet. Faktum er imidlertid at kommunen nå har et utgiftsnivå som er for høyt i forhold til kommunens inntektsnivå. Dette ble tydeliggjort i 2008, hvor man fikk en svikt i avkastningen fra kraftfondet, og kommunen fikk et regnskapsmessig underskudd på om lag 208 millioner kroner.

Økningen i ubalansen mellom utgifter og utgiftskapasitet fra 2007 til 2008 er knyttet til en økning i reguleringspremien på pensjon fra 134 millioner i 2007 til 305 millioner kroner i 2008. Det er også andre kommuner som har hatt en økning i reguleringspremien i 2008, men hvorvidt økningen slår ut i økte driftsutgifter er avhengig av om kommunen har premiefond i pensjonskassene for å dekke disse utgiftene eller ikke. For å bedre sammenligningsgrunnlaget når vi ser på utviklingen i ressursbruk på kommunal tjenesteproduksjon fra 2007 til 2008 har vi i Figur 8.2 sett på utviklingen i kommunenes driftsutgifter, eksklusive avskrivninger, pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift. Figuren viser at ubalansen mellom driftsutgifter og utgiftskapasitet blir betydelig mindre når man tar utgangspunkt i netto driftsutgifter, eksklusive pensjonspremie og arbeidsgiveravgift. Trondheim kommune blir da stående med en ressursbruk som er om lag 220 millioner kroner høyere enn kommunens utgiftskapasitet. Figuren indikerer videre at Trondheim fra 2007 til 2008 har klart å stramme noe inn på driften av den kommunale tjenesteproduksjonen.

Figur 8.2 Netto driftsutgifter, eksklusive sosiale utgifter og avskrivninger i 2007 og 2008. Tall i kroner per innbygger.

I Figur 8.3 sammenlignes Trondheims ressursbruk med ASSS-kommunenes ressursbruk i 2008. Figuren viser at mens Trondheim har en ressursbruk som er høyere enn utgiftsbehovet og utgiftskapasiteten, så har ASSS-kommunene en ressursbruk til de samme tjenestene som er lavere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet.

Figur 8.3 Forholdet mellom netto driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet i 2008. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Mens vi i Figur 8.1 foretok en analyse av kommunenes netto driftsutgifter inklusive sosiale utgifter har vi i Figur 8.2 og Figur 8.3 analysert kommunenes netto driftsutgifter eksklusive sosiale utgifter. Hvorvidt man skal foreta en analyse av kommunenes netto driftsutgifter eksklusive eller inklusive sosiale utgifter avhenger av hva formålet med analysene er. Dersom formålet er å si noe om balansen i kommunens økonomi bør alle utgifter være inkludert, også sosiale utgifter (jf Figur 8.1). Men dersom man ønsker å sammenligne nivået på det kommunale tjenestetilbudet i ulike kommuner, bør man ta utgangspunkt i netto driftsutgifter, eksklusive sosiale utgifter (jf Figur 8.2 og Figur 8.3).

Videre i dette vedlegget ses det nærmere på forholdet mellom kommunens driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet innenfor den enkelte sektor. I disse analysene tas det i hovedsak utgangspunkt i kommunenes utgifter, eksklusive sosiale utgifter. Sosiale utgifter er ekskludert da det vi ønsker å si noe om er nivået på tjenestetilbudet i Trondheim kommune i forhold til nivået i andre kommuner.

8.3 Sektoranalyser

I denne delen av vedlegget gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk og tjenestetilbud innenfor ulike områder.

Det er viktig å være oppmerksom på at det ikke er fullstendig sammenheng mellom tjenesteområdene slik de er definert i KOSTRA (og slik de er omtalt i dette vedlegget), og tjenesteområdene i kommunens budsjett. I KOSTRA er for eksempel utgifter til skolelokaler og voksenopplæring en del av skoleområdet, mens det i Trondheim kommune er en del henholdsvis Trondheim eiendom og helse- og velferd. Lignende eksempler har man innenfor flere områder.

Oppvekst og utdanning

I dette avsnittet gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk på barnehager, skole og barnevern.

Barnehager

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på barnehage. Det er enda ikke utviklet noen kostnadsnøkkel som sier noe om variasjoner i kommunenes utgiftsbehov til barnehager. Dette medfører at vi ikke har mulighet til å sammenligne Trondheims ressursbruk på barnehager med

kommunenes utgiftsbehov til barnehager. I dette avsnittet ses det derfor kun på ulike indikatorer for Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på barnehager.

Tabell 8.1 Dekningsgrader og enhetskostnader i barnehagen⁵⁵

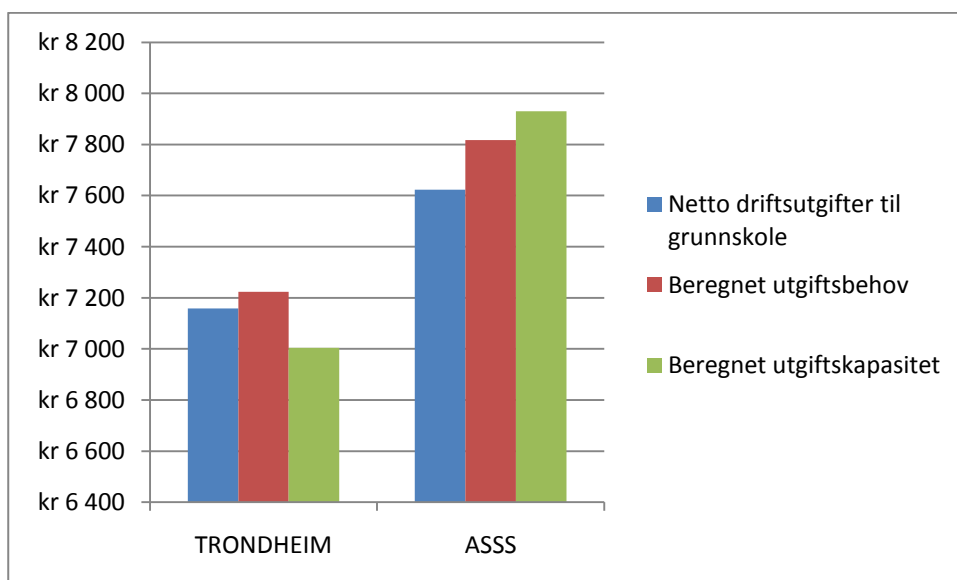
Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Andel barn 1-2 år med barnehageplass ifht innb 1-2 år	85,3	74,7
Andel barn 3-5 år med barnehageplass ifht innb 3-5 år	98,7	95,1
Korrigerte oppholdstimer per årsverk i kom. barnehager	12 484	11 494
Korrigerte brutto driftsutgifter til opphold og stimulering per korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager	27,3	27,6
Utgifter til kommunale lokaler og skyss per barn i kommunale barnehager ⁵⁶	13 879	12 230
Andel ansatte med førskolelærerutdanning	42,4	34,4

Tabellen viser at Trondheim har en høyere barnehagedekning enn ASSS-kommunene. Tabellen viser videre at Trondheim har lavere enhetskostnader enn ASSS-kommunene (det tas da utgangspunkt i indikatoren korrigerte oppholdstimer per årsverk i kommunale barnehager og driftsutgifter per oppholdstimer).

Tabell 8.1 viser at Trondheim har høye utgifter til lokaler og skyss sammenlignet med ASSS-kommunene. En medvirkende årsak til dette er at etablering av midlertidige barnehager slår ut i økte driftsutgifter til lokaler.

Grunnskole

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på grunnskole. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ressursbruken til ASSS-kommunene. Figur 8.4 viser Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk, utgiftsbehov og utgiftskapasitet til grunnskolen.

Figur 8.4 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og utgiftskapasitet til grunnskolen. Tall i kroner per innbygger.

Figuren over viser at både Trondheim og ASSS-kommunene har en ressursbruk på grunnskolen som er noe lavere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov. Mens Trondheim har en ressursbruk som er 66 kroner per innbygger lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov, så har ASSS-kommunene i

⁵⁵ Tall for enhetskostnader er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

⁵⁶ ASSS-snittet er eksklusive Tromsø for denne indikatoren.

snitt en ressursbruk som er 193 kroner per innbygger lavere enn det beregnede utgiftsbehovet. Dette betyr at Trondheim har en ressursbruk på grunnskolen som er lavere enn landsgjennomsnittet, men noe høyere enn ASSS-snippet.

Analyser som Lars-Erik Borge har gjennomført med utgangspunkt i KOSTRA-tall for 2008 indikerer at Trondheim kan spare 53,3 millioner kroner dersom ressursbruken reduseres til gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene. Ifølge Borge kan man ta ut denne innsparingen ved å:

- Øke gruppestørrelsen (16,6 millioner kroner)
- Redusere enhetskostnader i SFO og musikk- og kulturskolen (13,5 millioner kroner)
- Redusere dekningsgraden i musikk- og kulturskolen (5,1 millioner kroner)
- Øke brukerbetalingene i SFO og musikk- og kulturskolen (18,1 millioner kroner)

Det er viktig å være oppmerksom på at innsparingen er beregnet med utgangspunkt i nivået på kommunens utgifter og brukerbetaling i 2008. Det er således ikke tatt hensyn til vedtatte innsparingstiltak i 2009 (som for eksempel økningen i brukerbetaling i SFO og musikk- og kulturskolen). En stor andel av innsparingspotensialet som skisseres vil derfor allerede være tatt ut.

I tabellene under vises det noen indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader i grunnskolen.

Tabell 8.2 Dekningsgrader i grunnskolen

Indikator	Trondheim	ASSS-snippet
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	6,6	7,5
Andel elever i grunnskolen som får morsmålsopplæring	5,8	5,3
Andel elever med spesialundervisning ifht antall elever	4,7	5,8
Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO	75,8	64,9
Andel elever med plass i musikk- og kulturskolen ifht antall innbyggere 6-18 år	13,0	11,2

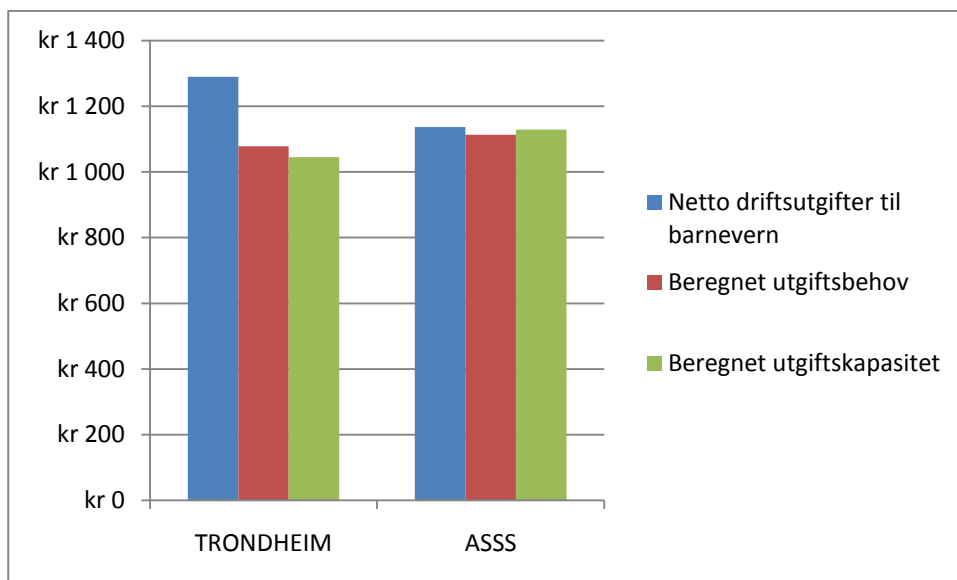
Tabell 8.3 Enhetskostnader i grunnskolen⁵⁷

Indikator	Trondheim	ASSS-snippet
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskoleundervisning (funksjon 202 og 214) per elev	50 089	50 265
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. trinn	14,9	14,9
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. trinn	15,2	16,2
Korrigerte brutto driftsutgifter til SFO per komm. bruker	18 735	17 251
Korrigerte brutto driftsutgifter i musikk- og kulturskolen per elev	12 189	10 752
Korrigerte brutto driftsutgifter til skolelokaler per elev	12 671	12 338

Barnevern

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på barnevern. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ressursbruken til ASSS-kommunene. Figur 8.5 viser Trondheim og ASSS-kommunenes netto driftsutgifter, beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet til barnevern.

⁵⁷ Tall for enhetskostnader er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

Figur 8.5 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og utgiftskapasitet til barnevern. Tall i kroner per innbygger.

Figuren over viser at Trondheim har en høy ressursbruk på barnevern, både i forhold til kommunens beregnede utgiftsbehov og i forhold til ASSS-kommunenes ressursbruk. Mens Trondheim har en ressursbruk på barnevern som er 211 kroner per innbygger høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (35 millioner kroner) har ASSS-kommunene en ressursbruk som kun er 23 kr per innbygger høyere enn det beregnede utgiftsbehovet.

Analysen som Lars-Erik Borge har gjennomført indikerer at Trondheim kan spare 33 millioner kroner ved å redusere ressursbruken til gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene. Ifølge Borge kan man ta ut innsparingspotensialet ved å redusere enhetskostnadene i barnevernet.

I Tabell 8.4 vises noen indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader i barnevernet. Det presenteres tall for Trondheim og ASSS-kommunene.

Tabell 8.4 Dekningsgrader og enhetskostnader i barnevernet⁵⁸

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Barn med undersøkelse ifht antall innb 0-17 år	2,0	2,8
Andel barn med barnevernstiltak ifht antall innb. 0-17 år	3,3	3,9
Barn med undersøkelse eller tiltak per årsverk	13,3	16,5
Brutto driftsutgifter per barn i opprinnelig familie	223 886	215 178
Brutto driftsutgifter pr barn utenfor opprinnelig familie	74 614	30 033

Tabellen viser at hovedårsaken til at Trondheim har et høyt utgiftsnivå innenfor barnevernet er at vi har høye enhetskostnader. Trondheim har høyere enhetskostnader enn ASSS-kommunene både når det gjelder tiltak i opprinnelig familie og tiltak utenfor opprinnelig familie. Sammenlignet med ASSS-kommunene har Trondheim et spesielt høyt kostnadsnivå når det gjelder tiltak i opprinnelig familie. Det er imidlertid grunn til å anta at KOSTRA-tallene overvurderer kommunens kostnadsnivå noe. Trondheim har i de siste årene utøvd et strengere skjønn for å fatte enkeltvedtak om hjelpetiltak i hjemmet. Som følge av dette er antall barn med enkeltvedtak om hjelpetiltak i hjemmet redusert med om lag 200 barn i 2007 og 2008. Dette har igjen resultert i at enhetskostnadene har gått opp. Selv om man korrigerer for dette blir imidlertid Trondheim stående med høyere enhetskostnader enn ASSS-snittet.

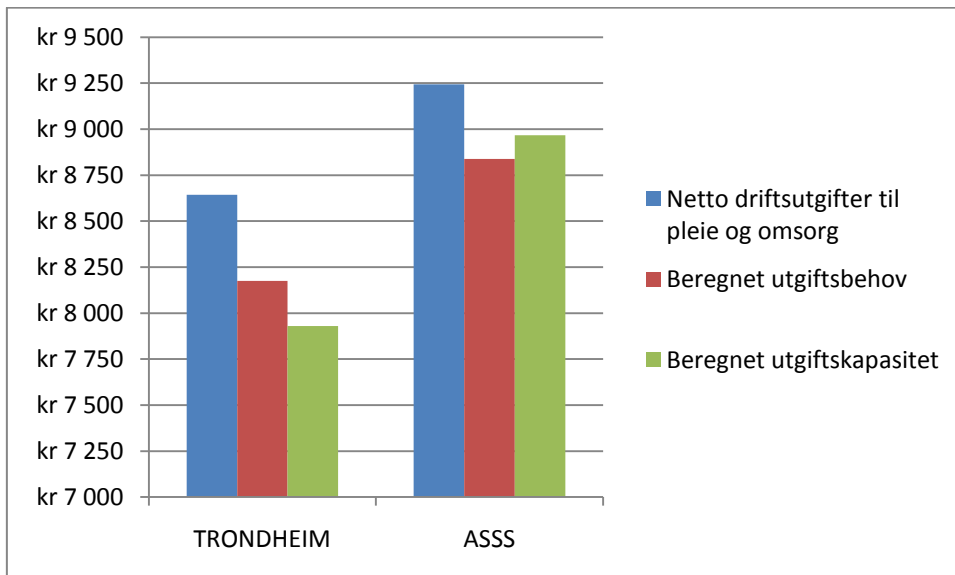
⁵⁸ Tall for enhetskostnader er eksklusive arbeidsgiveravgift og pensjonsinnskudd.

Helse og velferd

I dette avsnittet gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk på pleie og omsorg, kommunehelse og sosialhjelp.

Pleie og omsorg

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på pleie og omsorg. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ressursbruken til ASSS-kommunene. Figur 8.6 viser Trondheim og ASSS-kommunenes netto driftsutgifter, beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet til pleie- og omsorg.

Figur 8.6 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til pleie og omsorg. Tall i kroner per innbygger.

Figuren over viser at Trondheim har en ressursbruk til pleie og omsorg som er 469 kroner per innbygger høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (om lag 78 millioner kroner). Dette er en indikasjon på at Trondheim har prioritert pleie og omsorg høyere enn landsgjennomsnittet i 2008. ASSS-kommunene har i likhet med Trondheim prioritert pleie- og omsorg høyere enn landsgjennomsnittet i 2008. ASSS-kommunene hadde i gjennomsnitt en ressursbruk i kroner per innbygger som var 405 kroner høyere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov.

I tabellene under presenteres indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader innenfor pleie og omsorg. I Tabell 8.7 presenteres utdypende indikatorer basert på ny informasjon fra IPLOS. Det er viktig å være oppmerksom på at indikatorer basert på IPLOS publiseres for første gang i 2008. Erfaringsmessig er kvaliteten på dataene de første årene av varierende kvalitet, noe som blant annet har sammenheng med at kommunene har ulik føringspraksis. Man må derfor være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner med utgangspunkt i disse indikatorene.

Tabell 8.5 Dekningsgrader innenfor pleie og omsorg

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Mottakere av kjernetjenester til hjemmeboende per innb 0-66 år	11	15
Mottakere av kjernetjenester til hjemmeboende per 1 000 innb 67-79 år	59	74
Mottakere av kjernetjenester til hjemmeboende per 1 000 innb 80 år og over	299	330
Andel brukere over 67 år som mottar kjernetjenester som har et omfattende hjelpebehov	11,2	8,9
Andel innbyggere 67-79 år som er beboere på institusjon	1,7	1,8
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på institusjon	15,7	13,8

Tabell 8.6 Enhetskostnader innenfor pleie og omsorg

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Korrigerte brutto driftsutgifter pr mottaker av kjernetjenester til hjemmeboende	166 317	145 693
Korrigerte brutto driftsutgifter, institusjon, per kommunale plass	620 812	686 563

Tabell 8.7 IPLOS – utdypende indikatorer

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Andel av brukere med noe/avgrenset bistandsbehov	57,0	46,4
Andel av brukere som har et omfattende bistandsbehov	22,0	21,6
Gjennomsnittlig antall timer per uke som brukere av praktisk bistand får	8,3	5,1
Gjennomsnittlig antall timer per uke som brukere av hjemmesykepleie får	1,4	3,7

Sammenlignet med ASSS-kommunene har Trondheim høye enhetskostnader per mottaker av kjernetjenester til hjemmeboende. Dette har antakeligvis sammenheng med at terskelen for å få hjemmetjenester er høy i Trondheim, noe som medfører at andel av mottakerne som har et omfattende hjelpebehov er høyere i Trondheim enn i ASSS-kommunene. Sammenlignet med ASSS-kommunene har Trondheim lave enhetskostnader til institusjonsplasser.

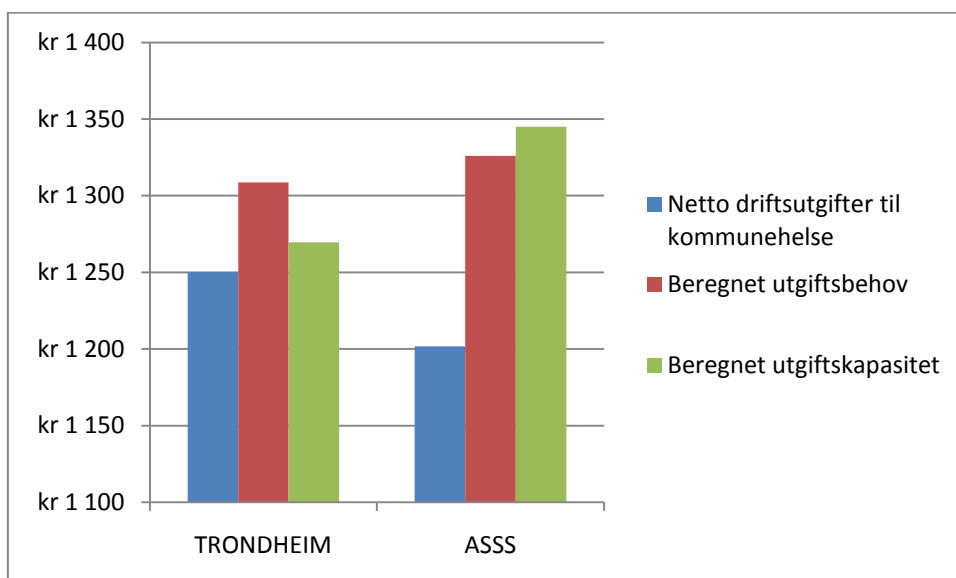
Kommunehelse

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på kommunehelsetjenesten. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ASSS-kommunenes ressursbruk. Først i avsnittet presenteres utvalgte nøkkeltall på kommunehelsetjenesten i Trondheim.

Tabell 8.8 Nøkkeltall kommunehelsetjenesten

Indikator	Trondheim	Kommentar
Antall brukere, ergoterapitjenesten	2 770	Nye vedtak + overførte fra 2007. Lavterskeltilbud og innsatsteam kommer i tillegg.
Antall oppdrag, hjelpemiddelteknikere	5 601	Montering og vedlikehold tekniske hjelpemidler
Ressurssentre for demens		I tillegg: oppfølgingssamtaler, opplæring og veiledning til andre enheter
- Oppfølgingssamtaler (demente og pårørende)	423	
- Deltakere i pårørendeskolen	55	
Informasjonssenter for seniorer		I tillegg:
- Antall forebyggende hjemmebesøk	1 290	Konsultasjoner på kontoret, undervisning og samarbeid med frivillige
Antall brukere, fysioterapitjenesten	2 765	Nye vedtak + overførte fra 2007. Lavterskeltilbud og innsatsteam kommer i tillegg
Antall brukere, innsatsteam	418	337 nye og 81 overførte fra 2007
Konsultasjoner ved legevakten		Tallene gjelder kun stasjonær legevakt (ikke legevaktsbil)
- Konsultasjoner	45 941	
- Innleggelser sykehus	5 706	
Vaksinasjoner og smittevern		
- Reisemedisinske konsultasjoner	5 468	
- Antall vaksiner	71 000	
- Antall personer til tuberkulose kontroll	13 000	

Figuren under viser Trondheim og ASSS-kommunenes netto driftsutgifter, beregnede utgiftsbehov og beregnede utgiftskapasitet til kommunehelsetjenesten.

Figur 8.7 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til kommunehelsetjenesten. Tall i kroner per innbygger.

Figuren over viser at både Trondheim og ASSS-kommunene har en ressursbruk til kommunehelsetjenesten som er lavere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov til tjenesten. Mens Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger som er 59 kroner lavere enn det beregnede

utgiftsbehovet har ASSS-kommunene en ressursbruk som er 124 kroner lavere. Dette er en indikasjon på at Trondheim har prioritert kommunehelsetjenesten høyere enn ASSS-kommunene, men lavere enn landsgjennomsnittet.

I tabellen under presenteres indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader innenfor kommunehelsetjenesten. Tabellen viser at Trondheim har en høyere ressursbruk på forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjenesten enn ASSS-snittet. Trondheim har en ressursbruk til forbyggende helsearbeid og diagnose, behandling og rehabilitering som er om lag på linje med ASSS-snittet.

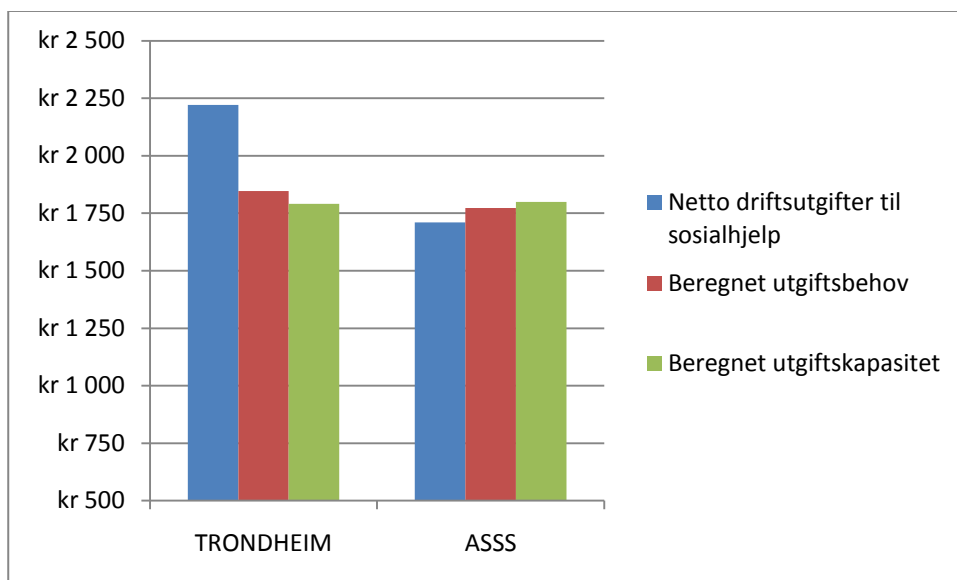
Tabell 8.9 Dekningsgrader og enhetskostnader innenfor kommunehelsetjenesten⁵⁹

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Netto driftsutgifter i kroner per innbygger, kommunehelsetjenesten	1 233	1 190
Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjenesten pr innbygger 0-20 år	1 150	923
Netto driftsutgifter til forebyggende helsearbeid pr innbygger	91	90
Netto driftsutgifter til diagnose, behandling og rehabilitering per innb	842	848
Legeårsverk per 1000 innbygger, kommunehelsetjenesten	8,4	8,9
Gjennomsnittlig listelengde (lege)	1 352	1 326

Sosialtjenesten

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på sosialtjenesten. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ASSS-kommunenes ressursbruk.

Figur 8.8 viser Trondheim og ASSS-kommunenes netto driftsutgifter, beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet til sosialtjenesten.

Figur 8.8 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til sosialtjenesten. Tall i kroner per innbygger.

Figuren over viser at Trondheim har en ressursbruk til sosialtjenesten som er betydelig høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet til tjenesten. Ressursbruken er 375 kroner høyere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov (62 millioner kroner) og 430 kroner per innbygger høyere enn kommunens beregnede utgiftskapasitet (71 millioner kroner). ASSS-kommunene hadde i motsetning til Trondheim en ressursbruk på sosialtjenesten som var lavere enn kommunenes

⁵⁹ Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

beregnete utgiftsbehov i 2008 (-63 kroner per innbygger). Dette er en indikasjon på at Trondheim har prioritert sosialtjenesten høyere enn både landsgjennomsnittet og ASSS-snippet.

Analysen som Lars-Erik Borge har gjennomført indikerer at Trondheim kan spare 16 millioner kroner på sosialhjelp ved å redusere ressursbruken til gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene. Innsparingspotensialet kan ifølge Borge tas ut ved å redusere utbetalingene per stønadsmåned. Når Borge finner at innsparingspotensialet er betydelig lavere enn det Figur 8.8 indikerer så har det sammenheng med Borge kun har foretatt en analyse utgiftene til sosialkontortjenester og økonomisk sosialhjelp. I analysene som ligger til grunn for Figur 8.8 er det også sett på kommunenes ressursbruk på sysselsettingstiltak, rusmiddeltiltak og kvalifiseringsordningen.

I tabellen under presenteres indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader innenfor sosialtjenesten. Figur 8.8 viste at Trondheim har en høy ressursbruk på sosialtjenesten sammenlignet med ASSS-kommunene. Tabellen viser at dette kan ha sammenheng med at Trondheim har høyere utbetaling per stønadsmåned og en høy ressursbruk på kommunale sysselsettingstiltak.

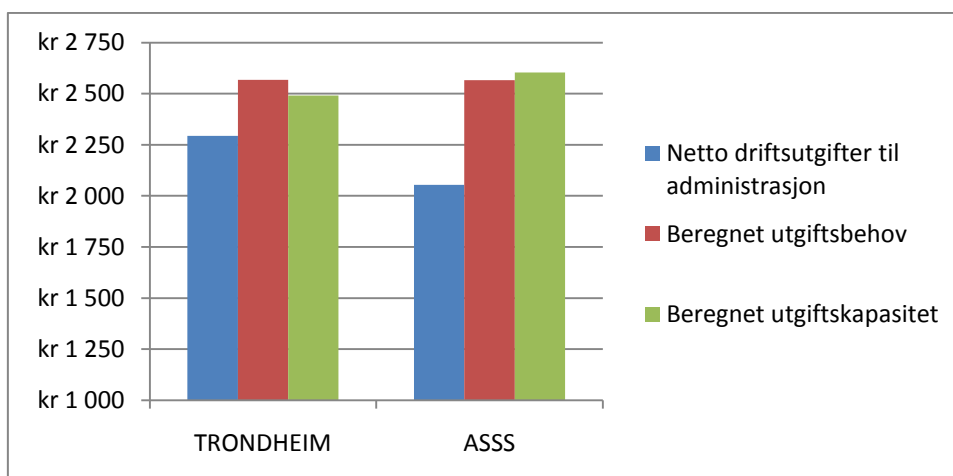
Tabell 8.10 Dekningsrader og enhetskostnader innenfor sosialhjelp

Indikator	Trondheim	ASSS-snippet
Antall stønadsmåneder, ifht innb 16-66 år	0,189	0,192
Årsverk i sosialtjenesten per 1000 innbygger	1,57	1,37
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned	8 643	7 967
Brutto driftsutgifter til sysselsettingstiltak per innb 20-66 år	663	281

Kommunal administrasjon

I dette avsnittet ses det nærmere ressursbruk på Trondheims ressursbruk på kommunal administrasjon. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis og med ASSS-kommunenes ressursbruk.

Figur 8.9 viser Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk, beregnede utgiftsbehov og beregnede utgiftskapasitet til kommunal administrasjon. Driftsutgifter til administrasjon er i denne sammenheng definert til å være driftsutgifter til: politisk styring (funksjon 100), kontroll og revisjon (funksjon 110), administrasjon (funksjon 120), eiendomsforvaltning (funksjon 121) og administrasjonslokaler (funksjon 130).

Figur 8.9 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftsbehov til administrasjon. Tall i kroner per innbygger.

Figuren over viser at Trondheim har en ressursbruk til kommunal administrasjon som er lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (-274 kroner eller innbygger eller -45 millioner kroner). Dette er

en indikasjon på at Trondheim bruker mindre på administrasjon enn landsgjennomsnittet. ASSS-kommunene hadde i 2008 en ressursbruk på kommunal administrasjon som var 512 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov. Høye utgifter til kommunal eiendomsforvaltning er hovedårsaken til at Trondheim har høyere utgifter enn ASSS-kommunene.

I Tabell 8.11 vises flere indikatorer på Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på kommunal administrasjon.

Tabell 8.11 Brutto driftsutgifter på kommunal administrasjon. Tall i kroner pr innbygger.⁶⁰

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Brutto driftsutgifter på politisk styring (funksjon 100)	179	167
Brutto driftsutgifter på kontroll og revisjon (funksjon 110)	58	45
Brutto driftsutgifter på administrasjon (funksjon 120)	1 630	1 928
Brutto driftsutgifter på eiendomsforvaltning (funksjon 121)	414	168
Brutto driftsutgifter på administrasjonslokaler (funksjon 130)	217	235

Tabellen viser at Trondheim har en ressursbruk som er høyere enn ASSS-snittet til politisk styring, kontroll og revisjon og eiendomsforvaltning. Trondheim har en ressursbruk som er lavere enn ASSS-snittet til administrasjon og administrasjonslokaler. 2008 var første gangen kommunene rapporterte utgifter på funksjon 121, eiendomsforvaltning. Det kan derfor være ulik praksis mellom kommunene med hensyn til hvilke utgifter som rapporteres på denne funksjonen. Blant ASSS-kommunene varierte brutto driftsutgifter på denne funksjonen fra 22 kroner per innbygger i Kristiansand til 738 kroner per innbygger i Drammen.

Byutvikling

I dette avsnittet gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk på kommunal eiendomsforvaltning, kommunale boliger og samferdsel.

Det er enda ikke utviklet noen kostnadsnøkkel som sier noe om variasjoner i kommunenes utgiftsbehov til områdene innenfor byutvikling. Det medfører at vi ikke har mulighet til å sammenligne Trondheims ressursbruk innenfor dette området med kommunens beregnede utgiftsbehov.

Eiendomsforvaltning

I dette avsnittet foretas det en vurdering av om Trondheim har en kostnadseffektiv eiendomsforvaltning sammenlignet med andre kommuner. Analysen er avgrenset til en analyse av ressursbruken på administrasjonslokaler, førskolelokaler, skolelokaler og institusjonslokaler (pleie- og omsorg).

Nøkkeltall i KOSTRA, som viser driftsutgifter til eiendomsforvaltning, gir mulighet til å sammenligne oss med andre kommuner. Tidligere har vi i liten grad brukt KOSTRA-data til å sammenligne oss med andre kommuner innenfor eiendomsforvaltning. Dette medfører at det vil være noe usikkerhet med hensyn til datakvaliteten. Man må derfor være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner med utgangspunkt i analysene som presenteres i dette avsnittet.

Tabell 8.12 viser indikatorer på Trondheims og ASSS-kommunenes ressursbruk på kommunal eiendomsforvaltning i 2008.

⁶⁰ Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

Tabell 8.12 Indikatorer på ressursbruken innenfor kommunal eiendomsforvaltning⁶¹

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Korrigerte brutto driftsutgifter på administrasjonslokaler i kroner per innbygger	217	225
Korrigerte brutto driftsutgifter på barnehagelokaler i kroner per barn med barnehageplass	13 879	12 230
Korrigerte brutto driftsutgifter på skolelokaler i kroner per elev	12 671	12 338
Korrigerte brutto driftsutgifter på institusjonslokaler i kroner per institusjonsplass	94 946	83 575

Tabellen viser at Trondheim har en høy ressursbruk på kommunal eiendomsforvaltning sammenlignet med ASSS-kommunene. Trondheim har en høyere ressursbruk enn ASSS-kommunene både på barnehagelokaler, skolelokaler og institusjonslokaler (pleie og omsorg). Det er kun til administrasjonslokaler at Trondheim har en lavere ressursbruk enn ASSS-snittet.

Det største potensialet for kostnadsbesparelser og miljøgevinster innen eiendomsforvaltning ligger antakeligvis innenfor arealeffektivisering (NOU 2004:22). Arealeffektivitet kan bl.a. oppnås ved økt bevissthet på sambruk, flerbruk og bruksintensitet av de lokalene man har. Kommunene har i 2008, for første gang, rapportert inn areal på utvalgte formålsbygg til SSB. Dette gjør at vi nå har mulighet til å si noe om Trondheims arealeffektivitet i forhold til ASSS-kommunenes arealeffektivitet. Tabell 8.13 viser kvadratmeter areal per bruker av kommunale formålsbygg i Trondheim og i ASSS-kommunene. Tabellen indikerer at Trondheim har en noe lavere arealeffektivitet enn ASSS-kommunene. Dette gjelder både innenfor barnehager, skolelokaler og institusjonslokaler. KOSTRA-tall for 2008 viser videre at Trondheim har en noe høyere ressursbruk per kvadratmeter areal enn ASSS-kommunene.

Tabell 8.13 Kvadratmeter areal per bruker av kommunale formålsbygg.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Kvadratmeter areal administrasjonslokaler per innbygger	0,2	0,7
Kvadratmeter areal barnehagelokaler per barnehageplass	9,9	9,8
Kvadratmeter areal skolelokaler per elev	16,8	15,9
Kvadratmeter areal institusjonslokaler per institusjonsplass	118,7	111,6

Analyser som Borge har gjennomført indikerer at Trondheim har en ressursbruk på eiendomsforvaltning som er 24,5 millioner kroner høyere enn gjennomsnittlig ressursbruk blant ASSS-kommunene.

Kommunale boliger

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på kommunale boliger. I KOSTRA presenteres det indikatorer på dekningsgrader og produktivitet (enhetskostnader).

Det er usikkerhet med hensyn til datakvaliteten når det gjelder indikatorer på kommunenes ressursbruk på kommunale boliger. Både Oslo og Bergen har gitt uttrykk for at KOSTRA ikke gir et godt bilde av kommunens ressursbruk på kommunale boliger. Oslo og Bergen har på bakgrunn av det innledet et samarbeid om benchmarking. For Trondheims del er det noe usikkerhet knyttet til hvordan boligstiftelsen påvirker tallene. Som følge av at det er stor usikkerhet med hensyn til datakvaliteten må man ikke legge for stor vekt på tallene som presenteres i Tabell 8.14.

⁶¹ Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift. ASSS-snittet er eksklusive Oslo og Stavanger.

Tabell 8.14 Kommunale boliger. Dekningsgrader og enhetskostnader.⁶²

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Korrigerte brutto driftsutgifter per eid bolig	54 303	52 635
Kommunalt disponerte boliger per 1 000 innbygger	26,7	20,0

Tabell 8.14 viser at Trondheim både har høyere dekningsgrader og høyere enhetskostnader enn ASSS-kommunene når det gjelder kommunale boliger. Lars-Erik Borge har foretatt beregninger som indikerer at Trondheim kan spare 45 millioner kroner ved å redusere enhetskostnadene til samme nivå som ASSS-snittet. Som nevnt over er det noe usikkerhet knyttet til datakvalitet, man kan derfor ikke legge for stor vekt på disse beregningene.

SSB er oppmerksom på at datakvaliteten er dårlig, og de jobber med å utvikle nye rapporteringsindikatorer for kommunale boliger.

Samferdsel

I KOSTRA presenteres flere indikatorer på kommunenes ressursbruk på samferdsel, blant annet driftsutgifter til samferdsel i kroner per innbygger og driftsutgifter per kilometer vei. Det kan imidlertid reises spørsmål ved om tallene for driftsutgifter til samferdsel har god nok kvalitet til at de kan brukes i analyser. Det har blant annet sammenheng med at tallene inneholder utgifter og inntekter knyttet til å drive kommunale parkeringsordninger. For noen kommuner, blant annet Trondheim, inneholder tallene også utgifter og inntekter knyttet til ordninger med piggdekkgebyr. En annen problemstilling er utgifter til drift versus investeringer. I kommuneregnskapet skal vedlikehold føres i driftsregnskapet, mens påkostninger skal føres i investeringsregnskapet. Skillet mellom investerings- og driftsregnskapet er imidlertid ikke alltid like enkelt å fastsette, noe som medfører at det kan være ulik føringspraksis mellom kommunene. Samlet medfører dette at det med utgangspunkt i KOSTRA kan være vanskelig å si noe eksakt om hvor mye mer/mindre Trondheim bruker på samferdsel i forhold til ASSS-kommunene. Vi har likevel valgt å presentere noen indikatorer på Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på samferdsel.

Tabell 8.15 Dekningsgrader og produktivitet. Samferdsel⁶³

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Lengde kommunale veier og gater i km pr 1 000 innbygger	3,3	4,1
Brutto driftsutgifter i kr pr innb for kommunale veier i alt	719	717
Brutto driftsutgifter i kr pr km kommunal vei og gate (inkl gang og sykkelvei)	218 769	175 819

Tabell 8.15 viser at lengden kilometer vei per innbyggere er lavere i Trondheim enn i ASSS-kommunene. Tabellen viser videre at Trondheim har høyere brutto driftsutgifter per kilometer vei enn ASSS-kommunene. Lars-Erik Borge har foretatt analyser som viser at Trondheim kan spare 24 millioner kroner ved å redusere ressursbruken til gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene.

En medvirkende årsak til at Trondheim har høyere utgifter per kilometer vei kan være at Trondheim siden høsten 2001 har hatt avgift på bruk av piggdekk. Da ordningen ble innført ble det forutsatt at standarden på vinterveiene skulle økes, blant annet gjennom økt beredskap, måking, strøing, salting, renhold og innkjøp av maskinelt utstyr.

Kultur, kirke og idrett

I dette avsnittet gis det en kort beskrivelse av Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på kultur, kirke og idrett i 2008. Tabell 8.16 viser indikatorer på kommunens ressursbruk på kultur og

⁶² Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

⁶³ For samferdsel er det valgt å bruke tall fra kommuneregnskapet.

idrett, mens Tabell 8.17 viser indikatorer på kommunens ressursbruk på kirke og andre religiøse formål m.m.⁶⁴

Tabell 8.16 Ressursbruk på kultur og idrett. Tall i kroner per innbygger

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud til barn og unge per innb. 0-18 år	1 078	761
Netto driftsutgifter på folkebibliotek i kroner per innb.	203	204
Netto driftsutgifter på museer i kroner per innb.	38	67
Netto driftsutgifter på kunstformilding i kroner per innb.	295	243
Netto driftsutgifter på idrett i kroner per innb.	488	613

Tabell 8.17 Ressursbruk på kirke, andre religiøse formål og kirkegårder, gravlunder og krematorier

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Netto driftsutgifter på kirken i kroner per innbygger	372	462
Netto driftsutgifter til kirken i prosent av samlede netto driftsutgifter	1,1	1,3

⁶⁴ Indikatorene for kommunens ressursbruk på kultur, kirke og idrett er inklusive sosiale utgifter.

